

ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า
ศาลพระภูมิ และศาลเพี้ยงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

A STUDY OF BUDDHISM'S INFLUENCE TO THE RITUAL PERFORMANCES
IN THE SHRINES OF CHINESE GODS, HOUSEHOLD GOD, AND
DEAD PERSON IN MUANG DISTRICT, SURIN PROVINCE

พระครูปัญญาวิสุทธิสุนทร (คุณ ปณฺณวฑฺฒโน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรม ในศาลเจ้า
ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

พระครูปัญญาวิสุตสุนทร (คุณ ปญญาวุฑโฒ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A STUDY OF BUDDHISM'S INFLUENCE TO THE RITUAL PERFORMANCES
IN THE SHRINES OF CHINESE GODS, HOUSEHOLD GOD, AND
DEAD PERSON IN MUANG DISTRICT, SURIN PROVINCE**

PHRAKHRU PANYAWUTISUNTON (KUN PANYAWUTTO)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillments of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts

(Buddhist Studied)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E. 2012

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และ ศาลเพี้ยตา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ., ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระราชรัตนาลงกรณ์, ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระธรรมโมลี, ดร.)

กรรมการ

(พระครูศรีสุนทรสรกิจ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาวิรัตน์ โสภณสีโล, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สรเชต วรรณวิชัย)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระธรรมโมลี, ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูศรีสุนทรสรกิจ, ผศ.ดร.

กรรมการ

พระมหาวิรัตน์ โสภณสีโล, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปณญาวุฑโฒ)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรม
ในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา เขตอำเภอเมือง
จังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัย : พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฑโฒ)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระธรรมโมลี, ป.ธ.๘พธ.บ. M.A. Ph.D.

: พระครูศรีสุนทรสรกิจป.ธ. ๖ พธ.บ. M.A. Ph.D. (Linguistics)

: พระมหาวิริติ โสภณสีโล, ป.ธ. ๔, พธ.บ., M.A., Ph.D. (Ling).

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา เขตอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ วิธีดำเนินการวิจัย ศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา ตำราเอกสารทางวิชาการ และงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า

๑. แนวคิดเกี่ยวกับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ศาลเจ้า หมายถึง สถานที่สำหรับเทพารักษ์ เทวดา เจ้าป่า เจ้าเขา วิญญาณ และเป็นที่สิงสถิตวิญญาณของเทพเจ้า เป็นความเชื่อของชาวจีนเกี่ยวกับวิญญาณความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันพวกเขามาก คติความเชื่อในเรื่องนี้ของชาวจีนคล้าย ๆ กับชนชาติอื่นที่มีการแบ่งชั้น ของเทพหรือดวงวิญญาณศาลพระภูมิ หมายถึง สถานที่ที่เทพารักษ์สถิต ผู้คนให้ความสำคัญสักการะ บูชาตามบ้านเรือน สถานที่ราชการ และสถานที่ต่าง ๆ ที่เรียกว่าศาลพระภูมิการเชิญเทวดาต่าง ๆ มาอำนวยการตามคติความเชื่อ ดังอุทาหรณ์ที่แสดงไว้นี้ จะต้องจัดทำสถานที่รับรองเทวดา และเครื่องบัตร์พลีบูชาให้สมควร สถานที่สำหรับรับรองเทวดาตามคติความเชื่อนี้ คือ ศาลเพิงตา หมายถึง ศาลที่ตั้งขึ้นชั่วคราว เพื่อให้เกิดสิริมงคลในชีวิต ในครอบครัว และทรัพย์สิน เช่น การจะปลูกบ้านอยู่ที่ใหม่ หรือ ยกอาคารสถานที่ราชการ เป็นคำเรียกศาลแบบหนึ่ง ทำขึ้นเป็นครั้งคราว

๒. ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมใน ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าเป็นอย่างมาก เพราะว่าพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายในพิธีกรรม คือ การพัฒนาจิตให้สูงขึ้น จะทำพิธีกรรมใดจะต้องกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยก่อน เพื่อเป็นการทำความเคารพสิ่งที่อยู่สูงกว่าหลังจากที่พระศากยมุนีพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พุทธศาสนาก็แบ่งออกเป็นนิกายมหายานและหินยาน อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมินั้น ทางพระพุทธศาสนาให้ทัศนะว่า ถ้าจะให้เทวดาพวกนี้รักษาต้องเป็นผู้ที่มีศีลบริสุทธิ์ เป็นคนดีสำหรับประชาชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าว่า และให้ความสำคัญทางพระพุทธศาสนามาก ด้วยเหตุนี้อิทธิพลของพระพุทธศาสนาจึงมีต่อพิธีกรรมหลาย ๆ อย่างอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมใน ศาลเพียงตานั้น ศาลเพียงตา คือ ศาลที่ตั้งขึ้นชั่วคราวในคราวที่จำเป็น เช่น ตั้งไว้ตามไร่ ทุ่งนา หนองน้ำ คลอง บึง ที่อยู่อาศัยหรือที่วัด ถนนหนทาง

๓. ศึกษาคุณค่าของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์คุณค่าของศาลเจ้านั้น ศาลเจ้าเป็นที่เคารพสักการะของชาวจีนเชื้อสายไทย เพราะฉะนั้นจึงมีความสำคัญ และมีคุณค่าในทางจิตใจอย่างยิ่ง ชาวจีนมีพื้นฐานความเชื่อในหลักคำสอนศาสนาพุทธสาขามหายานอย่างมาก และมีความเชื่อที่คล้ายกัน ซึ่งได้ฝังลึกอยู่ในจิตใจมาช้านาน ตั้งแต่บรรพบุรุษและสมัยรวมกันเป็นอันหนึ่งเดียวกันบนดินแดนอันใหญ่ทรงคุณค่าทางศาสนา สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การปกครอง คุณค่าของศาลพระภูมินั้น เป็นภูมิปัญญาที่ผู้คนในชุมชนได้สืบทอดกันมา คัดเลือก สร้างสรรค์สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาการดำรงชีวิตให้คงอยู่ได้ เป็นมรดกตกทอด ที่ทรงคุณค่าทางด้าน ความเชื่อ และศาลเพียงตาเป็นศาลที่ตั้งขึ้นชั่วคราว ในเวลาที่มีพิธีกรรมก่อนการสวดพระพุทธรูป หรือตั้งไว้ตามทุ่งนา ตามสวน เพื่อจะให้เจ้าที่คุ้มครองเรียกสวนไร่นา

Thesis Title : A Study of Buddhism's Influence to the Ritual Performances in the Shrines of Chinese Gods, Household God, and Dead Person in Muang District, Surin Province

Researcher : Phrakhru Panyawutisunton (Kun Panyawutto)

Degree : Master of Arts (Buddhism)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Thammamoli, Pall IX, M.A.,PH.D.

: Phrakhrusisunthornsorakit, Pali VI, M.A. Ph.D. (Linguistics)

: Phramaha Virat Sobhanasilo, Pali IV, M.A. Ph.D. (Ling)

Date of Graduation : March 30, 2013

ABSTRACT

This thesis is aimed at studying three objectives; they are 1) to study concept of the Shrines of Chinese Gods, Household God, and Dead Person 2) to study Buddhism's influence to the Ritual Performances in the Shrines of Chinese Gods, Household God, and Dead Person, and 3) to study values of the Shrines of Chinese Gods, Household God, and Dead Person in Muang District, Surin Province. The research methodology is to study from the scriptures of Tipitaka, Commentary, texts, and related academic documents.

The research results are as follows:

1. The concept of the Shrines of Chinese Gods, Household God, and Dead Person in Muang District, Surin Province is found in the following aspects. The shrine of Chinese Gods means the lodging place for deity, angel, satyr, and spirit. It is the belief of Chinese people which is influenced to their ways of lives. This belief is similar to the division of levels of deities and spirits in other races. The shrine of Household Gods means the lodging place of ancestral spirits. It is usually located at houses and civil service places for worshipping. The shrine of dead person means the temporary arrangement for being auspicious thing in lives, members of family, and assets, etc. in the occasion of building a new house or civil service place, for example.

2. Buddhism has much influenced to the ritual Performances in the Shrines of Chinese Gods because Buddhism emphasized on spiritual development through religious ceremonies. Before performing activities, there must be paying respect to the Triple Gem for the purpose of salutation. After the Buddha's passing away, Buddhism was divided into Mahayana and Hinayana Sects. According to Buddhism, if the Buddhists want to be protected by Devatas, they must be virtuous with precepts. The people of Surin adopted Buddhism from ancestors. Therefore, Buddhism has much influenced to ceremonies in the Shrines of Chinese Gods, and Dead Person as seen in the agricultural fields, swamp, canal, temple, and street.

3. In terms of their values, the shrine of Chinese Gods is worshiped by Chinese-Thai people. Chinese people in Thailand deeply have believed in Mahayana Buddhism up to the present time. The values of shrine of Chinese Gods are shown through wisdom, economics, and politics. The value of the shrine of Household God is the tool in life development which can be seen through society, religion, culture, economics, and belief. The value of the shrine of dead person is the protection of agricultural fields and society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องด้วยความเอื้อเฟื้อด้วยเมตตาธรรมจาก คณะครู และคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ โดยเฉพาะ ท่านเจ้าคุณพระธรรมโมลี ดร. ที่เป็นประธานที่ปรึกษา พระครูศรีสุนทรสรกิจ ผศ.ดร. และพระมหาวิรัตน์ โสภณสีโล ดร. ผู้ให้การดูแลเอาใจใส่ในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาวิชา และเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ ในด้านวิชาการในการจัดทำวิทยานิพนธ์ด้วยดี พร้อมคณะกรรมการบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน

ขอขอบคุณในเมตตาจิตของพระคุณเจ้าทุกรูป ที่ให้การอนุเคราะห์ด้านข้อมูลในพื้นที่ศึกษา และขอเจริญพรขอบคุณอุบาสก อุบาสิกา ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลตามความเป็นจริง และเป็นกำลังใจเป็นยาใจในการศึกษาจนสำเร็จตามความปรารถนา ขอขอบคุณทุกน้ำใจที่เอื้อเฟื้อพาหนะในการเก็บข้อมูลภาคสนาม และขอขอบคุณในไมตรีจิต ที่ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ที่อำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงาน

ความดีทุกประการในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และบูชาคุณบิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ทุกท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบันของงบ้านดาลให้ท่านเหล่านั้น ประสบแต่ความสุข ความเจริญด้วยกันทุกท่านเทอญ

พระครูปัญญาวิสุทธิสุนทร (คุณ ปญญาวุฑโฒ)

วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	
๒.๑ แนวคิดเรื่องศาลเจ้าในจังหวัดสุรินทร์	๑๑
๒.๑.๑ ศาลเจ้าในความเชื่อของคนจีนทั่วไป	๑๒
๒.๑.๒ ศาลเจ้าในความเชื่อของคนจีนในจังหวัดสุรินทร์	๑๓
๒.๑.๓ การประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าจังหวัดสุรินทร์	๑๕
๒.๒ แนวคิดเรื่องศาลพระภูมิในจังหวัดสุรินทร์	๑๕

๒.๒.๑ ศาลพระภูมิในความเชื่อของคนจีนทั่วไป	๑๕
๒.๒.๒ ศาลพระภูมิในความเชื่อของคนในเขตจังหวัดสุรินทร์	๒๐
๒.๒.๓ การประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิในเขตจังหวัดสุรินทร์	๒๕
๒.๓ แนวคิดเรื่อง ศาลเพิงตาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	๓๐
๒.๓.๑ ศาลเพิงตาในความเชื่อของคนทั่วไป	๓๑
๒.๓.๒ ศาลเพิงตาในความเชื่อของคนในเขตจังหวัดสุรินทร์	๓๒
๒.๓.๓ การประกอบพิธีกรรมในศาลเพิงตาในเขตจังหวัดสุรินทร์	๓๓
๒.๔ ความหมายของศาลเจ้า	๓๔
๒.๕ ความหมายของศาลพระภูมิ	๓๖
๒.๖ ความหมายของศาลเพิงตา	๓๘
๒.๗ ความสำคัญของศาลเจ้า	๓๘
๒.๘ ความสำคัญของศาลพระภูมิ	๔๐
๒.๙ ความสำคัญของศาลเพิงตา	๔๐
๒.๑๐ ประโยชน์ของศาลเจ้า	๔๑
๒.๑๑ ประโยชน์ของศาลพระภูมิ	๔๑
๒.๑๒ ประโยชน์ของศาลเพิงตา	๔๓

บทที่ ๓ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมใน ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และ ศาลเพิงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๓.๑ สถานการณ์ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่ออื่นๆ	
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	๔๕
๓.๑.๑ ความเชื่อเรื่องอื่นๆ ของคนเขมรโบราณในท้องถิ่น	๔๗
๓.๒ อิทธิของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาล ๓ ประเภท	
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	๔๕
๓.๒.๑ อิทธิของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า	๔๕
๓.๒.๒ อิทธิของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิ	๕๘
๓.๒.๓ อิทธิของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเพิงตา	๖๕

บทที่ ๔ คุณค่าของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๔.๑ คุณค่าของศาลเจ้าเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	๗๕
๔.๑.๑ คุณค่าด้านศาสนา	๗๖
๔.๑.๒ คุณค่าทางด้านสังคม	๗๗
๔.๑.๓ คุณค่าด้านวัฒนธรรม	๗๘
๔.๑.๔ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ	๘๑
๔.๑.๕ คุณค่าด้านปกครอง	๘๒
๔.๒ คุณค่าของศาลพระภูมิ	๘๒
๔.๒.๑ คุณค่าด้านสังคม	๘๓
๔.๒.๒ คุณค่าด้านศาสนา	๘๔
๔.๒.๓ คุณค่าด้านวัฒนธรรม	๘๖
๔.๒.๔ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ	๘๗
๔.๓ คุณค่าของศาลเพิงตา	๘๘
๔.๓.๑ คุณค่าด้านสังคม	๘๘
๔.๓.๒ คุณค่าด้านศาสนา	๙๐
๔.๓.๓ คุณค่าด้านวัฒนธรรม	๙๐
๔.๔ วิเคราะห์ความเชื่อของคนไทยในอดีต	๙๒
๔.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้า กับพระรัตนตรัย	๙๕
๔.๖ ผลความเชื่อต่อศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา	๙๖

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๘
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๐๑

บรรณานุกรม	๑๐๓
ภาคผนวก	๑๑๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๕

สารบัญภาพ

๑. ศาลเจ้า	หน้า
ภาพที่ ๑ ศาลเจ้า (มูลนิธิไต้สงกง) ๒๐๑ หมู่ ๓ ถนนสุรินทร์ - ลำชี ๑๑๐	
ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	
ภาพที่ ๒ เตาเผากระดาษที่ ศาลเจ้า (มูลนิธิไต้สงกง)	๑๑๐
ภาพที่ ๓ ศาลเจ้า (มูลนิธิสุรินทร์สามัคคีกุลสถานสงเคราะห์) ๑๕ ถนนสระถลา	
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	๑๑๑
ภาพที่ ๔ ศาลเจ้าตั้งสี่ สามแยกโรงพยาบาล ถนนหลักเมือง อำเภอเมือง	
จังหวัดสุรินทร์	๑๑๑
๒. ศาลพระภูมิ	
ภาพที่ ๑ ศาลพระพรหมและศาลพระภูมิในเทศบาลเมืองสุรินทร์	๑๑๒
ภาพที่ ๒ ศาลพระภูมิ ที่ศาลากลางจังหวัดสุรินทร์	๑๑๒
ภาพที่ ๓ ศาลพระภูมิ หมู่ที่ ๗ บ้านตะบัล ตำบลสลักได อำเภอเมือง	
จังหวัดสุรินทร์ ๑๑๓	
๓. ศาลเพี้ยตา	
ภาพที่ ๑ ศาลเพี้ยตา ๖๐ บ้านสะแกโกน หมู่ที่ ๑๖ ตำบลสลักได	
อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์	๑๑๓
ภาพที่ ๒ ศาลตา-ยาย บ้านแกใหญ่ ตำบลแกใหญ่	
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	๑๑๔
๔. ภาพพระครูปัญญาวิธาน สัมภาษณ์อาจารย์ที่ประกอบพิธีกรรม	
ภาพที่ ๑ สัมภาษณ์อาจารย์ บุญธรรม สายแสงจันทร์	๑๑๕
ภาพที่ ๒ สัมภาษณ์อาจารย์หะอ้อน สุภิมารส	๑๑๕
ภาพที่ ๓ สัมภาษณ์ อาจารย์ บุญช่วย มิตถุลาวงศ์	๑๑๖

๕. ใบขออนุญาตให้พระนิสิตสัมภาษณ์	๑๑๗
๖. แบบสัมภาษณ์ตอนที่ ๑	๑๑๘
แบบสัมภาษณ์ตอนที่ ๒	๑๑๙
รูปภาพการศาลพระภูมิ	๑๒๑
เครื่องเซ่นไหว้ศาลพระภูมิ	๑๒๑
อาจารย์อ่านโองการเชิญเจ้าที่	๑๒๓
อาจารย์ประกอบพิธี เทออาหารให้วิญญาณผีพนจร	๑๒๓
๗. รายชื่อสัมภาษณ์	๑๒๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ ได้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระไตรปิฎกภาษาบาลีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับสยามรัฐสวดปิฎก, ๒๕๒๕ ได้แสดงแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/และหน้า ตามลำดับ เช่น อังคิก. (ไทย). ๒๑/๓๐/๑๐๘. หมายถึง อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๓๐ หน้า ๑๐๘. และพระไตรปิฎกบาลี เช่น อังคิก. (บาลี) ๒๐/๔๑/๘๓ หมายถึง อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต เล่มที่ ๒๑ ข้อที่ ๔๑ หน้า ๘๓

ส่วนคัมภีร์อรรถกถา จะแจ้งที่มา/เล่ม/หน้าเช่น ที.ม.อ.(บาลี) ๒/๘๔/๔๐๒. หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงควลลิตาสนี มหาศุคคอุทฺทกถา เล่มที่ ๒ ข้อ ๘๔ หน้า ๔๐๒ ฉบับอรรถกถาภาษาบาลี สวดปิฎก, ๒๕๓๒.

๑. พระสูตรต้นปิฎก

ที. ม. (ไทย)	=	สูตรต้นปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที. ปา. (ไทย)	=	สูตรต้นปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิหารวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สูตรต้นปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
อัง. ดิก. (ไทย)	=	สูตรต้นปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ดิกนิบาต	(ภาษาไทย)
อัง. จตุกก. (ไทย)	=	สูตรต้นปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อัง. ปัญจก. (ไทย)	=	สูตรต้นปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ส. ส. (ไทย)	=	สูตรต้นปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สูตรต้นปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)

๒. อรรถกถาพระสูตรต้นปิฎก

บุ.ธ.อ. (ไทย)	=	บุททกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา	(ภาษาไทย)
---------------	---	------------	---------------	-----------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาลเจ้า หมายถึง สถานที่สถิตของเทพารักษ์ประจำพื้นที่ หรือสถานที่^๑ และเป็นสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สถิตของเหล่าเทวดาอารักษ์ ที่คอยปกป้องคุ้มภัยให้ปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้ายที่มาแผ้วพาน ชาวไทยจึงนิยมกราบไหว้บูชาสักการะด้วยดอกไม้ ธูป เทียน อาหารคาว หวาน เพื่อแสดงออกถึงความเคารพต่อศาลเจ้าแต่ละสถานที่ พิธีการตั้งศาลเจ้านั้น จะต้องตั้งให้ถูกต้องตามที่อาจารย์พิธีกรรมได้ชี้กำหนดให้ วัน เวลา ทิศทาง ที่จะหันหน้าศาลเจ้าไป เพื่อให้เกิดสิริมงคลต่อเคหะสถาน บ้านเรือน สถานที่ราชการ บริษัท ธนาคารต่าง ๆ เพราะมีความเชื่อถือว่า การตั้งศาลเจ้าให้ถูกต้องแล้ว เทพที่มาสถิตอยู่ในเจว็ด^๒ มีความเชื่อในศาลเจ้าศาลพระภูมิ เมื่อกราบไหว้ บูชา บวงสรวงแล้ว อาจจะสามารถบันดาลให้มีโชคลาภร่ำรวย อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญ ทำมาค้าขายขึ้น จึงมีผู้คนเลื่อมใสศรัทธาในพิธีกรรมนี้มาจนถึงทุกวันนี้^๓ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้านั้น คนไทยเชื้อสายจีนประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการเคารพ เทพเจ้า และแสดงความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป ซึ่งปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ในทศตยสีกาลสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้กตัญญูต่เวที และอุปการะแม่เพียงเล็กน้อยที่บุคคลอื่นกระทำในเราทั้งหลายจักไม่เลื่อมสูญไป” “พระพุทธเจ้าทรงยกย่องและสรรเสริญผู้เลื่อมมารดาบิดาในขณะมีชีวิตและเสียชีวิตไป พระพุทธศาสนาได้เข้าไปไปมีอิทธิพล ต่อการตั้งศาลพระภูมิเป็นอย่างมาก เช่น อาจารย์ที่ประกอบพิธีกรรมต้องเป็นผู้ผ่านการบวชเรียนและมีจิตที่บริสุทธิ์มีศีลธรรมอยู่ในใจ ที่สำคัญกล่าวคำภาษาบาลีได้ถูกต้องด้วย และเป็นผู้อัญเชิญเทวดามาสถิตอยู่ ดังคำที่กล่าวว่า “ทางพุทธศาสนา และพราหมณ์ฮินดู ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นกรรมพิธี

^๑ ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์, ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๔๖.

^๒ เจว็ด คือ แผ่นไม้รูปคล้ายใบเสมาเขียนหรือแกะเป็นรูปเทพารักษ์ ใช้ตั้งไว้ในศาลเจ้าหรือศาลพระภูมิ แล้วอัญเชิญพระภูมิเจ้าที่ เทพารักษ์มาสถิต มักทำเป็นรูปเทวดา ถือพระขรรค์ ผู้ได้รับยกย่องให้เป็นใหญ่ แต่ไม่มีอำนาจสั่งการใดๆ เรื่องเดียวกัน หน้า ๑.

^๓ ศ. ธรรมภักดี, พรหมชาติ ฉบับราชภัฏ สมบูรณ์ที่สุด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ลูก ศ. ธรรมภักดี, ๒๕๒๑), หน้า ๓๕๓.

^๔ ศ.นิ. ๑๖/๒๓๔/๓๒๔.

อัญเชิญเจ้าที่เจ้าทาง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาประทับในศาล (ศาลพระภูมิ, ศาลเจ้าที่) เพื่อพิทักษ์ปกป้องดูแล สถานที่บ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้เกิดความเป็นสิริมงคล เจริญรุ่งเรืองในทุกสถาน จึงนิยมตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่^๕ การตั้งศาลเพียงตา คือการตั้งศาลชั่วคราว เช่น เวลาถึงฤดูทำนา หรือตั้งไว้ตามหัวหนองคลองบึง เป็นต้น เพื่อเป็นการเคารพสถานที่ เป็นพึงทางใจและให้ข้าวปลาอาหารสมบูรณ์

อย่างไรก็ตามพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในสังคัลลสูตรเช่นกัน ทรงทอดพระเนตรเห็นสังคัลลภพกำลังไหว้ทิศอยู่แต่เช้าตรู่มีผมและผ้าเปียกปอน จึงตรัสถามเพื่อชวนสนทนาว่า กำลังทำอะไร ภพกราบทูลว่า กำลังไหว้ทิศตามคำสั่งของบิดาก่อนตาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดีบุตร ในอริยวินัยเขาไม่ไหว้ทิศ ๖ กันอย่างนี้”^๖ พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “คหบดีบุตร อริยสาวก ละกรรมกิเลส ๕ ประการได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยเหตุ ๕ ประการ เป็นต้น เชื่อว่าผู้ปิดป้องทิศ ๖ ปฏิบัติเพื่อครองโลกทั้งสอง ทำให้เกิดความยินดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์”^๗

ยิ่งกว่านั้นในต่างประเทศก็นิยมตั้งศาลเจ้าเช่นเดียวกัน เช่นที่ประเทศอินเดีย ก็มีการตั้งศาลเจ้าเหมือนกัน มีชื่อเรียกว่า ไฮยันทรงม้าขาว เป็นเทพเจ้าที่รักษาที่รักษาหมู่บ้าน^๘ หรือแม่มกในประจักษ์นั้นก็นิยมเลื่อมใสมาก ส่วนการประกอบพิธีกรรมนั้น มีการแตกต่างกันไปเป็นธรรมดา เพราะต่างชาติต่างภาษาที่รับเอาไป มีการตกแต่งดัดแปลงให้เข้ากับชาติ ภาษาและประเพณีของตนไม่มีการตั้งกำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน ขึ้นอยู่กับอาจารย์ที่ทำพิธีกรรม เพื่อให้พิธีกรรมมีความขลังและศักดิ์ยิ่งขึ้นจะต้องมีของเช่น ไหว้มากมาย เช่น ข้าวปลาอาหาร หัวหมูที่ต้มสุกแล้ว เป็ดไก่ ผลไม้ กกล้วย ขนมหว่านบายศรี ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้น ประดับตกแต่งสวยงามให้ถูกต้องตามตำราโบราณให้ถูกต้องและดีที่สุด

ในปัจจุบันนี้ปัญหามีอยู่ว่า การตั้งศาลเจ้า ตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ ตั้งศาลเพียงตานี้ มีการทำเป็นธุรกิจที่ใหญ่โต การจะตั้งศาลเจ้าแต่ละสถานที่ลงทุนมาก เช่น การตั้งศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นต้น ทำให้ผู้ใดมีลวดลาย ศิลปะสวยงาม มีรูปปูนปั้น รูปแกะสลักเทวดาอารักษ์ที่ดูแลรักษาเป็นการลงทุนที่มาก เพราะฉะนั้น จะตั้งศาลเจ้าแต่ละแห่งจะต้องมีทุนมีงบประมาณในด้านปัจจัยเงินทองพอสมควรในการจัดหาวัตถุดิบของ อาจารย์ทำพิธีกรรม ผู้มาสดอัญเชิญสิ่งศักดิ์

^๕ หลักการ เพราะศาลพระภูมิ และเจ้าที่ ของคนไทย พร้อมกับชาวจีน, (ออนไลน์). แหล่งที่มา.

<http://donfoi.wordpress.com/http://> (๒๕ มีนาคม ๒๕๕๖).

^๖ ที. ปา. (ไทย) ๑๑ / ๒๔๔ / ๒๐๐.

^๗ ศ. ธรรมกถึก, พรหมชาติ ฉบับราชภัฏ สมบูรณ์ที่, หน้า ๓๕๓.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

ทั้งหลายมาสังสติดอยู่ จะเรียกค่าตัว ค่าเสียเวลาเป็นทรัพย์สินเงินทองมาก ด้วยเหตุนี้ จะคิดหาศาลเจ้ามาตั้งไว้ในบริเวณบ้านเรือนสักหลังหนึ่ง เพื่อให้เป็นสิริมงคลในครอบครัว ต้องพิจารณาให้รอบคอบในด้านการใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์ภายในครัวเรือน

เพราะฉะนั้น ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิและศาลเพียงตาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์นั้น เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการตั้งศาลเจ้า, ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา ตามความเชื่อและตั้งศาลให้ถูกต้องตามพิธีพราหมณ์นั้น ต้องมีการดูฤกษ์ยามให้ถูกต้องตามตำราโหราศาสตร์ที่ตั้งกฎเกณฑ์เอาไว้ ท่านให้เลือกเอาวันที่ตรงกับข้างขึ้นข้างแรม คือ วันตรงกับขึ้น หรือแรม ๒ ค่ำ ขึ้นหรือแรม ๔ ค่ำ ขึ้นหรือแรม ๕ ค่ำ ขึ้นหรือแรม ๘ ค่ำ ขึ้นหรือแรม ๑๑ ค่ำ มีกำหนดวันพุธ, พฤหัสบดี, อังคาร, เสาร์, และวันจันทร์ ให้ถือเอาตามนี้^๕ จึงจะเกิดเป็นสิริมงคลต่อชีวิตต่อครอบครัว และเกิดความศักดิ์สิทธิ์แก่สถานที่นั้น ๆ ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของศาลเจ้า ภูมิศึกษาในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์นั้น การทำวิจัยเรื่องนี้อาจเป็นผลดีต่อความเชื่อความศรัทธาของประชาชนที่สนใจในการตั้งศาลเจ้าประจำบ้าน และประโยชน์ที่จะได้รับจึงได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมใน ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาคุณค่าของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ากำหนดขอบเขตของการศึกษา อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิและศาลเพียงตาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เท่านั้น

ขอบเขตการศึกษา

^๕ ศ. ธรรมกถึกดี, พรหมชาติ ฉบับราชภัฏ สมบูรณ์ที่สุด, หน้า ๓๖๓.

ปฐมภูมิ

๑.๓.๑ ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๓๕

ทุติยภูมิ

๑.๓.๒ อรรถกถา หนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๓ ขอบเขตสัมภาษณ์ประชากรที่มีความเชื่อต่อเรื่องศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงดา

๑) อาจารย์ที่ประกอบพิธีกรรม ผู้ที่มีความเข้าใจในพิธีกรรมตั้งศาล ตั้งศาลพระภูมิ และศาลเพิงดา จำนวน ๓ ท่าน

๒) สัมภาษณ์ชาวบ้านที่เคยบนบาน และเข้าร่วมพิธีกรรมตั้งศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงดา ประมาณ ๑๖ ท่าน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่ ใช้วิจัยได้แก่ ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงดาที่ตั้งอยู่เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๑.๓.๕ ระยะเวลาออกพื้นที่สัมภาษณ์ ๔๐ วัน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ต้องการทราบหลักการแนวคิดศาลเจ้า ศาลพระภูมิและศาลเพิงดา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ต้องการทราบอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงดา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ต้องการทราบคุณค่าของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงดา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

อิทธิพล	หมายถึง	อำนาจหน้าที่สามารถให้ผู้อื่นคล้อยตาม
ความเชื่อ	หมายถึง	เห็นตามด้วยในสิ่งที่ได้พบเห็น ได้พูดได้ทำตาม
พิธีกรรม	หมายถึง	การบูชา กราบไหว้ เช่น ไหว้บวงสรวง แบบปฏิบัติตามหลักการ

ศาล	หมายถึง	ศาลเจ้า,ศาลพระภูมิ และศาลเพิงดา เป็นสถานที่สิงสถิตของเทพเจ้า เทพอารักษ์ ลักษณะเป็นทรงไทย หรือทรงศิลปะแบบจีน
-----	---------	---

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเพิงตา และวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้อง ดังนี้

๑.๖.๑ นายเหรียญ มีเดช กล่าวไว้ในตำนานและพิธีตั้งศาลพระภูมิ หนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ ร.อ.ท. ขุนพิศาลคุรุณัติ (เชย ไชยกุล) ณ เมรุวัดประยูรวงศาวาส ธนบุรี วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ว่า

สิทธิการียะ พระดำหับได้กล่าวไว้ว่า พระภูมินั้นพระบิดาทรงนามว่า ท้าวโสภะราช พระมารดาทรงนามว่า พระนางสินธุ ครอบครองกรุงพาลี มีโอรส ๕ องค์ตั้งโอรสทั้ง ๕ องค์นี้เป็นผู้สำเร็จราชการและรักษาทิศต่าง ๆ คือ ๑) พระภูมิรักษาเคหะสถาน บ้านเรือน ทรงพระนามว่า พระชัยมงคล ๒) พระภูมิรักษาทหารและศิระบันได ทรงพระนามว่า พระนครราช^{๑๐} เป็นต้น ยังมีคนรับใช้ของพระภูมิอีก ๓ คน คือ

- ๑) หัวหน้านคนรับใช้ ชื่อว่า จ่าสพ หรือ จันเร้งเรือน
- ๒) ปลัดขวา ชื่อว่า นายจันทรทิศ หรือ จันทิศ
- ๓) ปลัดซ้าย ชื่อว่า นายจันทรถิ หรือ จันถิ

ท่านผู้ใดจะทำพิธีใด ๆ เช่น บูชาบวงสรวงในกาลโกนผมไฟ เด็กประกอบการวิวาห์ มงคล หรือจะยกศาลพระภูมิใหม่ก็ดี จะต้องกล่าวนามพระภูมิให้ถูกต้อง

๑.๖.๒ เสถียรโกเศศ กล่าวไว้ในหนังสือ การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทย สมัยก่อน ว่า ศาลเจ้ามีลักษณะทำด้วยไม้ หรือก่อด้วยอิฐ ฉาบปูน มีพื้นคดหล่นกัน เป็นสองชั้น ชั้นบนเป็นที่ตั้งรูปเจ็ดของท้าวชั้นล่างเป็นที่สำหรับวางเครื่องสังเวย สิ่งของสิ่งละอันพันละน้อยมีรูปสัตว์ต่าง ๆ ภายหลังเป็นที่วางหัวหมู เป็ด ไก่ ปลา ขนมห้าวต้ม และของกะจุกกะจิกอีกมากมาย ศาลพระภูมิ ในยุคนี้นิยมหล่อด้วยเสาซีเมนต์ทั้งเสา และตัวศาลด้วย มีเสาเดียววางไว้ตามทิศทางที่เป็นมงคล ศาลเพิงตา เป็นศาลที่ตั้งขึ้นตามความจำเป็นชั่วคราวเพื่อยืนยันในแต่ละเรื่อง^{๑๑}

๑.๖.๓ อาจารย์ ว. จินประดิษฐ์ เขียนไว้ในหนังสือ พิธีการตั้งศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลทุกชนิดว่า การตั้งศาล หรือการรื้อถอน การออกฤกษ์ วัน เดือน ปี เวลาของการตั้งหรือการรื้อถอน และทิศทางสถานที่ การหันหน้านี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดเมื่อจัดตั้งลงไปแล้ว จะต้องหันไปในทิศทางที่เป็นมงคล สมบูรณ์พูนผลแก่เจ้าของบ้าน เจ้าของเมือง ถ้าหากตั้งไม่ดี จัดทำพิธีการ

^{๑๐} นายเหรียญ มีเดช, อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ ร.อ.ท. ขุนพิศาลคุรุณัติ (เชย ไชยกุล), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยพิทยา ถนนตะนาว, ๒๔๘๘), หน้า ๑.

^{๑๑} เสถียร โกเศศ, การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๒๑), หน้า ๒๑๖.

ไม่ถูกต้องก็จะมีแต่ความยุ่งยากตลอดไป เพราะพระองค์ท่านจะพิโรธไม่ว่าจะเป็นศาลเทพารักษ์ ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลพระพรหม หรือศาลใด ๆ ก็ตาม^{๑๒}

๑.๖.๔ ราเพย ไชยสินธุ์ ได้กล่าวถึง ระบบความคิดเรื่องผีและวิญญาณไว้ในบทความ เรื่องสิทธิชุมชนอีสาน : ระบบความคิดและการดำรงอยู่ ในหนังสือวารสารไทยศึกษาว่า ชาวอีสานสืบทอดความคิด ความเชื่อเรื่องผี และจิตวิญญาณเชื่อมโยงในการจัดระเบียบสังคมเกี่ยวกับ ผิบรรพชนที่ใกล้ชิดที่สุด กับชุมชนมักอยู่ที่ดอน น้ำท่วมไม่ถึงคูบปู่ตามีอยู่ทางทิศตะวันออกของ หมู่บ้านซึ่งเป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ บุคคลผู้ติดตามสื่อสารกับผีปู่ตา และประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ ตาจำ และพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาที่ดอนปู่ตาเป็นประจำทุกปี^{๑๓}

๑.๖.๕ อาจารย์ อรรถกิตติ์ วิริยะบุรณะ ได้กล่าวในหนังสือ พรหมชาติ ฉบับหลวง ไว้ว่า ยังมีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระเจ้าทศราช ทรงมีมเหสีพระนามว่า พระนาง สันทาทุกข์ ได้ครอบครองราชย์สมบัติอยู่กรุงพาลี ประสูติพระราชโอรส ๕ พระองค์เมื่อทรง เจริญวัย พระเจ้าทศราชจึงทรงส่งไปครอบครองภูมิต่าง ๆ ดังนี้ ๑. ให้พระชัยมงคล ไป ครองเลหะสถาน บ้านเรือน ร้านโรงต่าง ๆ ๒. ให้พระนครราชไปครอบครอง ประดู ป้อมค่าย หอรับ บันได เป็นต้น พระนารายณ์ได้ตรัสสอนเจ้ากรุงพาลี เมื่อครั้งถูกไล่ออกไปอยู่นอกป่าหิม พานต์ ได้รับความทุกข์ อด ๆ ยาก ๆ จึงกลับเข้ามาขอที่ดินคืน พระนารายณ์ก็ทรงอนุญาตให้ กลับคืน จึงได้ตรัสบอกว่า ผู้ที่จะทำการมงคลทั้งปวง ต้องบูชาสังเวทศาลเจ้า ศาลพระภูมิเสียก่อน เพราะเขาเป็นเจ้าของที่ดิน เมื่อบูชาสังเวทแล้ว จึงจะเกิดความสุขสวัสดิ์พิพัฒนามงคล จึงเป็นธรรมเนียม ตกทอดกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน^{๑๔}

๑.๖.๖ ภูสวัสดิ์ สุขเลี้ยง ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญ งามของหมู่คณะ เป็นการดำเนินชีวิตของสังคมที่เป็นแบบแผนของผู้ที่เป็นสมาชิกในสังคม เดียวกันยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา สามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่ง สร้างสรรค์ และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาช่วยให้นมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญ งามของหมู่คณะ วัฒนธรรมจะดำรงอยู่ยาวนานเพียงใดขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ การสร้างสรรค์คือการต่อสู้ดิ้นรนค้นหาแนวทางใหม่ ๆ โดยไม่สูญเสีย รูปแบบดั้งเดิม

^{๑๒} อาจารย์ ว. จินประดิษฐ์, พิธีการตั้งศาลพระภูมิ และศาลทูกชนิด, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสง การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๗.

^{๑๓} ราเพย ไชยสินธุ์, “สิทธิชุมชนอีสาน : ระบบความคิดและการดำรงอยู่,” วารสารไทยศึกษา ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๔๔), ๑๑๓ - ๑๑๔.

^{๑๔} อาจารย์ อรรถกิตติ์ วิริยะบุรณะ, พรหมชาติ ฉบับหลวง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ลูก ส. ธรรมกัณฑ์, ๒๕๐๓), หน้า ๓๐๖.

ของตนและสืบทอด ถ่ายทอดการเรียนรู้ของสมาชิกจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์จึงเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา^{๑๕}

๑.๖.๓ เสรี พงศ์พิศ ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน : รากฐานการพัฒนา พบว่าตำนานในอดีตเป็นรากฐานชีวิตของมนุษย์ทุกคน แต่ในสังคมเก่าจะหนักแน่นและมีพลังมากกว่า ถ้าพิจารณาตามความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมกับอดีต ดังที่ปรากฏจากประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนประสานเชื่อมโยงเข้ากับสังคมที่ผ่านมา แต่ไม่ได้ผ่านเลย สังคมไม่เห็นความจำเป็นของการสร้างพิธีกรรม หรือศูนย์วัฒนธรรมในหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะ ตำนานแห่งอดีตยังฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิตและแนวคิดของพวกเขา วัฒนธรรมพื้นฐานดั้งเดิมอันมีเอกลักษณ์องค์กรวมนั้นแสดงออกถึงการเกื้อกูลกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ ทางการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้านจะมีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับวิถีชีวิตที่ผูกพันกับประเพณีพิธีกรรมอันเป็นรากฐานของชีวิตมนุษย์^{๑๖}

๑.๖.๔ จารุกฤต กาญจนภา ได้อธิบายว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีถือว่าเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคม มนุษย์ทุกสังคมมีหน้าที่ที่จะปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นสถาบันอันหนึ่งทางสังคมที่มนุษย์เป็นผู้ที่ก่อตั้งขึ้นมา เพื่อตอบสนองความต้องการ และความรู้สึกรู้สึกของคนเช่นเดียวกันกับสถาบันอื่น ๆ ในสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละสังคมแตกต่างกันออกไป เพราะความนึกคิดของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในที่ที่แตกต่างกัน ย่อมได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ซึ่งมีผลต่อจิตใจและความนึกคิดของมนุษย์มากมาย เช่นเดียวกับศาสนาซึ่งทั้งสองถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ และเป็นโครงสร้างความมั่นคงของสังคม^{๑๗}

๑.๖.๕ ราชบัณฑิตยสถาน กล่าวไว้ว่า ศาล ความหมายว่า ที่สิงสถิตของเทวดา เทพารักษ์ หรือเจ้าผี พระภูมิ หมายความว่าเทพารักษ์ประจำพื้นที่และสถานที่ ศาลพระภูมิจึงมี

^{๑๕} ภูสวัสดิ์ สุขเลี้ยง, “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยโป่งผาลาด อำเภอป่าเป้า จังหวัดเชียงราย,” การค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^{๑๖} เสรี พงศ์พิศ, บรรณาธิการ, “วัฒนธรรมพื้นบ้านรากฐานการพัฒนา,” ในภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ม.ป.ท., ๒๕๓๖).

^{๑๗} จารุกฤต กาญจนภา, “ประเพณีรามัญในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (ภาควิชาโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๕), หน้า ๓-๔.

ความหมายว่า ที่สังคีตของเทพารักษ์ประจำพื้นที่และสถานที่ ที่ทำด้วยไม้เป็นเรือนหลังคาทรงไทย ตั้งอยู่บนเสาเดียว ปัจจุบันทำด้วยปูน เป็นรูปปราสาทก็มี^{๑๘}

๑.๖.๑๐ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ประพันธ์ไว้ใน ธรรมปทฐกถา ปฐโม ภาค ว่า “พูดดี วา ชีตริ วา ลกิตวา ตุมหากัม มหาสกุการิ กริสฺสามิติ ปตฺถณิ กตฺวา ปกฺกามิ.”^{๑๙} ในวันหนึ่งเศรษฐีได้ไปอาบน้ำที่ท่าน้ำ ในระหว่างทางเห็นต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่งที่มีกิ่งก้านที่ร่มรื่น ได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า ถ้าเราได้บุตรที่ดี ธิดาก็ดี จักกระทำสักการะใหญ่ ณ ต้นไม้นั้น^{๒๐}

๑.๖.๑๑ แก้ว สุพรรณโณ กล่าวว่า ไสยศาสตร์ส่วนมากมาจากศาสนาพราหมณ์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเข้ามามีบทบาททำให้เกิดพิธีกรรมของชีวิตคน เช่น การเกิด การโกณจุ การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ การตาย เป็นต้น ซึ่งส่วนมากการประกอบพิธีกรรมนั้นมักจะจัดกันที่บ้าน รวมถึงการบูชาศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเจ้าที่ด้วย เป็นสาเหตุไปสู่ความเชื่อเกี่ยวกับเทวดา ผีสาง นางไม้ ตลอดจนต้นไม้ใหญ่ ทำให้มีการกราบไหว้นับถือ เจ้าป่า เจ้าภูมิจึงเชื่อว่า มีเทวดาอยู่ในที่ทั่วไป จึงเป็นบ่อเกิดของความเชื่อในเรื่องศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ในทางพระพุทธศาสนาเมื่อจะทำพิธีมงคลอันใดต้องนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์ โดยจะทำพิธี ชุมนุมเทวดาก่อน เพื่อประกาศให้เทวดามาร่วมฟังพระปริตรมงคลด้วยในเจ็ดตำนาน และสิบสองตำนานล้วนกล่าวถึงเทวดา ดังนี้

“....รูกขเทวดา เทวดาสังคีตอยู่ต้นไม้ใหญ่
ภูมิเทวดา เทวดาอยู่ตามพื้นดิน
อากาศเทวดา เทวดาอยู่บนอากาศ...”^{๒๑}

จากการศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิและศาลเพียงดาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การตั้งศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงดา เป็นประเพณีมงคลมาตั้งแต่โบราณ คือ พิธีกรรมการบูชา สักการะ ความเชื่อ เพื่อให้เกิดสิริมงคลในครอบครัว ในชีวิตของตน เป็นขนบธรรมเนียมที่มนุษย์ตั้งขึ้นมา

^{๑๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๐๕๕.

^{๑๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ธรรมปทฐกถา ปฐโม ภาค, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๒๐} พระมหานายม ยามเทโว, แปลกศัพท์ พระธรรมบทภาคที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์เลี้ยงเชิง, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

^{๒๑} แก้ว สุพรรณโณ, ศาลพระภูมิ, (กรุงเทพมหานคร : ไพลินบุ๊กเน็ต, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

สาเหตุเกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น เช่น เทวดา อารักษ์ ผีसाง นางไม้ เชิญมาสิงสถิตอยู่บนศาลเจ้า ที่ได้ตั้งขึ้นมาไว้นั่นเอง

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรม ในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ศึกษาข้อมูล จากเอกสารและ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร สื่อออนไลน์ และศึกษาข้อมูลจากกลุ่มประชากร เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ อาจารย์ที่ประกอบ พิธีกรรม และประชากรที่เคยบ่นบานศาลกล่าวไว้กับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียง รวม ทั้งหมด ๑๕ ท่าน ดังนี้

(๑) สัมภาษณ์อาจารย์ประกอบพิธีกรรมตั้งศาลจำนวน ๓ ท่าน

(๒) สัมภาษณ์ประชากรที่เคยไหว้บ่นบานเอาไว้กับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา จำนวน ๑๖ ท่าน

(๓) สังเกตการตั้งศาลพระภูมิ เจ้าที่ในพิธีตั้งศาลประจำบ้านที่อยู่อาศัย บ้านที่กั้นตอน และสิ่งของที่ใช้ในการไหว้

โดยผู้วิจัยจะศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ปฐมภูมิ พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕

๑.๗.๒ ทติภูมิ หนังสือ เอกสาร งานวิจัย รวบรวมจัดหมวดหมู่ความรู้ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อ ใช้เขียนงานวิจัย

๑.๗.๓ นำเอกสารที่ได้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูล มาวิเคราะห์เรียบเรียงโดยมุ่งตอบโจทย์ ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ และสรุปความคิดเห็นข้อเสนอแนะของผู้วิจัย เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา

๑.๘.๒ ได้ทราบอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมใน ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา

๑.๘.๓ ได้ทราบคุณค่าของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

บทที่ ๒

แนวคิดเกี่ยวกับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ศาลเจ้า หมายถึง สถานที่ที่สิ่งสถิตของเทพเจ้าที่เคารพนับถือของคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย และประชาชนคนไทยทั่วไปที่เคารพนับถือต่อศาลเจ้า สำหรับศาลเจ้าในเขตเมืองสุรินทร์นั้น โดยเฉพาะศาลหลักเมือง เดิมเป็นศาลที่ยังไม่มีเสาหลักเมือง แต่มีความศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เป็นที่เคารพบูชาของประชาชนทั่วไปเป็นเวลานานกว่า ๑๐๐ ปี^๑ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสถานการณ์ตามความเชื่อของสังคมในปัจจุบันก็พบว่า ยังมีค่านิยมความเชื่อเรื่อง ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตาอยู่มาก หรือการดูดวงดูโชคชะตาราศี โดยมีความเชื่อว่า เทพเจ้า เจ้าที่เจ้าทางที่สิ่งสถิตอยู่ในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา สามารถคลั่งคลำให้มิโชคลาภได้ ตามอำนาจในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น หรือตามหลักวิชาโหราศาสตร์ จนในบางครั้งถึงกับล้มหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ คณะสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในพิธีกรรมมากพอสมควร โดยใช้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในการสวดการตั้งนะโม เป็นการเคารพพระพุทธองค์ขึ้นก่อน อาจารย์ผู้ทำพิธีกรรมจะต้องเป็นผู้ที่รักษาศีล ๕ และสวดพระปริตร เชิญเทวดาลงมาเป็นภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษาพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง ก่อนเชิญเจ้าที่เจ้าทาง ขึ้นสถิตในศาลได้ เป็นการสร้างความเชื่อและเกิดความขลังความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม ในบางท้องถิ่นมีคณะสงฆ์ไปสวดเจริญพระพุทธมนต์ก่อนตั้งศาลเจ้า และสวดขยมงคลคาถาก่อนเอาฤกษ์ยาม ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ผู้คนในสังคมเชื่อว่าเป็นแนวทางที่สร้างขวัญและกำลังใจให้ชีวิตมีแต่ความสุขและเกิดโชคลาภ

สำหรับประชาชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีแนวโน้มของกระแสดความเชื่อในเรื่องการเคารกราบไหว้ ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเพียงตา บางคนก่อนจะทำการสิ่งใดมีการบนบานศาลเจ้าให้สำเร็จในหน้าที่การงาน เพื่อเป็นกำลังใจ จนบางครั้งกล่าวได้ว่า การบนบานกลายเป็นคตินิยมที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก เพื่อเป็นการเข้าใจในบริบทความเชื่อเรื่องการเคารพกราบไหว้ ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเพียงตา ผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดเรื่องการประกอบพิธีกรรมในการเคารพกราบไหว้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^๑วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุรินทร์, พิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ, ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, หน้า ๑๓.

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเพิงตา การตั้งศาล ความหมายของศาล และการคงอยู่ของศาล ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเรื่องศาลเจ้า ในจังหวัดสุรินทร์

แนวคิดศาลเจ้า หมายถึง ความคิดที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติของศาลเจ้า^๒ เป็นสถานที่กราบไหว้สักการบูชาของมนุษย์ ความเชื่อของมนุษย์เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดหรือเผ่าพันธุ์ภาษาใด เพียงแต่ความเชื่อเหล่านั้นอาจคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคมของบุคคลเท่านั้น และมนุษย์แต่ละกลุ่มชนชาติเผ่าพันธุ์ย่อมมีการสั่งสมและสืบสานความเชื่อหลายอย่างร่วมกัน จนทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมความเชื่อ ของกลุ่มนั้นๆ พระพุทธศาสนาก็มีการกล่าวถึงลักษณะสำคัญดังกล่าวไว้ว่า มนุษย์ในยุคโบราณที่มีความรักสุขเกลียดทุกข์เป็นธรรมชาติได้พากันแสดงความเชื่อถือต่อ ป่าไม้ ภูเขา หรือรุกขเจดีย์ต่างๆ เพื่อเป็นที่พึ่งช่วยให้ตัวเองรอดจากภัยอันตราย ดังเช่นชนชาติจีนมีความเชื่อในเทพเจ้า มนุษย์จึงมีการตั้งศาลเจ้าเพื่อให้เทพเจ้าสิงสถิตอยู่ในสถานที่ตั้งศาลเจ้านั้นๆ และเป็นการยอมรับด้วยศรัทธา ด้วยความจงรักภักดีที่แฝงด้วยความกลัว ปฏิบัติสืบกันมาตามความเชื่อนั้นจนกลายเป็นประเพณีของกลุ่มชนนั้นๆ สาเหตุเกิดจากแนวคิดความเชื่อในศาลเจ้า ความไม่รู้ ทำให้เกิดความกลัวความวิบัติที่เกิดจากภัยธรรมชาติและโรคภัยไข้เจ็บ อ่อนวอนบอกกล่าวหรือทำให้อ่านาจอเหนือธรรมชาติพอใจที่ช่วยให้ปลอดภัย และเมื่อพ้นภัยก็ปลื้มปิติยินดี แสดงความกตัญญูทดแทน ด้วยการเซ่นไหว้ บวงสรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่างๆ สามารถศึกษาศาลเจ้าในความเชื่อของคนจีนทั่วๆ ไปดังต่อไปนี้

^๒ ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๘๕.

^๓ พระครูปฐมสมโพธิ (สุพรรณ นิตยกุล) บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๔ จารุวรรณ ธรรมวัตร, คติชาวบ้านอีสาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรวัฒนา, ๒๕๒๑), หน้า ๑๐๖.

๒.๑.๑ ศาลเจ้าในความเชื่อของคนจีนทั่วไป

สำหรับศาลเจ้าในความเชื่อของจีนทั่วไปนั้น ความเชื่อของศาลเจ้า เกิดจากศาสนา ดั้งเดิมเกิดขึ้นในสมัยบุพกาลที่ความรู้ของคนในยุคนั้นมีขอบเขตจำกัดและไม่สามารถอธิบาย สภาพธรรมชาติ อย่างเช่น ฝนตก ลม พายุ และการหมุนรอบตัวของโลก และไม่สามารถ เอาชนะอิทธิพลของธรรมชาติได้ จึงมีการนับถืออิทธิพลของธรรมชาติ เป็นเทพเจ้าที่มีชีวิตเหมือน อย่างคน จึงได้เกิดมีการนับถือต่อเทพเจ้าธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วย การนับถือดวงดาวต่าง ๆ และการนับถืออิทธิพลของธรรมชาติและวัตถุธรรมชาติ การนับถือดวงดาวต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาวต่าง ๆ และโลกที่เราอาศัยอยู่เป็นต้น^๕ ดังนี้

๑) พระอาทิตย์ ชาวจีนโบราณมีความเชื่อว่า พระอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของ จักรวาล มีเทพเจ้าประจำชื่อว่า ซิเหอ มินิทานสมัยโบราณของจีนที่เกี่ยวกับพระอาทิตย์ที่เล่ากันต่อ ๆ มามากมาย เช่น ซิเหอเป็นผู้ที่ทำให้พระอาทิตย์ขึ้น ซิเหอเป็นผู้ที่อาบน้ำให้พระอาทิตย์ ซิเหอ เป็นผู้ลากรถพระอาทิตย์ไปที่ต่าง ๆ หรือมินิทานที่กล่าวถึงพระอาทิตย์ติดอยู่กับต้นไม้ผู้ซาง และ ทุกวันมินิทสูกแบกพระอาทิตย์บินไปที่ต่าง ๆ รอบ ๆ สวรรค์ และมีนิทานเกี่ยวกับพระอาทิตย์อีก กว่าเดิมมีทั้งหมด ๑๐ ดวง แต่เป็นผู้ที่ยิงธนูให้พระอาทิตย์ ๙ ดวงดับไปเพื่อที่จะให้เหลือเพียง หนึ่งแผ่นดินจะได้ไม่ร้อน

๒) พระจันทร์ พระจันทร์มีเทพเจ้าประจำอยู่เรียกว่า ฉางซี เป็นเทพเจ้าผู้หญิง จากหนังสือ ชาง ไห่ จิง (ตำนานเกี่ยวกับภูเขาและทะเล) ในสมัยโบราณ กล่าว กษัตริย์จึงมี มเหสีเรียกว่า ฉางซี เธอคลอดลูกเป็นพระจันทร์ ๑๒ ดวง ดังนั้น เทพแห่งพระจันทร์จึงเรียกว่า ฉางซี ในสมัยราชวงศ์ฉิน (ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑) ชาวจีนถือว่าพระจันทร์เป็นเทพเจ้าที่สำคัญ องค์หนึ่ง หลังจากราชวงศ์ฮั่นก็มีนิทานเกี่ยวกับพระจันทร์ว่า มีหญิงสาวสวยชื่อ ฉาง เอ้อได้กลายเป็นเซียน และบินไปพร้อมกับกระต่ายไปอยู่ที่ดวงจันทร์ ฉางเอ้อจึงกลายเป็นเทพแห่งดวงจันทร์ ดวงดาวมีจำนวนมากมาย แต่ตามความเชื่อของคนจีนดวงดาวที่นับถือกันว่าเป็นเทพเจ้าได้แก่ ดาว วินัส กลุ่มไถ ดาวเหวินฉิว (ดวงดาววัฒนธรรม) ดาวเทียนหมู่ (แม่สวรรค์) ดาววิต้า (ดาวสาว ทอผ้า) เป็นต้น

๓) โลก ชาวจีนโบราณนับถือแผ่นดินมาก เพราะมีความเชื่อว่าที่ดินทำให้เกิด ัญญาหารเลี้ยงมนุษย์ มีทุกสิ่งทุกอย่างให้มนุษย์อยู่ดี กินดี ผาสุก คนจึงคิดว่า สวรรค์เป็น กษัตริย์ แผ่นดินเป็นราชินี เป็นเทพเจ้าที่สามารถตัดสินได้ของมนุษย์ ดังนั้น ไม่ว่าจะ

^๕ ด้วน ลี เซิง และ บุญอิง ไร่สุขยิ่ง, ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่

๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทส่องสยาม จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๒ -๖.

ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือประชาชนทั่วไป จะต้องคำนับสวรรค์และแผ่นดินจากหนังสือ เชียวจิน (ตำนานกตัญญู) ได้กล่าวว่า “ชื่อ เป็นเจ้านายของแผ่นดิน แผ่นดินกว้างใหญ่มาก ไม่สามารถทำพิธีเคารพนับถืออย่างถึถ้วน จึงจัดให้ที่ดินเป็นชื่อและเคารพนับถือ”

เทพเจ้าแผ่นดินก็เหมือนข้าราชการที่เป็นมนุษย์คือมีการแบ่งที่ดินและขอบเขตจำกัดแต่ละองค์ หนังสือโจวหลี่ (พิธีในสมัยราชวงศ์โจว) กล่าวว่า “๒๕ ครอบครัวจะตั้ง ๑ ชื่อ” ซึ่งหมายความว่าในสมัยโบราณประมาณ ๒๕ ครอบครัว จะตั้งศาลเจ้าเทพเจ้าแผ่นดิน ๑ แห่ง

นอกจากนี้ ยังมีการนับถือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ลม ไฟ ฟ้าร้อง ฟ้าแลบ

เทพเจ้าลมชาวจีนเรียกว่า ฟ่งปาย เป็นผู้ชายที่มีอายุ ชื่อเดิมว่า เพยเหลียน หน้าตามีหัวเหมือนนก มีเขามิหางเหมือนงู และร่างกายมีลายเหมือนเสือดาว

เทพเจ้าฝนมีชื่อว่า ผิงอี้ มีการเล่าว่าถ้าเทพเจ้าฝนตะโกนขึ้น เมฆก็จะสะสมกัน ละฝนก็จะตกทันที

เทพเจ้าฟ้าร้องมีชื่อว่า หลีกง มีหน้าตาน้ำกลว หัวเป็นผี ปากเป็นนก มีปีกสองข้าง มือซ้ายถือกลอง มือขวาถือค้อน เมื่อเอาค้อนตีกลองจึงเป็นเสียงร้อง เสียงร้องนี้ทำให้คนตายได้

เทพเจ้าฟ้าแลบเป็นผู้หญิง มีลักษณะการแต่งกายคล้ายตัวละครบนเวทีของจิว ซึ่งใส่เสื้อคลุมสีขาวยาว ๆ สองมือถือฉาบที่ทำด้วยทองแดง ถ้าตีกระทบกัน ก็จะเกิดแสงเป็นฟ้าแลบ

ส่วนการนับถือสิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติก็มีมากมาย เช่น แม่น้ำมีเทพยดาประจำแม่น้ำ ภูเขา มีเทพยดาภูเขา ดันไม้มีเทพยดาตัน ไม้ทุกสิ่งทุกอย่างมีเทพยดา หรือภูตผีปีศาจประจำหมด

นอกจากนี้แล้ว ชาวจีนยังนับถือบรรพบุรุษหรือวิญญาณของคนที่ยังตายไป คนจีนมีความเชื่อว่าเมื่อคนตายไปแล้วจะกลายเป็นผี ในหนังสือหลี่จี้ (ตำราเกี่ยวกับพิธีต่าง ๆ) กล่าวว่า “คนตายไปแล้วจะกลายเป็นผี” ผีมีความสามารถพิเศษที่คนเป็นไม่อาจกระทำได้สามารถนำความสุขหรือภัยพิบัติมาให้แก่คนที่ยังมีชีวิตอยู่ นี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่มีการเคารพนับถือแก่ภูตผีวิญญาณ ทั้งนี้เพื่อให้คนที่ตายไปแล้วมีชีวิตความเป็นอยู่เหมือนเดิม ชาวจีนโบราณจึงมีการซ่อมแซมหลุมฝังศพที่เก่ามาก ดูแลดวงซู้ และพิธีต่าง ๆ ตามฤดูกาล เช่น เซ็งเหม้ง^๖

๒.๑.๒ ศาลเจ้าในความเชื่อของคนจีนในจังหวัดสุรินทร์

ศาลเจ้าในความเชื่อของคนจีนในจังหวัดสุรินทร์ เป็นความเชื่อที่เกิดจากศาสนาพุทธฝ่ายเถรวาทที่สอนเกี่ยวกับความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และเป็นการรับนับถือเอาพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท

^๖ ต้วน ลี เซิง และ บุญอิง ไร่สุขยิ่ง, ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย, หน้า ๒ - ๖.

วาทไว้เป็นที่พึ่ง เพราะฉะนั้นศาลเจ้าจึงเป็นศาสนสถานที่ประกอบพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนาของคนจีนเชื้อสายไทย ตั้งคนจีนเริ่มอพยพเข้ามาค้าขายในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ประมาณ พุทธศักราช ๒๔๓๘ – ๒๔๕๒ ทำให้ประชาชนเชื้อคร่อนลำเค็ญ โดยเฉพาะช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ชาวจีนในจังหวัดแต่จิว มณฑลกว่างตุง ได้อพยพลี้ภัยเข้ามายังเมืองไทยเป็นจำนวนมาก สายหนึ่งมาทางเรือ ขึ้นฝั่งที่เมืองบางกอก อีกสายหนึ่งผ่านเข้ามาทางเวียดนามและลาว ชุมชนชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสุรินทร์อาจแบ่งออกเป็นสองช่วงใหญ่ๆ ได้แก่ ก่อนการสร้างทางรถไฟผ่านเมืองสุรินทร์ และหลังจากทางรถไฟมาถึงจังหวัดสุรินทร์แล้ว”

การนับถือบูชารูปเคารพของชาวจีนในเมืองไทยบางครั้งพบว่า จะกระทำเฉพาะในกลุ่มบางภาษาและอาชีพ เช่น จีนแต้จิ๋วจะนับถือเทพเจ้าเสวียนเทียนดั่งตีหรือเจ้าพ่อเสือ จีนไหหลำนับถือจูโยบเนี้ยว รวมถึงเทพกวนอูด้วย แต่การนับถือเทพเจ้าของคนจีนก็ดูจะไม่คงที่เสมอไป คือ ถ้าเทพองค์ใดมีคนมาราบไหว้บูชามากเทพองค์นั้นจะกลายเป็นเทพประจำศาลไปโดยปริยาย เช่น ศาลเจ้าถนนทรงวาด เปลี่ยนจากเทพปุนเถ่ากงเป็นเจ้าพ่อเสือ หรือที่ศาลเจ้าเลนเซียน เปลี่ยนเทพประธานจากเจ้าแม่กวนอิมเป็นเฮ้งเจีย ศาลเจ้าของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จะมีเจ้าปู่ย่าหรือปุนเถ่ากง – มา เป็นที่เคารพนับถือของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ ปัจจุบันศาลเจ้านี้ ไม่ใช่เฉพาะคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้นที่ไปไหว้ แต่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ไทยลาว ไทยส่วย คนไทยเชื้อสายเขมรก็ได้เข้าร่วมงานในศาลเจ้าด้วย

ศาลเจ้านับว่ามีความสำคัญต่อคนจีนในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากยังยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยเชื้อสายจีน ดังนั้น ไม่ว่าจะจัดงานฉลอง หรืองานบูชาเทพเจ้าประจำปีตามประเพณี ชาวจีนมักจะมาชุมนุมที่ศาลเจ้า จึงทำให้ศาลเจ้ามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขามากยิ่งขึ้น ในปีหนึ่ง ๆ ศาลเจ้าจะจัดงานหลายครั้งแตกต่างกันออกไป อาทิ งานสารทหิงกระจาเดือน ๗ งานเทศกาลหยวนเซียนเดือน ๑ งานฉลองตอบแทนบุญคุณเทพปลายปิงงานฉลองวันเกิดเทพเจ้า ที่เป็นประธานในศาล งานฉลองวันเกิดเทพเจ้าชั้นรองในศาล วันเทศกาลกินเจ วันฉลองวันสร้างศาล วันระลึกวันตายของเทพผู้เป็นองค์ประธานของศาลเจ้า

ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ศาลเจ้าไม่ใช่แค่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับชาวจีนเท่านั้น เมื่อคนจีนอพยพเข้าในเมืองไทยมากขึ้น ลัทธิรักษาดิได้แผ่ขยายเข้ามาสู่ชาวจีนในไทย ศาลเจ้าได้กลายเป็นแหล่งชุมนุมของสมาคมลับของชาวจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ต่อมาชาวจีนคำนึงถึงการศึกษาของบุตรหลาน ก็เริ่มตั้งโรงเรียนโดยอาศัยศาลเจ้าเป็นผู้อุปถัมภ์ ยังคงแสดงบทบาท

^๗ จังหวัดสุรินทร์-วิกิพีเดีย, (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki> (๒๖ มีนาคม ๒๕๕๖).

และทำหน้าที่เป็นเพียงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนทุกภาษาเข้าไปกราบไหว้ และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา บางแห่งมีการตั้งสมาคมมาปกปักรักษาเพื่อช่วยเหลือชาวจีนยากจนในเขตนั้น ๆ ด้วย

ชาวจีนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีอัตลักษณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับการรวมกลุ่มชาวจีนนั้นคือ ศาลเจ้าจีน เพื่อเป็นที่แสดงออกซึ่งความเชื่อและความศรัทธาของตน เป็นสถานที่พบปะสังสรรค์หรือเป็นโรงเรียนสำหรับชาวจีนก็มีสาเหตุในการสร้างศาลเจ้านั้น เกิดจากเหตุผลหลายประการ เช่น

๑) สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ

๒) สร้างตามความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ

๓) สร้างเพื่อเป็นศาลเจ้าประจำตระกูล เพื่อใช้เป็นที่พักกราบไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีการสร้างศาลเจ้าเพื่อแก้บน

๔) สร้างเพื่อการค้าและสร้างเพื่อแสดงศรัทธาต่อความศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

ศาลเจ้าจีนในแต่ละแห่งจะมีอัตลักษณ์แต่ละสถานที่ ที่พบเห็นได้อย่างหนึ่ง คือ จะมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์มีรูปแบบลวดลายเฉพาะตัว ซึ่งมีส่วนประกอบหลักประกอบด้วย ตัวฐาน ตัวอาคารและหลังคา แบ่งตามรายละเอียดของรูปแบบต่าง ๆ ๘ รูปแบบ และมีอิทธิพลของความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับธาตุทั้ง ๔ ซึ่งแสดงออกทางสีสันทันอยู่ในตัวศาลเจ้าเหล่านี้ด้วย คนจีนในแต่ละกลุ่มภาษาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจะมีศาลเจ้าที่เคารพและสร้างขึ้นเฉพาะแต่เทพที่นับถือ ส่วนมากจะเหมือนกันเพราะความเชื่อหลักเกิดขึ้นจากความเชื่อเป็นสิริมงคลและความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนแทบทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าคนไทยเชื้อสายจีนถึงแม้จะเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เป็นเวลานานและมีความสัมพันธ์ข้ามเชื้อชาติ มีการแต่งงานกับคนไทย กับคนหลากหลายเชื้อชาติแต่ชาวจีนก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นคนจีน

๒.๑.๓ การประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าจังหวัดสุรินทร์

สำหรับการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าจังหวัดสุรินทร์นั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ การประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ทางจิตใจเมื่อชาวจีนคนรุ่นเก่าอพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ใหม่ ๆ ต่างก็ปรารถนาที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเทพเจ้า ที่จะบันดาลให้พวกเขามีชีวิตอยู่อย่างผาสุกสงบสุขในต่างแดน ดังนั้นจึงได้สร้างวัดจีนและศาลเจ้าจีนขึ้นในจังหวัดสุรินทร์เพื่อจะมีไว้จัดประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องด้วยชาวจีนที่อพยพมาอยู่ในช่วงต้น ๆ นั้นโดยส่วนมากจะเป็นผู้ที่ลำบากในการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ที่ยากจน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนา ศาสนาเต๋า หรือศาสนาอื่นใด หากพบเห็นก็จะกราบไหว้ โดยคิดว่าการไหว้ย่อมดีกว่าไม่ไหว้ มีความเชื่อถือทางศาสนาย่อมดีกว่าไม่มีความ

เชื่อกันว่า พวกเขาไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัยของร่างกายและทรัพย์สิน เพื่อให้มีที่พึ่งทางใจจะได้รู้สึกปลอดภัย ทักษะทางด้านศาสนาเช่นนี้มีมาตลอด และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน มีพิธีกรรม การไหว้บูชาบรรพบุรุษ(เซ่งเม้ง) การเทกระจาด และประเพณีตรุษจีน ดังต่อไปนี้

๒.๑.๓.๑ การไหว้บูชาบรรพบุรุษ(เซ่งเม้ง)ชิงหมิง(qing-ming)หรือ เซงเม้ง
เซ่งเม้ง เป็นชื่อของสารท (๑ ปีมี ๒๔ สารท) "เซ่ง" หมายถึง สะอาด บริสุทธิ์ และ "เม้ง" หมายถึง สว่าง รวมแล้วหมายความว่า ช่วงเวลาแห่งความแจ่มใส รื่นรมย์ สารท เซ่งเม้ง หรือ เซงเม้ง เริ่มต้นประมาณ ๕ - ๒๐ เมษายน เป็นฤดูใบไม้ผลิ อากาศจะคลายความหนาวเย็น เริ่มเข้าสู่ความอบอุ่น (ของประเทศไทย) มีฝนตกปรอย ๆ มีบรรยากาศสดชื่น ท้องฟ้าใสสว่าง (เป็นที่มาของชื่อ สารท เซ่งเม้ง) ประเพณีที่สำคัญมากที่สุดของของชาวจีน คือ ไหว้บรรพบุรุษ ที่ สุสาน (ฮวงซุ้ย หรือ ฮวงจื๊ย) เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ โดยมีอิทธิพลมาจากลัทธิขงจื๊อที่เน้นเรื่องความกตัญญูเป็นสำคัญ ประเพณีนี้สืบทอดมายาวนานเป็นพันปี โดยขุนนาง สมัยราชวงศ์โจวโจวกงจื๊ตั้น เป็นผู้กำหนด พิธีการจัดงานศพในสมัยราชวงศ์ถัง (ประมาณ ค.ศ. (๖๑๘) พระราชพิธีเช่น ไปไหว้สุสาน อดีตกษัตริยาธิราช มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ปีหนึ่งกระทำกันปีละ ๒ ครั้ง คือช่วงเซ่งเม้ง และประมาณปลายปี(คาดว่า น่าจะเป็นช่วงดังโงะ) ^๕

พิธีเซ่งเม้งนั้น ผู้อาวุโส เป็นผู้นำกราบไหว้จนเทียนใกล้หมดก้านลูกหลานตึงล้อมด้วยหว่าย เผากระดาษเงิน กระดาษทอง ฯลฯ เป็นการกำหนดขอบเขตว่าสิ่งเหล่านี้ลูกหลานส่งให้บรรพบุรุษของครอบครัว นั้น ๆ เป็นการเฉพาะ ป้องกันการแย่งชิง (ผู้ตึงล้อม ต้องเป็นลูกหลานเท่านั้น) เป็นอันเสร็จพิธีบางครอบครัวก็จะมานั่งล้อมวงทานอาหารกันต่อ เพื่อเป็นการ แสดงความสามัคคีมีประเพณีปฏิบัติในวัน เซ่งเม้ง ดังนี้

๑) การทำความสะอาด สุสาน (เข้าหม้อ)ลงสีที่ป้ายชื่อให้ดูใหม่ - คนตายแล้วลงสีเขียว หรือสีทองขลิบเขียว คนเป็นลงสีแดง (ห้ามถอนหญ้า - อาจกระทบตำแหน่งห้าม เช่น ทิศอุดร ทิศแตกสลาย ทิศดาวเบญจภุต) บ้างก็ตกแต่งด้วย กระดาษม้วนสายรุ้ง(สุสานคนเป็น - แฉก - ใช้สายรุ้งสีแดง สุสานคนตาย - สก๊ - ใช้หลากสีได้)ห้ามปักธง ลงบนหลังเต่า เท่ากับทิ่มแทงหลุม และบางความเชื่อ ทำให้หลังคาบ้านของบรรพบุรุษรั่ว

๒) กราบไหว้ เจ้าที่ เป็นการให้เกียรติ และขอบคุณที่ช่วยคุ้มครองดูแลการจัดวางของไหว้ (เรียงลำดับจากป้าย) ๑) เทียน 1 คู่ รูป 5 ดอก (อาจปักลงบนปักได้) ๒) ชา ๕ ถ้วย

^๕ ด้วน ลี เซ่ง และ บุญยิ่ง ไร้สุขยิ่ง, ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย, ๒๕๔๓,

๓) เหล้า 5 ถ้วย ๔) ของไหว้ต่าง ๆ เช่น ขนมน้ำผลไม้ควรคั้นเนื้อหยาบ - เพราะเคยมีปรากฏว่า เจ้าที่เป็นอิสลาม ๕) กระดาษเงิน กระดาษทอง

๓) ประโยชน์ของการไป ไหว้บรรพบุรุษ เทศกาลชิงเม้ง

(๑) เพื่อรำลึกถึงคุณความดี ที่บรรพบุรุษของเราได้กระทำไว้ ได้ดูแลเราลำบากเพื่อเราให้มีความเป็นอยู่ที่ดี เป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิต "เราสบาย เพราะพ่อแม่ บรรพบุรุษลำบาก"

(๒) เป็นศูนย์รวมตระกูล โดยทั่วไป การไหว้ที่ดีที่สุด ต้องนัดหมายไป ไหว้พร้อมกัน (วันและเวลาเดียวกัน) ทำให้ลูกหลานที่อยู่กระจายกันไป ได้มาพบปะ สังสรรค์กัน พร้อมหน้าเป็นการสร้างความสามัคคี สร้างจุดศูนย์รวม กล่าวได้ว่าเป็น วันรวมญาติ

(๓) เป็นกรอบถนนชีวิตของลูกหลานทุกคน "พ่อแม่ตายแล้ว ยังกำหนดชะตาชีวิตลูกหลาน"เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เน้นความกตัญญูที่มีต่อบุพการีและลูกหลาน ควรปฏิบัติตาม

(๔) เป็นการเตือนสติตน ความตายต้องเกิดขึ้นกับทุกคน และเป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชน การไหว้บรรพบุรุษของชาวจีนนั้น เป็นการแสดงออกตามหลักพระพุทธศาสนาโดยตรง คำว่า กตัญญูกตเวทิตา คือ การตอบแทนผู้ที่ทำอุปการคุณให้ก่อนแล้วตอบแทน ที่พระพุทธศาสนามหายาน และเถรวาทต่างก็เกิดผู้ที่ตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาว่าเป็นคนดี และเป็นบ่อความสามัคคีในหมู่ญาติพี่น้องทั้งหลาย ถือได้ว่าได้ปฏิบัติตามหลักธรรมะที่สำคัญของพระพุทธองค์

๒.๑.๓.๒ ประเพณีการเทกระจาด เป็นประเพณีที่ทำบุญให้ผู้ที่ตายไปไม่มีญาติพี่น้องจะมารับเอาไปทำบุญ จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานในวัดจีนและศาลเจ้าเป็นผู้ที่ร่วมกันทำบุญอุทิศไปให้ผู้ที่ไร้ญาติขาดมิตร จึงได้มี ประเพณีเทกระจาด เป็นประเพณีทำบุญครั้งใหญ่ของชาวไทยพุทธที่นับถือนิกายมหายาน ซึ่งตรงกับวัน "ชิงซา" ตามปฏิทินจีน จะอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคมของทุกๆ ปี ในวันนี้ชาวไทย ส่วนหนึ่งจะร่วมกันจัดประเพณีเทกระจาดขึ้น ณ ศาลเจ้าแม่กวนอิมหรือเจียงต๊อง เป็นงานใหญ่ติดต่อกัน ๕ วัน ๕ คืน ตอนกลางคืนจะมีมหรสพแสดงเช่นจิวหรือภาพยนตร์

ที่มาของประเพณีเทกระจาด คล้ายคลึงกับประเพณีชิงเปรต (วันสารทไทย) ตรงกับเดือน ๑๐ ของทุกๆ ปี เพราะเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วยังวนเวียนอยู่ จะได้เชยควงวิญญาณมารับของเช่น ไหว้บวงสรวง ดวงวิญญาณจะได้สงบ และเป็นการแจกทานแก่ดวงวิญญาณที่ยากไร้ รวมทั้งโปรยทานให้แก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย เป็นการทำบุญโดยไม่หวังการตอบแทนสิ่งใด

พิธีกรรม จะเริ่มด้วยมีกรรมกรดำเนินงาน เปิดรับบริจาคสิ่งของต่าง ๆ อาจจะเป็นข้าว ปลาอาหาร เสื้อผ้า เงินทอง เครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนกระดาเงิน กระดาทอง สำหรับเผาส่งไปให้ดวงวิญญาณทั้งหลาย มีการกำหนดตัวผู้ที่จะขึ้นร้านเทกระจาต หรือโปรยทาน โดยการระบุชื่อจากการเข้าทรง ซึ่งเป็นผู้ขายทั้งหมด คนที่ถูกระบุชื่อจะต้องถือศีลกินเจติดต่อกัน ๗ วัน ก่อนถึงวันประเพณีจะมีการปลุกร้านขนาดใหญ่ สำหรับพิธีเทกระจาตหรือโปรยทาน นำข้าวของที่ได้รับบริจาคไว้บนร้าน รวมทั้งของที่ใช้รวมในพิธีซึ่งส่วนใหญ่เป็นทรงภูเขา มีภูเขาผักบั้ง ทำด้วยผักบั้ง มีของบริจาคม้วนคั่นใน ภูเขาเงิน ภูเขาทอง ภูเขาหมี่ ภูเขาข้าว เป็นต้น ผู้ที่จะขึ้นบนร้านต้องเป็นผู้ขาย ถ้าสตรีห้ามเด็ดขาด ถือว่าจะทำให้เจ็บป่วยได้ งานพิธีจะเริ่มก่อนวันชิวซา 4 วัน กลางวันจะมีการสวดพระศรีมงคล วันละ ๓ เวลา โดยพระจีนนิคมหายาน วันที่ ๕ จะมีพิธีงเด็กแผ่ส่วนกุศลให้กับวิญญาณที่ไร้ญาติ หรือผู้ตายที่ถูกหลานยังไม่ได้จัดพิธีงเด็กให้วันชิวซา ซึ่งเป็นวันเทกระจาต พระมหายานจะทำพิธีสวดเชิญวิญญาณเริ่มจาก เชิญชุมนุมเทวดา ทั้งเทพเจ้า และวิญญาณสัตว์นรกมารับเครื่องบวงสรวง หลังจากนั้นจะทำพิธีเทกระจาต โดยเริ่มเผากระดาเงิน กระดาทอง พุ่มภูเขาเงินทองไปให้กับผู้ตาย แล้วเทกระจาตโปรยทาน โยนไม้ตัวให้เด็ก ๆ เพื่อไปแลกข้าวของตามเบอร์ ตามสี ของโปรยทานที่มีค่าที่สุดคือเบอร์ ๑ เป็นภูเขาผักบั้ง ช้างในจะมีเงินที่มีผู้บริจาคให้จำนวนหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าของเหล่านี้ใครได้รับจะเป็นมงคลมีความรุ่งเรืองเจริญในชีวิต และหน้าที่การงานต่อชีวิตสืบไป

๒.๑.๓.๓ ประเพณีตรุษจีน เรียกอีกอย่างว่า เทศกาลหยวนเซียว ถือเอาวันที่ ๑ เดือนที่ ๑ ของจีน เป็นวันขึ้นปีใหม่ของคนจีน เป็นเทศกาลที่สำคัญ เพราะเป็นเทศกาลที่คนจีนได้หยุดพักผ่อนติดต่อกันนาน ๖ วัน และบางคนอาจถึง ๑๕ วัน หลังจากทำงานมาตลอดทั้งปี ในระหว่างเทศกาลนี้ นอกจากไหว้พระ และไหว้เจ้าแล้วคนจีนยังนิยมไหว้บรรพบุรุษของครอบครัวที่ล่วงลับไปแล้ว และไปไหว้เทพเจ้าในวัดจีนศาลเจ้า นอกจากนี้ชาวบ้านก็จัดให้มีการแสดงงิ้ว เพื่อเป็นการตอบแทนเทพเจ้าที่ให้การพิทักษ์รักษาให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ไม่ว่าจะเป็นคนแก่หรือเด็กก็ต้องไปไหว้พระพุทธรูป เทพเจ้า ที่อยู่ในศาลเจ้าใกล้บ้าน มีการมอบเงินมงคลหรือเรียกว่า แตะเอี้ยเพื่อนำไปสู่ความโชคดีในปีต่อไป ศาลบางที่บางแห่งมีการเชิดสิงโต มังกร มีการท่ายปริศนาเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองตรุษจีนด้วย เทศกาลตรุษจีนนี้ชาวจีนเชื้อสายไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ยังรักษาประเพณีการไหว้บรรพบุรุษไว้เป็นอย่างดี และคงปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การทำหน้าที่ของบุตรธิดาที่พึงทำตอบแทนคุณบิดามารดาทั้งยามมีชีวิตอยู่ และล่วงลับจากโลกนี้ไปแล้ว เลี้ยงดูด้วยอาหารและเอาอกเอาใจ ทำงานแทนเมื่อตนสามารถ รักษาจารีตประเพณีของสกุลไว้ ประพฤติเป็นทายาทที่ดีน่าไว้วางใจ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ตามโอกาสที่สมควร เป็นการแสดงถึงความกตัญญูกตเวทิตา

๒.๑.๓.๔ เทศกาลวันเกิด วันบรรลุนิติภาวะของเทพเจ้า ทุกศาลเจ้าจะมีเทพประธานที่เป็นที่นับถือ เมื่อถึงวันเกิดหรือวันบรรลุนิติภาวะของเทพเจ้าประจำศาล ศาลเจ้านั้นก็จะมีการไหว้อย่างมโหฬาร ตัวอย่างเช่น วันที่ ๑๕ จันทรคติ เดือนที่ ๒ ของจีน เป็นวันเกิดของเจ้าแม่กวนอิม วันที่ ๑๕ จันทรคติ เดือน ๖ ของจีน เป็นวันเจ้าแม่กวนอิมทรงออกบวช และวันที่ ๑๕ จันทรคติ เดือน ๙ ของจีน เป็นวันที่เจ้าแม่กวนอิมบรรลุนิติภาวะ ดังนั้นทั้ง ๓ วันที่ ศาลเจ้าแม่กวนอิม จะจัดพิธีไหว้ สำหรับวันเกิด วันบรรลุนิติภาวะ ของเทพเจ้าอื่น ๆ ก็จะมีการไหว้อย่างนี้เช่นกัน โดยเจ้าหน้าที่ที่เฝ้าดูแลศาลเจ้าจะจำวันต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดี เป็นแสดงความกตัญญูต่อเจ้าแม่กวนอิมที่ให้ความคุ้มครองดูแลรักษา ให้อยู่เย็นเป็นสุข

๒.๒ แนวคิดเรื่องศาลพระภูมิในจังหวัดสุรินทร์

สำหรับแนวคิดศาลพระภูมิในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์นั้นคือ เป็นแนวคิดตั้งศาลพระภูมิตั้งไว้ในบริเวณบ้านเรือน สถานที่ทำงาน หรือสถานที่สำคัญต่างๆ เพราะเป็นแนวคิดของประชาชนชาวไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ต่างก็มีความเคารพนับถือพระภูมิเจ้าที่ และศรัทธาในพิธีกรรม การตั้งศาลพระภูมิจะต้องได้ประกอบพิธีกรรมตามแบบโบราณ ที่เป็นประเพณีทางศาสนาพราหมณ์ เทพซึ่งเข้ามาอยู่ในเจว็ดภายในศาลพระภูมินั้น จะคลั่งคลุ้มให้เจ้าของบ้านเรือน สถานที่นั้น อยู่ร่มเย็นเป็นสุขมีโชคลาภ เกิดความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สินเงินทอง และปกป้องรักษาคุ้มครองให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ตามคติความเชื่อของแต่ละผู้คนไป ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาศาลพระภูมิในความเชื่อของคนทั่วไป ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ดังต่อไปนี้คือ

๒.๒.๑ ศาลพระภูมิในความเชื่อของคนทั่วไป

ศาลพระภูมิในความเชื่อของคนทั่วไปคือ ประชาชนยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า และให้ความสำคัญทางพระพุทธศาสนามาก ด้วยเหตุนี้ความเชื่อเรื่องกรรม ของพระพุทธศาสนาจึงมีต่อพิธีกรรมหลาย ๆ อย่าง ในการประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิก็เช่นกัน เมื่อจะเริ่มพิธีกรรมอะไรก็ตาม จะขาดไม่ได้ คือ พิธีกรรมทางพุทธศาสนา ก่อน เช่น การแสดงความเคารพนอบน้อมต่อพระรัตนตรัยเป็นต้น จะประกอบพิธีกรรมสิ่งแรกจะต้องมี คือ ความมีศรัทธาในเบื้องต้นต่อคำสอนของพระพุทธเจ้าระบุนชัดเจนว่า ให้เชื่อในการกระทำของตน ขอให้ตั้งมั่นอยู่ในความสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หลักความเชื่อในทาง

^๔ สัมภาษณ์ นายบุญธรรม สายแสงจันทร์, อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมตั้งศาลพระภูมิ – เจ้าที่, ๓๔ มุมชนไทรรงค์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖.

พระพุทธศาสนาหรือทางพระนั้น พระภูมิเป็น “โอปปาติกะ”^{๑๐} คือ เป็นผู้ที่เกิดผุดขึ้นโดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ อาศัยอดีตกรรมได้แก่ เทวดา พรหม สัตว์นรกเปรต และอสุรกาย ในพระพุทธศาสนาจึงยอมรับการมีของเทวดา เพราะเทวดาก็เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยเงื่อนไขของธรรมชาติ สำหรับคนไทยในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับ และไสยศาสตร์ คงเป็นสิ่งที่ผูกพันในชีวิตเราแทบทุกคน ศาลพระภูมิ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ใกล้ชิด อันแสดงถึงความเชื่อและความศรัทธา ที่คนไทยมีต่อสิ่งนี้ ฉะนั้นในการประกอบพิธีกรรม เกี่ยวกับสิ่งนี้จึงต้องมีการกระทำกันอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล แก่ผู้อยู่อาศัย การเช่นล้างเวรและการตั้งศาลพระภูมิ ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมาแต่โบราณ โดยจะกระทำเมื่อปลูกบ้านใหม่หรือย้ายที่อยู่ เพราะเชื่อว่าขั้นตอนการตั้งศาลจะเป็นการ ขับไล่สิ่งอัปมงคลทั้งหลายให้ออกไปจากบ้าน แล้วจึงอัญเชิญพระภูมิ มาสถิตเพื่อปกป้องคุ้มครองเจ้าของบ้านและบริวารให้ อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรืองมีโชคกลาง และถือว่าพระภูมิเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งของบ้าน^{๑๑} เกิดจากความศรัทธา ความเชื่อและความเชื่อในโหราศาสตร์ คือความเชื่อเกี่ยวกับกาลอาคม ของขลัง มนต์ดำ ชนชาวจังหวัดสุรินทร์โดนเฉพาะกลุ่มชนที่พูดภาษาเขมรมีความเชื่อ ศรัทธาในความขลังของกาลอาคมมาก^{๑๒} ศรัทธาในเจ้าที่ คือ ศาลพระภูมิที่ตั้งไว้ภายในบริเวณบ้าน จะเดินเข้าบ้าน หรือ เดินออกจากบ้าน จะต้องบอกกล่าวให้รู้ว่าจะไปไหน ทำอะไร หรือจะประกอบพิธีกรรมใด ๆ ก็ตามจะต้องเช่นไหว้ บอกให้รู้ล่วงหน้า ดังผู้วิจัยศึกษาศาลพระภูมิในความเชื่อของคนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ดังต่อไปนี้

๒.๒.๒ ศาลพระภูมิในความเชื่อของคนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ศาลพระภูมิในความเชื่อของคนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สำหรับความเชื่อเรื่องศาลพระภูมิ นอกจากการเชื่อเรื่องกรรมแล้ว ยิ่งกว่านั้นยังเชื่อตามโหราศาสตร์เป็นที่ทราบดีกันว่าโหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียหรือที่เรียกกันว่า โหติยศาสตร์หนึ่งในบรรดา ๑๘ ศาสตร์^{๑๓} ที่พระพุทธเจ้าเคยศึกษาเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร แต่อย่างไรก็ตามโหราศาสตร์ไทยก็ยังไม่เหมือนของอินเดียโดยที่เดียวเพราะไทยไม่ได้รับโดยตรงจากอินเดีย แต่ได้รับสืบทอดต่อ

^{๑๐}โอปปาติกะ คือ สัตว์เกิดผุดขึ้นมาและโตเต็มตัวในทันใด ตายก็ไม่ต้องมีเชื้อหรือซากปรากฏ เช่น เทวดา และสัตว์นรก เป็นต้น

^{๑๑}พิธีการตั้งศาลพระภูมิ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา <http://www.tungsaan.com> วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๑๒}วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุรินทร์, พิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, หน้า ๑๕๕.

^{๑๓}มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มลิลินปัญหา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๔๐), ข้อ ๔ , หน้า ๔.

จากพม่าและมอญ ผู้ที่เรียนวิชานี้ก็คือ ผู้ที่อยู่ในวังและพระสงฆ์ จากหลักฐานที่พอเป็นตัวอย่างคือ ศิลาจารึก วัดป่ามะม่วง ด้านที่สองมีคำสรรเสริญพระปัญญาของพระยาลิไทว่า “เรียนพระวินัย พระอภิธรรม โดยโลกาจารย์มีพรหมณ์แลดาบส” เป็นต้น สมเด็จพระปิตุรงพระราชบัญญัติคัมภีร์ เพท ศาสตราคม ธรรมเนียม มิโชคศาสตร์ (ตำราโหร) เป็นต้น โหราศาสตร์ไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยนำความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

(๑) ภาควิชาคำนวณ เป็นเรื่องของการคำนวณตัวเลข การนับตัวเลข และกฎเกณฑ์ในเรื่องของการหาตำแหน่งของดวงดาวต่าง ๆ เช่น กฎเกณฑ์ในการผูกดวง โดยใช้คัมภีร์หรือตำราเป็นหลักในการพยากรณ์ เช่น คัมภีร์ สุริยศาสตร์ เป็นคัมภีร์สำหรับคำนวณหาจุดเถลิงศก, วัน, ยาม ราศี, เป็นต้น

(๒) ภาควิชาพยากรณ์ เป็นเรื่องราวการเชื่อมโยงกฎเกณฑ์ในการตีความและเชื่อมโยงความหมายออกเป็นลักษณะของคำทำนาย อาจแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ๑) การพยากรณ์ในด้านอดีต ๒) การพยากรณ์ด้านปัจจุบัน ๓) การพยากรณ์ในด้านอนาคต

(๓) ภาควิชาพิธี เป็นการนำหลักของไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หรือเรียกว่า พิธีสะเดาะเคราะห์ โดยนำพิธีกรรมทั้งของพราหมณ์และพุทธศาสนามาผสมกันเพื่อให้เกิดศรัทธากับผู้มารับบริการ สำหรับพระสงฆ์นั้นใช้ดูฤกษ์ดี ไม่ดี เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย

เพราะฉะนั้น ความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียซึ่งสาขาหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร โหราศาสตร์กับสังคมไทยนั้น แยกจากกันไม่ออก ในสมัยโบราณ การดำเนินชีวิตของบุคคลหรือเหตุการณ์บ้านเมือง โหราศาสตร์จะนำมาใช้อย่างเข้มงวดกวดขัน โฉนดแสดงออกในรูปของพิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี การบ่นบานและการไหว้บูชาศาลพระภูมิ ตั้งแต่การเกิด การมีคู่ครอง การทำบุญอายุ การตาย การทำศึกสงคราม การวางศิลาฤกษ์ฝังเสาหลักเมือง สำหรับประชาชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อทางด้านโหราศาสตร์เป็นทุนเดิมมา การทำอะไรก็ตามจะต้องหาฤกษ์หาวันที่ดีตามหลักโหราศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาให้เชื่ออย่างมีเหตุผล แต่ก็มีทัศนะเป็นบ้างอย่าง ต่อความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ เป็นเรื่องที่ควรศึกษาเพื่อเพิ่มสติปัญญาบารมีของตนเองและจะได้กำหนดทำที่ถูกต้องต่อโหราศาสตร์อีกด้วย

^{๑๔}มานพ นักการเรือน, พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา), ๒๕๕๔ , หน้า ๑.

๒.๒.๒.๑ ความเชื่อในระบบพุทธธรรมลักษณะที่ควรกล่าวถึง “ศรัทธา” เพื่อทำความเข้าใจในเรื่อง ความหมาย บทบาท และความสำคัญของศรัทธาในระบบพุทธธรรม มีดังนี้

(๑) ศรัทธาเป็นเพียงขั้นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาปัญญา และกล่าวได้ว่าเป็นขั้นต่ำที่สุด

(๒) ศรัทธาที่ประสงค์ ต้องเป็นความเชื่อความซาบซึ้งที่เนื่องด้วยเหตุผล คือมีปัญญารองรับและเป็นทางสืบทอดแก้ปัญหาได้ มิใช่เพียงความรู้สึกมอบตัวมอบความไว้วางใจให้สิ้นเชิงโดยไม่ต้องถามหาเหตุผล อันเป็นลักษณะทางฝ่ายอวาเว^{๙๙} ด้านเดียว

(๓) ศรัทธาที่เป็นความรู้สึกฝ่ายอวาเวด้านเดียว ถือเป็นความเชื่อที่มลาย เป็นสิ่งที่ต้องกำจัดหรือแก้ไขให้ถูกต้อง ส่วนความรู้สึกฝ่ายอวาเวที่เนื่องอยู่กับศรัทธาแบบที่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่นำมาใช้ในกระบวนการปฏิบัติธรรมให้เป็นประโยชน์ได้มากพอสมควรในระยะต้น ๆ แต่จะถูกปัญญาเข้าแทนที่โดยสิ้นเชิงในที่สุด

(๔) ศรัทธาที่มุ่งหมายในกระบวนการพัฒนาปัญญานั้น อาจให้ความหมายสั้น ๆ ว่าเป็นความซาบซึ้งด้วยความมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็น คือมั่นใจในตนเอง โดยเหตุผลว่าจุดหมายที่อยู่เบื้องหน้านั้นเป็นไปได้แท้จริง และมีค่าควรแก่การที่ตนจะดำเนินไปให้ถึง เป็นศรัทธาที่เร้าใจให้อยากพิสูจน์ความจริงของเหตุผลที่มองเห็นอยู่เบื้องหน้านั้นต่อ ๆ ไป ๆ ขึ้นไป เป็นบันได้ขั้นต้นสู่ความรู้ ตรงข้ามกับความรู้สึกมอบใจให้แบบอวาเว ซึ่งทำให้หยุดคิดหาเหตุผลต่อไป

(๕) เพื่อควบคุมศรัทธาให้อยู่ในความหมายที่ถูกต้อง ธรรมหมวดใดก็ตามในพุทธธรรม ถ้ามีศรัทธาเป็นส่วนประกอบข้อหนึ่งแล้ว จะต้องมียุปัญญาเป็นอีกข้อหนึ่งด้วยเสมอไป อาทิ

สัมปรายิกัตถะ (สัทธาสัมปทา สิลสัมปทา จาคสัมปทา ปัญญาสัมปทา)

พละ ๕ และ อินทรีย์ ๕ (สัทธา วิริยะ สติ สามธิ ปัญญา)

สมชิวิธรรม ๕ (สมสัทธา สมสילה สมจาคา สมปัญญา)

เวสาร์ชกรณธรรม ๕ (ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยะรัมกะ ปัญญา)

อริยวัชฌิ หรือ อารยวัชฌิ ๕ (ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา)

อริยทรัพย์ ๗ (ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ พาหุสัจจะ จาคะ ปัญญา)^{๑๐}

^{๙๙}อวาเว=หมายถึง อารมณ์, ความรู้สึก, ความสะเทือนใจ

^{๑๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๖๔๗ -๖๕๐.

สัปติสธรรม ข้อแรก คือ สัทธัมมสมันนาคโต ประกอบด้วยธรรมเจ็ดประการ อันได้แก่ มีศรัทธา มีhiri มีโอตัมปะ เป็นพหูสูต มีความเพียรอันปรารภแล้ว มีสติมั่นคง มีปัญญา ตาปกติ ศรัทธาย่อมมาเป็นทีหนึ่ง พร้อมกับที่ปัญญาเป็นข้อสุดท้ายแต่ในกรณีที่เกิดถึงปัญญาไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงศรัทธาได้ด้วย เช่น อธิษฐานธรรม โพชฌงค์ และนาถกรณธรรมเป็นต้น ปัญญาจึงสำคัญว่าศรัทธา ทั้งในฐานะเป็นตัวคุมและในฐานะเป็นองค์ประกอบที่จำเป็น แม้ในแง่คุณสมบัติของบุคคล ผู้ที่ได้รับยกย่องสูงสุดในพระพุทธศาสนา ก็คือผู้มีปัญญาสูงสุด เช่น พระสารีบุตรอัครสาวก เป็นต้น ไม่ได้ถือเอาศรัทธาในศาสนาเป็นเกณฑ์

(๖) คุณประโยชน์ของศรัทธาเป็นไปใน ๒ ลักษณะ คือ ในแนวหนึ่ง ศรัทธาเป็นปัจจัยให้เกิดปิติ ซึ่งทำให้เกิดปีสัทธิ (ความสงบเยือกเย็น) นำไปสู่สมาธิและปัญญาในที่สุด อีกแนวหนึ่งศรัทธาทำให้เกิดวิริยะ คือความเพียรพยายามที่จะปฏิบัติ ทดลองสิ่งที่เชื่อดด้วยศรัทธานั้น ให้เห็นผลประจักษ์จริงจังแก่ตน ซึ่งนำไปสู่ปัญญาในที่สุด คุณประโยชน์ทั้งสองนี้ จะเห็นว่า เป็นผลจากความรู้สึกในฝ่ายอาเวค แต่ต้องมีความใส่ใจประสงค์ปัญญาแฝงอยู่ด้วยตลอดเวลา

(๗) ศรัทธาเป็นไปเพื่อปัญญา ดังนั้น ศรัทธาจึงต้องส่งเสริมความคิดวิจย วิจารณ์จึงจะเกิดความก้าวหน้าแก่ปัญญาตามจุดหมาย นอกจากนี้ แม้ตัวศรัทธานั้นเองจะมั่นคง แน่นแฟ้นได้ก็เพราะได้คิดเห็นเหตุผลจนมั่นใจ หมดความเคลือบแคลงสงสัยใด ๆ โดยนัยนี้ศรัทธาในพุทธธรรมจึงส่งเสริมการค้นคิดหาเหตุผล การขอร้องให้เชื่อที่ดี การบังคับให้ยอมรับความจริงที่กำหนดก็ดี การขู่ด้วยภัยแก่ผู้ไม่เชื่อที่ดี เป็นวิธีการที่เข้ากันไม่ได้เลยกับหลักศรัทธานี้

(๘) ความเลื่อมใสศรัทธาติดในบุคคล ถูกถือว่ามีข้อเสียข้อบกพร่อง แม้แต่ความเลื่อมใสติดในองค์พระศาสดาเอง พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้ละเสีย เพราะเป็นศรัทธาที่แรง ด้วยความรู้สึกทางอาเวค กลับกลายเป็นอุปสรรคต่อความหลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ในขั้นสุดท้าย

(๙) ศรัทธาไม่ถูกจัดเป็นองค์มรรค เพราะตัวการที่จำเป็นสำหรับการดำเนินก้าวหน้าต่อไปในมรรคานี้ คือปัญญาที่พัวอยู่กับศรัทธานั้นต่างหาก และศรัทธาที่จะถือว่าใช้ได้ก็ต้องมีปัญญารองรับอยู่ด้วย นอกจากนี้ ท่านที่มีปัญญาสูง เช่น องค์พระพุทธเจ้าองค์ และพระปัจเจกพุทธเจ้า ทรงเริ่มมรรคที่ตัวปัญญาทีเดียว ไม่ผ่านศรัทธา เพราะการสร้างปัญญาไม่จำเป็นต้องเริ่มที่ศรัทธาเสมอไป (คือเริ่มที่โยนิโสมนสิการ) ด้วยเหตุนี้เรื่องศรัทธาท่านจึงกล่าวซ่อนแฝงไว้ในขั้นตอนต้นว่าด้วยการสร้างสัมมาทิฐิ ไม่จัดแยกเป็นเรื่องต่างหาก

(๑๐) แม้แต่ศรัทธาที่พ้นจากภาวะเป็นความเชื่อมกายนั่นเอง ถ้าไม่ดำเนินต่อไปถึงขั้นทดลองปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความจริงประจักษ์แก่ตน ก็ไม่นับว่าเป็นศรัทธาที่

ถูกต้องตามความหมายแท้จริง เพราะเป็นศรัทธาที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามความหมายของมันจัดเป็น การปฏิบัติธรรมผิดพลาด เพราะปฏิบัติอย่างขาดวัตถุประสงค์^{๑๗}

(๑๑) แม้ศรัทธาจะมีคุณประโยชน์สำคัญ แต่ในขั้นสูงสุด ศรัทธาจะต้องหมด ไป ถ้ายังมีศรัทธาอยู่ก็แสดงว่ายังไม่บรรลุจุดหมาย เพราะตราบใดที่เชื่อต่อจุดหมายนั้น ก็ย่อม แสดงว่ายังไม่ได้เข้าถึงจุดหมายนั้นรู้เห็นจริงด้วยตนเอง และตราบใดที่ยังมีศรัทธา ก็ย่อมแสดงว่า ยังต้องอิงอาศัยสิ่งอื่น ยังต้องฝากปัญญาไว้กับสิ่งอื่น ยังไม่หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ โดยเหตุ นี้ศรัทธาจึงไม่เป็นคุณสมบัติของพระอรหันต์ ตรงข้ามพระอรหันต์กลับมีคุณสมบัติว่าผู้ไม่มี ศรัทธาซึ่งหมายความว่า ได้รู้เห็นประจักษ์ จึงไม่ต้องเชื่อต่อใคร ๆ หรือ ต่อเหตุผลใด ๆ อีก

(๑๒) ความก้าวหน้าในมรรค ดำเนินมาโดยลำดับ จากความเชื่อ (ศรัทธา) มา เป็นความเห็นหรือเข้าใจโดยเหตุผล (ทฐิ) จนเป็นการรู้การเห็นในที่สุด ซึ่งในขั้นสุดท้าย เป็นอัน หมกภาวะของศรัทธาโดยสิ้นเชิง ศรัทธามีขอบเขตความสำคัญและประโยชน์แค่นี้เพียงใด เป็น สิ่งที่จะต้องรู้เข้าใจตามเป็นจริง ไม่คิดตีค่าสูงเกินไป แต่ก็ไม่ควรดูแคลนโดยเด็ดขาด เพราะในกรณี ที่ดูแคลนศรัทธาอาจกลายเป็นการเข้าใจความหมายของศรัทธาผิด เช่น ผู้ที่คิดว่าตนเชื่อมั่นในตนเอง แต่กลายเป็นเชื่อต่อกิเลสของตน ในรูปอหังการมมังการไป ซึ่งกลับเป็นผลร้ายไปอีกด้านหนึ่ง^{๑๘}

(๑๓) ในระดับศีลห้า หรือที่เรียกกันว่า ศีลธรรม ศรัทธาเป็นองค์ธรรมสำคัญ ซึ่ง เกื้อกูลมากทำให้คนมีหลักตั้งตัวเป็นกำลังเหนียวรั้งและด้านปะทะไม่ให้ยอมตามสิ่งชักจูงล่อ เร้าเข้ายวนให้ทำความชั่ว อีกประการหนึ่ง การมีศรัทธาเป็นเหมือนมีร่องไหลประจำของกระแส ความคิด เมื่อได้รับรู้ธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่เกินกำลังของศรัทธาที่มีอยู่กระแสความคิดก็ จะวิ่งเล่นไปตามร่องหรือแนวทางที่ศรัทธาเตรียมไว้ทำให้ไม่คิดไปในทางอื่นหรือทางที่ผิด ศีลธรรม ดังนั้น สำหรับผู้ยังไม่หมดกิเลส ศีลจึงดำรงอยู่ได้ดีด้วยศรัทธาศรัทธาแบบนี้มีคุณมากใน ระดับหนึ่ง แต่พร้อมกันนั้นถ้าเป็นศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ก็อาจมีโทษมาก โดยกลายเป็น ตัวขัดขวางการสร้างปัญญาเสียเอง

(๑๔) ในกระบวนการแห่งความเจริญของปัญญา (หรือการพัฒนาปัญญา) อาจ กำหนดขั้นตอนที่จัดว่าเป็นระยะของศรัทธาได้คร่าว ๆ คือ

๑) สร้างทัศนคติที่มีเหตุผล ไม่เชื่อหรือยึดถือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพียงเพราะฟัง ตาม ๆ กันมา เป็นต้น (ตามแนวกาลามสูตร)

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, ๒๕๔๑, หน้า ๖๔๗-๖๕๐.

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๖๔๗-๖๕๐.

๒) เป็นผู้คุ้มครองสัจจะ คือ ยินดีรับฟังหลักการ ทฤษฎี คำสอน ความเห็นต่าง ๆ ของทุกฝ่ายทุกด้าน ด้วยใจเป็นกลาง ไม่ด่วนตัดสินสิ่งที่ยังไม่รู้ไม่เห็นว่าเป็นเท็จจริงไม่ยืนยันยึดติดแต่สิ่งที่ตนรู้หรือคิดเห็นเท่านั้นว่าถูกต้องเป็นจริง

๓) เมื่อรับฟังทฤษฎีคำสอน ความเห็นต่าง ๆ ของผู้อื่นแล้ว พิจารณาเท่าที่เห็นด้วยปัญญาตนว่าเป็นสิ่งที่มีเหตุผล และเห็นว่าผู้แสดงทฤษฎี คำสอนหรือความเห็นนั้น ๆ เป็นผู้มีความจริงใจ ไม่ลำเอียงมีปัญหา จึงเลื่อมใสรับเอามาเพื่อคิดหาเหตุผลทดสอบความจริงต่อไป

๔) นำสิ่งที่ใจรับมานั้น มาขบคิดทดสอบด้วยเหตุผล จนแน่ใจว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องแท้จริงอย่างแน่นอน จนซาบซึ้งด้วยความมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็นแล้ว พร้อมทั้งจะลงมือปฏิบัติพิสูจน์ทดลองให้รู้เห็นความจริงประจักษ์ต่อไป

๕) ถ้ามีความเคลือบแคลงสงสัย รับผิดชอบด้วยใจบริสุทธิ์ มุ่งปัญญา มิใช่ด้วยอหังการมมังการ พิสูจน์เหตุผลให้ชัดเจนเพื่อให้ศรัทธานั้นมั่นคงแนบแน่น เกิดประโยชน์สมบูรณ์ตามความหมายของมัน^{๙๙} ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ถือว่าศรัทธาที่แท้จริงตามหลักศาสนานั้น ๔ ประการเรียกว่า “ศรัทธา ๔” ซึ่งว่าด้วยหลักความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ๔ ประการ

จากแนวคิดความเชื่อข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความศรัทธา หมายถึง ที่ต้องใช้หลักศรัทธา ๔ แล้วยังมีปัจจัยแวดล้อมภายนอกอีกที่มีส่วนช่วยสนับสนุนความศรัทธาด้วย คือความเชื่อเฉพาะบุคคล ที่สุดใด ๆ ก็คือการใช้ปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องใช้ในการพิจารณา ผู้วิจัยศึกษาคติความเชื่อพิธีกรรมตั้งศาลพระภูมิ และคติความเชื่อการเช่นสร้างบูชาศาลพระภูมิ ดังต่อไปนี้

๒.๒.๓ การประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

การประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์คติความเชื่อเป็นสิ่งที่เกิดมากับมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน มีความเข้าใจโดยทั่วไปว่าความเชื่อเป็นรากเหง้าของของความรู้สึนึกคิดและพฤติกรรมของตัวบุคคลและกลุ่มคน มีแนวคิดพื้นฐานของความเชื่อว่ามีมนุษย์ได้พบเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น ความตาย ฟ้าผ่า พายุพัด แผ่นดินถล่ม ก็เกิดความคิดว่า จะต้องมียี่ผีที่ลบล้างบาปให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น ก็เกิดความเกรงกลัว เมื่อมนุษย์เกิดความเกรงกลัวก็เริ่มแสวงหา สิ่งที่จะมากู้คุ้มครองป้องกัน ภัยอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องให้เกิดความหลุดพ้นจากอันตรายเหล่านั้น มนุษย์จึงพากันสร้างศาลเทพารักษ์และศาลอื่น ๆ ขึ้นเพื่อเช่นสังเวทียาวงสร้างบูชา และอ้อนวอนขอให้สิ่งที่สถิตอยู่บน

^{๙๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๗ - ๖๕๐.

ศาล ได้ช่วยป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ผ่อนคลายความโหดร้ายรุนแรง

จากแนวคิดของการเกิดความเชื่อดังกล่าว มีความสอดคล้องกับแนวคิดของประชาชนในเขตอำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพ เทวดา ภูตผี และดวงวิญญาณต่าง ๆ ว่ามีอยู่จริง และสิ่งเหล่านั้นสามารถที่จะคลั่งคลั่งให้มนุษย์ได้รับความสุขและความทุกข์ได้^{๒๐} คนไทยส่วนใหญ่จึงมีความเชื่อว่า “พระภูมิ” หรือ “ภูมิเทวดา” ที่มีหน้าที่รักษาอาณาเขตที่ดิน ที่เจ้าของได้อัญเชิญมาลงสถิตบนศาลที่ได้ จัดสร้างไว้ ภูมิเทวดาคงได้จะอยู่ประจำ ณ ที่แห่งใด เจ้ากรุงพาลีผู้เป็นใหญ่ในชั้นจุลโลกบาล จะเป็นผู้กำหนดให้ พระภูมิตามตำนานเล่าถึงพระภูมิว่า ในอดีตมีกษัตริย์ พระนามว่า ท้าวทศราช ครองกรุงพาลี มีพระโอรส ๕ พระองค์ ล้วนแต่ปรีชาสามารถ ท้าวทศราชได้ส่งพระโอรสไปรักษาดินต่าง ๆ เป็นต้นว่าเคหะสถาน ทวารเมือง ป้อมค่าย บันได คอกสัตว์ ช้างนางข้าว เรือนหอ บ่าวสาว ไร่นา ป่าเขา ปุชนียสถาน ห้วยหนอง คลอง บึง แม่น้ำ ส่วนโอรส หรือพระภูมิเจ้าที่ ที่อยู่ประจำเคหะสถาน มีนามว่า พระชัยมงคล พระภูมิ มีคนรับใช้อีก ๓ คน เป็นชาย คือ นายจันทิศ นายจันดี และจำสพพระเชิงเรือน คอยรับใช้อยู่หน้าศาล ส่วนทางชาดกในพระพุทธศาสนาได้เล่าเกี่ยวกับพระภูมิว่า ในสมัยครั้งพระพุทธเจ้าทรงเป็นพระโพธิสัตว์ ได้ทรงบำเพ็ญทานอยู่ใต้ต้นไทร ปรากฏว่า พระภูมินามว่า พระเจ้ากรุงพาลีไม่พอใจ ได้แสดงอิทธิฤทธิ์ขับไล่พระโพธิสัตว์พระพุทธองค์ทรงทราบ ด้วยญาณถึงเรื่องภยันตราย จึงทรงขอพื้นที่ดินจากพระเจ้ากรุงพาลีเพียง ๓ ก้าว เพื่อบำเพ็ญทานต่อไป พระเจ้ากรุงพาลีเห็นว่า เป็นที่ดินเพียงเล็กน้อยเท่านั้น จึงอนุญาต แต่พระโพธิสัตว์ทรงมีบุญญาภิหารดังนั้นเมื่อทรงย่างก้าวเพียง ๒ ก้าว ก็พ้นเขตพื้นแผ่นดินของพระเจ้ากรุงพาลี พระเจ้ากรุงพาลีจึงไม่มีที่ดินอยู่ ต้องออกไปอยู่นอกป่าหิมพานต์การที่ไปอยู่ป่านั้นไม่สุขสบาย เช่นที่อยู่อาศัยของตน จึงกลับมาทูลขอพื้นที่ดินจากพระโพธิสัตว์ พระพุทธองค์ทรงรู้แจ้งด้วยญาณว่า พระเจ้ากรุงพาลีจะทำหน้าที่เป็นพระภูมิที่ดี คอยคุ้มครองมนุษย์และสัตว์โลกทั่วไปในภายภาคหน้า จึงทรงคืนที่ดินให้กับพระเจ้ากรุงพาลี และทรงขอให้ตั้งมั่นอยู่ในความสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นอีกต่อไป ตามความเชื่อในพระพุทธศาสนาเถรวาท^{๒๑}

^{๒๐} พระจิตติภรต์ ประชุมพิว, “คติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลพระภูมิของประชาชน เขตเทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดเลย” ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒).

^{๒๑} พิธีกรรมการตั้งศาล, <http://www.tungsaan.com> (ออนไลน์) วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๕. (ความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระภูมิ)

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้ประกอบการพิธีกรรมในการตั้งศาลพระภูมิและประชาชนผู้มีศาลพระภูมิตั้งอยู่ในเคหะสถาน พบว่าสาเหตุของการตั้งศาลพระภูมินั้น มีอยู่ ๒ กรณี คือ ประกอบพิธีกรรมตั้งศาลพระภูมิ ตามความเชื่อของบรรพบุรุษ และตั้งศาลพระภูมิตามความเชื่อส่วนบุคคล ดังต่อไปนี้

๒.๒.๓.๑ การประกอบพิธีกรรมการตั้งศาลพระภูมิตามความเชื่อของบรรพบุรุษ เป็นการตั้งศาลตามในรูปแบบลักษณะเดิม คือ ศาลเดิมมีอยู่แล้วเมื่อมีการสร้างบ้านเรือนหลังใหม่ ก็จะตั้งศาลพระภูมิตามเดิม ซึ่งเชื่อว่าจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกป้องคุ้มครองให้คนในบ้านประสบความสุข โชคดี ปลอดภัย ไม่เดือดร้อนใจ อยู่เย็นเป็นสุข การตั้งศาลพระภูมิไว้ภายในบริเวณบ้าน เพื่อให้วิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วมีที่อยู่อาศัย จะได้คอยปกป้องรักษาลูกหลานให้มีความสุข ความเจริญในหน้าที่การงาน และในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักธรรม กตัญญู กตเวทิต์ บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน ในที่นี้หมายถึงบุตรธิดาที่ตอบแทนคุณบิดามารดานั่นเอง แม้ร่างกายจะล่วงลับไปแล้วแต่คุณงามความดีที่ท่านได้ทำไว้ให้ลูกหลานนั้นมีมาก เพื่อเป็นการตอบแทนคุณจึงได้ตั้งศาลเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยวิญญาณของบรรพบุรุษ เสมือนยังมีชีวิตอยู่^{๒๒}

๒.๒.๓.๒ การตั้งศาลพระภูมิตามความเชื่อส่วนบุคคล การตั้งศาลพระภูมิตามความเชื่อของบุคคลนั้น เป็นการตั้งศาลขึ้นมาใหม่ ซึ่งแต่เดิมอยู่ที่ภายในบริเวณที่อยู่อาศัย หรือ ห้างร้าน อาจจะไม่มีศาลพระภูมิอยู่ แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปมีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น อันก่อให้เกิดความทุกข์ทางกาย ทางใจ เจ็บป่วยไม่สบายโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงคิดได้ตั้งศาลพระภูมิขึ้นมา เพื่อให้เป็นที่สิงสถิตของผีตาย เทวดา ที่คอยปกป้องรักษาพื้นที่บริเวณนั้นไม่ให้มารบกวน และเป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีต่ออำนาจลี้ลับเหนือธรรมชาติ เพื่อให้ตัวเองปลอดภัยสามารถเอาชนะธรรมชาติได้ มนุษย์ที่อาศัยในต่างพื้นที่ที่มีความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ต่างกันที่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ซึ่งเป็นบ่อให้เกิดพิธีกรรม เช่น คติความเชื่อการเซ่นสรวง ดังนี้^{๒๓}

๒.๒.๓.๓ คติความเชื่อการเซ่นสรวงบูชาศาลพระภูมิ สำหรับประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์นั้น เป็นความเชื่อที่ได้สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ และเป็นความเชื่อส่วนบุคคล ที่มีความเชื่อว่าพระภูมิ คือ เทวดา อารักษ์ ผู้รักษา ผืนแผ่นดินบริเวณที่ตนอาศัยอยู่

^{๒๒} สัมภาษณ์นางอารยา สุขเสร็จ, วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๓} สุเมธ ตันติเวชกุล, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบทเล่ม ๑, ม.ป.ท., (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๖), หน้า ๓๕.

นั้น เมื่อมีการตั้งศาลพระภูมิ และได้ประกอบพิธีอัญเชิญพระภูมินามว่า พระชัยมงคลมาสิงสถิตอยู่บนศาลแล้ว ก็จะมีการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิ เพื่อขอให้พระภูมิได้ช่วยคลอบคอบความสุข ความเจริญ ตลอดจนทั้งลาภยศต่าง ๆ ให้แก่เจ้าของบ้านหรือเจ้าพื้นที่บริเวณนั้น ๆ และผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านเรือนด้วย การได้ปฏิบัติตนตามความเชื่อต่อศาลพระภูมิ ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่นใจ เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติตนต่อการดำเนินชีวิต แต่ถ้าไม่ได้ปฏิบัติตามความเชื่อ หรือปฏิบัติไม่ถูกต้องก็จะทำให้รู้สึกไม่สบายใจ และยังเชื่อว่าจะทำให้พระภูมิโกรธ จนคลอบคอบให้เกิดเคราะห์หรือภัยพิบัติตามมา^{๒๔}

จากการศึกษาพบว่าประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ประชาชนผู้มีศาลพระภูมิประจำบ้านและสถานที่ต่าง ๆ จะมีแนวการปฏิบัติต่อการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิมีอยู่ ๓ ประเภท คือ เช่นสรวงเป็นประจำทุกวัน เช่นสรวงในวันเทศกาลสำคัญ และเช่นสรวงในโอกาสเก็บเกี่ยว ดังต่อไปนี้

๒.๒.๓.๔ คติความเชื่อการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิประจำวัน เป็นการบูชาที่ต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ โดยไม่เกี่ยวเนื่องในโอกาสหรือเทศกาลใด เมื่อบ้านใดมีศาลพระภูมิแล้ว ผู้เป็นเจ้าของศาลพระภูมิก็นับว่าเป็นประจำทุกวัน หรืออาจจะบูชา ๗ วันซึ่งจะตรงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (วันพระ) เนื่องจากมีความเชื่อว่าพระภูมิเป็นเทวดา อารักษ์ มีฤทธิ์เดชสามารถให้การคุ้มครอง ปกป้องรักษาผู้ที่เคารพบูชา ดังนั้นการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิ จึงมีแนวปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันกับการบูชาพระทั่วไป ในการบูชาจะนิยมในช่วงเช้าเป็นส่วนมาก เพราะจะได้นำเครื่องเช่นสรวงมาถวายพระภูมิด้วย หากจะบูชาในช่วงเย็นก็ได้ แต่ไม่มีการนำเครื่องเช่นสรวงมาถวายเพียงแค่ว่า บูชาด้วยดอกไม้ ธูป เทียน และน้ำเท่านั้น^{๒๕}

เครื่องบูชาศาลพระภูมิ ในการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิประจำวันและทุกวันพระจะต้องมีวัสดุอุปกรณ์ของการประกอบพิธี โดยผู้เป็นเจ้าของศาลพระภูมิจะต้องเตรียมนำสิ่งของที่ จะใช้เครื่องบูชา คือ ดอกไม้ ธูป เทียน ที่จำแนกออกดังนี้ คือ

(๑) ดอกไม้ ดอกไม้ที่จะนำมาบูชาศาลพระภูมิส่วนใหญ่ผู้บูชาจะนิยมนำดอกไม้จำพวก ดอกดาวเรือง เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อบูชาแล้วจะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง ดอกบัว เป็นสัญลักษณ์ของปัญญาและอุดมสมบูรณ์ในชีวิต ดอกมะลิ เป็นดอกไม้ที่ใช้ในวันแม่เป็นของสูง เมื่อนำมาบูชาก็เหมือนกับบูชาผู้ที่อยู่สูงกว่า เป็นการแสดงความเคารพ และยังมีดอกไม้ชนิดอื่น ๆ เช่นดอกกล้วยไม้ ดอกพุด ดอกเยอบีรา ที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น หรือตามท้องตลาดทั่วไป

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายมนัส ชมสุข, วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๕} สัมภาษณ์นางสาว ปภาดา สุชาติสุนทร, วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

ในการใช้ดอกไม้บูชาศาลพระภูมินั้น ส่วนมากจะนิยมนำดอกไม้ที่มีชื่อเป็นมงคลนาม ให้ ความหมายที่ดี จะไม่นำดอกไม้ที่มีความหมายในทางที่ไม่ดีหรือดอกไม้ที่มีสีดำ สีม่วง มาบูชา ศาลพระภูมิ เช่น ดอกช่อนกลิ่น มีความหมายในงานอัปมงคลงานศพ

(๒) รูป การบูชาศาลพระภูมิ จะต้องใช้รูปในการบูชาด้วยเพราะรูป เปรียบเหมือนสัญลักษณ์ของพลังอันเกิดจากจิตใจของผู้บูชา เพื่อจะสื่อให้ถึงพระภูมิ ที่จะได้รับรู้ ในสิ่งที่ตนได้ปรารถนาหรืออธิษฐานนั้น ในการจตุบูชาศาลพระภูมินั้นนิยมจุด ๕ ดอก เพราะ เชื่อว่าการบูชาให้ครบองค์เก้า ได้แก่ พระพุทธ ๑ พระธรรม ๑ พระสงฆ์ ๑ พ่อ ๑ แม่ ๑ ครู อาจารย์ ๑ ที่เหลือ ๓ ดอก ใช้สำหรับบูชาศาลพระภูมิตลอดทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย อีกนัยหนึ่ง ก็เชื่อตามมงคลนาม คือ จะทำให้เจริญก้าวหน้าในชีวิต และหลักของการจตุบูชาศาลพระภูมิ จะไม่นิยมจุด ๓ ดอก เพราะถือว่าจุด ๓ ดอก เป็นการบูชาพระรัตนตรัยไม่เหมาะสมควรจุดให้ มากกว่าและเป็นเลขดีตามความเชื่อ เช่น ๕, ๗, ๙ และ ๑๖ ดอก

(๓) เทียน ในการบูชาศาลพระภูมิจะต้องใช้เทียนบูชาเช่นเดียวกันกับบูชา พระหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วไป เพราะมีความเชื่อว่า เทียนเป็นสัญลักษณ์เปรียบเหมือนแสงสว่างที่ ส่องทาง ให้ผู้บูชาเกิดปัญญาและความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต ทำให้ชีวิตไม่มีดมน มีแต่ความสว่าง ใสแสด และในการจุดเทียนบูชาศาลพระภูมินั้นส่วนมากนิยมจุดเทียน ๒ เล่ม หรืออาจจะมีการจุด มากกว่านั้นก็ไม่มีข้อห้าม^{๒๖}

๒) เครื่องเซ่นสรวง สำหรับชาวอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในการเซ่นสรวง ศาลพระภูมินอกจากจะบูชาด้วยดอกไม้ รูป เทียนแล้วยังมีการนำเครื่องเซ่นสรวงมาสังเวยด้วย การจัดเตรียมเครื่องเซ่นนั้นมิได้มีข้อกำหนดตายตัว สามารถจัดได้ตามสะดวก และความ เหมาะสมของผู้เป็นเจ้าของศาล ไม่จำเป็นต้องจัดให้เหมือนกับวันตั้งศาล เครื่องเซ่นสรวงที่ ประชาชนผู้มีศาลพระภูมิได้จัดมาถวายศาลพระภูมิ ประจำวันและประจำวันพระนั้น ส่วนมาก นิยมเครื่องเซ่นที่เป็นมังสวิรัต จะไม่นิยมนำอาหารคาวหวาน เพราะมีความเชื่อว่าพระภูมิ คือ เทวดา อารักษ์ ท่านไม่รับอาหารคาวเหมือนดวงวิญญาณทั่ว ๆ ไป อาหารที่นำมาถวายนั่นถือตาม มงคลนาม คือ ชื่อที่เป็นมงคลเพราะเชื่อว่าเมื่อเซ่นสรวงบูชาแล้ว พระภูมิท่านจะพอใจ และคล บันดาลให้ผู้บูชาได้พบกับความโชคดีมีความสุขเจริญด้วย เครื่องเซ่นสรวงที่นิยมจัดมาถวายศาล พระภูมิ สามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

(๑) ข้าว ข้าวที่นำมาถวายนั่นได้แก่ ข้าวสวย ข้าวเหนียว

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายอำนาจ แสนศูนย์, วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

(๒) ขนบ ขนบที่นำมาถวายนั้น ได้แก่ขนบหวาน ขนบจืด ขนบฝอยทอง ขนบถ้วยฟู ขนบทองหีบ ขนบทองหยอด และขนบอื่น ๆ ที่มีชื่อเป็นมงคล

(๓) ผลไม้ ผลไม้ที่นำมาถวายนั้น ได้แก่ กลัวย มะพร้าวอ่อน ลิ้ม องุ่น แอปเปิล และผลไม้อื่น ๆ ที่มีชื่อเป็นมงคล จะไม่นิยมนำผลไม้ที่ชื่อไม่เป็นมงคลมาถวายเด็ดขาด

ด้แก่รางสาธ มังคุด ละมุด พุทรา มะเฟือง มะไฟ ระกำ น้อยหน่า และมะขวิด เป็นต้น

(๔) น้ำ น้ำที่นำมาถวายนั้น ได้แก่ น้ำเปล่า น้ำแดง น้ำชา จะไม่นิยมถวายเหล้า เพราะเป็นของมีนเมา และเป็นของต้องห้ามทางพุทธศาสนา

(๕) หากพลบุหรี เป็นความเชื่อของคนสมัยโบราณว่า เมื่อรับประทาน
อาหารเสร็จแล้วจะต้องเกี่ยวหมากและสูบบุหรี ดังนั้น บุหรีและหมากพลูจะขาดไม่ได้ต้องมีมา
ถวายพระภูมิด้วย

ข้อปฏิบัติในการเช่นสรวงบูชา เมื่อมีศาลพระภูมิประจำบ้านแล้วเจ้าของบ้านควรจะบูชาทุกวันด้วย ดอกไม้ ธูป เทียนและน้ำ เพราะเชื่อว่าจะได้รับความสุขความเจริญมิชดแลง และสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา แต่ถ้าเจ้าของบ้านและผู้อยู่อาศัยไม่มีความเคารพเลื่อมใสในพระภูมิ พระภูมิก็จะให้โทษแก่ครอบครัวนานาประการ

หนึ่งการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิ แต่เดิมนั้นมีข้อปฏิบัติว่า เมื่อผู้เป็นเจ้าของบ้าน เช่น
 สรวงศาลพระภูมิจะข้อห้ามในการเดินเข้าไปเพื่อเช่นสรวงหรือบูชา จะต้องเข้าทางปลายเท้าของ
 พระภูมิ ห้ามเดินเข้าทางศีรษะพระภูมิเป็นอันขาด^{๒๓} หากผู้ที่เช่นสรวงศาลพระภูมิเข้าบูชาผิดทาง
 โดยเข้าไปทางที่พระภูมิหันศีรษะไปทิศนั้น ก็จะทำให้พระภูมิโกรธและสาปแช่งดลบันดาลให้ผู้
 บูชานั้นได้รับความทุกข์ทรมานต่าง ๆ ได้ ปัจจุบันความเชื่อและข้อห้ามดังกล่าวนี้ได้ถูกลบเลือน
 ไป เหลือผู้ปฏิบัติอยู่ส่วนน้อย ถือว่าเป็นเรื่องที่ยู่ยากเกินไป ดังนั้นการปฏิบัติตนของผู้เช่นสรวง
 บูชาศาลพระภูมิในปัจจุบันจึงทำตามความสะดวก คือ เปลี่ยนเฉพาะ ข้าวน้ำและดอกไม้เท่านั้น
 และการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิตามวันเทศกาล และผู้วิจัยศึกษาแนวคิดศาลเพียงตาในเขต
 อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ต่อไปดังนี้

๒.๓ แนวคิดเรื่องศาลเพียงตาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

แนวคิดเรื่องศาลเพียงตาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์คือ แนวคิดการตั้งศาลชั่วคราวที่
ตั้งขึ้นในคราวที่ออกสนามรบ หรือ ตั้งไว้ตามไร่ ทุ่งนา หนองน้ำ คลอง บึง ที่อยู่อาศัยหรือที่วัด

๒๗. สัมภาษณ์ นายบุญเลิศศักดิ์ มารอบ, วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

ถนนหนทาง เป็นต้น^{๒๘} เพื่อให้วิญญูณสิงสถิตอยู่ มีชื่อเรียกทางภาคอีสานว่า ศาลปู่ตา หรือ ศาลตายาย ดังนั้นผู้วิจัศึกษาศาลเพียงตาในความเชื่อของคนทั่ว ๆ ไป ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ศาลเพียงตาในความเชื่อของคนทั่ว ๆ ไป

ศาลเพียงตาในความเชื่อของคนทั่ว ๆ ไปว่า มีเจ้าที่เป็นผีรักษาดูแลและสถิตอยู่บนดินนั้นๆ จึงต้องมีบันไดขึ้นสู่ที่พักเช่นเดียวกับบ้านคน ส่วนศาลพระภูมิเสาเดียวไม่ต้องมีบันไดเพราะเหาะไปมาได้ เรื่องเสาดียวนี้บางท่านก็ผนวกเข้ากับเรื่องคติเขาพระสุเมรุ แม้นในตำนานของพระภูมิเจ้าที่มีพระชัยมงคลเป็นพระภูมิจบ้าน หรือพระเจ้ากรุงพาลีพระภูมิเจ้าที่ในชาดกพุทธศาสนาจะไม่มีกล่าวถึงคนพื้นเมืองดั้งเดิม เชื่อว่าผีหรือวิญญูณมีอยู่ทุกที่ในธรรมชาติ รวมถึงสัตว์และคนตาย เมื่อผีกลายเป็นผู้มีอำนาจที่จะคลั่งคลั่งให้เกิดสิ่งร้ายกับชีวิตมนุษย์ การทำให้ผีพึงพอใจเพื่อให้คนอยู่ห่างจากสิ่งร้ายจึงสำคัญยิ่งในวัฒนธรรมสังคมนับถือผี และหลักการนี้ยังเป็นที่มาของการสร้างที่สถิตเป็นหอ เรือน สำหรับผี รับเครื่องพลีกรรมบวงสรวงจากคนเพื่อขอมา อนุญาต หรือบอกกล่าว ให้กิจกรรมที่จะทำหรือพื้นที่นั้นๆดำเนินสำเร็จไปด้วยดีไม่มีเรื่องร้ายคิดขัด * เรื่องความแตกต่างระหว่างผีเทวดารักษาในเมืองและนอกเมืองศรีศักรวัลลิโกดม ยังอธิบายว่า นอกจากตัวรูปแบบศาลจะต่างกันแล้ว ชื่อยังแตกต่างกันด้วย ท้องถิ่นชนบทเรียก “เจ้าที่” ขณะที่ในเมืองเรียก “พระภูมิ” มาจากภาษาสันสกฤต เป็นผีสองประเภทที่ไม่เหมือนกัน คูได้จากเสาของศาล เสาเดียวคือ พระภูมิ ส่วนศาลที่มี ๔ เสาเหมือนเรือนคือ ศาลเจ้าที่ศาลผีหรือศาลเพียงตาแต่เดิมเหล่านี้ มีทั้งแบบเสาดียวหรือสี่เสา สร้างให้สอดคล้องกับความเชื่อถือ ความสะดวก และสภาพแวดล้อม เช่น ฝับริพชนหรือฝัปปุยาตายาย ควรอยู่ในที่ที่คล้ายเมื่อครั้งมีชีวิต ศาลผีประเภทนี้จึงมักมีหน้าตาเหมือนเรือนหลังเล็กๆ ตั้งบนเสาทั้งสี่ ส่วนผีที่อยู่ในธรรมชาติทั่วไป ตั้งศาลบนสี่เสาบ้างเสาดียวบ้างไม่มีกฏตายตัว

เมื่อศาสนาพุทธ พราหมณ์ ฮินดู อิสลาม คริสต์ มาถึงอุษาคเนย์ ดินแดนแถบนี้ก็ยังนับถือศาสนาผีดั้งเดิมไปพร้อมกับระบบศาสนาใหม่จากภายนอกถึงทุกวันนี้ ดังนั้นศาลผี อย่างศาลเพียงตา ที่เรียกด้วยชื่อท้องถิ่นต่างๆกัน จึงมีอยู่ทั่วไปในอุษาคเนย์ และควรมีมาก่อนศาลพระภูมิเทวดา อย่างที่ไทยมักเรียกผีแล้วต่อท้ายด้วยอาณานิเวศที่ดูแล เช่น ผีเจ้าที่ ฝันา ฝับ้าน ฝัเรือนศาลผีประจำบ้านในบาหลิ สร้างด้วยไม้ไผ่และกิ่งไม้ตั้งบนพื้นดินบริเวณหน้าบ้าน อาจมีหน้าที่เดียวกับพระภูมิของไทย และตามความเชื่อของคนในจังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

๒.๓.๒ ศาลเพียงตาในความเชื่อของคนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

^{๒๘} ดูภาพรายละเอียดอยู่ภาคผนวก

สำหรับความเชื่อในศาลเพียงตาของคนในจังหวัดสุรินทร์นั้น คนโบราณสุรินทร์มีความเชื่อความศรัทธา เรื่องศาลเพียงตาที่ตั้งอยู่ตามท้องนา ที่มีความเชื่อว่าที่มี ผีปู่ย่าหรือผีไร่ผืนนาหรือวิญญาณ ถือว่าเป็นความเชื่อในอันดับต้นๆ ของมนุษย์ที่เชื่อว่า สรรพสิ่งมีวิญญาณครอง แม้แต่มนุษย์ก็ยังมีวิญญาณ เมื่อตายหรือเสียชีวิตแล้วก็ต้องมีวิญญาณออกจากร่างไป โดยวิญญาณ จะมีฤทธิ์หลอกหลอนหรือทำร้ายมนุษย์ได้ ซึ่งความเชื่อเรื่องผีในทางศาสนามีอยู่ทุกศาสนาทางพระพุทธศาสนาก็มีเหมือนกัน แต่ในทางศาสนาพราหมณ์เห็นว่า ผีคือวิญญาณมนุษย์หรือสัตว์ที่เกิดจากการสร้างของพระเจ้า เมื่อตายไปวิญญาณก็จะแสวงหาร่างใหม่อยู่ ส่วนพระพุทธศาสนาเห็นว่า ผี คือ วิญญาณที่ออกจากร่างมนุษย์ผู้เป็น โอปปาติกะ ในภพภูมิเปรตหรือสุรกาย ภูตผีปิศาจที่มีพลังอำนาจ จนสามารถเข้าถึงมนุษย์ได้ หรือสามารถติดต่อกับมนุษย์ได้^{๒๙} ในความเชื่อของมนุษย์มีความเชื่อว่า ผีมีอำนาจดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ซึ่งมีหลักฐานดังนี้

... สมัยนั้นภิกษุรูปหนึ่งเป็นไข้เพราะอมมนุษย์เข้าสิง อาจารย์และอุปัชฌาย์ ช่วยกันรักษาภิกษุนั้น แต่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ภิกษุนั้นเดินไปที่ร้านขายหมูแล้วกิน เนื้อดิบ คัมเลือดสด ๆ โรคมมนุษย์เข้าสิงร่างภิกษุนั้นจึงสงบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเนื้อดิบ เลือดสด ในเมื่อมีโรคมมนุษย์เข้าสิง..”^{๓๐}

จากหลักฐานข้างบนที่ยกมาอ้าง ก็แสดงถึงความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อผี ที่ประจำอยู่ตามสถานที่ต่างๆ มีจริง จึงมีการเช่นไหว้ผีเจ้าที่ตามไร่นา ก่อนที่ลงมือไถนา ต้องมี (จับเดิมปูก) (ภาษาท้องถิ่น) หมายถึง พิธีการลงแรกนาขวัญ ในการทำนาปักดำข้าวของจังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมในการบวงสรวงเจ้าที่ ที่ประจำอยู่ตามนา เป็นการบอกให้ทราบจะเริ่มปักดำ ให้ช่วยดูแลรักษาข้าวให้เจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์ บันดาลฝนฟ้าตกตามฤดูกาล เพิ่มพูนผลผลิต และปกป้องรักษาอย่าได้มีสิ่งใดมารบกวนให้เกิดการเสียหายต่อข้าวในนา^{๓๑} ความเชื่อเหล่านี้เป็นแนวคิดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นความเชื่อที่สืบๆ กันมา จากรุ่นสู่รุ่น ในปัจจุบันก็ยังมี การประกอบพิธีกรรมในศาลเพียงตาในจังหวัดสุรินทร์ และปฏิบัติอยู่เวลาถึงฤดูทำนา ดังนี้

^{๒๙} พระครูปฐมสังฆการ (สุพรรณ นิตฺตปญฺโญ นุญยอม), “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔๕.

^{๓๐} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๔/๔๕.

^{๓๑} วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุรินทร์, พิมพ์ในงานพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, หน้า ๑๖๕.

๒.๓.๓ การประกอบพิธีกรรมในศาลเพียงตาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

สำหรับการประกอบพิธีกรรมในศาลเพียงตาในจังหวัดสุรินทร์นั้น จากการศึกษาพบว่า โดยทั่วไปผู้คนมักจะเข้าใจว่าเป็นเรื่องระบียบการหรือการรักษาประเพณีแบบดั้งเดิม มีความเข้าใจว่าเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา ซึ่งมนุษย์โดยมากจะคิดถึงความหมายคำว่าศักดิ์สิทธิ์อย่างไรก็ตามเมื่อมาพิจารณาแล้ว คำว่า พิธีกรรม หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อเคารพ ศรัทธาอย่างเป็นรูปแบบและพิธีการ^{๓๒} พิธีกรรมเป็นความเชื่อของมนุษย์ พัฒนาการมาจากการที่ได้รับรู้เรื่องราวต่างๆ อันเป็นประสบการณ์ภายนอกที่นอกเหนือประสบการณ์โดยตรงที่ตนเองได้เห็น นำไปสู่การปฏิบัติ การประกอบพิธีกรรมในศาลเพียงตาในจังหวัดสุรินทร์ เป็นการเช่นไหว้ผี หรือวิญญาณที่มองไม่เห็น ยกศาลเพียงตาที่ตั้งขึ้นชั่วคราว เช่น การตั้งศาลเพียงตาขึ้นในงานทำบุญฉลองขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญฉลองสระน้ำ ทำบุญฉลองกุฏิวิหาร หรือทำบุญฉลองอัฐิ และงานทำบุญก่อเจดีย์ทราย เป็นต้นการทำบุญเช่นนี้ ประเพณีทุกท้องถิ่นจะต้องมีการตั้งศาลเพียงขึ้นชั่วคราวในมณฑลพิธี มีวางราชวัตรฉัตรธงขึ้น เพื่อป้องกันเภทภัยต่าง ๆ จะมาเบียดเบียน ที่มาแล้วก็ขอให้ผ่านไป เสร็จแล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์^{๓๓}

๒.๓.๓.๑ ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมศาลเพียงตา หมายถึง การตั้งศาลเพียงตาก่อนที่จะเริ่มพิธีทางพระพุทธศาสนา คือ การหาวัสดุที่หาได้ง่ายตามท้องถิ่นนั้น ๆ นำไม้หน้าสามยาวประมาณ ๑ เมตร ๕๐ เซนติเมตรมาปักลงหลุมที่ขุดเอาไว้แล้ว เอาแผ่นกระดานกว้างประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ใช้ตะปูตียึดไว้บนหัวเสาที่ปักไว้แล้ว ความสูงให้ได้เท่ากับสายตาที่มองไป หรือเสมอดตาที่มอง หาสังกะสีมาทำเป็นหลังคากันแดดกันฝน หาที่ปักรูป เทียน ที่ประดับดอกไม้ โยงสายสิญจน์จากศาลเพียงตาที่ตั้งเสร็จแล้วไปยังขันนํ้ามนต์ตั้งไว้หน้าประธานพระสงฆ์ที่นำเจริญพระพุทธมนต์

เครื่องสังเวย หรือเครื่องที่จะนำมาไหว้นั้น นอกจากดอกไม้ รูป เทียนแล้ว ก็มีน้ำข้าวปลาอาหาร ขนมหวานที่นิยมไหว้ทั่วไป และที่ขาดไม่ได้ในเครื่องสังเวย คือ หมากพลู บุหรี่จะต้องมีประจำเสมอ หากเป็นศาลปู่ตาทางภาคอีสานเครื่องเช่นสังเวยพิธี จะมีไก่ ๓ ตัว

^{๓๒} ศึกษารัชมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่๒, (พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

เหล่า๑ ขวด บุหรี่ ยาสูบ หมาก ฝ้ายขึ้น และดอกไม้ รูปเทียน^{๓๔} สำหรับไก่ ๓ ตัวนั้นมีไว้เสี่ยงเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศในแต่ละปี เป็นเครื่องสังเวทเสี่ยง ๓ กรณีดังนี้ คือ

ไก่ตัวที่ ๑ เสี่ยงทายเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์

ไก่ตัวที่ ๒ เสี่ยงทายเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศ

ไก่ตัวที่ ๓ เสี่ยงทายเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงและพืชพันธุ์ธัญญาหาร

โดยใช้ดูจากลักษณะปลายขากรรไกรด้านในล่างทั้งสองข้างของไก่ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง คือ ดึงเอาขากรรไกร(ปากล่าง) ของไก่ที่บูชาแล้ว ออกมาดูว่า ปลายขากรรไกรทั้งสองข้างมีลักษณะเป็นอย่างไร ตามความเชื่อประเพณีคนภาคอีสาน และอีกความเชื่ออีกอย่างหนึ่งในการจะเดินทางไปต่างสถานที่ก็ต้องบอกเล่าให้ศาลรู้ เพื่อให้เกิดสิริมงคลในการเดินทาง ในชีวิตครอบครัวและทรัพย์สิน เช่น การจะปลูกบ้านอยู่ที่ใหม่ หรือ ยกอาคารสถานที่ราชการ ศาลาการเปรียญวัด การหล่อพระพุทธรูป ศาลากลางบ้าน แม้แต่สะพานที่ข้ามแม่น้ำลำธาร ก็จะมีศาลเพียงตาให้เห็นทุก ๆ สถานที่ เป็นการแสดงความเคารพนับถือวิญญาณหรือ ผีที่สถิตอยู่ที่นี่แม่ทัพนายกองจะยกทัพไปตีเมืองไหน เมื่อไปตั้งค่ายทหาร ณ ที่สถานที่ใด ก็ต้องปลูกศาลเพียงตาประจำค่ายไว้เป็นที่เคารพสักการบูชาเป็นที่พึ่งทางใจยามคับขัน บนขอพระเจ้าที่ช่วยให้ชนะข้าศึกในการออกรบ และมีความปลอดภัยจากอันตรายใด ๆ ทั้งปวง นายพรานจะออกป่าล่าสัตว์ ไปจับสัตว์ใหญ่ เช่น ช้าง ก่อนลงมือจะจับช้างก็มีการสร้างศาลปะกำ หรือศาลเพียงตาเพื่อบวงสรวงเจ้าที่ ที่อยู่ในป่าเขาเล่าเนาไพรให้ช่วยในการจับช้างป่าสำเร็จ นี้ คือ ความเชื่อของชาวไทยที่จะลงมือทำอะไร ก็ต้องมีบนบานศาลกล่าวให้เจ้าที่รับรู้ได้เห็นการกระทำของตน ^{๓๕}ดังนั้นผู้วิจัยศึกษาความหมายของศาลเจ้าต่อไป ดังนี้

๒.๔ ความหมายของศาลเจ้า

ศาลเจ้า หมายถึง สถานที่สำหรับเทพารักษ์ เทวดา เจ้าป่า เจ้าเขา วิญญาณ และเป็นที่สถิตวิญญาณของเทพเจ้า เป็นความเชื่อของชาวจีนเกี่ยวกับวิญญาณความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันพวกเขามาก คติความเชื่อในเรื่องนี้ของชาวจีนคล้าย ๆ กับชนชาติอื่นที่มีการแบ่งชั้น ของเทพหรือดวงวิญญาณ โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ คือ

กลุ่มที่ ๑ เรียกว่า “จูเอี้ยะ” เป็นที่สถิตของเทพชั้นต่ำ อันหมายถึงวิญญาณของบรรพบุรุษ ลักษณะศาลจะตั้งติดพื้น

^{๓๔}นิคม วงศ์พงษ์คำ, ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศาลผีปู่ตา,วารสารบทความ,สาขาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

^{๓๕}เทพย์ สาริกบุตร, เทพยพิธิ,ม.ป.ป. (กรุงเทพมหานคร : อุดสาหกรรมการพิมพ์ ถนนนครสวรรค์, ม.ป.ท.), หน้า ๒๔.

กลุ่มที่ ๒ เรียกว่า“ที่ดี” เป็นที่สิงสถิตของเทพที่พนธไปมาตามสถานที่ต่าง ๆ ในภพเดียวกับมนุษย์ ซึ่งเปรียบได้กับพระภูมิเจ้าที่ของไทย ที่มักจะทำเป็นแท่นสี่เหลี่ยมยกพื้นกลางแจ้งและเขาแขวนตะเกียงเป็นเครื่องหมาย เครื่องเช่นบูชามักเป็นอาหารเจ

กลุ่มที่ ๓ เรียกว่า“ตัวหรือปุงเถ่ากงม่า” เป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณของมนุษย์ที่ทรงคุณธรรมและบริสุทธิ์“โป๊ยเซียน” นิยมสร้างเป็นวัด เป็นที่สิงสถิตของพระโพธิสัตว์

กลุ่มที่ ๔ เรียกว่า “เง็กเซียนฮ่องเต้” นับเป็นเทพที่มีบทบาทต่อความเป็นอยู่ของชาวจีนเป็นอย่างมากศาลเจ้าของชาวจีนส่วนใหญ่ในเมืองไทยเกินครึ่งมาจากเทพหรือเซียนนี้

การนับถือบูชารูปเคารพของชาวจีนในเมืองไทยบางครั้งพบว่า จะกระทำเฉพาะในกลุ่มบางภาษาและอาชีพ เช่น จีนแต้จิ๋วจะนับถือเทพเจ้าเสวียนเทียนสังข์ดีหรือเจ้าพ่อเสือ จีนไหหลำนับถือจูโยบเนี้ยว รวมถึงเทพกวนอูด้วย แต่การนับถือเทพเจ้าของคนจีนก็ดูจะไม่คงที่เสมอไป คือ ถ้าเทพองค์ใดมีคนมากราบไหว้บูชามากเทพองค์นั้นจะกลายเป็นเทพประจำศาลไปโดยปริยาย เช่น ศาลเจ้าถนนทรงวาด เปลี่ยนจากเทพปุนเถ่ากงเป็นเจ้าพ่อเสือ หรือที่ศาลเจ้าเลนเซียน เปลี่ยนเทพประธานจากเจ้าแม่กวนอิมเป็นเฮ้งเจีย ศาลเจ้าของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ จะมีเจ้าปู่ย่าหรือปุนเถ่ากง – ม่า เป็นที่เคารพนับถือของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ ปัจจุบันศาลเจ้านี้ ไม่ใช่เฉพาะคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้นที่ไปไหว้ แต่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ไทยลาว ไทยส่วย คนไทยเชื้อสายเขมรก็ได้เข้ามาร่วมงานในศาลเจ้าด้วย

ศาลเจ้านับว่ามีความสำคัญต่อคนจีนในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากยังยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยเชื้อสายจีน ดังนั้น ไม่ว่าจะจัดงานฉลอง หรืองานบูชาเทพเจ้าประจำปีตามประเพณี ชาวจีนมักจะมาชุมนุมที่ศาลเจ้า จึงทำให้ศาลเจ้ามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขามากยิ่งขึ้น ในปีหนึ่ง ๆ ศาลเจ้าจะจัดงานหลายครั้งแตกต่างกันออกไป อาทิ งานสารทหิงกระจาดเดือน ๗ งานเทศกาลหยวนเซียนเดือน ๑ งานฉลองตอบแทนบุญคุณเทพปลายปีงานฉลองวันเกิดเทพเจ้า ที่เป็นประธานในศาล งานฉลองวันเกิดเทพเจ้าชั้นรองในศาล วันเทศกาลกินเจ วันฉลองวันสร้างศาล วันระลึกวันตายของเทพผู้เป็นองค์ประธานของศาลเจ้า

ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ศาลเจ้าไม่ใช่แค่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับชาวจีนเท่านั้น เมื่อคนจีนอพยพเข้าในเมืองไทยมากขึ้น ลัทธิรักษาดิได้แผ่ขยายเข้ามาสู่ชาวจีนในไทย ศาลเจ้าได้กลายเป็นแหล่งชุมนุมของสมาคมลับของชาวจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ต่อมาชาวจีนคำนึงถึงการศึกษาของบุตรหลาน ก็เริ่มตั้งโรงเรียนโดยอาศัยศาลเจ้าเป็นผู้อุปถัมภ์ ยังคงแสดงบทบาทและทำหน้าที่เป็นเพียงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนทุกภาษาเข้าไปกราบไหว้ และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา บางแห่งมีการตั้งสมาคมมาปณิกศพเพื่อช่วยเหลือชาวจีนยากจนในเขตนั้น ๆ ด้วย

ชาวจีนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีอัตลักษณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับการรวมกลุ่มชาวจีนนั่นคือ ศาลเจ้าจีน เพื่อเป็นที่แสดงออกซึ่งความเชื่อและความศรัทธาของตน เป็นสถานที่พบปะสังสรรค์หรือเป็นโรงเรียนสำหรับชาวจีนก็มีสาเหตุในการสร้างศาลเจ้านั้น เกิดจากเหตุผลหลายประการ เช่น

- ๑) สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ
- ๒) สร้างตามความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ
- ๓) สร้างเพื่อเป็นศาลเจ้าประจำตระกูล เพื่อใช้เป็นที่กราบไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีการสร้างศาลเจ้าเพื่อแก้บน
- ๔) สร้างเพื่อการค้าและสร้างเพื่อแสดงศรัทธาต่อความศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

ศาลเจ้าจีนในแต่ละแห่งจะมีอัตลักษณ์แต่ละสถานที่ ที่พบเห็นได้อย่างหนึ่ง คือ จะมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์มีรูปแบบลวดลายเฉพาะตัว ซึ่งมีส่วนประกอบหลักประกอบด้วย ตัวฐาน ตัวอาคารและหลังคา แบ่งตามรายละเอียดของรูปแบบต่าง ๆ ๕ รูปแบบ และมีอิทธิพลของความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับธาตุทั้ง ๕ ซึ่งแสดงออกทางสีสันทันอยู่ในตัวศาลเจ้าเหล่านี้ด้วย คนจีนในแต่ละกลุ่มภาษาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจะมีศาลเจ้าที่เคารพและสร้างขึ้นเฉพาะแต่เทพที่นับถือ ส่วนมากจะเหมือนกันเพราะความเชื่อหลักเกิดขึ้นจากความป็นสิริมงคลและความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนแทบทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าคนไทยเชื้อสายจีนถึงแม้จะเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เป็นเวลานานและมีความสัมพันธ์ข้ามเชื้อชาติ มีการแต่งงานกับคนไทย กับคนหลากหลายเชื้อชาติแต่ชาวจีนก็ยังรักษาเอกลักษณ์ สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นคนจีนของตนไว้ตามคติความเชื่อของแต่ละผู้คนไป ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย ดังต่อไปนี้ คือ

๒.๕ ความหมายของศาลพระภูมิ

ศาลพระภูมิ หมายถึง เป็นที่เทพารักษ์สถิต ผู้คนให้ความสำคัญ สักการะ บูชาตามบ้านเรือน สถานที่ราชการ และสถานที่ต่าง ๆ ที่เรียกว่าศาลพระภูมิการเชิญเทวดาต่าง ๆ มาอำนวยการตามคติความเชื่อ ดังอุทาหรณ์ที่แสดงไว้นี้ จะต้องจัดทำสถานที่รับรองเทวดา และเครื่องบัตร์พลีบูชาให้สมควร สถานที่สำหรับรับรองเทวดาตามคติความเชื่อนี้ คือ “ศาลเพียงตา”ศาลเพียงตา เป็นคำเรียกศาลแบบหนึ่ง ทำขึ้นเป็นการชั่วคราว

ศาลเจ้าที่คือศาลเจ้าที่ของคนไทย มักจะเรียกกันว่า " ศาลตา-ยาย " เป็นบ้านทรงไทย มีเสา 6 เสา ขึ้นไปซึ่งบางครั้งจะตั้งอยู่คู่กับศาลพระภูมิ "เจ้าที่" คือ เจ้าของที่ดินที่เราเข้าไปอาศัยอยู่ หรือปลูกบ้านบนที่ดินนั้น เจ้าของที่ดินในที่นี้ หมายถึง เจ้าของที่ดิน (เดิม) ที่ตายไปแล้ว

(อาจอยู่มาหลายชั่วอายุคนแล้ว) และยังไม่ไปไหนยังอยู่ในที่ดินของตนเอง เจ้าที่ จะมีอยู่ 2 ประเภทคือ เจ้าที่แท้ กับเจ้าที่จร

๑) **เจ้าที่แท้** ก็คือ ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินเดิม เมื่อตายไปแล้วก็ยังเฝ้าที่ดินของตัวเอง อยู่ ไม่ยอมไปเกิด ประเภทปุโสมนเฝ้าทรัพย์ เมื่อมีคนเข้าไปอยู่ก็ต้องทำพิธีขออนุญาต และตั้งศาลเจ้า ที่บูชาเพื่อแสดงความเคารพต่อเจ้าของสถานที่

๒) **เจ้าจร** คือ วิญญาณเร่ร่อนอยู่บริเวณนั้น เมื่อเจ้าที่เดิมไปเกิดแล้ว ที่บริเวณนั้นก็ กลายเป็นที่สาธารณะ พวกวิญญาณเหล่านี้ ก็สามารถเข้าไปจับจองพื้นที่ อาจเข้าไปอยู่บ้านโน้น บ้านนี้ บ้านไหนเลี้ยงดูดีก็อาจจะขอยู่ประจำบ้านหลังนั้น กลายเป็นเจ้าที่บ้านนั้นไป

บ้านบางหลังที่มีการตั้งศาลเจ้าที่จีน (ตุ๊ยเอี้ย) เมื่อไปตรวจเช็คดูแล้ว อาจไม่มีเจ้าที่อยู่เลย ก็มีให้เห็นกันอยู่บ่อยๆ พูดังๆ มีแต่ศาลเปล่าๆ ไม่มีเทพสิงสถิตอยู่ ซึ่งอาจจะเข้าข่ายประเภทเจ้าที่ จจร การกราบไหว้บูชาก็อาจจะไม่มีผลอะไรเกิดขึ้น

กรณีที่เป็นกรอยู่อาศัยในโครงการหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีศาลเจ้าที่ของหมู่บ้านเป็น ศาลกลางที่คนในหมู่บ้านสามารถกราบไหว้บูชาได้ กรณีนี้การตั้งศาลเจ้าที่ภายในบ้าน อาจไม่ จำเป็นต้องตั้งก็ได้ เพราะถือว่า มีศาลเจ้าที่ใหญ่ให้กราบไหว้อยู่แล้ว ยกเว้นเป็นกรณีที่ไปสร้างบ้าน อยู่ในพื้นที่ที่มีเจ้าที่เฉพาะ หรือบังเอิญไปสร้างบ้านทับที่อยู่ของท่านพ่อดี การตั้งศาลมีความจำเป็น ยิ่งถ้าเป็นพื้นที่ ที่มีสภาพแวดล้อมที่ มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมรอบๆ บริเวณบ้าน ก็มักมีวิญญาณอยู่ บริเวณนั้น ซึ่งอาจจะป็นเจ้าที่แท้หรือจร ก็ได้แล้วแต่การตั้งศาลเจ้านั้น สิ่งที่จะต้องคำนึงถึง ก็คือ การหาตำแหน่งการตั้งศาลที่ถูกต้อง เพราะถ้าตั้งผิดตำแหน่งผิดที่ อาจส่งผลกระทบได้ ลักษณะ ชัยภูมิที่ถูกต้องของการตั้งศาล จะต้องเป็น ดังต่อไปนี้

๑) ตำแหน่งศาลที่ถูกต้อง เวลาเดินเข้าบ้านจะต้องมองเห็น ยกมือไหว้ได้ทันที ซึ่ง ตำแหน่งที่ตรงกับประตูใหญ่ทางเข้าบ้านถือเป็นตำแหน่งที่ดีที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะวางตำแหน่งนี้ กันอยู่แล้ว แต่จะมีบางกรณีเท่านั้น ที่ศาลเจ้าที่อาจวางตำแหน่งอื่น เช่น ด้านข้างของตัวบ้าน ซึ่ง มักจะเป็นการวางเพื่อแก้ไขดวงจัญมากกว่า

๒) ห้ามวางศาลหลบมุม หรือมีสิ่งของมาปิดบังหน้าศาล บริเวณหน้าศาลเจ้าที่ จะต้องไม่มีพื้นที่โล่ง ห้ามมีสิ่งใดมาปิดบัง บางบ้านเอาศาลไปวางหลบอยู่ด้านหลังบ้าน เดินเข้าบ้าน มองไม่เห็นศาล ลักษณะแบบนี้ก็เข้าข่ายวางศาลผิด

๓) ห้ามตั้งศาลใต้คาน ศาลจะถูกคานกดทับ ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของศาล ลดทอนลงไปได้เช่นเดียวกัน

๔) ห้ามมิให้มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมศาล

๕) ห้ามมิให้น้ำจากหลังคาตกมา หรือ ไหลมาโดนศาล^{๓๖}

การสร้างศาลพระภูมิขึ้นเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลในตนเองและหมู่คณะ จะได้ศึกษาความหมายของศาลเพียงตา ดังต่อไปนี้ คือ

๒.๖ ความหมายของศาลเพียงตา

ศาลเพียงตา หมายถึง ศาลที่ตั้งขึ้นชั่วคราว เพื่อให้เกิดสิริมงคลในชีวิต ในครอบครัว และทรัพย์สิน เช่น การจะปลูกบ้านอยู่ที่ใหม่ หรือ ยกอาคารสถานที่ราชการ ศาลาการเปรียญวัด การหล่อพระพุทธรูป ศาลากลางบ้าน แม้แต่สะพานที่ข้ามแม่น้ำลำธาร ก็จะมีศาลเพียงตาให้เห็นทุก ๆ สถานที่ เป็นการแสดงความเคารพนับถือวิญญาณหรือ ผีที่สิงสถิตอยู่ ณ ที่นั้น แม้ทนายกองจะยกทัพไปตีเมืองไหน เมื่อไปตั้งค่ายทหาร ณ ที่สถานที่ใด ก็ต้องปลูกศาลเพียงตา ประจำค่ายไว้เป็นที่เคารพสักการบูชาเป็นที่พึ่งทางใจยามคับขัน บ่นขอพรเจ้าที่ช่วยให้ชนะข้าศึกในการออกรบ และมีความปลอดภัยจากอันตรายใด ๆ ทั้งปวง นายพรานจะออกป่าล่าสัตว์ ไปจับสัตว์ใหญ่ เช่น ช้าง ก่อนลงมือจะจับช้างก็มีการสร้างศาลปะกำ หรือศาลเพียงตาเพื่อบวงสรวงเจ้าที่ ที่อยู่ในป่าเขาเหล่านั้นให้ช่วยในการจับช้างป่าสำเร็จ นี้ คือ ความเชื่อของชาวไทยที่จะลงมือทำอะไร ก็ต้องมีบนบานศาลกล่าวให้เจ้าที่รับรู้ได้เห็นการกระทำของตน ^{๓๗}

๒.๗ ความสำคัญของศาลเจ้า

ศาลเจ้าเป็นศาสนวัตถุ จะคงอยู่ได้ก็ด้วยมนุษย์เราจะรักษาเอาไว้ไม่สูญหายไปจากโลกนั้น ต้องเรียนรู้บทบาทที่สำคัญของศาลเจ้าที่มีต่อชาวไทยเชื้อสายจีนและคนไทยทั่วไป ให้เข้าใจในหลักการของศาลเจ้า ซึ่งข้อนี้ควรจะเป็นหน้าที่ร่วมกันของหน่วยงานหลักและทุกศาลเจ้า โดยทุกศาลเจ้าควรจะมีการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกเทศกาลอย่างครบถ้วนและถูกต้อง ซึ่งควรจะมีการให้ความรู้แก่ผู้สักการะในเรื่องต้นกำเนิด เหตุผล สาระและความสำคัญของพิธีกรรมและเทศกาลต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเห็นถึงความสำคัญของเทศกาลและพิธีกรรมที่บรรพบุรุษได้คิดสร้างสรรค์ขึ้นมา การให้ความรู้นี้อาจจะเป็นไปในรูปแบบของการจัดการบรรยายทางวิชาการ, การเขียนเป็นบทความในหนังสือหรือวารสารต่าง ๆ การจัดนิทรรศการย่อ ๆ ในศาลเจ้าหรือสมาคมในทุกเทศกาล หรือจัดให้อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน เป็นต้น

^{๓๖} เทพนมตั้งศาล, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : [www. Thepporm.com](http://www.Thepporm.com) (๑๑ มิ.ย. ๒๕๕๕).

^{๓๗} เทพย์ สาริกบุตร, เทพยพิธิ, ม.ป.พ.(กรุงเทพมหานคร : อุตสาหกรรมกรพิมพ์ ถนนนครสวรรค์, ม.ป.ท.), หน้า ๒๔.

๑) อนุรักษ์ประเพณีการไหว้เจ้าศาลเจ้า มีบทบาทความสำคัญต่อชาวจีนในเมืองไทยมาก เนื่องจากมีความยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิม ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นงานฉลอง หรืองานบูชาเทพเจ้าประจำปีตามประเพณี ชาวจีนก็มักชุมนุมกันที่ศาลเจ้า ทำให้ศาลเจ้ามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขามากยิ่งขึ้น ในปีหนึ่ง ๆ ศาลเจ้าจะมีการจัดงานหลายครั้งแตกต่างกันออกไป อาทิ เช่น

- (๑) วันเทศกาลหยวนเจียว
- (๒) วันระลึกตายของเทพผู้เป็นองค์ประธานของศาลเจ้า
- (๓) วันฉลองวันเกิดเทพผู้เป็นประธานศาลเจ้า
- (๔) วันฉลองวันเกิดเทพชั้นรองในศาล
- (๕) วันสารททึงกระเจาเดือน ๘
- (๖) วันเทศกาลกินเจ
- (๗) วันฉลองวันสร้างศาล
- (๘) วันฉลองตอบแทนบุญคุณเทพ

ศาลเจ้าในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาสำหรับเทศกาลที่สำคัญ ๆ ที่นอกเหนือจากการเข้าไปไหว้บูชาเพื่อขอพร เช่น เทศกาลสมโภชบูชาเทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน บุญทรง ตั้งสมบุรณ์ กล่าวว่ ศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นสถานที่ให้รำลึกถึงผู้มีบุญคุณที่ทำให้คนจีนสามารถใช้ชีวิตในต่างแดนได้อย่างมีความสุข และที่สำคัญศาลเจ้าในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ได้รวมเอาความเชื่อของคนเชื้อสายจีนและความเชื่อของคนไทยเข้าไปรวมอยู่ด้วย จะเห็นได้จากการจัดงานสมโภชบูชาจะต้องอัญเชิญเจ้าปู่ทองแดงให้มาร่วมงานด้วยทุกปี เพราะเจ้าปู่ทองแดงเป็นผู้คอยปกป้องรักษาคุ้มครองลูกหลานในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนไทยในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ ในพื้นที่อำเภอเมืองสุรินทร์ และอำเภอใกล้เคียงให้ความเคารพนับถือ รวมถึงคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ส่วนใหญ่ก็ให้ความเคารพนับถือด้วยเช่นกัน ซึ่งคนจีนมีความคิดว่าตนเองเข้ามาเป็นผู้อาศัยก็ต้องเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนในพื้นที่ด้วย จะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๒) สร้างความศรัทธา และความสามัคคีในชุมชน ศาลเจ้า เป็นสถานที่ประชุมปรึกษาปัญหาของชาวไทยเชื้อสายจีน และคนทั่วไป เช่น วันสารททึงกระเจาเดือน ๘, งานฉาปนกิจศพไร้ญาติ เป็นต้น ต้องอาศัยแรงสามัคคีจากผู้คนจำนวนมากช่วยงาน ในแต่ละงานเพราะถือว่าเป็นงานใหญ่ของศาลเจ้าได้มาช่วยเหลือกัน เกิดแรงศรัทธาของคนทีพบเห็น ความสามัคคีก็เกิดขึ้น

๓) มีคณะกรรมการ และเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาศาลเจ้า ศาสนาสถานเมื่อใช้สอย สถานที่มาเป็นเวลานาน ๆ ก็เกิดชำรุดทรุดโทรม สกปรกเปื้อนเปื้อน เป็นธรรมดา คณะกรรมการศาลเจ้า จัดหาช่างที่ชำนาญมาบูรณะซ่อมแซมให้ดีขึ้นเหมือนเดิม มีการโรงไว้คอยทำความสะอาดเช็ดถูให้สะอาดอยู่เป็นประจำ เพราะศาลเจ้าเป็นศาสนสถานที่สะอาด คนไปไหว้เจ้า จิตใจสะอาดด้วย

ศาลเจ้าจะคงอยู่ได้ก็ด้วยแรงศรัทธาจากสาธุชนที่ไปทำบุญ แล้วรับเอาธรรมะที่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติให้เกิดมรรคผล มีใจรักและศรัทธา นอกจากขอพรให้ชีวิตอยู่ดีมีสุขแล้ว ต้องช่วยกันอนุรักษ์รักษาเพราะเป็นศาสนสถานที่สำคัญให้คงอยู่ต่อไปดังนั้นจึงศึกษาความสำคัญของศาลพระภูมิ ดังนี้

๒.๔ ความสำคัญของศาลพระภูมิ

ความสำคัญของศาลพระภูมินั้นจะคงอยู่ได้ ก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อ เชื่อในอำนาจที่มองไม่เห็น เป็นสิ่งลึกลับ แต่มีอำนาจให้ผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใส และทำการกราบไหว้บูชาขอพรสำเร็จดังใจปรารถนา จึงมีการเชื่อบวงสรวงสิ่งของนานาชนิด ที่ช่วยให้อยู่รอดปลอดภัย ดังนี้

๑) ความศรัทธาในศาลพระภูมิ ที่ตั้งอยู่ในเขตอาคารสถานที่ เมื่อไปบนบานศาลกล่าวขอพรสิ่งใด ก็ได้ตั้งใจหมายปอง จึงมีใจเลื่อมใสในศาลพระภูมิ ตอบแทนด้วย การไหว้ มาลัย ๙ สี มณี ๙ แสง กำแพง ๙ ชั้น และของบริวารต่าง ๆ

๒) ศาลพระภูมิคงอยู่ เป็นบ่อเกิดของโชคลาภ ให้สมบุญไปด้วยทรัพย์สินเงินทอง มีข้าทาสบริวารรับใช้ เพราะการตั้งศาลพระภูมิถูกต้องตามลักษณะของศาลพระภูมิ จึงอำนวย โชคชะตาให้มั่งมีศรีสุข

๓) เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นยารักษาทางใจนานเอก เมื่อเกิดความทุกข์เดือดร้อนขึ้นมาไม่มีที่พึ่ง จึงไปทำการบูชา บนบานให้ศาลพระภูมิช่วยหาทางออกให้ เมื่อสำเร็จสมประสงค์ตามที่บนเอาไว้ จึงแก้บนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อตอบแทน

ศาลพระภูมินี้ มีแต่จะเจริญไปข้างหน้าเรื่อย ๆ และเป็นการคงอยู่ที่ดีوارแข็งแกร่งด้วย ปัจจุบันนี้ จะมีการตั้งศาลทุกหลังคาเรือนก็ว่าได้

๒.๕ ความสำคัญของศาลเพียงตา

ปัจจุบันศาลเพียงตาก็มีให้เห็นอยู่ทั่วไป มีความสำคัญในการทำพิธีกรรม จะทำอะไรก็ต้องสร้างศาลเพียงตาขึ้นมาก่อนเป็นลำดับแรก เช่น การที่พระสงฆ์ไปเจริญพระพุทธมนต์ในงานทำบุญก่อนเจดีย์ทราย ก่อนที่พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์ในตอนเย็นนั้น จะต้องตั้งศาลเพียงตาขึ้นมาก่อน

แล้ว จึงมีการตั้งมณฑลพิธี วางราชวัตรฉัตรธงขึ้น เพื่อป้องกันเภทภัยต่าง ๆ จะมาเบียดเบียน ที่มาแล้วก็ขอให้ผ่านไป

การสร้างเพิงดา คือ การรักษาประเพณี และสร้างให้เป็นที่ยึดถือวิญญานอยู่ ณ ที่นั้นทำการบูชากราบไหว้ เพื่อขอให้ช่วยพรความเป็นสิริมงคลในชีวิตและทรัพย์สิน สังเกตดูในปัจจุบันจะมีเห็นอยู่ทั่วไปศาลเพิงดาเขาจะปักเสาพื้นศาลอยู่ระดับเพิงดา จะใช้เส้นวัดคักแดน บวงสรวง เป็นการชั่วคราว อย่างเมื่อก่อนเขาประหารชีวิตนักโทษด้วยดาบ ส่วนมาก ทำกันในวัด หรือสถานที่ๆเกิดเหตุ หรือลานวัด ในวัดเขาห้ามฆ่าตัดชีวิตอยู่แล้ว เขาจะปลุกศาลหยาบๆขึ้นมา เช่นด้วย ขนมหันยิว เหลืองแดง ใส่กระทง แล้วปล่อยทิ้งผู้ฟังไปหลังเสร็จพิธีแล้ว แถวบ้านผม ริมโขงเวลาเขามีงานแข่งเรือบางหมู่บ้าน ก่อนแข่งเขาทำพิธี ปลุกศาลเพิงดา ขอมมา แม่พระคงคา ปักธูปปักเทียน เส้นวัดด้วยขนม เหลืองขนมแดง แบ่งบางส่วนวางไว้โคนเสาศาล บางส่วนเอาลอยไปตามลำน้ำ ส่วนที่วางเอาไว้โคนเสาศาลเป็นอนุรักษไว้ให้คงอยู่ถึงลูกหลาน ดังนั้นผู้วิจัยศึกษา ประโยชน์ศาลเจ้า, ศาลพระภูมิ, ศาลเพิงดา ต่อไป ดังนี้

๒.๑๐ ประโยชน์ของศาลเจ้า

ศาลเจ้าเป็นศาสนสถานที่มีประโยชน์และความสำคัญสำหรับคนจีนเป็นอย่างมาก เพราะคนจีนมีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า ศาลเจ้าเป็นสถานที่ประดิษฐานเทพเจ้าตามความเชื่อของคนจีน ชาวจีนเป็นผู้ที่ยึดมั่นในประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด ศาลเจ้าของคนไทยเชื้อสายจีนเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญและประโยชน์ต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในเทศกาลสำคัญ ๆ
- ๒) ใช้เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมเพื่อลูกหลานชาวจีนได้มาพบปะสังสรรค์
- ๓) ให้บริการสังคมโดยให้เข้าสถานที่จัดกิจกรรมทั้งด้านการเมืองสาธารณสุข
- ๔) เป็นสถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรม
- ๕) เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ทั้งด้านประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ สถาปัตยกรรม

จิตรกรรม ประติมากรรม

๒.๑๑ ประโยชน์ของศาลพระภูมิ

ศาลพระภูมิเป็นศาลที่ตั้งอยู่ในบริเวณบ้านเรือน อาคารสถานที่ราชการ เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ จึงถือได้ว่า ศาลพระภูมิ มีอิทธิพลทางด้านจิตใจของผู้ที่อยู่อาศัยโดยตรง เมื่อเกิดความสบายใจรู้สึกว่าจะมีความปลอดภัยในชีวิตการเป็นอยู่และทรัพย์สินไม่สูญเสีย เพราะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง ยังมีกำลังใจในการทำงานด้วยความเชื่อมั่น มั่นใจไม่พะว้าพะวัง การงานสิ่งที่ทำก็มีประสิทธิภาพประสบผลสำเร็จมากขึ้น ดังนั้นชาวบ้านจึงมีความคิดเห็นว่า การมีศาลพระภูมิตั้งไว้ในบริเวณบ้านเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งให้เห็นว่า การปฏิบัติตามความเชื่อเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของ

ชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง หากปฏิบัติตามความเชื่อและประกอบพิธีกรรมอย่างถูกต้อง จะมีอำนาจเร้นลับที่บันดาลให้เกิดความสุขและปลอดภัยประสบความสำเร็จในอาชีพ^{๓๔} ดังนั้นศาลพระภูมิจึงมีประโยชน์หลายด้าน ดังต่อไปนี้ คือ

๑) ประโยชน์ด้านสังคม พบว่า การตั้งศาลพระภูมินั้นส่งผลให้เกิดต่อการดำรงชีวิตในทางอ้อม เนื่องจากคติความเชื่อหรือภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในข้อปฏิบัติ และข้อห้ามเกี่ยวกับศาลพระภูมินั้น ไม่ส่งผลให้เห็นเป็นรูปธรรมได้โดยตรง หากแต่เป็นการขัดเกลาจิตใจของผู้อยู่อาศัยในบ้านด้วยการซึมซับเอาคติธรรมแง่คิดต่างๆ ที่เกิดหลังจากปฏิบัติอย่างถูกต้องต่อศาลพระภูมิและความเชื่อยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนที่อยู่ร่วมกันทางสังคม ให้เกิดความสามัคคีปรองดองเป็นความเชื่อทางจิตวิทยา และเป็นที่พึ่งทางใจให้กับชาวบ้าน สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้นๆ

๒) ประโยชน์ด้านการศึกษา ศาลพระภูมิเกี่ยวข้องกับสังคมไทยตั้งแต่อดีต เมื่อครั้งได้รับอิทธิพลความเชื่อนี้จากอินเดีย ผ่านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ทั้งด้าน รูปแบบ พิธีกรรม และคติธรรมที่แฝงอยู่ ด้วยภูมิปัญญาทางด้านต่างๆ ของบรรพบุรุษไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม คติความเชื่อ ศิลปกรรม และด้านอื่นๆ อิทธิพลของพระพุทธศาสนา ที่เข้ามามีอิทธิพลด้านความเชื่อเป็นอย่างมากโดยจะเห็นได้ในปัจจุบัน ในด้านพิธีกรรมนั้นเป็นการถ่ายทอดการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างวัย คือ จากรุ่นสู่รุ่นที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ในระบบครอบครัว พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูกทั้งทางตรงทางอ้อม จากปฏิบัติสืบทอดกันมา มีประสบการณ์สืบทอดคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อ คือ พิธีกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตจากสภาพสังคมตลอดเวลา

๓) ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชาวบ้านที่ตั้งศาลพระภูมิยังเชื่อว่าการตั้งศาลพระภูมิส่งผลให้เกิดลูกไ้ขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ห่วงโซ่ ถัดมา คือระหว่างผู้ตั้งศาลพระภูมิกับผู้ประกอบการตั้งศาลพระภูมิ ห่วงโซ่นี้ทำให้เกิดการจ้างงานที่ไม่ใช่การใช้แรงงานทั่วไป แต่เป็นการจ้างเอาภูมิปัญญาทางด้านคติความเชื่อที่มีอยู่ภายในสังคมไทย และเป็นการส่งเสริมให้ภูมิปัญญาด้านนี้ได้รับการสืบทอดอยู่ในสังคมต่อไป

๔) ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชาวบ้านถือกันว่าจะทิ้งขยะในบริเวณที่ตั้งศาลพระภูมิ ไม่ทำให้บริเวณนั้นสกปรก และไม่ตัดต้นไม้ในบริเวณศาลพระภูมิ ดังนั้นบริเวณศาลพระภูมิจึงเป็นสถานที่ที่สะอาด ียบร้อย เป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ทำให้ระบบนิเวศบริเวณนั้นสมดุลยิ่งขึ้น ซึ่งให้เห็นว่าพิธีกรรมและความเชื่อเหล่านี้ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ

^{๓๔} สุกัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา : การสร้าง การประเมินค่าและการใช้ประโยชน์,

ม.ป.พ., (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๒๐๓.

ของภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเกิดขึ้นเพื่อจัดระเบียบให้กับการผลิตและการจัดการทรัพยากร โดยการเสริมสร้างความผูกพันทางศีลธรรมและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนกับบ้าน ^{๓๙}

๑.๑๒ ประโยชน์ของศาลเพียงตา

ศาลเพียงตาเป็นศาลเล็กๆ ที่ตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราวเพื่อประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรม ประโยชน์ศาลเพียงตา อาจารย์จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ราชบัณฑิต ท่านเล่าให้ฟังว่า คนไทยสมัยก่อนก็ดีหรือคนไทยในปัจจุบันแม้เป็นพุทธศาสนิกชน มีศรัทธาในพุทธาภพก็ดีกระนั้นก็ตาม ความเชื่อและนับถือเทวานุภาพในศาสนาพราหมณ์มีอยู่ไม่น้อยเมื่อจะประกอบกิจหรือริเริ่มทำการใด ก็มักจะต้องเชิญเทวดาต่าง ๆ มาช่วยอำนวยพร ให้กำลังใจ ให้สำเร็จประโยชน์ดังประสงค์เป็น เช่นว่านี่เงินเป็นคติความเชื่ออย่างหนึ่ง คติความเชื่อตามกล่าวมีอุทาหรณ์ทราบได้จากความในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนนาย จันศรตั้งพิธีบวงสรวงเทวดาดังความต่อไป

....“ครั้นมาถึงชายไพร่ใกล้สุพรรณ

ปลงช้างรวมกันอยู่ในป่า

นายจันศรปลุกศาลขึ้นเพียงตา

เอาผ้าขาวลาดคาดเพดาน

ต่างคนเอาประเจียดแลงมงคล

หอกดาบของตนขึ้นบนศาล

เหล้าข้าวบตรพลีพลีการ

ควหาวนรูปเทียนสว่างตา”^{๔๐}

ศาลเพียงตาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เป็นศาลที่ตั้งขึ้นชั่วคราวในคราวที่ไปออกศึกสงคราม หรือออกจับช้างป่าในสมัยโบราณของกลุ่มชนส่วย ในจังหวัดสุรินทร์การตั้งศาลเพียงตา ขึ้นในบริเวณนั้น เพื่อทำพิธีบวงสรวงเจ้าป่าเจ้าเขา แล้วบอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขา ขอให้จับช้างได้ง่ายโดยเร็ววัน และได้บนบานไว้ว่า หากจับช้างได้ในบริเวณใดจะสร้างวัดขึ้นในบริเวณนั้น เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่เจ้าป่าเจ้าเขา ผู้เป็นเจ้าของถิ่น และเทวดาที่สถิตอยู่บริเวณนั้น

^{๓๙} ปณิธิ ศรีชัย, “ความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้ากับหมู่บ้าน: กรณีศึกษาชุมชน หมู่๑ บ้านนา ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐), หน้า๑๐๗.

^{๔๐} บอตร์แห่งการศึกษา,(ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://forum.02dual.com>. เข้าถึง(๓๐ พฤศจิกายน ๕๕.)

ด้วย“การเชิญเทวดาต่างๆ มาอำนวยการตามคติความเชื่อ ดังอุทาหรณ์ที่แสดงไว้นี้จะต้องจัดทำสถานที่รับรองเทวดา และเครื่องบัตร์พลีบูชาให้สมควรสถานที่สำหรับรับรองเทวดาตามคติความเชื่อนี้ คือ “ศาลเพียงตา” ศาลเพียงตาเป็นคำเรียกศาลแบบหนึ่ง ทำขึ้นชั่วคราวใช้การชั่วคราวมีขนาดพื้นศาลสูงขึ้นจากพื้นดินเพียงตา (ในระดับสายตา) ผู้ทำการ สร้างด้วยไม้รวก ๖ ลำ ตั้งขึ้นเป็นเสา ศาล ๖ ต้น เสา ๔ ต้นแรกปักสี่มุม ขนาดสูงเพียงตาหรือเสมอรระดับตาผู้ประกอบการพิธี ปลายเสาปูพื้นด้วยซี่ไม้หรือฟาก สมมุติเป็นตัวศาลส่วนเสาอีก ๒ ต้น ตั้งเป็นคู่อู่ต่อออกมาข้างหน้าตัวศาล แต่ปลายเสาดำกว่าประมาณ ๑ คืบ ปูพื้นเช่นเดียวกัน ส่วนนี้เป็นขนหน้าศาลพื้นและขนศาลเพียงตามักทำขนาดกว้างและยาวด้านละ ๑ ศอก เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสบนศาลและขนข้างหน้าปูผ้าขาวให้ชายปกคลุมโดยรอบจะสร้างในงานพิธีต่างๆ ก่อนที่จะมีพิธีอื่นแทรกเข้ามา เช่น พิธีปลุกเรื้อนใหม่ พิธีมงคลสมรสพิธีทำขวัญ พิธีเริ่มทำการงานต่าง ๆ เป็นต้น

สรุปศาลเจ้าเป็นศาลที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ใช้เป็นศาสนสถานในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธมหายาน เช่น เป็นที่กราบไหว้สักการะเทพเจ้าต่างๆ ตลอดจนไหว้บรรพบุรุษ เพื่อแสดงออกความกตัญญูทดแทน ศาลพระภูมิ เป็นศาลที่ตั้งไว้ในบริเวณบ้านเรือน อาคารสถานที่ราชการทั่วไป เพื่อเป็นเช่นสรวงเจ้าที่ที่ตนอาศัยอยู่ และเพื่อให้ปกปักรักษาคุ้มครองทรัพย์สินให้รอดพ้นภัยอันตรายจากภัยต่างๆ และบนบานศาลกล่าวให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อหายจากเจ็บไข้จึงมีการเช่นสรวงบูชาด้วยของที่บนบานเอาไว้ หรือบูชาเป็นประจำด้วยดอกไม้ ธูป เทียน น้ำชา เพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจที่ดีในการประกอบอาชีพหน้าที่การงานให้เจริญรุ่งเรือง ศาลเพียงตา เป็นศาลที่ตั้งขึ้นชั่วคราวสูงเท่าสายตาที่ทอดมองไปพอดี สร้างในเวลาออกทัพจับศึก หรือขึ้นบ้านหลังใหม่ มีงานมงคล เช่นงานบวช งานต่ออายุ นิมนต์พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ เป็นต้น

^{๔๑} ด่านานวัดไตรภูมิ,(ออนไลน์), แหล่งที่มา:

<http://202.29.15.9/rlocal/stories.php?story=13/02/13/4284400>(๕ มีนาคม ๒๕๕๖).

บทที่ ๓

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

อิทธิพล หมายถึง อำนาจที่สามารถให้ผู้อื่นคล้อยตามหรือทำตามเช่นอิทธิพลของดวงดาว เป็นต้น อิทธิพลอาจมีมูลเหตุจูงใจมาจากหลายประการที่สำคัญ คือ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความผูกพันอยู่กับความผิดปกติของฤดูกาล สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ทำให้นมนุษย์เกิดความอบอุ่นใจ และเป็นที่พึ่งทางใจ พอที่สรุปได้ว่า ความเชื่อและอิทธิพลเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ อันได้แก่ อำนาจดินฟ้าอากาศ ภัยธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์ไม่สามารถรู้สาเหตุว่าเกิดจากอะไรจึงเกิดความรู้สึกรับการยอมรับ และเชื่อถือในอำนาจเหล่านั้น ดังผู้วิจัยจะได้ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเพียงตาดังต่อไปนี้

๓.๑ สถานการณ์ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่ออื่นๆ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

สำหรับสถานการณ์ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่ออื่นๆ ในเขตจังหวัดสุรินทร์นั้น จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่นับถือพระพุทธศาสนานับเป็นร้อยละ ๙๐ ปี มาแล้ว เพราะฉะนั้นความเชื่อพิธีกรรมใด ๆ ต้องมีศาสนพิธีเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่เสมอ เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด การต่ออายุ การตาย การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การตัดผมไฟ การตัดจุก การบรรพชา อุปสมบท การแต่งงาน และพิธีกรรมการตั้งศาลต่าง ๆ เป็นต้น พิธีกรรมและความเชื่อเหล่านี้จะแฝงไว้ด้วยคำสอนทางพระพุทธศาสนาเสียเป็นส่วนใหญ่ มีสาระความเชื่อและขั้นตอนคล้ายๆ กันทุกภาค แตกต่างกันบ้างก็เฉพาะเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่สอดแทรกเข้าไป เพื่อให้ดูมีความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และเกิดความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของงาน คาถาที่พระเถระสวด หรือเจริญพระพุทธมนต์นั้นก็มาจากบทคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ความเชื่อ หรือศรัทธา พระพุทธศาสนาถือว่า เป็นศาสนาประเภท อเทวนิยม กล่าวคือเป็นศาสนาที่ไม่นับถือหรือยอมรับในอำนาจของเทพเจ้าองค์ใด แต่มีพื้นฐานความเชื่ออยู่บนหลักของเหตุผลที่ว่า สรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนมีกรรมเป็นของตนเอง หรือเกิดมาจากกรรม คือการกระทำทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งหากมนุษย์ได้กระทำความกรรมต่าง ๆ ไว้ กรรมจะส่งผลให้เร็วหรือ

^๑ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๘๘.

ช้า อยู่ทีลักษณะการกระทำ บางอย่างส่งผลให้เร็วโดยไม่ต้องรอชาติต่อไป กรรมในบางชนิดส่งผลให้ช้า ข้ามเดือนข้ามปี หรือข้ามไปภพหน้า หากพิจารณาถึงหลักความเชื่อที่พระพุทธศาสนาได้วางหลักเกณฑ์ความเชื่อเอาไว้ มี ๔ ประการ ได้แก่

(๑) กัมมัตถา^๒ หมายถึง เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไร โดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม

(๒) วิปากัตถา หมายถึง เชื่อวิปาก, เชื่อผลของกรรม คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผลและผลต้องมีเหตุ

(๓) กัมมัสสกตาสัมมา หมายถึง เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรม จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

(๔) ตถาคตโพธิสัตถา หมายถึง มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ^๓

ส่วนหลักศรัทธาที่อยู่นอกเหนือจาก ๔ อย่างนี้ ถือเป็นความเชื่อเฉพาะบุคคลที่ทำให้บุคคลไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะการเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจลบล้างบาป ไสยศาสตร์ และการเข้าทรง มีลักษณะที่ร่วมกันคือ

๑) ใช้ศรัทธา เอาความเชื่อเป็นหลัก คือ ไม่เกิดจากการรู้ความจริง

๒) เมื่อเป็นความเชื่อ ก็ต้องพึ่งอาศัยสิ่งที่อยู่นอกตัว คือขึ้นต่ออำนาจลบล้างบาป ร้ออำนาจนอกตัว ต้องอาศัยสิ่งภายนอกมาช่วย

๓) สิ่งอื่นภายนอกนั้นมาทำให้เราโดยเราไม่ต้องทำเอง และเราทำเองไม่ได้^๔

หลักศรัทธานี้เป็นพื้นฐานนำไปสู่ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ได้ในเกือบทุกศาสนาจะเน้นสอนให้พุทธศาสนิกชนเริ่มต้นด้วยความเชื่อ หรือความศรัทธา ในพระเจ้าหรือคำสอนของพระศาสดาอย่างเหนียวแน่น ยกเว้นศาสนาพุทธที่ไม่ได้เริ่มต้นด้วยศรัทธาแต่จะให้การค้นหาความจริงจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ความเชื่อในเรื่องอื่น ๆ ขนชาวจังหวัดสุรินทร์มีความเชื่อวิชาคาถาอาคม และเชื่อโหราศาสตร์ อยู่มาก เพราะเป็นความเชื่อมาแต่บรรพบุรุษจึงมีความเชื่อฝังใจ ดังผู้วิจัยศึกษา ต่อไปนี้ คือ

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระเพิ่มเติมครั้งที่ ๑), พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, หน้า ๔๒๘.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) , พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๕ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๔.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ถ้อยคำพินิจวิฤต ต้องเลิกคิดไสยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓.

๓.๑.๑ ความเชื่อเรื่องอื่น ๆ ของคนเขมรโบราณในท้องถิ่น

ความเชื่อในโหราศาสตร์นั้น คือ ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรม เช่น คาถาอาคม มนต์คาถาชาสุรินทร์ โดยเฉพาะพูดภาษาท้องถิ่น (เขมร) มีความเชื่อ ศรัทธา ในความขลังของคาถาอาคมมาก เช่น เสกคาถากันช้างไล่ เสกตะปู เสกหนังควายเข้าท้อง เสกคาถาหมาเสน่ห์ให้สาวรักติดพัน เป็นต้น ยิ่งกว่านั้นมีความเชื่อในคาถาอาคมของชนชาวจังหวัดสุรินทร์มีดังนี้

๑) ไข่แซนโถนตา (วันไหว้ปู่ตา) เป็นวันที่ทำบุญแสดงความกตัญญูตักเตือนเตือนบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป ถ้าลูกหลานคนใดไม่จัดทำ หรือไม่ไปร่วมโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร โถนตาจะไม่พอใจ เป็นเหตุทำมาหากินไม่ราบรื่น จิตใจเกิดความกังวลไม่เป็นสุข

๒) ไม้พุง เป็นไม้ต้องห้ามไม่นำมาทำพื้นบ้านที่อยู่อาศัย เพราะมีความเชื่อว่า ไม้พุงเป็นไม้ที่สูงศักดิ์ บรรพบุรุษแต่โบราณห้ามนำมาทำพื้นบ้าน ถ้าใครบาร์มีไม่ถึง ต้องมีอันเป็นไป อยู่ไม่มีความสุข สุดท้ายอาจตายได้หรือพลัดพรากจากบ้านหลังนั้น

๓) หมวก ทุกชนิดที่ใช้สวมเพื่อกันแดดกันฝน กันลม หากสวมเข้าไปในบริเวณใดหรือสวมเวลารับประทานอาหาร จะทำให้คนหัวล้าน ดังนั้นเมื่อเข้าบริเวณวัดหรือขณะรับประทานอาหาร จึงต้องถอดหมวก

๔) การคลอดบุตร (อยู่ไฟ) คนโบราณเรียกว่า การคลอดบุตรว่าอยู่ไฟ เพราะว่า เขาอยู่ไฟจริงๆ คือ ทำแคร่ไม้ไผ่สูงพอควร แล้วสูมไฟได้แคร่ เมื่ออาบน้ำก็อาบน้าบ้นบ้าน ในชนบทห่างไกลมีความเชื่อว่า ปอบชอบกินตับไตไส้พุงของคนคลอดบุตรใหม่ๆ เพื่อป้องกันในเรื่องดังกล่าว จะต้องหาต้นเล็บแมว ซึ่งมีหนามแหลมคมมาล้อมบริเวณแอ่งน้ำคร่ำเอาไว้ เมื่อปอบมาจะกินตับไตไส้พุงก็จะติดอยู่กับหนามเล็บแมว ไม่สามารถขึ้นไปหาคนอยู่ไฟได้

๕) สถานที่ปลูกบ้าน หากจะเตรียมสถานที่ปลูกบ้านเพื่ออยู่อาศัย แต่ถ้าทำกำแพงล้อมรอบพื้นที่ดินไว้ และมีความเชื่อว่าจะต้องมีอันเป็นไป ไม่มีโอกาสได้สร้างบ้านในที่ดินพื้นที่เตรียมเอาไว้^๕

เพราะฉะนั้น ความเชื่อของคนเขมรโบราณในท้องถิ่นชาวสุรินทร์มีมาก ที่ยกมาเป็นตัวอย่างเป็นความเชื่อทั่ว ๆ ไป

๓.๑.๒ ความเชื่อในโหราศาสตร์

เป็นที่ทราบดีกันว่า โหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียหรือที่เรียกกันว่า โชติยศาสตร์หนึ่งในบรรดา ๑๘ ศาสตร์^๖ ที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร แต่อย่างไรก็

^๕วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุรินทร์, พิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

ตามโหราศาสตร์ไทยก็ยังไม่เหมือนของอินเดียโดยทีเดียวเพราะไทยไม่ได้รับโดยตรงจากอินเดีย แต่ได้รับสืบทอดจากพม่าและมอญ ผู้ที่เรียนวิชานี้ก็คือ ผู้ที่อยู่ในวังและพระสงฆ์ จากหลักฐานที่พอเป็นตัวอย่างคือ ศิลจารึก วัดป่ามะม่วง ด้านที่สองมีคำสรรเสริญพระปัญญาของพระยาสิทธิไทว่า “เรียนพระวินัย พระอภิธรรม โดยโลกาจารย์มีพรหมณ์แลดาบส” เป็นต้น สมเด็จพระพิตรทรงพระราชบัญญัติคัมภีร์ เพทศาสตร์าคม ธรรมเนียม มีโชคศาสตร์ (ตำราโหร) เป็นต้น โหราศาสตร์ไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยนำความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

(๑) ภาควิชาคำนวณ เป็นเรื่องของการคำนวณตัวเลข การนับตัวเลข และกฎเกณฑ์ในเรื่องของการหาตำแหน่งของดวงดาวต่าง ๆ เช่น กฎเกณฑ์ในการผูกดวง โดยใช้คัมภีร์หรือตำราเป็นหลักในการพยากรณ์ เช่น คัมภีร์ สุริยศาสตร์ เป็นคัมภีร์สำหรับคำนวณหาจุดเถลิงศก, วัน, ยาม ราศี, เป็นต้น

(๒) ภาควิชาพยากรณ์ เป็นเรื่องราวการเชื่อมโยงกฎเกณฑ์ในการตีความและเชื่อมโยงความหมายออกเป็นลักษณะของคำทำนาย อาจแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ๑) การพยากรณ์ในด้านอดีต ๒) การพยากรณ์ด้านปัจจุบัน ๓) การพยากรณ์ในด้านอนาคต

(๓) ภาควิชาพิธี เป็นการนำหลักของไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หรือเรียกว่า พิธีสะเดาะเคราะห์โดยนำพิธีกรรมทั้งของพราหมณ์และพุทธศาสนาผสมกันเพื่อให้เกิดศรัทธากับผู้มารับบริการ สำหรับพระสงฆ์นั้นใช้คุณกัณฑ์ ไม่ดี เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย

สรุปได้ว่า ความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียซึ่งสาขาหนึ่งที่พระพุทธรเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร โหราศาสตร์กับสังคมไทยนั้น แยกจากกันไม่ออก ในสมัยโบราณ การดำเนินชีวิตของบุคคลหรือเหตุการณ์บ้านเมือง โหราศาสตร์จะนำมาใช้อย่างเข้มงวดกวดขัน โฉนดแสดงออกในรูปของพิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี การบ่นบานและการไหว้บูชาศาลพระภูมิ ตั้งแต่การเกิด การมีคู่ครอง การทำบุญอายุ การตาย การทำศึกสงคราม การวางศิลาฤกษ์ฝังเสาหลักเมือง สำหรับประชาชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อทางด้านโหราศาสตร์เป็นทุนเดิมมา การทำอะไรก็ตามจะต้องหาฤกษ์หาวันที่ดีตามหลักโหราศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาให้เชื่ออย่างมีเหตุผล แต่ก็มีทัศนะเป็นบ้างอย่าง ต่อความเชื่อ

^๖มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, มลีนุปยุต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๔๐), ข้อ ๔ , หน้า ๔.

^๗มานพ นักการเรือน, พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา), ๒๕๕๔ , หน้า ๑.

เรื่องโหราศาสตร์ เป็นเรื่องที่ควรศึกษาเพื่อเพิ่มสติปัญญาบารมีของตนเองและจะได้กำหนดทำที่ถูกต้องต่อโหราศาสตร์อีกด้วย

๓.๒ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาล ๓ ประเภท ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

สำหรับการประกอบพิธีกรรมในศาล ๓ ประเภทนั้นศาลเจ้า คือ ศาสนสถานที่คนไทยเชื้อสายจีนนิยมไปทำการเช่นไหว้บวงสรวงด้วยของสักการะบรรพบุรุษ และขอพรจากพระสงฆ์สามมหานิกายของที่ใช้ในการเช่นไหว้ คือ อาหาร ข้าวปลา หัวหมู เป็ด ไก่ ขนมหวาน ผลไม้ เป็นต้น เป็นศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาศาลพระภูมิ คือ ศาลเจ้าที่มีไว้สำหรับไหว้บูชาและเป็นที่พึ่งทางใจตั้งอยู่ในบริเวณบ้านและสถานที่ราชการ และศาลเพียงตา เป็นศาลที่ตั้งขึ้นชั่วคราวในท้องไร่ท้องนาหรือในป่าเวลาออกสนามรบของทหาร

๓.๒.๑ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า

อิทธิพลต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าเป็นอย่างมาก เพราะว่าพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายในพิธีกรรม คือ การพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น จะทำพิธีกรรมใดจะต้องกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยก่อน เพื่อเป็นการทำความเคารพสิ่งที่อยู่สูงกว่าหลังจากที่พระศากยमुณีพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พุทธศาสนาก็แบบออกเป็นนิกายมหายานและหินยาน ความแตกต่างของมหายานและหินยานอยู่ที่ว่า นิกายมหายานนั้นมีอุดมคติที่ไม่เพียงแต่การปฏิบัติธรรมเพื่อให้ตัวเองหลุดพ้นเท่านั้น แต่ยังจะช่วยให้ผู้อื่นหลุดพ้นจากสังสารวัฏสู่นิพพาน และในขั้นสุดท้ายคือ ช่วยให้ผู้อื่นบรรลุถึงความเป็นพุทธพร้อมทั้งตนเองด้วย ส่วนนิกายหินยานนั้นจะตัดความทุกข์ของตนเอง นำตัวเองให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด และบรรลุในอรหัตผลและจึงช่วยเหลือผู้อื่นสำหรับนิกายมหายานยังแบบออกได้เป็น เสียนเจี้ยว (นิกายที่เป็นเผยกะจ่างซัด) และหมีเจี้ยว (นิกายที่ช่อนลับ) ซึ่งพบในเขตเสียนเจี้ยว ให้ความสนใจทางด้านทฤษฎี ส่วนหมีเจี้ยวจะเน้นในการใช้มรธาธารณี และพิธีกรรมต่าง ๆ อาศัยการสวดมนต์ตราเพื่อเข้าถึงหรือบรรลุพุทธภาวะ^๔

ในประเทศจีน ส่วนมากนับถือนิกายมหายาน (เสียนเจี้ยว) เป็นหลัก นิกายนี้เมื่อนับถือผ่านชนชั้นผู้ปกครองและได้รับการปรับปรุงทฤษฎี ทำให้มีการประสานความเชื่อเข้ากับลัทธิขงจื้อและปรัชญาต่าง ๆ ของจีน ดังนั้นพุทธศาสนานิกายมหายานที่เข้ามาสู่ประเทศจีนจึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นแบบจีนอย่างเด่นชัด ฉะนั้นอิทธิพลพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้านั้น เริ่มต้นจากเชื่อเรื่องวิญญาณ มีความเชื่อว่าวิญญาณ คือ ผี หรือวิญญาณมิใช่มนุษย์ที่มีอำนาจสร้างความเสียหายเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ในเมืองไพศาลี ซึ่งมีสาเหตุมา

^๔ ด้วน ลี เชน และ บุญอิง ไร่สุขยิ่ง, ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่

๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทส่องสยาม จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๒ -๖.

จากมนุษย์เข้าไปอาศัยอยู่ในเมืองนั้นและสร้างความทุกข์ให้เกิดกับชาวเมืองอย่างหนัก จนพระพุทธองค์ต้องเข้าไปเจริญรัตนสูตรเพื่อขจัดปัดเป่าเหตุร้ายนั้น^๕ พระภิกษุที่อยู่ในป่าเพื่อปฏิบัติธรรมโดยไม่ได้บอกกล่าวเจ้าที่ในป่า ต่อมาพระพุทธองค์สอนให้ภิกษุสวดกรณียเมตตาสสูตร หรือ สวดแผ่เมตตาให้กับเจ้าที่ทั้งหลายจนสามารถอยู่ร่วมกันได้^๖

นอกจากนั้น พระพุทธศาสนายังได้กล่าวถึงการเป็นอยู่ของเทวดาว่า ในโลกนี้มีเทวดาอยู่และเทวดาก็มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ กรณีที่พระพุทธองค์ได้สัมผัสพบเห็น พุทธคุณ สันทนา ปัญหาธรรมะ ต่อผู้วิญญูณของมารที่มาผจญ ในอีกเรื่องหนึ่งท้าวสหัมบดีพรหมได้กราบทูลพระพุทธเจ้า เพื่อให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมอนุเคราะห์แก่หมู่สัตว์ทั้งหลาย คำกราบทูลนั้นได้ถูกดัดแปลงมาเป็นมาเป็นคำอาราธนาธรรมว่า พรหมมา จะโลกาธิปัตติ สหัมปะติกัตถัญชะลิ ฯลฯ^๗

เทวดา เทพ พรหม เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อนปรินิพพานระหว่างนั้นมีพระนามว่าอุปวาณะ อยู่ถวายงานพิเศษเฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงสั่งให้ พระอุปวาณะหลีกเลี่ยงออกไปอย่างกว้างขวาง เพราะเทวดา เทพ พรหม ขอร้องจะเข้ามาเฝ้าพระพุทธเจ้าบ้าง พระอานนท์ได้ยื่นพระพุทธเจ้าศรีสเนหานั้น จึงสงสัยทูลถามว่า เทพยดา มีจิตเป็นอย่างไร มีสถานะเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงตอบว่า เทพยดาจากหมื่นจักรวาล (๑๐ โลกธาตุ) มาขอเข้าเฝ้า ต่างก็กล่าวว่าพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานเร็วนัก เสียหาย สำหรับเทพยดาที่ปราศจากกิเลสตัณหาแล้ว ผู้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน สกทาคามี หรืออนาคามี ย่อมมีสติปัญญาอดกลั้น และกล่าวว่าสังขารธรรมทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ พระพุทธเจ้าทรงแสดงประวัติของเทพยดาที่มาประชุมในครั้งนั้นแก่พระอานนท์^๘

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะพบได้ว่า พระพุทธศาสนาต่างก็ให้การยอมรับว่า เรื่องผีหรือเรื่องวิญญูณมีอยู่จริง และผีหรือเทวดามาก็มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เนื่องจากว่าเป็นผู้ที่อยู่ในภพภูมิที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ในแง่ของการประกอบพิธีกรรม หรือการอาศัยอยู่ในโลกร่วมกันของมนุษย์และเทวดาหรือผีก็ตาม จะต้องมีการบอกกล่าวให้รับรู้ถึงการเข้าไปอยู่อาศัยด้วยในเรื่องความเชื่อเหล่านี้มีนักปราชญ์ได้ให้ความหมายไว้ว่า

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ อธิบายถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มพุทธศาสนิกชน บางพิธีกรรมก็รับความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์เข้ามามาก บางพิธีรับอิทธิพลมาจากศาสนา

^๕พ.ร.อ. (ไทย) ๒ / ๑๖๘ / ๗๓.

^๖พ.ร. อ. (ไทย) ๓ / ๒๕ / ๓๗.

^๗ส. ส. (ไทย) ๑๕ / ๑๗๒ / ๒๒๕ – ๒๓๐.

^๘ที. ม. (ไทย) ๑๐ / ๒๐๐ / ๑๔๕.

พราหมณ์โดยตรง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์สนองความต้องการของประชาชน ได้มากกว่าพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ กล่าวคือพิธีกรรมและคำสอนในศาสนาพุทธมุ่งสอนในด้านจริยธรรมและการเหตุผล โดยเน้นให้การพึ่งพาตนเอง หรือใช้สติปัญญาของตนเอง การทำพิธีกรรมจึงมีลักษณะที่เรียกว่า “บุญ” คือ มุ่งความสุขใจที่ได้กำจัดกิเลสของตนเองมากกว่าอย่างอื่น เช่น พิธีทอดกฐิน พิธีทอดผ้าป่า เป็นต้น ส่วนพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์นั้น แสดงถึงการยอมรับความมียู่ของอำนาจภายนอกในรูปแบบต่าง ๆ ลักษณะของพิธีมุ่งสร้างอำนาจภายนอกที่เหนือกว่า เช่น อำนาจของเทพเจ้า เพื่อกำจัดอำนาจที่ร้ายแรงอย่างอื่น และอำนาจที่เหนือกว่านี้ช่วยให้อำนาจความสุขแก่ผู้ประกอบพิธีกรรมด้วย ลักษณะพิธีจึงแสดงให้เห็นความสูงต่ำระหว่างสิ่ง ๒ สิ่ง เช่น ศึกกับ เทวดา สวรรค์ กับ นรก ข้างขึ้น กับ ข้างแรม เป็นต้น สิ่งที่สูงกว่าได้รับการมองว่าเป็นสิ่งที่เป็นมงคลและบริสุทธิ์^{๖๖}

พิธีกรรมมีความสำคัญมากในทางศาสนา หลวงวิจิตรวาทการกล่าวถึงเรื่องพิธีกรรมว่าเป็นเรื่องที่มีอำนาจสำหรับมนุษย์ได้ใช้สร้างความยิ่งใหญ่ พิธีกรรมจึงเป็นของทั้งไม่ได้ ในทางจิตวิทยาการประกอบพิธีกรรมเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จิตใจชุมชนได้ ในขณะที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทุกคนจะเฝ้ายกมือ และทำในสิ่งเหมือนกัน พร้อมเพรียงกัน ซึ่งดูแล้วน่าเลื่อมใส พอทำบ่อย ๆ เข้า ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกดีสัทึงใจขึ้น พิธีกรรมมักเกิดจากประสบการณ์และความเชื่อของมนุษย์ นำไปสู่การสร้างสิ่งเคารพบูชา จากนั้นจึงกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา จึงกล่าวได้ว่าความเชื่อทำให้เกิดพิธีกรรมขึ้น พระพุทธศาสนา มีพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกทางศาสนา และมีผลกระทบต่อระบบร่างกาย จิตใจ และพหุวิสัยภาพของมนุษย์ เช่น การสวดมนต์ เป็นต้น เมื่อคนมีจิตสำนึกที่ดีทางศาสนา ก็จะเห็นว่าศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นหลักที่ใช้ในการบริหารจัดการ เป็นสิ่งที่มนุษย์มุ่งทำดี โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นสิ่งที่มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ เป็นหลักในการดำรงชีวิตที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเป็นการกระทำในสิ่งที่คิดว่า จะเป็นผลดีแก่ส่วนรวม และการสร้างความรู้สึกลึกซึ้งทางด้านดีเกี่ยวกับศาสนา จึงควรสร้างด้วยการพิธีกรรมสวดมนต์ เป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะขาดเสียมิได้นอกจากนี้พิธีกรรมยังมีส่วนช่วยให้ศาสนาคงอยู่ได้ เพราะมีส่วนช่วยในการรวมมวลชน เข้าด้วยกันให้เป็นหน่วยเดียวกัน มีความรู้สึกร่วมกัน ทำให้ศาสนามั่นคง และอยู่คู่มนุษยชาติ ข้อแตกต่างระหว่างศาสนากับไสยศาสตร์อยู่ที่พิธีกรรม พิธีกรรมทางศาสนามีขั้นตอนที่ชัดเจน มีพระสงฆ์เป็นประธานพิธี บุคคลผู้ทำพิธีสามารถทำพิธีได้ จะเป็นใครก็ได้ ทำแทนกันได้และมี

^{๖๖} สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อพฤติกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓), หน้า ๓๕-๔๐.

วัตถุประสงค์เพื่อจรรโลง สืบทอดพระศาสนา นำความเจริญรุ่งเรืองหรือความสุขสบายมาให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนไสยศาสตร์ ผู้ประกอบพิธีกรรมจะต้องเป็นบุคคลเฉพาะผู้ที่เป็นเจ้าของพิธีกรรมเท่านั้น ทำแทนกันไม่ได้ มีวัตถุประสงค์กำหนดไว้ชัดเจนเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ได้เรื่องที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์อย่างกันไม่ออก ตามปกติพิธีกรรมทางศาสนาเน้นความเชื่ออย่างมีเหตุผลเป็นหลัก แต่มักมีพิธีเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ปะปนอยู่เป็นส่วนน้อยเสมอ^{๙๔}

๓.๒.๑.๑ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าเกิดจากเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ภายในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีผลร้ายต่อมนุษย์ หรือ สังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมก็ยอมรับ และให้ความเคารพยำเกรง ^{๙๕}ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัส หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเมื่อกล่าวถึงสัทธาแล้วต้องมีปัญญากำกับอยู่ในหลักธรรมนั้นเสมอทั้งนี้ก็เพราะว่าเมื่อมีความเชื่ออย่างเดียวก่อนโดยไม่มีปัญญาก็จะเป็นความเชื่อที่มลายปราศจากเหตุผล และการพิสูจน์เพราะฉะนั้นความเชื่อจึงมีลักษณะเป็นความรู้แบบหยาบๆโดยไม่ผ่านการเจียระไนทางความคิดหรือไม่ผ่านการไตร่ตรองด้วยโยนิโสมนสิการ พระพุทธเจ้าตรัสสอนเรื่องศรัทธาไว้ในหมวดใดก็จะมีปัญญามาพร้อมด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เชื่อเกิดความมึนงง ในเรื่องของความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อตามหลักพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในหลักกาลามสูตรและเกสปัญตะสูตรเป็นนิคมแห่งหนึ่งในแคว้นโกศล ชาวนิคมนี้เป็นที่รู้จักกันว่าชาวกาลามะ ว่าสมณพราหมณ์เหล่านั้น ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนชาวกาลามะทั้งหลาย ก็สมควรที่ท่านทั้งหลายจะสงสัยสมควรที่จะลังเลใจ ท่านทั้งหลายเกิดความสงสัยลังเลใจในฐานะที่ควรสงสัยอย่างแท้จริง มาเกิด กาลามะทั้งหลาย” พระองค์ทรงตรัส ดังต่อไปนี้

- ๑) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
- ๒) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา
- ๓) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ
- ๔) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์

^{๙๔} พระเชยริวิทย์อดุลสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๙๕} ธวัช ปุณโณทก, “ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน” ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๕๐.

- ๕) อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ
- ๖) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุมาน
- ๗) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามเหตุผล
- ๘) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าใจกับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว
- ๙) อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้
- ๑๐) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา^{๑๖}

เมื่อใดที่ท่านทั้งหลายรู้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นอกุศลมีโทษผู้รู้ดีเตือน ไม่เป็นประโยชน์ เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละสิ่งเหล่านั้นเสียแต่ในกรณีตรงกันข้ามเมื่อใดที่ท่านทั้งหลายรู้ด้วยตนเองว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นกุศลไม่มีโทษ ผู้รู้สรรเสริญ เป็นประโยชน์ เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรปฏิบัติสิ่งเหล่านั้น นักวิชาการได้ให้ความหมาย ความเชื่อดังนี้

ทักษิณ ทานตวนิช กล่าวไว้ว่า “ความเชื่อ คือ การยอมรับนับถือว่าเป็นความจริง หรือมีอยู่จริง การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานเพียงพอที่พิสูจน์ได้ หรืออาจไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงได้”^{๑๗}

จันทร์ศรี นิตยฤกษ์ ได้กล่าวไว้ในลักษณะเดียวกันว่า “ความเชื่อ หมายความว่า เห็นจริงด้วย นับถือ มั่นใจ อาจจะด้วยความรู้สึก หรือการไตร่ตรองด้วยเหตุผลก็ตาม เมื่อเกิดความเชื่อก็มักมีการแสดงออกทางกาย คือ การปฏิบัติ และทางวาจา คือ กล่าวตักเตือน สั่งสอน หรือชี้แจงให้ผู้อื่นได้รับทราบ”^{๑๘}

สถาพร ศรีสังข์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับข้อเสนออย่างใดอย่างหนึ่งว่าเป็นจริง การยอมรับนี้อาจเกิดจากสติปัญญาเหตุผลศรัทธาโดยไม่ต้องมีเหตุผลใด ๆ รองรับก็ได้”^{๑๙}

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือ หรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลมาอธิบายไม่ว่าสิ่งนั้นจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงหรือไม่ การยอมรับนั้นอาจจะยอมรับด้วยความศรัทธา ด้วยความจงรักภักดี

^{๑๖} อด. ดิก. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๖ - ๒๕๗.

^{๑๗} ทักษิณ ทานตวนิช, คติชาวบ้าน, (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓), หน้า ๔.

^{๑๘} จันทร์ศรี นิตยฤกษ์, ความรู้เรื่องคติชนวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูธนบุรี, ม.ป.ป.), หน้า ๑๑.

^{๑๙} สถาพร ศรีสังข์, การประสมประสานทางสังคม - วัฒนธรรมมุสลิมที่ปรากฏในการเล่นล่อแห่งของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง, (สงขลา : ม.ป.พ., ๒๕๓๓), หน้า ๑๖. ถ่ายสำเนา

แฝงด้วยความกลัว ผู้คนที่ยอมรับนับถือ และปฏิบัติสืบต่อกันมาตามความเชื่อนั้นจนกลายเป็นประเพณีของกลุ่มชนนั้น ๆ

จากความเชื่อที่เป็นพื้นฐานความเชื่อของชาวจีนไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคใดจะมีความเชื่อคล้าย ๆ กัน ซึ่งได้ฝังลึกอยู่ในจิตใจมาช้านาน ตั้งแต่บรรพบุรุษสมัยรวมกันเป็นหนึ่งเดียวกันของจีนแผ่นดินใหญ่ ก่อนที่จะอพยพกระจายไปอยู่ในที่ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ได้แก่ คติความเชื่อ และรูปแบบทางศิลปวัฒนธรรมจีน ผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อทางศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อ ที่มีระบบและมีเหตุผลมากขึ้น ความเชื่อดังกล่าวได้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านความปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อมนุษย์เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในความปลอดภัยจากอำนาจที่มองไม่เห็นเหล่านั้น มนุษย์จึงคิดหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางเวทมนตร์คาถาหรือบวงสรวงบูชาสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นกำลังใจในการเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ^{๒๐}

กึ่งแก้ว อรรถาการ ได้เสนอบทความที่เกี่ยวกับวิธีการคิดชาวบ้านด้านข้อมูลประเภทความเชื่อสรุปได้ว่า แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นที่ ๑ ความเชื่อทางศาสนา ชั้นที่ ๒ ความเชื่อในลัทธิอื่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องวิชาคม หรือที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Magic และชั้นที่ ๓ ความเชื่อทางไสยศาสตร์มนต์ดำ ซึ่งเน้นหนักในการทำลาย ความเชื่อทั้ง ๓ ชั้นนี้จะอยู่รวมกันแบบผสมผสานไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน^{๒๑}

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับความเชื่อที่กล่าวมานั้นพอที่จะสรุปได้ว่า การสร้างความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความรู้สึกไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิต และทรัพย์สินของมนุษย์เกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่เบื้องหลังเมื่อหาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ก็จินตนาการขึ้นตามความรู้สึกว่ามี ผี วิญญาณ เทวดา เป็นต้น จึงต้องมีการเซ่นบวงสรวงบูชา เพื่อให้สิ่งที่ตนสมมติขึ้นนั้นผ่อนคลายความรุนแรง พร้อมทั้งบันดาลให้พวกตนมีความสุข เมื่อตนและพวกได้รับความสุขและความปลอดภัยแล้ว เพื่อเป็นการขอบคุณการกระทำดังกล่าวจึงต้องอาศัยพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง และนาน ๆ เข้าก็กลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีสำหรับมนุษย์ในกลุ่มนั้น ๆ

จากสัมภาษณ์อาจารย์บุญธรรม สายแสงจันทร์ ที่ประกอบพิธีกรรม กล่าวว่า การไปไหว้ศาลเจ้าเกิดจากความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนาเรื่องความกตัญญูกตเวที ต่อวิญญาณ

^{๒๐} ชรรค์ชัย อภิสุภาพ, “ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าเงินในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, ปรินญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓)

^{๒๑} กึ่งแก้ว อรรถาการ, วิธีศึกษาคิดชาวบ้าน, วารสารรามคำแหง, ๒ (๒), ม.ป.ป. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๘), หน้า ๑๐๘.

บรรพบุรุษ^{๒๒} สอดคล้องกับความเชื่อของมนุษย์ดังกล่าวมาแล้วนั้น เกิดการพัฒนาเป็นศาสนาที่มีระบบมีเหตุผลมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อดั้งเดิมก็ยังมีอิทธิพลจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการสืบทอด ความเชื่อกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน จนกลายเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต ความเชื่อดั้งเดิม หรือความเชื่อทางศาสนาจะออกมาในรูปของพิธีกรรม ดังนั้นพิธีกรรมจึงสามารถสะท้อนให้เห็นความเชื่อ ความคิด ของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งลึกลับหรืออำนาจเหนือธรรมชาติตลอดจนจริยธรรมที่แฝงอยู่ในความเชื่อเหล่านั้น

๑) สาเหตุของการเกิดความเชื่อ ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ หลายประการ ซึ่งพระยาอนุมานราชธน ได้กล่าวถึงมูลเหตุที่ทำให้เกิดความเชื่อไว้ว่า

...มีความเป็นธรรมชาติอยู่อย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรหรือสิ่งใดถ้ามีลักษณะที่ยังปกปิดเป็นเรื่องลึกลับอยู่ไม่ยอมเปิดเผยให้ปรากฏเห็น เรื่องนั้น หรือสิ่งนั้นย่อมทำให้เกิดความสงสัยอยากรู้อยากเห็น ยิ่งปิดบังมากเท่าใดก็เร้าใจ ความอยากรู้อยากเห็นให้มากขึ้นเท่านั้น เมื่อไม่สามารถรู้เห็นได้ก็ต้องใช้วิธีนึกคิดเดาภายในใจว่า คงจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้โดยอาศัยการเปรียบเทียบกับสิ่งที่เห็น ว่ามีความใกล้เคียงกันตามสิ่งที่ตนเห็นมาก่อน หรือไม่ก็นึกเอาตามเรื่องตามราวที่มีคนกล่าวถึงหรือบอกเล่ามาก่อน ถ้าเรื่องราวที่ได้รับการบอกเล่าไปตรงตามอารมณ์ที่ต้องการจะเชื่ออยู่แล้วก็จะเชื่อตามทันที^{๒๓}

จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้กล่าวถึง ความเชื่อ ของมนุษย์ไว้ว่า เกิดจากมนุษย์แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เมื่อชีวิตถึงคราววิบัติเกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดภัยธรรมชาติ ปัญหาเหล่านั้นเกินขีดความสามารถที่คนธรรมดาจะแก้ไขได้ มนุษย์จึงคิดว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น อำนาจเหล่านั้นอาจจะเป็น ภูตผีปิศาจ วิญญาณ หรือเทพเจ้า เป็นต้น ดังนั้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติที่เกิดขึ้นมนุษย์จึงวิงวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจลึกลับ โดยเชื่อว่าถ้าบอกเล่า หรือทำให้อำนาจเหนือธรรมชาติพอใจจะช่วย

^{๒๒} บุญธรรม สายแสงจันทร์บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ชนไตรรงค์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖

^{๒๓} ชรรค์ชัย อภิสุภาพ, “ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าเงินในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, หน้า ๑๑.

ให้ปลอดภัย และเมื่อพ้นภัยก็ยินดีแสดงความกตัญญูแก่เวทด้วยการเซ่นบวงสรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ^{๒๔}

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ ให้ความเห็นในทำนองเดียวกันว่า การยึดมั่นถือมั่นเชื่อถือในสิ่งต่าง ๆ อาจมีมูลเหตุจงใจมาจากหลายประการที่สำคัญคือสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความผูกพันอยู่กับความผิดปกติของฤดูกาล สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความอบอุ่นใจ และเป็นที่พึ่งทางใจ ^{๒๕}

หม่อมเจ้าพูนพิสมัย ดิศกุล ได้ทรงอธิบายถึงสาเหตุความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อเกิดจากการยอมรับในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ ดังนั้นเมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นก็วิงวอนขอความช่วยเหลือ เมื่อพ้นภัยก็แสดงความกตัญญูรู้คุณ ด้วยการตอบแทน ในลักษณะพิธีกรรม คือ นิมนต์พระสงฆ์มาสดับให้เกิดความเป็นสิริมงคล หรือทำพิธีเซ่นบวงสรวงในสถานที่นั้น ๆ ^{๒๖}

ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่รู้ เมื่อไม่รู้ก็ทำให้เกิดความกลัวขึ้น หรือเมื่อเกิดความทุกข์ ไม่สบายใจและไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้จึงได้หาวิธีการปิดเป่าปัญหาให้หมดไปด้วยการเซ่นบวงสรวงบูชา หรือหาที่พึ่งทางใจที่ก่อให้เกิดความสบายและความสุขใจ เมื่อได้รับผลเป็นที่พอใจก็ทำการเซ่นบวงสรวง เพื่อเป็นการตอบแทน และยังทำให้เกิดความเชื่อมากยิ่งขึ้น จึงมีผลทำให้มีการยึดถือปฏิบัติสืบ ๆ ต่อกันมาเป็นเวลาช้านานจากรุ่นสู่รุ่นและมากขึ้นเป็นลำดับในปัจจุบัน

๓.๒.๑.๒ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า
เกิดจากความเชื่อเรื่องกรรม เป็นความเชื่อของการกระทำ หมายถึง การทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี การทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว บางคนอาจจะทำกรรมดีและทำกรรมชั่วควบกันไป แต่การกระทำนั้นขึ้นอยู่กับฐานความเชื่อเรื่องกรรมว่า มนุษย์มีกรรมเป็นของตนเอง มีกรรมเป็นบ่อเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ^{๒๗} และการที่ตนเองประสบกับภัยพิบัติประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อนต่าง ๆ อาจเป็นเพราะกรรมที่เคยทำไว้ติดตามให้ผลในปัจจุบัน จึงเป็นเหตุผลนำไปสู่การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาวีชีวิตที่เกิดขึ้น โดยใช้พิธีกรรมเป็นสื่อตามความเชื่อเรื่องกรรมด้วยการบูชาบวงสรวงศาลเจ้า หรือเทพเจ้าที่สิงสถิตอยู่ในศาลเจ้า กรรมจำแนกตาม

^{๒๔} จารุวรรณ ธรรมวัตร, คติชาวบ้านอีสาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : อักษรวัฒนา, ๒๕๒๓), หน้า ๑๐๖.

^{๒๕} ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, สังคมวิทยาชนบท, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕), หน้า ๑๐.

^{๒๖} หม่อมเจ้าพูนพิสมัย ดิศกุล, พิธีคน, หน้า ๑.

^{๒๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/ ๓๔๓/๔๒๑.

คุณภาพหรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุมี ๒ คือ ๑) อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล กรรมชั่วคือ เกิดจากอกุศลมูล ๒) กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล กรรมดี คือ เกิดจากกุศลมูล^{๒๘} เมื่อกราบไหว้ บวงสรวงศาลเจ้าบ้าง การตั้งสัจจะอธิษฐานบ้าง ในกรณีที่ชาวอำเภอเมืองสุรินทร์ มีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่าทุกสิ่งต้องเป็นไปตามกรรม แต่ก็สามารถผ่อนผันแก้ไขด้วยการบ่นเอาไว้ ด้วยการประกอบพิธีกรรม ที่เป็นกุศโลบายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ตนเองและครอบครัว สามารถที่จะต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ จนสามารถที่จะเอาชนะปัญหาได้ โดยไม่ยอมแพ้หรือจำนนต่อปัญหา เพียงเพราะความเชื่อว่าเป็นไปตามกรรมเท่านั้น การบ่นบานให้รอดพ้นจากภัยอันตราย ทั้งปวงแล้วจะมาแก้บนด้วยการรักษาศีล เจริญกานา และให้ทาน ไม่ได้หมายความว่า จะเป็น การต่อต้านกระบวนการของกรรมและการให้ผลของกรรม แต่เป็นกระบวนการสร้างกรรมดี ด้วยวิธีการบ่นบานศาลกล่าวให้เจ้าที่เจ้าทางรับรู้ในสิ่งที่ตนเองเคารพและเชื่อศรัทธา จึงพบว่า อิทธิพลพระพุทธศาสนาที่มีต่อพิธีกรรมในศาลเจ้านั้นมีมาก

๓.๒.๑.๓ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า
เกิดจากความเชื่อในเรื่องมงคลนั้น คำว่า มงคล หมายถึง สิ่งที่ทำให้โชคดี ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึงความสุขความเจริญ หรือเรียกเต็มว่า อุดมมงคล^{๒๙} แต่ถ้าความหมายในทางไม่ดี หมายถึง มงคลด้นชั่ว ที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสถึงบทบาทของอุบาสกอุบาสิกาของชาวพุทธที่ดี มีเอกลักษณ์ คือ คุณสมบัติพิเศษของชาวพุทธ มี ๕ ประการ คือ (๑) เปี่ยมด้วยศรัทธา เชื่อมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนา เชื่อกฎแห่งกรรม (๒) มีศีลบริสุทธิ์เคร่งครัดไม่ละเมิดผิดศีลทั้งทางกายและวาจา (๓) เชื่อแน่ว่าโชคลาภหรืออภัยเพราะอำนาจกรรมมิใช่เทวดาบันดาล (๔) ไม่รวนเร่แต่หาที่พึ่งทางใจนอกจากศาสนาพุทธ (๕) ประพฤติคงที่ตามหลักพระพุทธศาสนา^{๓๐} สำหรับความเชื่อเรื่องมงคลในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง เหตุถึงความเจริญด้วยสมบัติทุกประเภท ซึ่งพระอรหันตศาสดาได้กล่าวว่า สัตว์ทั้งหลาย ย่อมถึง ย่อมบรรลุ ซึ่งความสำเร็จและเจริญด้วยเหตุเหล่านี้ เหตุนี้ เหตุเหล่านี้จึงชื่อว่า มงคล หมายความว่า เรื่องใดก็ตามที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ เรื่องนั้นก็เป็นเรื่องที่เป็นมงคล เช่น การได้พบพระพุทธเจ้าแล้วได้ฟังธรรม และที่สุดก็บรรลุธรรม เรื่องเช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จ

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระเพิ่มเติม ช่วงที่ ๑), พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระเพิ่มเติม ช่วงที่ ๑), ๒๕๕๑, หน้า ๒๕๔.

^{๓๐} อ. บุญจ. (ไทย) ๓๓/๑๖๗/๑๕๘.

สำหรับชาวอำเภอเมืองสุรินทร์ก็มีความเชื่อในเรื่องมงคล เมื่อเจออุปสรรคปัญหาและเมื่อชุมชนหรือสังคมมีเหตุเภทภัยไม่ดีไม่งามเกิดขึ้น โดยส่วนมากจะไปจุดรูปเทียนแล้วกัณฑ์ (การขอสิ่งที่ตนต้องการให้สำเร็จ) ที่ศาลเจ้า หรือไม่ก็เข้าหาพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์นั้นได้ช่วยปัดเป่าขจัดภัยอันตราย ให้อภัยไป หากเรื่องที่ไปบนบานเอาไว้ ประสบผลสำเร็จสุดท้ายต้องนำสิ่งของไปแก้บนนั่นเอง สิ่งที่ได้รับตามมา คือ (๑) เกิดความสบายใจ (๒) ได้เข้าไปพูดคุยธรรมะกับพระสงฆ์แนะนำหาทางออกของปัญหาให้มีความสุขทางใจ (๓) เมื่อเกิดผลสำเร็จตามที่ตนได้บนบานไม่ว่าจะเกิดจากกรณีใด ๆ ก็ตามก็ถือว่าดีว่าเป็น มงคล สำหรับตนเองและครอบครัวที่สำคัญ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า คือความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ และอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิ ศึกษาดังต่อไปนี้ คือ

๓.๒.๒ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิ

สำหรับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิ พระพุทธศาสนานั้นเข้าไปมีอิทธิพลในด้านจิตใจของชนชาวจังหวัดสุรินทร์มานานนับศตวรรษ การที่จะประกอบพิธีกรรมใดๆ ย่อมมีศาสนพิธีทางพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมินั้น ทางพระพุทธศาสนาให้ทัศนะว่า ถ้าจะให้เทวดาพวกนี้รักษาต้องเป็นผู้ที่มีศีลบริสุทธิ์ เป็นคนดี (ทางศาสนา) เช่น พระภิกษุที่มีบริสุทธิ์กลั่นสีจะหอมและจุมูกเทวดาพวกนี้ แล้วเขาจะมารักษาด้วยความนับถือของเขาเองไม่ต้องไปเชิญมา หากเป็นคนชั่ว เทวดาจะไปไกลถึง ๑๐๐ โยชน์ (เพราะ همینกลั่นความทุจริต หรือไร้ศีล) หรือ ทำบุญอุทิศ ให้เทวดาเทวดารู้ซึ่งในน้ำใจของเรา เขาก็จะมารักษา หรือให้ประโยชน์บางอย่างแก่เราตามกำลังที่เขาจะทำได้ ไม่ใช่ว่า จะบันดาลอะไรได้หมด อยู่ที่บุญ และศีลของเรา และของเทวดาเหล่านั้นด้วย ถ้าเทียบศักยภาพระหว่างเทวดากับมนุษย์แล้วมนุษย์จะมีศักยภาพมากกว่าเทวดา ซึ่งพวกเราจะหลงมกไปหวังพึ่งพาเขาเทวดาเองอยากเกิดเป็นมนุษย์มากกว่าเกิดในที่ไหน ๆ เพราะมนุษย์มีศักยภาพ หรือความสามารถในการทำบุญ (และทำบาปด้วย) มากกว่าที่ไหน ๆ

ศาลพระภูมิ เป็นที่เคารพสักการะผู้คนให้ความสำคัญ สักการะ บูชาตามบ้านเรือน สถานที่ราชการ และสถานที่ต่าง ๆ ที่เรียกว่า "ศาลพระภูมิ" มีความเชื่อกันว่า "พระภูมิ" หรือ "ภูมิเทวดา" มีหน้าที่รักษา อาณาเขตที่ดิน ที่เจ้าของได้อัญเชิญมาสิงสถิตบนศาลพระภูมิเพื่อปกป้องคุ้มครองเจ้าของบ้าน และบริวารให้อยู่เย็นเป็นสุขมีความสุขเจริญรุ่งเรือง

ตามทัศนะของศาสนาพุทธ ภูมิมีภูมิตะเวดา หรือภูมิเทวดา หรือ เทวดา ที่อยู่ร่วมโลกเดียวกันกับมนุษย์ ก็เป็นสัตว์โลกที่ต้องเวียนว่ายตายเกิด เหมือนกันกับมนุษย์ ที่เกิดเป็นเทวดา ก็

ด้วยผลวิบากแห่งบุญสวรรค์ชั้นนี้ จะเรียกว่า "จาคุมมหาราชิกา" หรือ "จาคุมมหาราช" มีเทวดาทั้ง ๔ เป็นหัวหน้าประจำทิศทั้ง ๔ ซึ่งใครก็ได้ที่บำเพ็ญบุญกุศลถึง ก็เกิดเป็นเทพ ทั้ง ๔ ได้ ไม่ได้สงวนสิทธิ์หรือเป็นตำแหน่งตายตัว คือ ท้าวธตรฐ จอมคนธรรพ์ (เทวดาที่ชอบดนตรีเป็นชีวิตจิตใจ) ครองทิศ ตะวันออก ท้าววิรูปหกจอมกุมภัณฑ์ (ยักษ์) ครองทิศใต้ ท้าววิรูปักษ์ จอมนาค ครองทิศ ตะวันตก ท้าวกุเวรหรือ ท้าวเวสสุวรรณ (ไทยเรียก เวสสุวรรณ) ครองทิศเหนือ^{๓๑} การที่ผู้คนกราบไหว้บูชาที่ด้วยแรงบันดาลทางหลักธรรมพระพุทธศาสนา คือ อิทธิพลเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาในพิธีกรรม

๓.๒.๒.๑ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิเกิดจากคติความเชื่อการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิตามวันเทศกาล สำหรับประชาชนชาวอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ การเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมินั้นถือว่าเป็นการสร้างขวัญกำลังใจเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต เทศกาลและวันสำคัญทางศาสนา และการจัดงานสำคัญที่บ้าน เช่น งานมงคลสมรส ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ข้อมูลของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่หลังจากประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ก็จะเช่นสรวงศาลพระภูมิต่อ โดยมีความเชื่อว่า จะทำให้เกิดสิริมงคลต่อตนเองและคนในครอบครัว เป็นการบอกกล่าวให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับรู้และอวยพรไปในตัวด้วย^{๓๒}

๑) เครื่องบูชาศาลพระภูมิ ในการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิตามวันเทศกาล เครื่องบูชาจะมีองค์ประกอบคล้ายกับการเช่นสรวงบูชาตามปกติ แต่จะแตกต่างกันอยู่ที่จำนวนปริมาณ หรือจำนวนสิ่งของที่จะนำมาเช่นสรวงบูชา เพราะประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุรินทร์ยังมีคติความเชื่อแบบโบราณอยู่ ตามความเชื่อในวันเทศกาลจะมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของงาน เช่น งานมงคลสมรสวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเช่นสรวง จะต้องแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ งานเทศกาลปีใหม่จะเน้นการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ที่ใช้ให้ดูดี เช่น กระจ่างรูป แจกันต้นไม้และมาลัยใหม่

๒) เครื่องเช่นสรวงศาลพระภูมิ ในการเช่นสรวงบูชาศาลพระภูมิตามวันเทศกาลนอกจากจะบูชาด้วยดอกไม้ รูป เทียนแล้วยังมีเครื่องเช่นสรวงมาเช่นสรวงด้วย หรือบูชาศาลพระภูมินั้น จะต้องเป็นสิ่งจัดเตรียมตามไว้ตามฐานะและความเหมาะสมของผู้เป็นเจ้าของศาล เครื่องเช่นสรวงพระภูมิในเทศกาลวันสำคัญ ไม่จำเป็นต้องจัดให้เหมือนกับการเช่นสรวงเหมือน

^{๓๑}พิธีการตั้งศาลพระภูมิ, <http://www.tungsaan.com> (ออนไลน์) วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^{๓๒}สัมภาษณ์ จ.ส.อ. บัญญัติ สุกใส, วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

วันธรรมดาก็ได้ เครื่องเช่นสรวงที่ประชาชนผู้มีศาลพระภูมิได้จัดมาถวายสาลพระภูมิประจำวัน และวันพระส่วนมากจะเป็นเครื่องเช่นมังสวิวัติ แต่จะขาดไม่ได้ คือ หมากพลู บุหรี่หรือสุรา ถือว่าเป็นการเฉลิมฉลองงานรื่นเริงในคราวเดียวกัน

ข้อปฏิบัติในการเช่นสรวงบูชา พระภูมิในวันเทศกาลนั้น ผู้ที่เช่นสรวงจะต้องแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อยทำจิตใจให้บริสุทธิ์ และเมื่อใดที่เจ้าของบ้านจัดให้มีงานมงคลต่าง ๆ ขึ้นภายในบ้าน เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญวันเกิด หรือในโอกาสที่เจ้าของบ้านและผู้ที่อยู่อาศัยจะต้องเดินทางไกลไปต่างถิ่น ต่างแดนจะต้องจุดธูป เทียน ถวายดอกไม้บอกกล่าวให้พระภูมิรับทราบด้วย หากมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านจะต้องสมาทานเบญจศีลก่อน หลังจากพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเสร็จแล้ว จึงจะทำการเช่นสรวงสาลพระภูมิได้ จะเห็นได้ว่าอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในสาลพระภูมินั้นจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลอยู่ ๓ จำพวก คือ (๑) อาจารย์ที่เชิญมาทำพิธีกรรมจะเป็นอาจารย์ทางศาสนาพราหมณ์ หรือทางศาสนาพุทธก็ตามจะต้องเป็นผู้ที่บริสุทธิ์อย่างแรกต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ทางใจ คือ เป็นผู้ที่มีศีลธรรมอยู่ในใจไม่เป็นผู้เบียดเบียนคนอื่น อย่างที่สอง บริสุทธิ์ทางกายต้องแต่งตัวด้วยชุดสีขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ (๒) ผู้เป็นเจ้าของสาลพระภูมิ จะต้องสมาทานเบญจศีล คือ ศีล ๕ ทำความสะอาดกายใจในเบื้องต้นยอมรับนับถือว่า เาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งตลอดชีวิต (๓) ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมก็ต้องสมาทานรับเอาเบญจศีลด้วย จึงจะถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์^{๓๓} ฉะนั้นบุคคลทั้ง ๓ จำพวกนี้ เทวดาจึงจะรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข

๓) คติความเชื่อการเช่นสรวงบูชาสาลพระภูมิตามในโอกาสแค้น เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ให้ความมั่นใจในการดำเนินชีวิตอย่างหนึ่งของประชาชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ คือ การบนบานต่อสาลพระภูมิ โดยมีความเชื่อและความเข้าใจว่าเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในรอบปี ที่ทำให้สูญเสียทรัพย์สินเงินทองเกิดการเจ็บป่วยมีอุปสรรคในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ นั้นส่วนหนึ่งเกิดจากอำนาจของพระภูมิที่คลั่งบันดาลให้เกิดขึ้น ดังนั้นจึงมีการบนบานต่อสาลพระภูมิเพื่อให้พระภูมิเกิดความพอใจ แล้วคลั่งบันดาลให้เหตุการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวกลับกลายไปในทางที่ดี ทำให้ผู้ที่บนบานเช่นสรวงบูชาเพื่อเป็นการตอบแทนพระภูมิ เรียกการปฏิบัติอย่างนี้ว่า การแก้บน การแก้บนนี้ สิ่งของที่นำมาแก้บนก็ขึ้นอยู่กับผู้ที่บนบานว่าจะใช้สิ่งของอะไรก็ได้ จากการศึกษาและสัมภาษณ์ ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในสาลเจ้า สาลพระภูมิ และสาลเพียงดา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระอุทัย กิตติปาโล, วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

สิ่งที่นิยมนบนานต่อศาลพระภูมิ ได้แก่ ตุ๊กตา ข้าวมา ข้าวทาสบริวาร ละครลำ พวงมาลัย ๗ สี ๗ สอก อาหารหวานคาว ผลไม้ หมากพลูบุหรี^{๓๔}

(๑) เครื่องบูชาศาลพระภูมิ ในการเซ่นสรวงบูชาศาลพระภูมิตามการบนบานนั้น เครื่องเซ่นสรวงในการแก้บนศาลพระภูมิ จะทำการแก้บนก็ต่อเมื่อผู้บนบานได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ตนบนบานเท่านั้น ถ้าหากสิ่งที่บนบานไว้ ไม่ประสบผลสำเร็จก็จะไม่แก้บน และการบนบานต่อศาลพระภูมินั้นมีสาเหตุหลายประการ สิ่งของที่นำมาแก้บนก็จะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลที่ได้บนบานไว้

(๒) เครื่องเซ่นสรวงศาลพระภูมิในโอกาสแก้บน นอกจากนิยมนูชาด้วยดอกไม้ธูป เทียนแล้วยังมีการนำเครื่องเซ่นสรวง เช่น การถวายพวงมาลัยเจ็ดสีเจ็ดศอก ผ้าแพร สามสี ตุ๊กตาช้างม้า และละครรำ เมื่อสำเร็จตามที่ตนปรารถนาจึงจะประกอบพิธีกรรมตามที่ตนบนบานไว้ เมื่อทำเสร็จแล้วก็รู้สึกปลอดภัยไปร่งโล่งใจ มีกำลังใจขึ้น ของเซ่นสรวงในโอกาสแก้บนจะถือเอาตามคติความเชื่อ คือ เลข ๘ หมายถึง ความก้าวหน้า^{๓๕}

ส่วนข้อปฏิบัติในการเซ่นสรวงบูชา ข้อปฏิบัติในการเซ่นสรวงบูชาศาลพระภูมิในโอกาสแก้บนนั้น จะมีข้อปฏิบัติเหมือน ๆ กันทั่วไป แต่มีข้อแตกต่างอยู่ตรงที่จุดธูปอธิษฐานบอกกล่าวถึงสาเหตุแห่งการแก้บน จากนั้นก็เริ่มประกอบพิธีกรรมโดยเลือกเอาเวลาช่วงเช้ามืดเพียง เพราะถือว่าเป็นฤกษ์วันใหม่ที่เป็นมงคล ไม่นิยมประกอบพิธีกรรมในวัน ๘ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ ถือว่าเป็นวันพระ รวมทั้งวันต้องห้ามต่าง ๆ

๓.๒.๒.๒ อิทธิพลของพระพุทธรูปที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลพระภูมิเกิดจากคติความเชื่อการตั้งศาลพระภูมินั้น เป็นธรรมเนียมไทย การตั้งศาลพระภูมิย่อมมีแท่นทุกบ้าน การเคารพบูชาพระภูมิเป็นการดี เมื่อบูชาแล้ว ขอร้องอ้อนวอนให้ท่านช่วยป้องกันภัยพิบัติ นานัปการป้องกันภูตผีปีศาจจะมารบกวนเบียดเบียน พร้อมทั้งป้องกันสิ่งที่เป็นกาลกิณีทั้งปวง ช่วยให้เกิดความสุข สวัสดิ์มีชัย เจริญรุ่งเรืองสถาพรแก่เจ้าของบ้านหรือหมู่บ้านนั้น ๆ ฉะนั้นเมื่อปลูกบ้านหลังใหม่เสร็จเรียบร้อย ควรจะมีพิธีการตั้งศาลพระภูมิก่อน บางทีพิธีนี้ทำพร้อมพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ อยู่ที่มีความสะดวกเจ้าของบ้าน ดังนั้น จึงเป็นธรรมเนียมประเพณี “ตั้งศาลพระภูมิ” สืบมาจนถึงทุกวันนี้ สอดคล้องสัมภาษณ์อาจารย์ ะฮ้อน สุกิมารส กล่าวว่า การตั้งศาลพระ

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางสาวกรรณิการ์ แก้วตา, สัมภาษณ์ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๓๕} สัมภาษณ์ สุพรรณยา โนนกลาง, สัมภาษณ์ วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

ภูมิไว้ในบริเวณบ้าน หรือสถานที่ทำงาน ไว้เพื่อบูชา อ้อนวอนให้ช่วยป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว ตลอดจนช่วยให้หน้าที่การเจริญรุ่งเรือง^{๓๖}

ลักษณะของศาล ศาลพระภูมินั้น จะมีเพียงเสาเดียว ก่อนจะตั้งศาลพระภูมิเจ้าของบ้าน จะต้องศึกษาให้ละเอียด (ขั้นตอนเหมือนศาลเจ้า) ต้องปรึกษาหมอโหราศาสตร์ ในการตั้งพิธีศาลพระภูมินี้ ผู้ที่ตั้งศาลกำหนดเป็น ๒ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนยกศาล, ขั้นตอนอัญเชิญพระภูมิ, ดังนี้

๑) ขั้นตอนยกศาล ในเบื้องต้นก่อนยกศาลพระภูมิ ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญเจ้าบ้านจะต้องไปหารือกับอาจารย์ที่ชำนาญทางด้านโหราศาสตร์ หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งศาลพระภูมิให้ดี เพราะเป็นพิธีที่ละเอียดมาก ๆ เชิญให้มาเลือกสถานที่ กำหนดฤกษ์และจัดแจงเตรียมพิธีการ และสิ่งของที่ใช้ภายในการจัดตั้งศาล ดังนี้

(๑) เลือกสถานที่ตั้งศาลพระภูมิตามลักษณะนิยมนิยามการเลือกสถานที่ ที่โบราณใช้กันมานั้น มีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ก. เสาศาลพระภูมิ ห้ามมิให้เฝ้าบ้านทับศาลพระภูมิ หรือเสาศาลพระภูมิทับเฝ้าบ้าน เพราะเป็นลักษณะที่ขัดแย้งกัน

ข. หน้าเจ็ด (รูปพระภูมิ) ห้ามมิให้หันหน้าเจ็ดตรงต่อประตูเข้าบ้าน เพราะถ้าหันไปทางนั้น เวลาพระภูมินอนท่านนอนหันศีรษะออกไปทางประตู คือ ศีรษะทอดไปตามทิศที่เจ็ดหันไป เอาเท้าเข้ามาทางศาล เมื่อเจ้าของบ้านหรือคนอื่น ๆ เดินเข้าออกทางประตูย่อมเหยียบศีรษะพระภูมิ

ค. หน้าศาล ศาลซึ่งจะต้องหันไปตามทิศทางนี้ ผู้เป็นโหรต้องคำนวณอย่างละเอียดอีก แล้วจะต้องบอกชั้นบุคคล คือ

- บ้านผู้มียศศักดิ์ หน้าศาลต้องหันไปตามทิศอุดร
- บ้านคฤหบดี เศรษฐี พ่อค้า ต้องหันหน้าศาลไปทางทิศใต้
- พระภูมิ นา, สวน, หุ่น ต้องหันหน้าศาลไปทางทิศประจิม
- พระภูมิปูชนียสถาน บ่อ และศาลา ต้องหันหน้าศาลไปทางทิศบูรพา

(๒) การดูฤกษ์ยามตั้งศาลพระภูมิ ฤกษ์ยามการในการตั้งศาลพระภูมิ โดยมานิยามทำในฤกษ์ที่ ๔ - ๑๓ - ๒๒ เรียกว่า ภูมิปาโลฤกษ์ แผนผังภูมิปาโลฤกษ์^{๓๗} ดังนี้

^{๓๖} พระอ้อน สุกิมารส บ้านเลขที่ ๗๗ หมู่ที่ ๑๕ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖.

^{๓๗} หลวงปู่สุข, พิธีตั้งศาลพระภูมิ, หน้า ๕๐.

เมื่อได้ตั้งพระภูมินิคใด ๆ ก็ดี เมื่อถึงปีที่ตั้งแล้วต้องจัดเครื่องสังเวทถวายทุก ๆ ปีได้จะเกิดสิริสวัสดิ์วัฒนาถาวรรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป^{๓๔}

(๖) การจัดเตรียมสถานที่ คือ การขุดหลุมเสาพระภูมินั้น ให้กะระยะประมาณหลุมเสาอยู่กึ่งกลางสถานที่พื้นดินที่เตรียมไว้ ครั้นได้เวลา ไหฺรก็จุดธูปเทียนรายทั้ง ๘ ทิศ เริ่มพิธีทำนํ้ามนต์ธรณีสาร เสร็จแล้วนํ้านํ้ามนต์ลูบหน้าเสยผมของตน แล้วประพรมทั่วบริเวณเนินดินที่พูนเตรียมไว้ ครั้นแล้วเอาเสียมมากระทุ้ง หรือขุดดินพอเป็นพิธี ๓ ที ว่าคาถากำกับ หลังจากนั้นปล่อยให้เป็นหน้าที่ของคนขุดซึ่งจะเป็นใครก็ได้

ลักษณะหลุม หลุมนั้นต้องขุดให้กว้างลึกพอสมควร เมื่อตั้งเสาลงไปและยกศาลขึ้นวางแล้ว ศาลนั้นสูงได้กับระดับสายตาที่มองตรง ๆ ลำดับนั้น ไหฺรเขียนยันต์ใส่ลงไปที่ก้นหลุม ๑ แผ่น แล้วยกเสาหลุม อย่าให้เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง แล้วเอาดวงชะตาพระภูมิ ๒ แผ่นวางไว้บนยอดเสา ยันต์และดวงชะตาเหล่านี้ ก่อนที่จะวางไว้ก้นหลุม และวางไว้บนยอดเสา ต้องเจิมเสียก่อน ครั้นเรียบร้อยแล้ว ไหฺรก็เอานํ้ามนต์ประพรมที่บริเวณโคนต้นเสา กล่าวคาถากำกับด้วยบทว่า “ สุนักขัตตัง ฯลฯ ละภันตตเถ ปะทักขิณ ” ลำดับนั้น เจิมปลายเสาทางทิศตะวันออก แล้วยกศาลขึ้นตั้ง โดยหันหน้าศาลไปทางทิศอุดร หรือทิศอีสานตามที่ไหฺรกำหนดให้ จัดการประดับประดาด้วยเครื่องประดับศาลพระภูมิ

(๗) สิ่งของอุปกรณ์ที่ใช้ภายในการตั้งศาลเพราะสิ่งที่จะต้องมิได้ใช้ประกอบในพิธีกรรมยกตั้งศาล คือ

ฉัตรเงิน ๒ ต้น, ฉัตรทอง ๒ ต้น, ค้ายสายสิญจน์ ๑ ม้วน, ทองคำเปลว ๕ แผ่น, รูป ๑ กำ, เทียนขาว ๕ เล่ม, ผ้าขาว ๑ ผืน, ผ้าแพร ๓ สี, ดอกไม้ ๘ สี, ดอกบัว ๕ ดอก, กระจกรูป ๑ ใบ, เชิงเทียน ๑ คู่, แจกันดอกไม้ ๑ คู่, แป้งเจิม ๑ ถ้วย, เจี๊วด (รูปพระภูมิ) ๑ แผ่น, คนสวय ๒ คน, คนงาน ๒ คน, ละครร่า ๑ ชุด, ช้าง ๒ ตัว, ม้า ๒ ตัว, ขันทำนํ้ามนต์ ๑ ใบ, พานครูของหมอ ๑ ที่ เครื่องหอมจวงจันทร์ (แป้งนํ้าทันหอม) ๑ โถ, และใบทับทิมกับใบไชยพฤกษ์ (มัดรวมกัน)

(๘) ไม้มงคลเก้าอย่างที่ใช้นำลงในหลุมเป็นเสาเข็ม ปักลงไว้เวียนเป็นทักษิณาวรรตไปตามลำดับให้เป็นวงกลมตามก้นหลุม ไม้มงคล ๘ อย่าง คือ ๑. ไม้ไชยพฤกษ์ ๒. ไม้ราชพฤกษ์ ๓. ไม้สัก ๔. ไม้พยอม ๕. ไม้กันเกรา ๖. ไม้ไผ่สีสุก ๗. ไม้ขนุน ๘. ไม้ทรงบันดาล ๙. ไม้ทองหลาง ไม้มงคลทั้ง ๘ อย่างนี้ทำให้ได้ขนาดพอประมาณแล้วข้างปลายไม้เหลาให้แหลม เพื่อจะได้ตอกลงหลุมได้สะดวก ยาวประมาณสิบสองนิ้ว เมื่อเตรียมไว้เสร็จเรียบร้อยแล้ว

^{๓๔} นายเหรียญ มีเดช, ตำนานและพิธีตั้งศาลพระภูมิ, หน้า ๖-๗.

แล้วให้มัดรวมกันปลุกเสกด้วยคาถาให้ได้ ๑๐๘ รอบก่อน จึงนำไปใช้ปลุกเสกในหลุมเสาตั้งศาลพระภูมิ^{๑๕}

๒) ขั้นตอนอัญเชิญพระภูมิ โจรจตุรพักตรพิมานบุษบาครูอาจารย์ กล่าวมนัสการพระรัตนตรัยด้วย นะโม... ๓ จบแล้ว กล่าวชุมนุมเทวดาทั้งบาลีและคำแปลภาษาไทย ว่าคาถาทำนํ้ามนต์ ต่อด้วยคาถาขอขมาไหว้ครูอาจารย์ เขียนยันต์พระภูมิด้านหลังเจี๊วด (รูปพระภูมิ) และเขียนยันต์ตรีนิสิงเห ครั้นแล้วกล่าวคาถาเสกและย่ำสาบทับด้วยคาถา เมื่อเรียบร้อยเจิมเจี๊วดและกล่าวคาถาบทหนึ่งขณะปิดทองกำกับ ลำดับนั้น เชิญเจี๊วดเดินเวียนขวารอบศาล ๓ รอบ ขณะที่อัญเชิญเจี๊วดนี้ ต้องหันหน้าเจี๊วดเข้าศาลเท่านั้น อย่าหันออกข้างนอกหรือหันไปทางใดทางหนึ่ง พร้อมกับกล่าวคาถาไปในขณะเดิน เมื่อครบ ๓ รอบแล้ว เชิญเจี๊วดขึ้นศาล

ขั้นตอนนี้กล่าวคำมนัสการและคาถาอัญเชิญเทวดาทั้งแปดทิศมี ดังต่อไปนี้

ท้าวธตรฐ	ผู้รักษาในทิศตะวันออก
คนธรรพ์	ผู้รักษาในทิศตะวันออกเฉียงใต้
ท้าววิรุฬหก	ผู้รักษาในทิศใต้
กุมภกัณฑ์	ผู้รักษาในทิศตะวันตกเฉียงใต้
ท้าววิรูปักษ์	ผู้รักษาในทิศตะวันตก
นาคราช	ผู้รักษาในทิศตะวันตกเฉียงเหนือ
ท้าวสุเวย	ผู้รักษาในทิศเหนือ
ยักษ์	ผู้รักษาในทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

เทวดาทั้งแปดนี้อัญเชิญมาช่วยคุ้มครองปกป้องรักษาเจ้าของบ้านที่อยู่อาศัย โจรกล่าวโอองการอัญเชิญพระภูมิสถิตในศาลและขอให้ช่วยกำจัดสรรพภัยพิบัติอุปัทวันตราย เมื่อจบแล้วจตุรพักตรพิมานบุษบาครูอาจารย์ กล่าวคาถา ช้าง ม้า เป็นต้น ลำดับนั้น โจรออกมายืนหน้าศาล “อินท้าวเดียว คือ ยกเท้าขวาพาดไว้ที่หัวเข่าซ้าย มือขวาจับหน้าศาล” กล่าวคาถา ปิดอุบาทว์ เสร็จแล้วถวายเครื่องสังเวย จตุรพักตรพิมานบุษบาครูอาจารย์ ปักตามเครื่องสังเวยที่ตั้งอยู่บนโต๊ะ และกล่าวคาถาอนุโมทนา พร้อมด้วยถวายข้าวตอกดอกไม้วีปวยถ่วงข้าวตอกตามบริเวณบ้าน กลับมาหน้าศาล พระภูมิกล่าวขอพรชัย แล้วละลายแป้งเครื่องเจิมในขันนํ้ามนต์ประพรมเข้าบ้านและผู้คนที่อยู่ในบ้าน เข้าบ้านพร้อมทั้งบริวารบุตรหลาน จตุรพักตรพิมานบุษบาครูอาจารย์ ตั้งจิตอธิษฐานขอความสุขสวัสดิมงคล และไปรยถ่วงดิบในบริเวณนั้น โจรเอาเครื่องเจิมเจ้าของบ้าน โดยเจิมลงฝ่ามือทั้ง

^{๑๕} คณาจารย์ ลูก ศ. ธรรมกัทธิ, ตำราพรหมชาติ ฉบับราชภัฏ, ม.ป.ป. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลูก ศ. ธรรมกัทธิ, ๒๕๒๑), หน้า ๑๖๕.

๒ และหน้าผาก โหระหิยาเงินที่บูชาคุณครู ถ่วงคืบ ใบไชยพฤกษ์ ใบนาก ใบเงิน ใบทอง มอบให้เจ้าของบ้านรับด้วยมือขวา เงินบูชาครุฑนิยมเก็บไว้เป็นเงินขวัญถุง

ในระหว่างนี้ จะเจิมประตูหน้าต่าง ให้เรียบร้อยขณะที่เจิมนั้นกับกรรมคาถาว่า “ สิริ โภคานะมาสะโย ” เสร็จแล้วก็ลาเครื่องสังเว

๑) เครื่องประดับศาลพระภูมิ ที่ต้องมีประจำศาลพระภูมิให้ดูสวยงาม มีดังนี้ คือ

ตุ๊กตาชายหญิง ^{๔๐}	๑ คู่
ซังกระดาษ	๑ ตัว
ม้ากระดาษ	๑ ตัว
ที่ปักดอกไม้รูปเทียน	๑ ตำรับ
ธงบรรดากทำด้วยผ้า (รูปเหมือนธงตะขาบจีน)	๑ ธง
ผ้าห้อยหน้าเจ็ด (สีตามวันของเจ้าของบ้าน)	๑ ผืน
ผ้าห้อยหน้าศาล (สีแดง)	๑ ผืน
เทียนเพ็ชรประดับพระภูมิ (ขี้ผึ้งหนัก ๘ บาท ใส้ ๑๑ เส้น)	๑ เล่ม
รูป	๔ ดอก

๒) เครื่องประกอบพิธีสักการะและสังเวษพระภูมิ

(๑) บายศรีปากชาม	๑ คู่
(๒) กลั้วน้ำไทย	๒ หวี
(๓) มะพร้าวอ่อน	๒ ผล
(๔) ขนมหุ้มแดงคัมขาว	๑ จาน
(๕) ขนมหุ้มขาว (ที่เราเรียกกันว่าขนมเล็บมือนาง)	๑ จาน
(๖) ขนมหูช้าง (ที่เราเรียกกันว่าขนมปั๊บแปบแต่ไม่ใช่ไส้ถั่ว)	๑ จาน
(๗) ขนมหูกจอก (ที่เราเรียกว่าขนมทองหยิบ)	๑ จาน
(๘) แกงบวด (มันเทศหรือฟักทอง)	๑ ถ้วย
(๙) ข้าวรา	๘ ก้อน
(๑๐) อ้อยควั่น	๔ ท่อน
(๑๑) หมูต้ม (ถ้าใช้ศิระะสุกร ๓ ศิระะแทนกันได้)	๑ ชิ้น
(๑๒) เป็ดต้ม	๑ ตัว
(๑๓) ไก่ต้ม	๑ ตัว

^{๔๐}นิยาม = ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะมีตุ๊กตาชาย ๓ ตัว ซึ่งเท่ากับคนใช้ของพระภูมิ ๓ คน คือ ๑. จำสพ

๒. จันทรทิส ๓. จันทรธิ ตุ๊กตาหญิงไม่ควรมี

๑๔) ปูทะเลต้ม

๑ ตัว

(๑๕) ปลาช่อนแป๊ะซะ (นึ่งทั้งเกลือไม่ต้องขอดและผ่าตัด ๑ ตัว

(๑๖) น้ำจิ้ม (จะใช้น้ำพริกเผาหรือน้ำส้มก็ได้) ๑ ถ้วย^{๑๑}

ของต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ให้จัดใส่จานและถาดมาตั้งไว้บนโต๊ะซึ่งปูผ้าขาว ในบริเวณที่จะตั้งศาลพระภูมิ และให้นำเจว็ดใส่พานแล้วเชิญมาสถิตไว้บนโต๊ะด้วย พร้อมกับเงิน^{๑๒} คำบูชาพระภูมิ ส่วนเจว็ดนั้นให้กั้นร่มกระดาดกางผูกติดร่มไว้กับข้างโต๊ะ หรือจะใช้ไม้ปักกับดินแล้ว เอาด้ามผูก เชือกติดกับไม้ไว้ก็ได้ เมื่อได้จัดเครื่องกระยาสังเวยและเครื่องอุปกรณ์เรียบร้อยแล้ว จึงให้เชิญโหรหรือผู้ที่เข้าใจในการตั้งศาลพระภูมิให้มากระทำพิธีตั้ง ผู้ที่จะทำพิธีตั้งศาลพระภูมินั้นจะต้องแต่งกายให้สะอาดบริสุทธิ์ การแต่งกายที่ถือกันว่าสะอาดบริสุทธิ์นั้น ก็คือต้องนุ่งผ้าขาวห่มผ้าขาว^{๑๓} หรือนุ่งผ้าขาวสวมเสื้อขาวก็ได้ เริ่มต้นผู้กระทำพิธีตั้งศาลพระภูมิกับเจ้าของบ้านผู้ตั้งจะต้องจุดธูปเทียนบูชาเทวดาก่อน เจ้าของบ้านอธิษฐานขอความคุ้มครองและความเจริญรุ่งเรือง ความสุขสวัสดิ์ และสิ่งอื่นอันจะพึงปรารถนา ส่วนผู้กระทำพิธีตั้งศาลพระภูมิบูชาในการทำพิธี เมื่อได้บูชาเรียบร้อยแล้วทั้ง ๒ ฝ่ายผู้กระทำพิธีการนี้ หรือยื่นประณมมีว่า

คาถาอัญเชิญเทพดา

๓) คำกล่าวถวายเครื่องสังเวยศาลพระภูมิ ก่อนที่จะถวายนั้น โหรต้องกล่าวคำถวายดังนี้

นะโม เม ภูมิเทวานัง ทีปะฐปะปุปผานัง สักการะ วันทะนัง สุปะพะยัญชนะสัมปันนัง โภชนานัง สาลีนัง สะปะริวารัง อุทะกัง วะรัง อาคัจฉันตุ ปะริภุญชันตุ สัพพะทาติ หิตายะ สุขายะ สันติ อุ เทวานัง เตปิตุเม อนุระกขันตุ ฯ หรือจะใช้บทต่อไปก็ได้

อิมัง สุปะพะยัญชนะสัมปันนัง โภชนานัง สะอุทะกัง วะรัง

ชะยะมังคะละภูมิธัสสะ เทมิ ฯ

บทอาราธนาและขอพรพระภูมิ

ภูมิธัสสิทิสภาเค สันติ ภูมิมา มะหิทธิกา เตปิตุเม อนุรักขันตุ

^{๑๑}นายเหรียญ มีเดช, ตำนานและพิธีตั้งศาลพระภูมิ, ๒๕๕๘.

^{๑๒}เงินคำบูชาพระภูมินั้น ตามฐานะของเจ้าของบ้าน คนจนก็ ๖ สลึง คนพามี อันจะกินก็ ๖ บาท เศรษฐีผู้มีบรรดาศักดิ์เจ้านายก็ ๖ ตำลึง เงินนี้ข้าพเจ้าเข้าใจว่าภายหลังก็คงเอาให้เป็นรางวัลแก่คนทำพิธีตั้งศาลพระภูมินั่นเอง

^{๑๓}ผ้านุ่งผ้าห่มขาวนี้ เป็นหน้าที่ของเจ้าของบ้าน ผู้ตั้ง จะต้องจัดหาไว้ให้ ผู้กระทำพิธีและเป็นธรรมเนียมว่าเมื่อเสร็จพิธีแล้ว ผู้กระทำพิธีก็เอาไปด้วยเลย

อาโรคเณระ สุเขนะ จะ อิติ สุคะโต อระหังพุทโธ นะโมพุทธายะ ภูมิเทวา
 นะมามิหังยัสถานุภาวโธ ยักขา เนวะ ทัสเสนติ ภิงสะนังยัมहि เจวานุญฺชณ
 โธ รัตตินทิวะมะตันทิตโต สุขัง สุปะติ สุตโต จะ ปาปิง กิณฺญิ นะ ปัสสะติ
 เอวะมาทิกุณฺเฎตัง ปะริตันตัมภะณามะ เห ฯ

คำลาเครื่องสังเว

เสสังมังกะลัง ขาจา มิ ฯ

คำบูชาและสังเวพระภูมิ

ภุมมัสะมิทิสภาเค สันติ ภุมมา มะหิททิกา เตปิ อัมเห อนุรักขันตุ
 อาโรคเณระ สุเขนะ จะ สุปะพะยัญชนะนะสัมปันนัง ปะริกุณฺฑันตุ ชะยะมังกะ
 ละเทวะตา สัพพะโทสัง ชะมันตุ เม ฯ

วิธีบูชาศาลพระภูมิเจ้าบ้าน หรือผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านหลังนั้น เมื่อตั้งศาลพระภูมิแล้วต้อง
 เคารพนอบน้อมสักการะทุก ๆ วัน อย่างน้อยต้องมีจุดธูปเทียนบูชา เมื่อมีงานอะไรในบ้านก็ควร
 สังเวพระภูมิ แต่ว่าลดลงบ้างไม่ถึงกับจัดเหมือนวันตั้งศาล เจ้าบ้านควรทำเอง ไม่ใช่ให้ผู้อื่นทำ
 แทน สิ่งที่ทำเป็นขาดไม่ได้ได้แก่ เครื่องกระยาบวด มีกล้วยน้ำว้า, มะพร้าวอ่อน, ขนมห่มแดง,
 ขนมห่มขาว, แงบวดฟักทอง, หรือมันเทศ เป็นต้น

การเข้าตั้งเครื่องสังเว ควรเดินเข้าทางเท้าพระภูมิ ตั้งเครื่องสังเวด้วยตนเอง และหัน
 หน้าให้ถูกทิศถูกวัน ดังต่อไปนี้

วันอาทิตย์ เดินเข้าทางทิศตะวันตก เพราะภูมินอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก
 หันเท้าไปทางทิศตะวันตก

วันจันทร์ เดินเข้าทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เพราะภูมินอนหันศีรษะไปทางทิศ
 ตะวันออกเฉียงใต้ หันเท้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

วันอังคาร เดินเข้าทางทิศเหนือ เพราะภูมินอนหันศีรษะไปทางทิศใต้ หันเท้าไป
 ทางทิศเหนือ

วันพุธ เดินเข้าทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะภูมินอนหันศีรษะไปทางทิศ
 ตะวันตกเฉียงใต้ หันเท้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

วันพฤหัสบดี เดินเข้าทางทิศตะวันออก เพราะภูมินอนหันศีรษะไปทางทิศ
 ตะวันตก หันเท้าไปทางทิศตะวันออก

วันศุกร์ เดินเข้าทางทิศใต้ เพราะภูมินอนหันศีรษะไปทางทิศเหนือ หันเท้าไป
 ทางทิศใต้

วันเสาร์ เดินเข้าทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะภูมินอนหัน
 ศีรษะไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ หันเท้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้

๔) ถอนศาลพระภูมิเก่า ในบริเวณบ้านใดที่มีศาลพระภูมิเก่า ต้องการสร้างศาลพระภูมิขึ้นมาใหม่ต้องมีพิธีกรรมสวดถอนศาลพระภูมิเก่าออกเสียก่อน จึงจะทำการสร้างขึ้นมาใหม่ได้ ให้สังเวยพระภูมิเก่าไว้ ๓ วัน ถ้ามีนิมิตไม่ดีให้งดการสร้างศาลพระภูมิใหม่ เมื่อมีนิมิตดีแล้ว ค่อยตั้งศาลพระภูมิขึ้นมาใหม่ ก่อนอื่นให้อัญเชิญพระภูมิเก่าออกเสียก่อนด้วยคำอัญเชิญ ให้ทำพิธีถอนคล้ายกับถอนสิมา โดยทำน้ำมันต์ธณีสาร รดเสาพระภูมิ และกล่าวคาถาถอนพร้อมกันเสร็จแล้วยกศาลพระภูมิและถอนเสาออกเสีย อย่าทำลายเป็นอันขาด ให้นำไปลอยน้ำหรือฝากไว้ในวัด จึงค่อยตั้งศาลใหม่ต่อไป^{๔๔}

๓.๒.๓ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเพียงตา

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเพียงตานั้น ศาลเพียงตา คือ ศาลเทพารักษ์ที่ทำขึ้นชั่วคราว มีระดับความสูงเสมอนัยน์ตาเพื่อความเคารพและสวัสดิมงคลเป็นต้นศาลที่ตั้งขึ้นชั่วคราวในคราวที่จำเป็น เช่น ตั้งไว้ตามไร่ ทุ่งนา หนองน้ำ คลอง บึง ที่อยู่อาศัยหรือที่วัด ถนนหนทาง เป็นต้น ความเชื่อในศาลเพียงตา เป็นความเชื่อว่ามีเจ้าที่เป็นผีรักษาดูแลและสถิตอยู่พื้นดินนั้นๆ จึงต้องมีบันไดขึ้นสู่ที่พักเช่นเดียวกับบ้านคน ส่วนศาลพระภูมิเสาเดียวไม่ต้องมีบันไดเพราะเหาะไปมาได้ เรื่องเสาเดียวนี้บางท่านก็ผนวกเข้ากับเรื่องคติเขาพระสุเมรุ แม้ในด้านานของพระภูมิเจ้าที่มีพระชัยมงคลเป็นพระภูมิบ้าน หรือพระเจ้ากรุงพาลีพระภูมิเจ้าที่ในชาดกพระพุทธศาสนาจะไม่มีกล่าวถึงคนพื้นเมืองดั้งเดิม เชื่อว่าผีหรือวิญญาณมีอยู่ทุกที่ในธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม พบว่าประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ได้คงอยู่ในอำนาจและอิทธิพลของขอมมาจนถึงสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เป็นช่วงที่อาณาจักรเขมรเริ่มเสื่อมอำนาจและหมดสิ้นอำนาจอย่างเด็ดขาดในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ อาณาจักรสุโขทัยเรืองอำนาจและเสื่อมอำนาจลงมาถึงยุคอยุธยาเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาแทนสุโขทัย ยกทัพไปตีอาณาจักรกัมพูชาจนแตกได้ขนย้ายผู้คนและความรู้ทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ เป็นเหตุให้อยุธยาได้รับอิทธิพลของเขมรทั้งในด้านความเชื่อ ศาสนา และการเมืองมาปรับใช้ รวมถึงความเชื่อเรื่องผี หรือเชื่อตามภูมิประเทศ เช่น จอมปลวก เชื่อดันไม้พุง เชื่อในหัวหนองคลองบึง ว่ามีเจ้าที่อาศัยอยู่ ภายในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ภายหลังหลุดจากอำนาจขอมแล้ว ได้อยู่ภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นดินแดนที่นับถือพระพุทธศาสนาก็ได้รับอิทธิพลความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปฏิบัติแทนที่ศาสนาพราหมณ์ตามแบบขอม และรับเอาความเชื่อแบบพุทธ โดยที่ชาวจังหวัดสุรินทร์มีความเชื่อเรื่องกรรม หรือ การกระทำ ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า

^{๔๔} นายเหรียญ มีเดช, ตำนานและพิธีตั้งศาลพระภูมิ, ๒๕๕๘.

... ข้าวเปลือก ทรัพย์ เงินทอง สิ่งของที่หวนหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทาส กรรมกร คนรับใช้ และผู้อาศัยที่มีอยู่ ทั้งหมดนั้นเขานำไปไม่ได้ จำต้องละทิ้งไว้ทั้งหมด อนึ่ง บุคคลทำกรรมใดทาง ทางวาจา หรือทางใจ กรรมนั้นแลเป็นสมบัติของเขา ทั้งเขาจะ นำกรรมนั้นไปได้^{๔๕}

ตลอดถึงเชื่อการตั้งศาลเพียงตา จากการที่ไหว้ต้นไม้ ไหว้จอมปลวกเปลี่ยนมาเป็น การตั้งศาลเพียงตาแทน เพื่อสะดวกในการสักการบูชา แสดงความเคารพและเป็นการตอบแทนผีป่วน ที่เชิญเข้ามาสิงสถิตอยู่ ณ ศาลเพียงตานี้ และ ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เพื่อหวังความสวัสดิ มงคลจำเป็นต้องจัดทำพิธีบวงสรวงบูชาเทพดาเสียก่อนเช่นการกระทำโดยที่มีการกำหนดเวลาหา ฤกษ์ยามยามดี ไม่ว่าจะเป็นการประกอบพิธีใดๆก็ตามถ้ามีการต้องหาฤกษ์แล้ว ก่อนจะถึงเวลา กำหนดปฐมนิเทศจำเป็นต้องจัดพิธีบูชาเทพดาผู้รักษาภูเขานั้นเสียก่อน ทั้งนี้ก็เพื่อจะขอความ สวัสดิมงคลต่อเทพดา และขอให้กิจการงานดำเนินไปด้วยความสะดวกปราศจากอันตรายที่จะ บังเกิดขึ้นรบกวน เช่น การก่อสร้างอาคาร การวางศิลาฤกษ์การโค่นจุก การเททองหล่อ พระพุทธรูป ฯลฯ เหล่านี้การบูชาฤกษ์มีสิ่งที่จะต้องเตรียมจัดหาคือ

๑) ศาลเพียงตา การประกอบพิธีกรรมในที่โล่งแจ้งจำเป็นต้องจัดทำศาลเพียงตา ขึ้น อันศาลเพียงตานี้ถ้าจะเปรียบความหมายอย่างง่ายก็คือได้กับศาลพระภูมิชั่วคราว นั่นเอง สมมุติว่าเป็นที่สถิตของเทพดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้เชิญมาศาลเพียงตาที่สร้างโดยฤกษ์ ลักษณะนั้นทำเป็น ๒ ชั้น ต้องสร้างให้ได้ลักษณะดังนี้

จากที่สัมภาษณ์อาจารย์บุญช่วย มิตถุลาวศ้ออาจารย์ที่ประกอบพิธียกศาลเพียงตากล่าวว่า ศาลเพียงตา คือ ศาลพระภูมิชั่วคราว ที่สมมติขึ้นมา หรือบางท้องที่เรียกว่า ศาลตายาย ตั้งไว้ในที่ หนาหรือที่หนองน้ำ เพื่อจะได้ช่วยดูแลข้าวปลาอาหารให้สมบูรณ์^{๔๖} ทำจากวัสดุที่หาได้ตามท้องที่

พื้นศาลชั้นบนทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมแต่ไม่ใช่สี่เหลี่ยมด้านเท่ากันทีเดียว ส่วนยาวของ ด้านข้างราว ๔๐ เซนติเมตรส่วนกว้างทางด้านหน้าราว ๓๕ เซนติเมตร มีเสา ๔ เสารองรับ ส่วนสูงของเสาทั้ง ๔ ต้นนี้ สูงจากพื้นดินขึ้นไปราว ๑ เมตร ๗๐ เซนติเมตรพื้นศาลชั้นล่าง ส่วนยาว ของด้านข้างราว ๓๐ เซนติเมตรส่วนกว้างของด้านหน้าเท่ากับชั้นบนคือราว ๓๕ เซนติเมตร ใช้เสา รับเพียง ๒ ต้นเพราะอาศัยเสาคู่หน้าของชั้นบนไว้แล้ว ๒ ต้น เสด้านหน้า ๒ ต้นสูงจากพื้นดินขึ้น

^{๔๕} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๓๑/๑๕๕.

^{๔๖} บุญช่วย มิตถุลาวศ้อบ้านเลขที่ ๑๒๔ หมู่ที่ ๕ บ้านตะดิงโอง ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖

ไปราว ๑ เมตร ๕๕ เซนติเมตร โดยลดพื้นชั้นล่างให้ต่ำกว่าชั้นบนราว ๑๕ เซนติเมตร ตัวศาลให้ทำด้วยศิลาและใช้ผ้าขาวปูรองที่พื้นศาลทั้ง ๒ ชั้น

๒) บัตร บัตรที่ใช้ในการประกอบพิธีบูชานี้มี ๓ ชนิดด้วยกันคือ บัตรพระเกตุ๑ บัตรพระภูมิเจ้าที่๑ บัตรเจ้ากรุงพาลี๑ วัตถุประสงค์ที่ใช้ทำบัตรก็คือก้านกล้วยและกากกล้วย

บัตรพระเกตุ ประกอบขึ้นด้วยก้านกล้วย ๔ ก้านนำมาผูกปลายรวมกันเข้า แล้วกางออกไปเป็นขาตั้ง ๔ ขาจึงเอาหยวกกล้วยพันหุ้มประกอบขึ้นเป็นชั้นๆ ไป รวม ๕ ชั้นด้วยกัน ชั้นต้นกำหนดให้สูงจากพื้นดินราว ๑ คืบกำหนดด้านกว้างและยาวของชั้นต้นนั้นให้เป็นรูป ๔ เหลี่ยม กว้างยาวด้านละ ๑ คืบเช่นกัน ต้องเหลาไม้ให้เล็กแทงร้อยตามชั้นให้แน่นทั้ง ๔ ด้านทุกชั้น ชั้นต่อไปต้องลดลงให้ได้ส่วนพองาม ไว้ระยะให้ถี่กันหน่อย ทำให้ได้ ๕ ชั้น เรียกว่าบัตรพระเกตุ ตามชั้นบัตรทั้ง ๕ ชั้นนั้นให้ตอกกรู ปูด้วยใบตองเพื่อจะได้ใช้วางกระทงและสิ่งของอื่นในนั้น

บัตรพระภูมิเจ้าที่ ทำด้วยหยวกกล้วย เป็นรูปกะบะ ๔ เหลี่ยมชั้นเดียว กะความกว้างยาวด้านละเสมอ ๑ คืบ กำหนดให้เท่ากันทั้ง ๔ ด้าน

บัตรเจ้ากรุงพาลี ทำด้วยหยวกกล้วย เป็นรูปกะบะ ๓ เหลี่ยมชั้นเดียว กระยะความกว้างให้เท่ากับด้านละ ๑ คืบเสมอกัน

บัตรทั้ง ๒ นี้ตอกกรูภายในด้วยตอก แล้วเอาใบตองปูเพื่อจะได้บรรจุสิ่งของในนั้น สิ่งของที่บรรจุในบัตรมี กระทงเย็บด้วยใบตองสดใบเล็กขนาดเท่าถ้วยตะไล ภายในกระทงนั้นใส่ข้าวปากหม้อ อาหารคาวหวานถั่วข้าว งั่ว ข้าวตอก นม เนย ดอกไม้ กระทงนี้ใช้ ๒๔ ใบด้วยกัน บรรจุใส่ในบัตรพระเกตุ ๑๗ กระทง (บูชาพระเกตุ ๕ กระทง บูชาเทวดาอัฐทิศ ๘ กระทง)บรรจุใส่ในบัตรกรุงพาลี ๓ กระทง บัตรพระภูมิเจ้าที่ ๔ กระทง

หมากพลู จีบเป็นคำเล็กๆ ๒๔ คำ ใส่ในบัตรพระเกตุ ๑๗ คำใส่ในบัตรกรุงพาลี ๓ คำ บัตรพระภูมิเจ้าที่ ๔ คำ ทำกระทงด้วยใบตองสดใส่เสียก่อนจึงค่อยนำไปบรรจุใส่ในบัตร

ดอกไม้สี่เหลี่ยมใส่ในกระทงอีก ๓ กระทง ใส่บัตรพระเกตุ ๑ กระทงใส่บัตรกรุงพาลี ๑ กระทง และใส่ในบัตรพระภูมิเจ้าที่ ๑ กระทง

ธงกระดาษ ทำเป็นธงสามเหลี่ยมขนาดเล็ก ทำด้วยกระดาษสีทอง ๑๖ คัน ปักที่บัตรพระเกตุ ๕ คัน บัตรกรุงพาลี ๓ คัน บัตรพระภูมิเจ้าที่ ๔ คัน

บัตรทั้ง ๓ นี้เมื่อทำเสร็จเรียบร้อยแล้วให้นำไปตั้งบนศาลเพียงตา บัตรพระเกตุวางไว้ชั้นบน บัตรพระภูมิ บัตรกรุงพาลีวางชั้นที่สอง

๓) เทียน เทียนที่ใช้ในการบูชาเทวดานี้ ใช้เทียนเงินเทียนทอง ๑ คู่ หนักเล่มละ ๔ บาท ใส้ ๑๖ เส้น ควั่นขนาดยาวพอสมควรปิดทองเปลวและเงินเปลวตลอดทั้งลำเทียน ปักเชิงเทียนตั้งไว้ในกลุ่มเครื่องสังเวท เทียนประจำบัตร ๓ เล่ม หนักเล่มละ ๒ บาท ใส้ขนาด ๑๖

เส้น เทียนประจำบัตรนี้ให้ปักบนเชิงเทียน แล้ววางบนศาลเพียงตา ดังที่บัตร บัตรละเล่ม เทียน บูชาเทวดาอัฐทิศ ๘ เล่ม ใช้ขี้ผึ้งหนักเล่มละ ๑ บาท ไล่เทียน ๕ เส้นให้ปักบนเชิงเทียนวางราย รอบบนศาลเพียงตาหรือจะวางบน โต๊ะเครื่องสังเวกษ์ก็ได้ (ที่ปักเทียนนี้เพื่อความสะดวก ใช้หยวกกล้วยที่เหลือจากทำบัตร ตัดเป็นท่อนๆทำเป็นที่ปักเทียนแทนเชิงเทียนก็ได้) เทียนโสฬสสำหรับ บูชาเทวดา ๑๖ เล่มใช้ขี้ผึ้งหนักเล่มละ ๑ สลึง ไล่เทียน ๕ เส้น ควั่นเป็นเส้นเล็กๆ บูชาพระเกตุ ๕ เล่ม บูชาพระภูมิ ๔ เล่ม บูชากรุงพาลี ๓ เล่ม สำหรับเทียนที่บูชาพระภูมิและกรุงพาลีนั่น ให้ปักไว้ ตามขอบบัตรด้านละเล่มส่วนเทียนที่บูชาพระเกตุนั้นถ้าหากเป็นการกระทำที่ต้องมีการทำนํ้ามนต์ ด้วยก็ให้ติดไว้ริมขอบข้านํ้ามนต์ แต่เมื่อไม่มีการทำนํ้ามนต์ก็ให้หาที่ปักบูชาวางไว้บนศาลเพียงตา หรือบนโต๊ะเครื่องสังเวกษ์ก็ได้ เทียนเหล่านี้เมื่อจะเริ่มประกอบพิธี ให้เจ้าภาพเป็นผู้จุดเองทั้งสิ้น

๔) รูปหอม รูปที่ใช้จุดบูชานี้ใช้จำนวน ๒๔ ดอกเมื่อจุดเสร็จแล้ว ให้ปักบูชาไว้ บนสิ่งของเครื่องสังเวย และที่ขอบบัตรทั้งสาม

๕) เครื่องสังเวย เครื่องสังเวยนี้ประกอบด้วยมัจฉมังสาหาร ๖ ประการ และ เครื่องกระยาบวด เครื่องมัจฉามังสาหาร ๖ ประการ อันได้แก่ หัวหมู๑ เป็ด๑ ไก่๑ กุ้ง๑ ปูทะเล๑ ปลาช่อน๑ ของเหล่านี้ต้มให้สุก (บางที่จะใช้เป็นคู่ก็ได้ตามแต่กรณีที่จะกระทำ) พร้อมด้วยน้ำจิ้ม ปลาหรือยำสัก ๑ ที่

เครื่องกระยาบวดประกอบด้วย บายศรีปากชาม ๑ ที่ ขนมห่มขาว๑ขนมห่มแดง๑ บางที ก็เพิ่มขนมहुช้าง ขนมหันหลวง ขึ้นอีกก็ได้ มะพร้าวอ่อน๑กล้วยน้ำไทย๑ แกงบวด๑ (จะเป็น แกงบวดฟักทองหรือมันเทศก็ได้) เผือกต้ม๑ มันต้ม๑ถั่วขาว ถั่วดำ ถั่วคิบ๑ งาดิบ๑ ขนมห่อเครื่อง จันอับ๑ นม๑ เนย๑ ของหวานชนิดแห้ง ๕ อย่าง (เช่นฝอยทองกรอบ ขนมหิง ฯลฯ) ขนมหวาน ชนิดสด ๕ อย่าง (สังขยา ทองหยิบ ฯลฯ) ผลไม้หวาน ๕ อย่าง เลือกเอาแต่ที่เป็นมงคลนาม เฉพาะ ลูกทับทิมไม่ควรให้ขาด หมากรุก๑ พาน ข้าวตอกคั่วระคนด้วยดอกไม้ เช่น ดอกมะลิและ ดอกกุหลาบดอกบานไม่รู้โรย ดอกดาวเรือง ต้อง निकออกทำให้เป็นฝอย ระคนกับข้าวตอก ไล่ชั้นไว้ ๑ ชั้น สำหรับเมื่อบูชาแล้วจะได้โปรย ดอกไม้เก้าสี ๑ พาน และน้ำเย็นอีก ๑ แก้ว โถใส่แป้งหอม ละลายน้ำหอม ๑ โถ สำหรับใช้จิม

เครื่องสังเวยเหล่านี้ให้ตั้งไว้บน โต๊ะบูชาปูลาดด้วยผ้าขาววางไว้ ณ ที่ศาลเพียงตานั่น เฉพาะเครื่องเหล่านี้ควรจัดใส่ในจานเชิงแล้ววางในพานที่มีเชิงรองเพื่อความสวยงาม ส่วน เครื่องมัจฉามังสาหารนั้นก็ให้วางในพานที่มีเชิงรองโดยเอาใบตองปูรองในถาดนั้นเสียก่อน

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเพียงตา ก็จะเริ่ม ประกอบพิธีทางพระพุทธให้เจ้าภาพจุดเทียนทั้งหมดที่ใช้ในพิธีเริ่มแต่เทียนเงิน เทียนทอง เป็นต้น

ไป แล้วก็จัดรูปปักตามเครื่องสังเวจนทั่วและให้ตั้งคำอธิษฐานขอพรต่อเทวดา เพื่อให้บันดาลให้
เกิดความสุขสวัสดิ์พัฒนามงคลขอให้สมความสำเร็จเนื่องในการนั้น จากนั้นก็ให้ผู้มีหน้าที่
ประกอบพิธีคือโหรหรือบัณฑิตเป็นผู้ประกอบการอ่านโศลกบูชาเทพยดาสืบไป เช่นเป็นการบูชา
เทวดาผู้รักษาฤกษ์ เพื่อประกอบการมงคลทางศิลปฤกษ์ ก่อฤกษ์ ยกเสาเอกหรือโกนจุก หล่อ
พระ ชื่นต้นให้ว่าคาถาบูชาเทวดาอัฐทิศเสียก่อน คือเริ่มแต่ว่าประณามคาถาบูชาบูชาคุณพระ
รัตนตรัยเป็นอันดับแรกว่าคำกล่าวนมัสการพระรัตนตรัย

นโมตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ๓ หน

แล้วให้ว่า คาถาบูชาเทพยดาอัฐทิศดังต่อไปนี้

สักเค กาเม จะ รูปะ คิริสิขรตญฺจันตลิกฺโข วิมานะทีเปรีฏฺฐะญะ กาเม ตรวนคเหนเคหัตถุมฺหิ
เขตฺเต ญฺมมาจาณฺตุเทวา ชลลวีสเม ยักขคันธัพพนาถาติฏฺฐันตา สันติเกยฺย มุนิวรจณังสาธโวเม
สุณฺณตุ ชัมมัสสวนกาโลยัมภทันตาชัมมัสสวนกาโลกัมภทันตา ชัมมัสสวนกาโลยัมภทันตา ฯ
ต่อด้วยคำกล่าว คาถา สำหรับสวดบูชาพระเกตุ เมื่อมีการตั้งศาลเพียงตา

ดังนั้น อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมนั้น หมายถึง เข้าไป
มีอิทธิพลในพิธีการตั้งศาลเพียงตาที่ดั่งขึ้นชั่วคราวเช่น การตั้งศาลเพียงตาขึ้นในงานทำบุญฉลอง
ขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญฉลองสระน้ำ ทำบุญฉลองกุฏิวิหาร หรือทำบุญฉลองอัฐิ และงานทำบุญก่อ
เจดีย์ทราย เป็นต้นการทำบุญเช่นนี้ ประเพณีทุกท้องที่ที่จะต้องมีการตั้งศาลเพียงตาขึ้นชั่วคราวใน
มณฑลพิธี มีวางราชวัตรฉัตรธงขึ้น เพื่อป้องกันเภทภัยต่าง ๆ จะมาเบียดเบียน ที่มาแล้วก็ขอให้
ผ่านไป เสร็จแล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์^{๔๗}

๑) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมศาลเพียงตา หมายถึง การตั้งศาลเพียงตาก่อนที่
จะเริ่มพิธีทางพระพุทธศาสนา คือ การหาวัสดุที่หาได้ง่ายตามท้องถิ่นนั้น ๆ นำไม้หน้าสามยาว
ประมาณ ๑ เมตร ๕๐ เซนติเมตรมาปักลงหลุมที่ขุดเอาไว้แล้ว เอาแผ่นกระดานกว้างประมาณ
๕๐ เซนติเมตร ใช้ตะปูดีดไว้บนหัวเสาที่ปักไว้แล้ว ความสูงให้ได้เท่ากับสายตาที่มองไป หรือ
เสมอดาที่มอง หาสังกะสีมาทำเป็นหลังคากันแดดกันฝน หาที่ปักรูป เทียน ที่ประดับดอกไม้
โยงสายสิญจน์จากศาลเพียงตาที่ตั้งเสร็จแล้วไปยังขันนํ้ามนต์ตั้งไว้หน้าประธานพระสงฆ์ที่นำ
เจริญพระพุทธมนต์

๒) เครื่องสังเวย หรือเครื่องที่จะนำมาไหว้นั้น นอกจากดอกไม้ ธูป เทียนแล้ว
ก็มีน้ำ ข้าวปลาอาหาร ขนมหวานที่นิยมไหว้ทั่วไป และที่ขาดไม่ได้ในเครื่องสังเวย คือ หมากพลู
บุหรี่ยะต้องมีประจำเสมอ หากเป็นศาลปู่ตาทางภาคอีสานเครื่องเช่นสังเวยพิธี จะมีไก่ ๓ ตัว

^{๔๗}เทพย์ สาริกบุตร, เทพยพิธี, ม.ป.ป. (กรุงเทพมหานคร : อุตสาหกรรมกรพิมพ์
ถนนนครสวรรค์, ม.ป.ท.), หน้า ๒๔.

เหล่า๑ ขวด บุหรี่ ยาสูบ หมาก ฝ้ายจีน และดอกไม้ รูปเทียน^{๔๘} สำหรับไก่ ๓ ตัวนั้นมีไว้เสี่ยงเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศในแต่ละปี เป็นเครื่องสังเวทเสี่ยง ๓ กรณีดังนี้ คือ

ไก่ตัวที่ ๑ เสี่ยงทายเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์

ไก่ตัวที่ ๒ เสี่ยงทายเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศ

ไก่ตัวที่ ๓ เสี่ยงทายเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงและพืชพันธุ์ธัญหาร

โดยใช้ดูจากลักษณะปลายขากรรไกรดำในล่างทั้งสองข้างของไก่ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง คือ ดึงเอาขากรรไกร(ปากล่าง) ของไก่ที่บูชาแล้ว ออกมาดูว่า ปลายขากรรไกรทั้งสองข้างมีลักษณะเป็นอย่างไร ตามความเชื่อประเพณีคนภาคอีสาน และอีกความเชื่ออีกอย่างหนึ่งในการจะเดินทางไปต่างสถานที่ก็ต้องบอกเล่าให้ศาลรู้ เพื่อให้เกิดสิริมงคลในการเดินทาง ในชีวิตครอบครัว และทรัพย์สิน เช่น การจะปลูกบ้านอยู่ที่ใหม่ หรือ ยกอาคารสถานที่ราชการ ศาลาการเปรียญวัด การหล่อพระพุทธรูป ศาลากลางบ้าน แม้แต่สะพานที่ข้ามแม่น้ำลำธาร ก็จะมีศาลเพียงตาให้เห็นทุก ๆ สถานที่ เป็นการแสดงความเคารพนับถือวิญญาณหรือ ผีที่สิงสถิตอยู่ที่นั้น แม้ทัพนายกองจะยกทัพไปตีเมืองไหน เมื่อไปตั้งค่ายทหาร ณ ที่สถานที่ใด ก็ต้องปลูกศาลเพียงตาประจำค่ายไว้เป็นที่เคารพสักการบูชาเป็นที่พึ่งทางใจยามคับขัน บนขอพระเจ้าที่ช่วยให้ชนะข้าศึกในการออกรบ และมีความปลอดภัยจากอันตรายใด ๆ ทั้งปวง นายพรานจะออกป่าล่าสัตว์ ไปจับสัตว์ใหญ่ เช่น ช้าง ก่อนลงมือจะจับช้างก็มีการสร้างศาลปะกำ หรือศาลเพียงตาเพื่อบวงสรวงเจ้าที่ ที่อยู่ป่าเขาถ้ำเนาไพรให้ช่วยในการจับช้างป่าสำเร็จ นี้ คือ ความเชื่อของชาวไทยที่จะลงมือทำอะไร ก็ต้องมีบนบานศาลกล่าวให้เจ้าที่รับรู้ได้เห็นการกระทำของตน ^{๔๙}

สรุป ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเพียงตา เกิดจากความเชื่อและความกลัวของมนุษย์จึงมีการสร้างศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเพียงตาขึ้น เพื่อจะเป็นสถานที่บนบานศาลกล่าว ให้ปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้าย เมื่อได้รับความปลอดภัยในชีวิต และปกป้องทรัพย์สินไม่ให้เสียหายจากภัยธรรมชาติแล้ว ก็แสดงความกตัญญูทดแทน ด้วยการกราบไหว้บูชา เช่น สรวงเจ้าที่ ด้วยข้าวปลาอาหาร หรือสิ่งของที่บนบานเอาไว้ การมีศาลเจ้า ศาลพระภูมิ ศาลเพียงตา ตั้งเอาไว้ในบริเวณบ้านก็เพื่อจะให้เกิดขวัญกำลังใจไม่กลัวภัยที่เกิดจากธรรมชาติใดๆ เพราะมีที่พึ่งทางใจแล้ว

^{๔๘} นิยม วงศ์พงษ์คำ, ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศาลผีปู่ตา,วารสารบทความ,สาขาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

^{๔๙} เทพย์ สาริกบุตร, เทพยพิธี, หน้า ๒๔.

บทที่ ๔

คุณค่าของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

คุณค่า หมายถึง สิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือมีมูลค่าเหนือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง^๑ ในที่นี้ คือคุณค่าของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่มีความเชื่อต่อศาลเจ้าและเชื่อต่อศาลอื่น ๆ ที่มีพิธีกรรมขจัดปัดเป่าความทุกข์ให้หายได้ สังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท ยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในการดำเนินชีวิต เป็นอุดมคติที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นจากความทุกข์ พิธีกรรมและการปฏิบัติต่าง ๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนามนุษย์ และพัฒนาระยะยาวของชีวิต ให้เป็นไปในทางที่ดีเกิดคุณประโยชน์คุณค่าและคุณภาพชีวิต ดังผู้วิจัยศึกษาคุณค่าศาลเจ้าด้านสังคม ด้านศาสนา ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และคุณค่าด้านการปกครองเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

๔.๑ คุณค่าของศาลเจ้าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

คุณค่าของศาลเจ้านั้น ศาลเจ้าเป็นที่เคารพสักการะของชาวจีนเชื้อสายไทย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ฉะนั้นจึงมีความสำคัญ และมีคุณค่าในทางจิตใจอย่างยิ่ง ชาวจีนมีพื้นฐานความเชื่อในหลักคำสอนศาสนาพุทธสายมหายานอย่างมาก และมีความเชื่อที่คล้ายกัน ซึ่งได้ฝังลึกอยู่ในจิตใจมาช้านาน ตั้งแต่บรรพบุรุษและสมัยรวมกันเป็นอันหนึ่งเดียวกันบนจีนแผ่นดินใหญ่ ก่อนที่อพยพกระจ่ายไปอยู่ในที่ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ได้แก่คติความเชื่อไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคใดล้วนมีพื้นฐานทางความคิดร่วมกัน แม้จะผสมผสานกับวัฒนธรรมของชาติใหม่ก็ตาม แต่ชาวจีนก็ยังคงปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ตามแบบแผนที่สืบทอดจากบรรพบุรุษของตน สะท้อนให้เห็นถึงอุดมคติอย่างไม่เสื่อมคลาย ความเชื่อเหล่านี้ได้แก่ การบูชาบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องอำนาจดวงวิญญาณของธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องสวรรค์ ด้วยเหตุนี้ศาสนาพุทธสายมหายานจึงมีความสำคัญต่อชาวจีนสำหรับชาวจีนเชื้อสายไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อถึงวันสำคัญจะต้องบวงสรวงบรรพบุรุษ วิญญาณ และสวรรค์ ที่ศาลเจ้าจีน ถือว่าเป็นวิถีชีวิตของชาวจีน ในอันที่จะให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลให้เกิดความสุขและคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน ศาลเจ้าจึงมีคุณค่าทางศาสนา สังคม และพิธีกรรม ดังต่อไปนี้ คือ

^๑ ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, พจนานุกรมไทย ฉบับบัณฑิตยสถานและสมบุรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔๘.

๔.๑.๑ คุณค่าทางศาสนา

คุณค่าความสำคัญทางศาสนา ในสังคมชาวจีนมีความผูกพันยึดมั่นอยู่ในความเชื่อและประเพณีทางศาสนาและลัทธิดั้งเดิมอยู่อย่างมากมาย จึงทำให้การทำบุญสร้างกุศล เช่น ไหว้เทพเจ้าจึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับการดำรงชีวิตดังนั้นจะพบว่าตลอดเวลา ๑ ปี ชาวจีนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ เช่น ไหว้เทพทุกเดือนเช่นเดียวกับการทำบุญ ๑๒ เดือนของไทย โดยใช้ศาสนสถานทั้ง วัด ศาลเจ้า และโรงเจ เป็นที่ประกอบพิธีกรรมของชาวจีนในจังหวัดสุรินทร์ พิธีกรรมอย่างหนึ่งในศาลเจ้าเป็นศาสนสถานที่พบมาก คือ

การกินเจ กล่าวได้ว่าประเพณีการกินเจ (ไม่กินเนื้อสัตว์) นี้ เป็นการผสมผสานคติของศาสนาพุทธและเต๋า การกินเจ ก็คือการรักษาศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยละเว้นไม่บริโภคอาหารที่มีเนื้อสัตว์ ในลัทธิทราดชาดกได้กล่าวถึง กาลามนิกจรรพาคว่า

...เราขอถามนิกทั้งหลายที่มีสีเหมือนผ้าที่ย้อมด้วยน้ำฝาดมีใจเรรังเที่ยวไปเป็นคู่ๆ ว่า นิกทั้งหลายสรรเสริญพวกเจ้าในหมู่มนุษย์ว่าเป็นนิกชนิดใดเชียวพวกเจ้าบอกนิก ชนิดนั้นแก่เราเถิด

นิกจรรพาคตอบว่า

...นี่เจ้าผู้เบียดเบียนมนุษย์ในหมู่มนุษย์เขาเรียกพวกเราซึ่งบินตามกันไปว่านิกจรรพาคในหมู่มนิกพวกเราได้รับการยกย่องว่ามีความดีมีรูปงามเที่ยวไปตามห้วง น้ำ (ทั้งไม่ทำชั่วแม้เพราะเหตุแห่งอาหาร)^๒

แม้แต่นกยังรู้จักรักษาศีลจะไม่กินเนื้อสัตว์ทุกชนิด กินสำหรับที่อยู่ในน้ำเป็นอาหารนิกชนิดนี้จึงมีรูปร่างผิวพรรณที่สวยงาม คนจีนเชื้อสายไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์จึงมีเทศกาลกินเจทุกปี และทำบุญกันตลอดปี ตามเทศกาลทั้ง ๘ ของจีนและอาจจะมีพิธีกรรมอย่างอื่นที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละศาลเจ้าด้วย นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นอย่างเอิกเกริกในอดีต แต่ในปัจจุบันไม่ปรากฏพิธีดังกล่าวแล้ว คือ พิธีการแห่เทพหรือเจ้าของชาวจีน ซึ่งเป็นพิธีดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ เช่น ชาวจีนแต่เจ้าจัดแห่เจ้าเล่าปูนเกล้าของศาลเจ้าเก่าเป็นประเพณีทุกปี^๓ ส่วนชาวจีนและจัดแห่เจ้าฮั่นฮว่องกงของศาลเจ้าโรงเกือก เป็นประเพณีทุก ๓ ปี เป็นต้น นอกจากนี้ศาลเจ้าที่มีความสำคัญในระดับชุมชน เมื่อถึงงานเทศกาลต่าง ๆ ที่รู้จักดีของคนที่อยู่ในย่านนั้นหรือเคยอยู่ในย่านนั้นมาก่อน จะต้องมาร่วมตัวกันพบปะสังสรรค์กัน เช่น มี

^๒ พ. ช. (ไทย) ๑๕/๖๕/๓๑๒.

^๓ พรพรรณ จันทโรนานนท์, “ศาลเจ้าและวัดจีนในกรุงเทพมหานคร”, รวมบทความประวัติศาสตร์ฉบับที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มทป. ๒๕๒๕), หน้า ๑๕๕ – ๒๑๖.

งานกินเลี้ยงโต๊ะจีน โดยใช้ศาลเจ้าเป็นที่ศูนย์กลางในการมาพบปะกันทุกครั้ง^๔ สำหรับประชาชนชาวจีนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ศาลเจ้ามิใช่เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมอย่างเดียวเท่านั้น แต่ปรากฏว่าชาวจีนเชื้อสายไทยยังใช้ศาสนสถานเป็นที่พบปะสังสรรค์ เป็นศูนย์กลางของชุมชน หรือเป็นการรวมกันของกลุ่มคนหลายกลุ่มหลายตระกูล หลานเผ่าพันธุ์ ชาวจีนเชื้อสายไทยเหล่านั้นนอกจากเป็นผู้ให้การบำรุง ศาสนสถานแล้ว บางครั้งยังได้บริจาคเงินเพื่อการศึกษาและช่วยเหลือสังคม ซึ่งปฏิบัติเป็นประจำ แสดงความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อชุมชน และความจงรักภักดีต่อหน้ารูปเคารพผู้มีใจเมตตา จึงนำมาประติมากรรมไว้ตามแหล่งชุมชนจีนต่าง ๆ ดังนั้นหากมองการก่อสร้างศาสนสถานของชาวจีนตามสภาพการณ์ จึงขึ้นอยู่กับเหตุผลหลายประการ

๔.๑.๒ คุณค่าทางด้านสังคม

ศาสนสถานจีนเป็นเครื่องมือทางสังคมอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสั่งสอนให้คนเป็นคนดีทางกาย วาจา ใจ มีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญูต่อกว่ชาติ เชื่อถือในการกระทำ รักความสงบและสันติภาพ คำสอนของพระพุทธเจ้า ล้วนสร้างให้คนในสังคมมีศีลธรรม เคารพต่อสังคม และทำให้สังคมมีระเบียบอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขและเกิดความสามัคคีดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ในเวรัญชกชาดกว่า

...บุคคลผู้ประพฤติดม้เสมอคือผู้ประพฤดิธรรมทางวาจามี๔จำพวกไหนบ้าง คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้

๑. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จคืออยู่ในสภาวสุไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่
๒. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียดฯพูดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์ความสามัคคี

๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบฯพูดแต่คำไม่มีโทษ

๔. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อฯมีที่อ้างอิงมีที่กำหนด

ประกอบด้วยประโยชน์เหมาะแก่เวลาบุคคลผู้ประพฤติดม้เสมอคือผู้ประพฤดิ ธรรมทางวาจามี๔จำพวก^๕

นอกจากนี้ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับกฎหมายบ้านเมือง กฎหมายเป็นสิ่งที่ใช้ในการลงโทษผู้ที่กระทำผิด แต่ไม่สามารถป้องกันการกระทำผิดได้ คนจีนจะมีความเชื่ออย่างเคร่งครัดว่า ถ้านับถือปฏิบัติตามคำสอนของเทพท่านก็จะปกป้องคุ้มครอง แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกลงโทษ และ

^๔ ปัญญา เทพสิงห์, งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่”, ภาควิชาสารัตถศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๓).

^๕ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๖/ ๔๘๔.

ความเชื่อเหล่านี้เองที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนควบคุมตนเองไม่ให้กระทำผิดความสำคัญทางด้านสังคม อีกอย่างหนึ่งเริ่มต้นเมื่อคราวที่ชาวจีนอพยพเข้ามาในเมืองไทยมาก ๆ ศาสนสถานจีน โดยเฉพาะ ศาลเจ้า นอกเหนือจากเป็นที่สักการบูชาของชาวจีนแล้ว ยังใช้เป็นที่พักบะลังสรวงของชาวจีน ด้วยและศาลเจ้ายังถูกใช้เพื่อกิจกรรมทางสังคมจำนวนมาก และกิจกรรมเหล่านี้ยังคงปฏิบัติสืบ ต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน เช่น

๑) ใช้เป็นสมาคม ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ มีชาวจีนอพยพเข้ามาในเมืองไทยเป็นจำนวนมากทำให้ศาลเจ้าของจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ได้กลายเป็นศูนย์กลางของชาวจีนในเมืองจีนและในเมืองไทยโดยทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นสมาคมของชาวจีนกลุ่มภาษานั้น ๆ สมาคมยุคเก่าต่างก็มีวิวัฒนาการมาจากศาลเจ้าเกือบทั้งสิ้น เช่น สมาคมฮกเกี้ยน เริ่มก่อตั้งมาจากศาลเจ้าโจวซือกง ตลาดน้อย สมาคมไหหลำเริ่มก่อตั้งมาจากศาลเจ้าเจียวเอ็ง บางรัก และสมาคมแต้จิ๋วเริ่มก่อตั้งมาจากศาลเจ้าเล่าปุ่นเล่ากง ทรงวาด เป็นต้น เมื่อลัทธิรักชาติได้แพร่กระจายจากเมืองจีนเข้ามาสู่เมืองไทย ศาลเจ้าก็กลายเป็นแหล่งชุมนุมของสมาคมลับของชาวจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ไป นอกจากนี้ศาลเจ้ายังได้เคยใช้เป็นที่พักของของพวกฮกเกี้ยน เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๔ (พ.ศ. ๒๔๖๗) จนต้องมีพระราชกฤษฎีกาสนาบดีว่าด้วยสถานกุศล ปี ค.ศ. ๑๙๒๔ ออกมาควบคุมพวกฮกเกี้ยน^๖

๒) ใช้เป็นโรงเรียน หรือเป็นมูลเหตุให้เกิดการสร้างโรงเรียน ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ก่อนที่จะมีการตั้งโรงเรียนยุคใหม่ ชาวจีนในเมืองไทยใช้ศาลเจ้าเป็นโรงเรียนสอนภาษาจีนให้แก่ลูกจีนที่เกิดในเมืองไทย ตามศาลเจ้าที่จะมีคนดูแลศาลหรือที่เรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า “เสี้ยกง” (ภาษาแต้จิ๋ว) เป็นครูสอนประจำอยู่คนเดียว โดยใช้หนังสือคัมภีร์ศีลธรรมเก่า ๆ^๗ ของจีนบ้าง เล่านิทานประกอบบ้าง การสอนนี้สอนด้วยภาษาจีนล้วน ๆ สำหรับคำตอบแทนในการสอนก็กันไปโดยให้สิ่งของเครื่องอุปโภค บริโภคต่าง ๆ จุดมุ่งหมายก็เพียงเพื่อให้ลูกหลานจีนอ่านหนังสือจีนออก และการสอนหนังสือตามศาลเจ้าเหล่านี้ก็ได้มีการพัฒนาจนเป็นโรงเรียนจีนตามการศึกษาแผนใหม่ บางโรงเรียนก็ยังคงตั้งอยู่ในบริเวณศาลเจ้าและอาศัยศาลเจ้าเป็นผู้อุปถัมภ์ เช่น โรงเรียนเหยืองของชาวจีนแต้จิ๋วที่เจริญขึ้นเพราะการอุปถัมภ์ของศาลเจ้าเล่าปุ่นเล่ากง หรือโรงเรียนจีนสว่างวัฒนาของศาลเจ้าจี้จี้จี้ เป็นต้น นอกจากนี้บางแห่งก็มีการสร้างสถานศึกษาถึง

^๖ กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, “ศาลเจ้าจีน วัดจีน และบ้านคหบดีจีนในกรุงเทพมหานคร”, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปวัฒนธรรม ๗), หน้า ๑๒๖.

^๗ ประสงค์ อนันทวงศ์, หล่นบนโต๊ะจีน ชุดที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักมติชน, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗๘.

^๘ เสทือนสุกโสภณ, “ความเป็นมาของโรงเรียนจีน”, คนจีน ๒๐๐ ปี ได้พระบรมโพธิสมภาร ภาค ๒, หน้า ๒๖๕.

ระดับอุดมศึกษา เช่น ศาลเจ้าไต้ซงกง ของมูลนิธิปอเต็กคั้ง สร้างมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติขึ้น

๓) ใช้เป็นมูลนิธิและศูนย์รักษาพยาบาล หรือเป็นมูลเหตุให้เกิดการสร้างมูลนิธิและโรงพยาบาลในศาลเจ้าหลายแห่งที่มีผู้คนนับถือสักการะมาก ทำให้มีรายได้จากการทำบุญจำนวนมาก และเงินเหล่านี้เองที่ทางศาลเจ้านำกลับมาใช้ประโยชน์เพื่อตอบแทนแก่สังคม ในรูปของมูลนิธิบ้าง หน่วยบรรเทาสาธารณภัยบ้าง หรือสมาคมบ้าง อย่างเช่น “มูลนิธิปอเต็กคั้ง” ซึ่งเป็นทั้งศาลเจ้าและดำเนินกิจกรรมการกุศลทางสังคม ทั้งงานสวัสดิการสังคม งานบรรเทาสาธารณภัย งานฌาปนกิจและสุสาน รวมทั้งงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ จนมีการสร้างโรงพยาบาลขึ้นคือ “โรงพยาบาลหัวเฉียว” ศาลเจ้ากัจจิงถั่ง ของชาวกวางตุ้งที่จัดตั้งเป็นสมาคมก๊วยสัวและดำเนินงานกิจกรรมการกุศลจำนวนมาก โดยเฉพาะงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์โดยสร้าง “โรงพยาบาลก๊วยสัวมูลนิธิ” ขึ้นเป็นโรงพยาบาลที่รักษาผู้ป่วยสูงอายุที่ทางโรงพยาบาลอื่น ๆ ไม่ต้องการรักษาต่อแล้ว เช่น โรคเฒ่าเรื้อรังระยะสุดท้าย อัมพาตแขนขา เป็นต้น และศาลเจ้าเซี่ยงกงที่จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัยเซี่ยงกงขึ้น เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทางสังคมเหล่านี้ล้วนก่อกำเนิดมาจากศาลเจ้าทั้งสิ้น

๔) ความสำคัญทางด้านการบันเทิง ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ศาลเจ้าเก่าเป็นที่ที่ชาวบ้านร้ายตลาดเข้าไปหาความสำราญจากการเล่าเรื่องทางวรรณคดี นิทานพื้นบ้าน เทพนิยาย ซึ่งชาวจีนเรียกว่า “ซัวซู่” โดยทางศาลเจ้าก็มีการเก็บเงินจากผู้ฟัง เชื่อว่าความบันเทิงประเภทนี้คงจะมีอยู่ในศาลเจ้าอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน นอกจากนั้นงานบันเทิงที่ฉลองในงานเทศกาลของศาลเจ้าอีกอย่างหนึ่ง คือ การแสดงจิว (อุปรากรจีน) ซึ่งเป็นงานแสดงที่ชาวจีนจะได้ชมที่ศาลเจ้าปีละหลายครั้ง^๕

๔.๑.๓ คุณค่าด้านวัฒนธรรม

ประชาชนชาวจีนเชื้อสายไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อต่อเรื่องวิญญาณ ซึ่งมีวิญญาณเทพเจ้า หรือเซียน วิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณทั่วไป คนจีนก็ทำนองเดียวกัน ย่อมถือมั่นและเคารพในบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและเพื่อแสดงถึงความกตัญญูทุกเทศกาลประเพณี จะมีการไหว้เจ้าและต่อด้วยการบูชาบรรพบุรุษไปพร้อมกัน และในสมัยโบราณ ไม่มีการถ่ายรูป หรือการจ้างวานให้เขียนรูปก็ล้วนมีราคาแพง จึงได้ทำป้ายวิญญาณ จารึกชื่อ แซ่ อายุของบรรพบุรุษ และตั้งไว้ในสถานที่อันควรเพื่อแสดงความกตัญญูทุกเทศกาล

^๕ พงษ์สวัสดิ์ สระวาสี, “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศาลเจ้าจีนในการพัฒนาเมืองและชุมชนภูเก็ต”, หน้า ๘๔.

บางครอบครัวนิยมนำป้ายวิญญานบรรพบุรุษไว้ตามวัดจีนเพราะมีความเชื่อว่าหากพระจีนสวดมนต์ทำวัตร ดวงวิญญานก็จะได้รับอานิสงค์ด้วยซึ่งเป็นการดีหากจะมีการไหว้บรรพบุรุษที่วัดจีนแห่งนั้นพร้อมกับมีโอกาสดำเฝ้าพระพุทธรูปและพระสงฆ์ไปด้วยในการณ์เดียวกัน คนจีนเชื่อกันว่า พอคนตายแล้ววิญญานจะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนโดย

๑)อยู่ที่ป้ายวิญญาน โดยลูกฝ่ายชายจะเอาไปไว้ที่บ้านเพื่อบูชา(ด้วยเหตุนี้คนจีนถึงชอบมีลูกชายนอกจะสืบสกุลแล้วยังจะได้เซ่นไหว้บรรพบุรุษด้วย ผู้หญิงนั้นไม่มีสิทธิ์และเมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องไหว้บรรพบุรุษฝ่ายสามีด้วย)

๒)อยู่ที่หลุมศพ (ฮวงซุ้ย) ๓)ไปยมโลก^{๑๑}

ความเชื่อเกี่ยวกับชาตภพ ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ อันได้แก่ฤกษ์ยาม ความเชื่อดังกล่าวมีลักษณะผสมผสานระหว่างความเชื่อแบบดั้งเดิม ที่สำคัญความเชื่อกัตตัญญู กตเวทิจาตภพ ขี้ใจ ชาตภพ จากพระพุทธรูปศาสนาพุทธ และจากศาสนาเต๋า นอกจากนั้นความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนจะประกอบด้วยวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ๓ ประการ คือ ๑) วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศิลปลักษณะการแสดงออกทางวัฒนธรรมดังกล่าว ๒) เป็นการปฏิบัติเพื่อให้ดวงวิญญานได้รับความสุขความพึงพอใจ ๓) เพราะความเชื่อว่าการปฏิบัติต่อวิญญานดังกล่าวอย่างไรพวกเขาก็จะได้รับผลตอบแทนอย่างนั้นด้วย นอกจากนั้นความเชื่อในวัฒนธรรมที่แสดงออกในพิธีกรรมดังกล่าวจะมีความหมายไปในทางที่เป็นสิริมงคลเป็นส่วนใหญ่ คือ มีความหมายที่เกี่ยวกับโชคลาภ ความสำเร็จ และอายุยืนทั้งสิ้น และความเชื่อตามจิตรกรรมบนศาสนสถานสะท้อนถึงวัฒนธรรมความเชื่อ แบ่งออกได้ ๖ อย่าง คือ

๑) ความเชื่อเกี่ยวกับการมีอายุยืน จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ ไม้ สน ท่อน้ำเต้า เบญจมาศ แดงโม นกกระเรียน เต่า ไม้เท้ามังกร

๒) ความเชื่อเกี่ยวกับความสงบร่มเย็นจิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ หงส์ กิเลน แอปเปิล ดอกมะลิ แจกัน เจ้าแม่กวนอิม

๓) ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาภ จิตรกรรมที่เป็นสัญลักษณ์ คือ เทพธิดา ม้า ค้างคาว ช้าง ดอกโบตั๋น ดอกป๊ายเซียน ส้มมือ พุทรา เหริยบุตราโบราณ หูอี้ สิ่งของเครื่องใช้ของเซียนทั้งแปด ซึ่งได้แก่ ไม้เท้า พัด กระบี่ เกราะไม้ไผ่ กระเช้าดอกไม้ กรับ ดอกบัว ขลุ่ย เป็นต้น

๔) ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจ ชศศักดิ์ จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ เสือ ๑๘ อรหันต์ กวนอู เทพลก กวาง เงินหยวนเป่า หงส์

^{๑๑} ป้ายบุษบาบรรพบุรุษ, (ออนไลน์).แหล่งที่มา.<http://topicstock.pantip.com/library/topicstock> (๕ เมษายน ๒๕๕๖).

๕) ความเชื่อเกี่ยวกับการมีลูกหลานสืบสกุล จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ ทับทิม ลำไย บัว พุทรา น้ำเต้า แดงโม

๖) ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งป้องกันอันตราย การขจัดสิ่งชั่วร้าย จิตรกรรมที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ คือ ไผ่ก่าย ทวารบาล ดอกเหมย สิงโต เสือ ทับทิม ท้อ สิ่งของเครื่องใช้ของเขชน ทั้งแปด ในภาพเดียวกันนี้บางครั้งใช้ในความเชื่อหลาย ๆ อย่าง เช่น ท้อ หงส์ เป็นต้น^{๙๐}

๔.๑.๔ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

คุณค่าด้านเศรษฐกิจ บุคคลผู้มากราบไหว้เคารพเทพเจ้าในศาลเจ้านั้น โดยมากมาด้วยจิตศรัทธาที่เลื่อมใสบริสุทธิ เมื่อมากราบไหว้แล้วทำให้จิตใจสบาย มีที่พึ่งทางใจ ส่วนเจ้าของศาลเจ้าก็อาศัยการขายรูปเทียน และทำบุญบริจาคทาน นำเงินมาปรับปรุงศาลเจ้าให้ดีขึ้น ชาวจีนที่เข้ามากราบไหว้ในศาลเจ้าเป็นชาวจีน แต่ต่างกลุ่มต่างภาษามีความเชื่อมั่นในรูปเคารพแตกต่างกันไป เจ้าของศาลส่วนใหญ่ต้องการให้มีผู้มาทำบุญมากขึ้น จึงเพิ่มรูปเคารพให้มากตาม ตามความประสงค์ของผู้ที่มากราบไหว้ เสียงซิมซี ดูดวงโชคชะตาราศีแล้ว ก็ยังมีการปล่อยนกปล่อยปลาด้วย จึงทำให้มีธุรกิจหมุนเวียนไม่ขาด จากธุรกิจเล็ก ๆ ก็เริ่มขยายใหญ่ สร้างความศรัทธาความศักดิ์สิทธิ์ เรียกผู้คนให้เข้ามากราบไหว้เพิ่มจำนวนมาก ศาลเจ้านี้เกิดขึ้นจากความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าโดยผ่านคนทรง ปกติจะเริ่มจากแท่นบูชา และรูปเคารพที่บ้าน ต่อมาเทพเจ้าแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ทำให้ผู้มากราบไหว้พบเห็น เช่น ขอโชคลาภจากลอตเตอรี่ ขอสิ่งที่ตนต้องการก็ได้สมปรารถนา เป็นต้น จนผู้คนเกิดความเชื่อในสิ่งที่ตนมองไม่เห็น มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในเทพเจ้าเหล่านั้นถึงกับบริจาคเงินบริจาคที่เพิ่ม ก่อให้เกิดธุรกิจการเงินทางเศรษฐกิจเพิ่ม^{๙๑} เพราะฉะนั้นพระพุทธรูปที่ทรงตรัสหลักของการค้าขายไว้ในปาปิณสูตร ดังนี้ว่า

พ่อค้าประกอบด้วยองค์ประการอาจได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูนมากขึ้นองค์ประการอะไรบ้างคือพ่อค้าในโลกนี้

๑. เวลาเช้าตั้งใจจัดแจงการงานดี๒. เวลาเที่ยงตั้งใจจัดแจงการงานดี๓. เวลาเย็นตั้งใจจัดแจงการงานดี พ่อค้าประกอบด้วยองค์ประการนี้แล^{๙๒}

^{๙๐}สมพงษ์ สุกใส, “ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายไทยในอำเภอหาดใหญ่ จ.สงขลา ศึกษาจากจิตรกรรมฝาผนังศาสนสถานจีน” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๕)

^{๙๑}ขรรค์ชัย อภิสุภาพ, “ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๓)

^{๙๒}อญ. ตัก.(ไทย) ๒๐/๑๕/๑๖๒.

๔.๑.๖ คุณค่าด้านการปกครอง

คุณค่าด้านการปกครอง ศาลเจ้าหรือศาสนสถานจีนทั่วเมืองไทย ไม่เพียงแต่เป็นสถานที่เคารพกราบไหว้เท่านั้น ในอดีตยังพบว่า เป็นสถานที่รวมกลุ่มของชาวจีนที่อพยพมาอาศัยอยู่ในเมืองไทย โดยข้าสถานที่ศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางการประสานงานของชาวจีน ทั้งในระหว่างชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทย รวมถึงชาวจีนที่อยู่ในประเทศไต้หวันมาก่อน และใช้ภาษาเดียวกัน โดยทำหน้าที่เสมือนสมาคมของชาวจีนนั้น ๆ เช่นสมาคมไหหลำที่เริ่มก่อตั้งมาจากศาลเจ้าเจียงเอ็งที่บางรัก สมาคมแต้จิ๋วเริ่มก่อตั้งมาจากศาลเก่า หรือเล่าปุ่นเล่ากง เป็นต้น เมื่อลัทธิชาตินิยมได้แพร่กระจายเข้ามาจากจีนสู่ประเทศไทย ศาลเจ้าก็กลายเป็นแหล่งชุมนุมของสมาคมลับชาวจีน การรวมกลุ่มของชาวจีนโดยยี่ภาษาจีนนั้น ปัจจุบันเริ่มมีบทบาทอย่างชัดเจนเป็นการเชื่อมร้อยริ้วชาวจีนในประเทศไทยด้วย ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่กลุ่มจีนไปโดยปริยาย สำหรับศาลเจ้าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ทางหน่วยราชการได้ขึ้นทะเบียนไว้ที่หน่วยการปกครอง ศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ แต่ขึ้นทะเบียนไม่หมด ในจำนวนศาลเจ้ามีอยู่ ๕ แห่งมีขึ้นทะเบียนไว้อยู่ ๒ แห่ง คือ

๑) ศาลเจ้าปึงเถ่ากงม่า ถนนเทศบาล ๓ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๒) ศาลเจ้า(มูลนิธิสุรินทร์สามัคคีกุศลสถานสงเคราะห์) ๑๕ ถนนสระกลาง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์^{๑๔} ศาลเจ้านอกนั้นฝ่ายทะเบียนกล่าวว่า เจ้าของที่ดินเดิมไม่ยอมมอบที่ดินให้ทางการ หรือไม่ยินยอมจดทะเบียนอย่างถูกต้อง จึงยังเป็นศาลเจ้าที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายการปกครอง

๔.๒ คุณค่าของศาลพระภูมิ

คุณค่าของศาลพระภูมินั้น ศาลพระภูมิเป็นภูมิปัญญาที่ผู้คนในชุมชนได้สืบทอดกันมา กัดเลื้อยสร้างสรรค์สืบต่อมาจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาการดำรงชีวิตให้คงอยู่ได้ เป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน ไม่ว่าการพัฒนาใด ๆ ก็ตาม หากคิดคำนึงถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะช่วยให้การพัฒนาตั้งอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาเดิม ก่อให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรมและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษา คุณค่าทางสังคม ความเชื่อในโชคลาภ ความเชื่อในคุณค่าทางศาสนา คุณค่าทางวัฒนธรรม และคุณค่าทางเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้ คือ

๔.๒.๑ คุณค่าด้านสังคม

^{๑๔} ข้อมูลจากกองทะเบียนฝ่ายปกครอง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕.

เชื่อว่าปกปักรักษา ประชาชนมีความเชื่อศาลพระภูมิช่วยปกปักรักษาให้พ้นภัยทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจในชีวิตและทรัพย์สินเพราะศาลพระภูมิช่วยดูแลไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้ามาในบ้านไม่ว่าจะเป็นภูตผีปีศาจหรือแม่มะรทงผู้ที่ไม่หวังดี แต่ถึงแม้จะเข้ามาได้ก็ตามก็ไม่สามารถที่จะนำทรัพย์สินต่าง ๆ ออกจากบ้านไปได้ โดยพระภูมิท่านจะแสดงอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ ดังข้อมูลที่ว่าถ้าสร้างบ้านก็ต้องตั้งศาลพระภูมิคู่กัน เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่โบราณ จนเปรียบเสมือนเป็นประเพณีนิยมในการตั้งศาลพระภูมิไม่อย่างนั้นก็จะไม่มีใครมาคอยดูแลบ้านให้ บางคนมีความเชื่อในเรื่องนี้ถึงกระนั้นเก็บไปฝันก็มี เช่น ประชาชนครัวเรือน เขตบางกะปิ เล่าถึงความฝันว่า มีคนเข้ามาอยู่ใสบ้านเยอะแยะมากมาย รู้สึกกลัวมาก เลยได้ตะโกนออกไปห้ามไม่ให้เข้ามาในบ้าน แต่ก็ไม่มีใครเชื่อฟัง หมอดูบอกมาว่า ต้องรีบตั้งศาลพระภูมิ ท่านจะได้ปกปักรักษาไม่ให้สิ่งชั่วร้าย ภูตผีปีศาจเข้ามาในบ้านอีก สิ่งชั่วร้ายหรือภูตผีปีศาจที่กล่าวนี้ จะหมายรวมไปถึงพวกขโมยที่เข้ามาขโมยและปล้นบ้านเรือนต่าง ๆ ด้วย ดังนั้นจึงทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและเคารพ โดยมักจะยกมือไหว้ศาลพระภูมิทุกครั้งที่เดินผ่านหรือได้พบเห็นศาล ไม่ว่าจะเป็นที่ใดหรือเวลาใดก็ตาม^{๑๕}

๑) เชื่อว่ามีโชคลาภ ประชาชนมีความเชื่อว่าศาลพระภูมิช่วยให้มีโชคลาภได้รับทรัพย์สินเงินทองซึ่งต้องมีวิธีการปฏิบัติต่อพระภูมิ วิธีการปฏิบัตินั้นได้รับการสืบทอดความเชื่อมาจากบรรพบุรุษด้วยการหมั่นดูแลทำความสะอาดและถวายเครื่องสังเวยศาลพระภูมินอกจากนี้ยังมีวิธีการอีกอย่างหนึ่ง คือ การบนบานกับศาลพระภูมิ ซึ่งวิธีนี้คนที่บนบานนั้นเมื่อได้รับในสิ่งที่ตนปรารถนาแล้วจะต้องแก้บนตามที่ตกลงไว้กับศาลพระภูมิ ดังข้อมูลที่ว่าประชาชนมีความต้องการหรือปรารถนาโชคลาภ อาจจะทำให้เกิดความกลัวว่าจะไม่ได้โชคลาภตามที่ต้องการ จึงทำให้คิดหาวิธีการที่จะได้มาด้วยการต่อรองหรือที่เรียกว่าการบนบานศาลกล่าวแม่มะรทงในการซื้อหวยก็ต้องบนกับศาลพระภูมิโดยมีข้อต่อรองว่าเมื่อถูกหวยแล้วจะมีการถวายอาหาร ผลไม้ พวงมาลัย การบนบานเช่นนี้ทำให้ได้รับในสิ่งที่ต้องการ ดังเช่น ประชาชนครัวเรือน เขตบางกะปิ กล่าวว่าเคยบนบานกับศาลพระภูมิเมื่อประมาณ ๔ ปีที่แล้ว มีอุบัติเหตุทำให้แขนซ้าย จึงทำให้หยุดขายข้าวแกงไป ๒ อาทิตย์ ขาดรายได้มีแต่รายจ่าย เพราะต้องไปหาหมออยู่เรื่อย ๆ ไม่รู้จะทำอย่างไรจึงไปบนบานที่ศาลพระภูมิว่า ลูกจะซื้อหวยได้คืน ขอให้ลูกถูกหวย แล้วลูกจะซื้ออาหาร ขนม ผลไม้ และพวงมาลัยพวงใหญ่ ๕ พวงมาถวาย ผลปรากฏว่า ลูกถูกจริง ๆ ทำให้ดีใจมาก ความเจ็บปวดทั้งแทบจะหายเป็นปลิดทิ้งรีบไปรับเงินที่ถูกหวย แล้วซื้อของมา

^{๑๕}จิรวรรณ บัวเขียน, ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลพระภูมิของชาวบ้าน อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญา ศศ.ม.(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๒๕).

ถวายท่านตามที่ได้นับนานไว้ เหตุการณ์นี้ทำให้เชื่อว่าศาลพระภูมิท่านช่วยให้มีโชคลาภจริง ๆ ดังนั้นจึงทำให้ประชาชนเอาใจใส่ดูแล โดยการทำความสะอาดศาลพระภูมิไม่ให้สกปรกและเทอะ การที่ประชาชนคอยดูแลเช่นนี้ เปรียบเสมือนการเอาใจใส่พระภูมิเมตตา เพื่อท่านจะได้ประทานโชคลาภให้^{๑๖}

๒) เชื่อว่าอยู่เย็นเป็นสุขประชาชนมีความเชื่อว่าศาลพระภูมิช่วยให้อยู่เย็นเป็นสุข ตามโบราณกล่าวไว้ว่า ถ้าศาลพระภูมิมีรอยแตกร้าวหรือหักพัง เจ้าของบ้านนั้นควรเปลี่ยนศาลใหม่หรือซ่อมศาลให้มีสภาพดังเดิม มิฉะนั้นแล้วก็จะทำให้คนในบ้านเกิดความแตกแยก มีแต่ความขัดแย้ง ไม่มีความสามัคคีกัน นอกจากนี้ที่ขาดไม่ได้ก็คือ การถวายเครื่องสังเวยให้แก่พระภูมิด้วย ดังข้อมูลที่ว่า ศาลพระภูมิมีความสำคัญต่อชีวิตประชาชนในครัวเรือนมาก โดยมีความเชื่อว่าศาลพระภูมิจะช่วยให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขตราบใดที่ศาลพระภูมิยังคงอยู่ แต่ถ้าศาลพระภูมิมีสภาพที่ร้าวหรือแตกหักก็จะเป็นการบ่งชี้ให้คนในบ้านเรือนไม่มีความสุขก็เป็นได้ ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน แยกความสามัคคี ดังนั้นบ้านใดที่มีศาลพระภูมิก็ต้องดูแลท่านไม่ใช่ปล่อยปละเลยจนศาลมีรอยร้าวหรือเกิดการแตกหัก ฉะนั้นถ้าศาลเก่ามากแล้วจนเกิดลักษณะดังกล่าว ให้เปลี่ยนศาลใหม่เสีย เพื่อชีวิตคนในครอบครัวจะมีความสุขสงบ ร่วมเย็นกันทุกคน

๔.๒.๒ คุณค่าด้านศาสนา

การตั้งศาลพระภูมิและการเซ่นสรวงบูชาศาลพระภูมิ เป็นความต้องการเป็นที่พึ่งทางใจของคนไทย เมื่อใดที่มีโอกาสปลูกบ้านใหม่ ย้ายที่อยู่ใหม่ หรือได้ที่ดินผืนใหม่ ก็คิดที่จะตั้งศาลพระภูมิขึ้นในบริเวณบ้าน บางทีเจ้าของบ้านอาจจะไม่มีความคิดที่จะตั้งศาลพระภูมิ เพราะไม่มีความเชื่อในเรื่องของพระภูมิ หรือ ถือว่าพระภูมิเป็นเรื่องของศาสนาพราหมณ์ไม่ใช่เรื่องของศาสนาพุทธแต่เมื่ออยู่ไป เกิดอาเพศต่าง ๆ ขึ้นในครอบครัว ซึ่งไม่อาจทราบสาเหตุได้ และหมดปัญญาที่จะแก้ไขอาเพศที่เกิดขึ้น จึงแก้ไขโดยวิธีบนบานต่อพระภูมิให้ท่านช่วยแก้ไขเหตุอาเพศนั้นก็ปรากฏว่าเหตุอาเพศนั้นหายไปจริง จึงพากันเชื่อว่าพระภูมิเป็นสิ่งที่จริง ส่วนเจ้าของบ้านบางรายก็มีความคิดที่จะตั้งศาลพระภูมิอยู่แล้ว จึงได้จัดตั้งศาลพระภูมิขึ้นเมื่อมีที่อยู่ใหม่ เมื่อมีศาลพระภูมิขึ้นในบ้านแล้วต้องทำการบูชาสังเวยอย่างถูกวิธีและต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเกิดความมั่นใจ และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตประจำวันจึงทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน มีความสุข ความเจริญ ตามมา ซึ่งคนเราคิดว่าพระภูมิบันดาลทั้งสิ้น

^{๑๖} รัช บุญโชนก, ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตคนในสังคมอีสาน วัฒนธรรมพื้นบ้านคติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐.

เมื่อมีศาลพระภูมิ ไว้ประจำบ้านเราก็ถือเสมือนว่ามีผู้ใหญ่สูงสุดอยู่ในบ้านเรอีกคนหนึ่ง เจ้าของบ้านหรือผู้อาศัยจึงต้องบูชาและสังเวยพระภูมิด้วยธูปเทียนดอกไม้ทุกวัน ถือเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งที่จะต้องทำ และเมื่อได้ปฏิบัติอยู่เป็นประจำก็จะส่งผลให้เกิดจิตนิสัยขึ้นหลายประการ เช่นการมีสัมมาคารวะ จากการที่เจ้าของบ้านและผู้อาศัยต้องทำการบูชาและสังเวยพระภูมิทุกวัน และการเข้าบูชาพระภูมิจะต้องเข้าทางปลายเท้าพระภูมิ เหล่านี้เป็นการแสดงออกซึ่งความมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดนิสัยสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง

ความกตัญญูรู้คุณพระพุทธรูปเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นผู้มีปัญญา และเป็นสัตบุรุษ ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ในสรงกษาคค ดังนี้

...บุคคลใดคิดปัญหาที่ลึกซึ้งได้ด้วยใจ
ไม่ทำกรรมอันหยาบช้าซึ่งหาประโยชน์เกื้อกูลมิได้
ไม่คัดรอนประโยชน์ที่มาถึงตามกาลให้เสียไป
บัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่าผู้มีปัญญา
...บุคคลใดเป็นคนกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นปราชญ์
มีกัลยาณมิตรและมีความรักดีมั่นคง
ช่วยกระทำความดีของมิตรที่ตกยากด้วยความเต็มใจ
บัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่าสัตบุรุษ^{๑๗}

ท้าวสักกะก็ตรัสสรรเสริญบุคคลผู้มีความกตัญญูว่าเป็นผู้มีปัญญา และอนุโมทนาคำสุภาษิตของพระพุทธรูปเจ้ายามใดที่มนุษย์ได้รับความเดือดร้อนหรือมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นโดยหาสาเหตุไม่พบ ก็จะนึกถึงพระภูมิโดยมีการบนบานให้ท่านช่วยจัดปัดเป่าปัญหาเหล่านั้นให้หมดไป และเมื่อใดที่ได้ผลสมความประสงค์ ก็มีการแก้บนตามที่ได้ออกกล่าวแก่พระภูมิไว้ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณในวิญญาณบรรพบุรุษ ถ้าละเลยก็ถือเป็นคนอกตัญญู

มีความรอบคอบและประณีต ทุกครั้งที่มิมีแก้บน การเช่นสังเวยพระภูมิผู้ที่จะแก้บนต้องมีความรอบคอบในการเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง เพราะการแก้บนถือเป็นสิ่งสำคัญมีความไม่ประมาท เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องเดินทางไปยังที่ใดที่หนึ่ง ทุกครั้งก่อนเดินทางออกจากบ้านจะต้องจุดธูปเทียนบอกกล่าวพระภูมิเพื่อภูมิก็ทำให้เราระมัดระวังตัว ไม่ทำการประมาทในเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น^{๑๘}

^{๑๗} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๗๗-๗๘/๖๐๘.

^{๑๘} จีวรธรรม บัวเขียน, ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลพระภูมิของชาวบ้าน, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : ศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา, ๒๕๓๘).

๔.๒.๓ คุณค่าด้านวัฒนธรรม

ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลพระภูมิ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง เกี่ยวกับรูปทรงการปลูกสร้างของศาลพระภูมินั้น จะเป็นลักษณะทรงไทยเสียเป็นส่วนมาก ลวดลายตกแต่งให้สวยงามก็เป็นลวดลายไทยคงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเอาไว้ได้อย่างดียิ่ง เป็นที่มาของความเป็นวัฒนธรรมไทยแท้ แม้ว่าความเชื่อนี้จะเกิดจากปัจเจกบุคคลแต่ก็ส่งผลต่อความเป็นไปของสังคมอย่างมาก เพราะบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ มักมีความเชื่อในลักษณะคล้ายคลึงกัน อันเป็นผลจากการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลพระภูมิจึงมีผลต่อสังคมและวัฒนธรรมหลายลักษณะ ดังนี้

ผลทางด้านการสืบทอดความเชื่อ คนไทยที่ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลพระภูมิ อันสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษที่ได้ตั้งสม และมีการปฏิบัติสืบต่อกันเป็นประเพณีชนรุ่นหลังได้พยายามธำรงเอาไว้โดยแสดงออกมาในลักษณะของความเชื่อและยังในปัจจุบันมีคนจำนวนมากที่พากันนับถือ จนศาลพระภูมิกลายเป็นความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวไทยทั่วไปทางด้านอาชีพ ในอดีตศาลพระภูมิมีลักษณะและรูปแบบเป็นเรือนไม้ทรงไทย ตั้งไว้บนเสาไม้ ซึ่งชาวบ้านส่วนมากประกอบขึ้นเอง หรือให้ช่างในหมู่บ้านที่มีฝีมือทางการช่างเป็นผู้ประกอบศาลพระภูมิแต่ในปัจจุบันลักษณะและรูปแบบของศาลพระภูมิได้เปลี่ยนไปมากขึ้น มีการสร้างเป็นแบบปูนหล่อทั้งเสาและตัวศาล เพราะฉะนั้นจึงเกิดอาชีพเกี่ยวกับการทำศาลพระภูมิกันทั่วไปมากขึ้น นอกจากนี้อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการจัดตั้งศาลพระภูมิ เช่น รูปเจี๊วด นางรำ ช้าง ม้า คนใช้ทั้งสามคน และสิ่งของอื่น ๆ ก็มีจำหน่ายครบถ้วนเมื่อบ้านใดจัดตั้งศาลพระภูมิเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่จะทำให้ศึกษาถึงสภาพชีวิตและสังคมได้ โดยเฉพาะการที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนี้ได้ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อนี้มาช้านานและแพร่หลายเช่นนี้จะทำให้มองเห็นภาพของสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมนี้ยังทำให้เข้าใจสังคมนี้ในแง่มุมอื่น ๆ ได้อีกหลายอย่าง เช่น ในด้านอาหาร พิธีกรรม ความเชื่อในทางโหราศาสตร์ เป็นต้นเกิดความสามัคคีระหว่างเพื่อนบ้าน เมื่อใดที่มีพิธีกรรมในการจัดตั้งศาลพระภูมิ ย่อมทำให้เพื่อนบ้านมาร่วมกิจกรรมตั้งแต่การช่วยเตรียมข้าวของ การทำอาหาร และการเข้าร่วมพิธีเหล่านี้เป็นการแสดงออกซึ่งความสามัคคีระหว่างเพื่อนบ้าน^{๑๙}

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, ๒๕๓๘.

๔.๒.๔ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

ความเชื่อที่มีอิทธิพลด้านเศรษฐกิจ พบว่า ในภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจในปัจจุบัน ส่งผลให้ให้มีการตั้งศาลพระภูมิน้อยลง การตั้งศาลพระภูมิแต่ละครั้งต้องใช้เงินทุนสิ่งของทุกอย่างในการตั้งศาลพระภูมิ ปัจจุบันนี้มีราคาก่อนข้างแพง พื้นที่ที่จะตั้งศาลพระภูมิก็น้อยลง ส่งผลให้ความเชื่อในการตั้งศาลพระภูมิก็ตกลง แต่การตั้งศาลพระภูมิจะยังคงมีต่อไปอย่างแน่นอน และที่เห็นได้ชัด “งานฝีมือ ความประณีต ลวดลายที่สวยงามของศาลพระภูมิ นับสูญหายขาดผู้สืบทอด ควรที่จะมีการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพนี้เอาไว้ให้คงอยู่ในสังคมไทย”

เครื่องสังเวทศาลพระภูมิในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน พบว่า ควรที่จะจัดเครื่องสังเวทพอควรไม่จำเป็นต้องจัดเครื่องสังเวทที่ดีทุกวัน “มีอะไรก็สังเวทอย่างนั้น”

นอกจากนี้ความเชื่อที่มีอิทธิพลด้านเศรษฐกิจ ยังพบว่า การตั้งศาลพระภูมิหากมองโดยภาพรวมแล้ว ไม่ใช่เพียงแต่ความเชื่อทางด้านจิตใจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่อสังคมในหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยอ้อม ตั้งแต่ผู้ตั้งศาลพระภูมิถึงชุมชนที่แวดล้อมอยู่ และทำให้เกิดมีการใช้จ่ายหมุนเวียนตามอุปสงค์อุปทานของชุมชน ผู้ที่ได้รับประโยชน์ในส่วนนี้ เริ่มตั้งแต่ผู้ทำศาลพระภูมิเป็นอาชีพ จะได้รับการสนับสนุนงานฝีมือด้านนี้จากผู้ที่มีความต้องการจะตั้งศาลพระภูมิ ทำให้เกิดเป็นโซ่โซ่ห่วงหนึ่งระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้มีการสร้างสถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมไทย ซึ่งเป็นอาชีพที่ใช้ฝีมือในการหาเลี้ยงชีพอีกอย่างหนึ่ง

ห่วงโซ่ถัดมาก็คือ ห่วงโซ่ระหว่างผู้ตั้งศาลกับผู้ประกอบการพิธีตั้งศาลพระภูมิ ห่วงโซ่นี้ก่อให้เกิดการจ้างงานที่ไม่ใช่การใช้แรงงานทั่วไป แต่เป็นการจ้างเอาภูมิปัญญาทางด้านคติความเชื่อที่มีอยู่ภายในสังคมไทยต่อไป นอกจากนี้แล้ว ห่วงโซ่นี้ยังส่งผลไปถึงการให้ความเคารพนับถือต่อบทบาทของศาสนาพุทธซึ่งมีหน้าที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยด้วย แม้แรกเริ่มเดิมทีการตั้งศาลจะไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเลย แต่ปัจจุบันสังคมไทยยอมรับกับการมีพิธีสงฆ์ในงานด้านต่าง ๆ มากขึ้น รวมถึงการตั้งศาลพระภูมิด้วย จึงเป็นห่วงโซ่ที่เชื่อมระหว่างบ้านกับวัดได้อีกทางหนึ่งด้วย

ห่วงโซ่ต่อไปเกิดขึ้นระหว่าง ผู้ตั้งศาลกับพ่อค้าแม่ค้า ที่ขายสินค้าเกี่ยวกับเครื่องสังเวท ตั้งแต่ดอกไม้ธูปเทียน ตลอดจนถึงอาหารคาวหวาน ได้มีการแลกเปลี่ยนกันในระบบเงินตราโดยตรง เป็นผลให้เกิดการหมุนเวียนเงินตราระหว่างผู้บริโภค

และผู้ประกอบการบริการทางด้านนี้เป็นการระบายสินค้าได้อีกทางหนึ่งของบรรดาพ่อค้าแม่ค้า^{๒๐} ห่วงโซ่สุดท้ายก็คือ ระหว่างพ่อค้าแม่ค้ากับเกษตรกร ที่ผลิตสินค้าประเภทนี้ป้อนสู่ตลาดเป็นการส่งเสริมให้เศรษฐกิจแบบรากหญ้า มีพลวัตที่สามารถอยู่ได้ด้วยทุนรอนของเกษตรกรเองไม่ต้องหันไปทำอย่างอื่นอีก ห่วงโซ่เหล่านี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับการตั้งศาลพระภูมิ เป็นห่วงโซ่ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์โดยมีผู้ที่ต้องการตั้งศาลเป็นตัวกลางคอยเชื่อม ห่วงโซ่เหล่านี้ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจนของการตั้งศาลพระภูมิ^{๒๑}

ประชาชนมีความเชื่อว่าศาลพระภูมิช่วยให้กิจการงานเจริญรุ่งเรือง การทำมาหากินในปัจจุบันนี้ค่อนข้างจะฝืดเคือง ร้านค้าต่าง ๆ หลายร้านจึงขายของไม่ค่อยดี ภาวะเช่นนี้ทำให้เจ้าของร้านต่าง ๆ หวั่นวิตกกังวลมาก เกรงว่ากิจการจะล้มละลาย ดังนั้นจึงต้องพึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของพระภูมิให้ช่วยในกิจการค้า อย่าให้ตกต่ำ รวมถึงผู้ที่ทำงานด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากกิจการการค้าก็จะขอ ศาลพระภูมิช่วยเหลือให้หน้าที่การทำงานที่ทำอยู่เกิดความก้าวหน้าเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น วิธีการขอต่อศาลพระภูมินั้น คือ การจตุรปูไหว้แสดงความเคารพบูชา ถวายเครื่องสังเวย และการถวายการแสดง

นอกจากการถวายเครื่องสังเวยดังกล่าวแล้ว ประชาชนยังมีการถวายการแสดงส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการฟ้อนรำ เพื่อเป็นการรำถวายบูชาและเอาใจพระภูมิที่สถิตอยู่ในศาลพระภูมิให้ท่านเกิดความเบิกบานใจ แล้วท่านจะช่วยคลั่งคลุ้มการค้าขายดีและให้คล่องตัว มีลูกค้าเข้าร้านมาก ๆ กิจการจึงเจริญก้าวหน้า ดังนั้นประชาชนก็จะไม่วิตกกังวลกับสภาพเศรษฐกิจของชาติบ้านเมืองซึ่งมีสภาพตกต่ำที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้เท่าใดนัก เพราะได้มีความเชื่อถือศาลพระภูมิแล้วนำมายึดเหนี่ยวในการทำการค้าขาย รวมไปถึงประชาชนที่ไม่ได้ทำการค้าแต่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ศาลพระภูมิก็สามารถทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในอาชีพนั้น ๆ ได้ด้วย^{๒๒}

๔.๓ ศาลเพียงตา

ศาลเพียงตาเป็นศาลที่ตั้งขึ้นชั่วคราว ในเวลามีพิธีกรรมก่อนการสวดพระพุทธรูป หรือตั้งไว้ตามทุ่งนา ตามสวน เพื่อจะให้เจ้าที่คุ้มครองเรียกสวนไร่รำนั่นเอง เป็นความเชื่อมาตั้งแต่บรรพ

^{๒๐} นายสมพร รัตนบุรี, “ภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านคติความเชื่อและพิธีกรรมในการตั้งศาลพระภูมิที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดบางสะแกในและชุมชนสามัคคีธรรม แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๖)

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

^{๒๒} ปราณี วงษ์เทศ, ความเชื่อและระบบความเชื่อในสังคมไทย, ม.ป.ท., (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๕๔.

บุรุษ เช่น เรื่องราวในอดีตที่เกิดขึ้นในประเทศจีนบนแผ่นดินใหญ่ มีคติประหลาดเกิดขึ้น คือ ฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นทวดานาเรื่องขึ้นฟ้องศาล กล่าวหาว่า เศรษฐีผู้หนึ่งตัดต้นไม้ที่ตนสถิตอยู่ ฝ่ายศาลเมื่อรับคำฟ้องก็ลำบากในการพิจารณา เพราะไม่มีกฎหมายใดมารองรับคดีนี้ แม้เศรษฐีจะทำให้ทวดาไร้อยู่ แต่ก็เป็นการอันชอบธรรมเพราะอยู่ในที่ดินของตน จนคดีนี้เข้าสู่ศาลสูงสุดของท่านตงปุ่นเข้า จึงได้ทำการวินิจฉัยและตัดสินให้เศรษฐีสร้างศาลเพียงตา เป็นที่สถิตของทวดาองค์นี้ และคอยเซ่นไหว้ตามโอกาสอันควร ต่อจากนั้นก็สร้างศาลเจ้าเรื่อยมา เพื่อขอความคุ้มครองจากทวดาที่สถิตอยู่^{๒๓} อย่างไรก็ตามแม้เรื่องนี้จะขาดเหตุผลความเป็นจริง แต่ก็แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่แต่งเรื่องนี้มีเชื่อเกี่ยวกับศาลในฐานะที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ควรแก่การเคารพบูชามาตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม ส่วนศาลที่สร้างขึ้นแห่งแรกนั้นไม่มีหลักฐานระบุแน่นอนได้ และก็ไม่ทราบศาลเจ้าใดเป็นศาลเจ้าแห่งแรก สันนิษฐานว่า ศาลเจ้ามีอยู่ทุกหนแห่งในแผ่นดินจีนใหญ่ เพราะชาวจีนสมัยโบราณมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าประจำท้องถิ่นตน ซึ่งมีอยู่มากมายนับไม่ถ้วน

๔.๓.๑ คุณค่าด้านสังคม

คุณค่าด้านสังคมของศาลเพียงตา^{๒๔} เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือ ความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้น ตามความฉลาดของแต่ละบุคคล ซึ่งได้เรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น มาจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้อง และผู้มีความรู้ในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และความสัมพันธ์กับคนอื่น ภาคอีสานเป็นชุมชนเกษตรกรรม ที่สืบทอดมรดกจากบรรพบุรุษ อย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยผูกพันกับธรรมชาติป่าเขา วัฒนธรรมชุมชน อย่างแน่นแฟ้น ได้รับการสั่งสมแนวความคิด ภูมิปัญญา ปุณศรีทรา คติ ความเชื่อ จนเป็นแบบแผนการดำรงชีวิต ที่มีคุณค่า อันแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาด ของทรัพยากรบุคคล และสังคมในท้องถิ่น ในสังคมอีสานเคร่งครัดในรูปแบบของ ประเพณี พิธีกรรม เชื่อถือในเรื่องบาป-บุญ คุณ-โทษ ขวัญ-วิญญูณ เทวดาอารักษ์ ตลอดจนผีสงนางไม้ อย่างจริงจัง โดยมีการเช่นสรวงตามฤดูกาล พร้อมกับการปฏิบัติภารกิจทางศาสนาด้วยความมั่นคง ตามค่านิยมของชุมชน เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ หรือแก้ปัญหาวีชีวิตที่พึงมี อันเป็นภูมิป้องกันภัยพิบัติ ทั้งหลายทั้งปวงมิให้มากล้ำกรายตน หรือครอบครัว ตลอดจนชีวิตในชุมชนที่สำคัญยังแสดงถึงความกตัญญูทดแทนที่ เชิดชูคุณความดี ของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ชุมชนที่อยู่ร่วมกัน ในวันเช่นสรวงศาลเพียงตา^{๒๕}

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

^{๒๔} นิยาม = ภาคอีสาน เรียกว่า ศาลตายาย หรือศาลปู่ตา

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๔.

๔.๓.๒ คุณค่าด้านศาสนา

คุณค่าด้านศาสนา ศาลเพียงตานี้ถือว่าเป็นศาลที่สร้างขึ้นชั่วคราวก็จริง แต่ในประเพณีการเลี้ยงศาลทางภาคอีสาน (ที่เรียกว่า ศาลผีป่วน) แท้ที่จริงก็คือ ศาลเพียงตานี้เอง แต่เรียกชื่อศาลไปตามภาษาพื้นของตน ก่อนถึงวันงานชาวบ้านจะมารวมช่วยกันทำปะรำพิธีหากบ้านใดมีศาลากลางบ้านก็ใช้ศาลากลางบ้านแทนเป็นสถานที่ประกอบพิธี ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างก็ช่วยกันทำงานตามที่ตนถนัด ฝ่ายผู้หญิงก็เตรียมหมากพลูบุหรี ฝ่ายผูกแขน ดอกไม้ กรวดทราย รูปเทียน ทำความสะอาดบริเวณที่จะจัดงาน จัดเตรียมสิ่งที่จะทำอาหารคาวหวาน หลังจากนั้นทยอยกวัดก็ไปนิมนต์พระมาเจริญพุทธมนต์ ๕-๘ รูป ตอนเช้าก็ถวายภัตตาหารเช้าเสร็จแล้ว ถวายจตุปัจจัยไทยทานเรียบร้อย ยถาให้พระประพรมน้ำมนต์ เสร็จพิธี คนผู้สูงอายุนำฝ่ายมาผูกแขนให้กันและกัน ตลอดถึงเด็กเล็กก็เช่นกัน คุณค่าทางศาสนาในพิธีกรรมศาลเพียงตาก็อยู่ที่การมีหลักธรรม คือ ความสามัคคีรักใคร่ในหมู่ชุมชน จุดประสงค์หลักก็คือ การอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก เมื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ขัดแย้ง เช่นศาสนาหรือการบวงสรวงศาลเพียงตาต่างก็ยึดถือความศักดิ์สิทธิ์ร่วมกัน ย่อมจะบังเกิดความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะ จะทำสิ่งใดก็ตกลงกันง่าย ไม่ขัดแย้งคำสั่งผู้นำชุมชน เป็นต้น เมื่องานสำเร็จลุล่วงแต่โดยดีได้ ก็เกิดจากการมีส่วนร่วมช่วยกันทำร่วมมือกันสร้างความสุขก็เกิดขึ้นตลอดไป^{๒๖}

๔.๓.๓ คุณค่าด้านวัฒนธรรม

คุณค่าด้านวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน หรือพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่คณะผลิตหรือสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และใช้กันอยู่ในหมู่พวกของตน^{๒๗} ผลทางการสืบทอดความเชื่อ คนไทยที่ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลเพียงตา อันสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษที่ได้สั่งสม และมีการปฏิบัติสืบทอดกันเป็นประเพณีชนรุ่นหลังได้พยายามธำรงเอาไว้โดยแสดงออกมาในลักษณะของความเชื่อและยังในปัจจุบันมีคนจำนวนมากที่พากันนับถือ จนศาลพระภูมิมากกว่า ศาลเพียงตา ตามความเชื่อของคนโบราณจะออกจากบ้านจะต้องบอกกล่าวศาลเพียงตาให้รับรู้ว่าจะไปกี่วัน และก็ฝากให้ดูแลลูก ๆ หลานตลอดจนทรัพย์สมบัติด้วย เพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจ ตามคติความเชื่อว่ามีเจ้าที่พิทักษ์รักษาแทนยามไม่อยู่ เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทยที่ไปลามาไหว้ การมี

^{๒๖} อ่างแล้ว

^{๒๗} แสงอรุณ กนกพงษ์ชัย, วัฒนธรรมในสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมดาเพรส, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

ศาลเพียงตาอยู่ในบริเวณบ้านหรือใกล้เคียง ก็มีความอบอุ่นใจ สอดคล้องกับรศ. นิยม วงศ์พงษ์คำ ที่กล่าวไว้ในงานวิจัย ฆิปปุตาภูมิปัญญาพื้นบ้าน ว่าพิธีไหว้ศาลปู่ตา เป็นวัฒนธรรมที่ดีอย่างหนึ่งของคนไทย มีจุดประสงค์ ดังนี้ คือ

- ๑) เพื่อเป็นที่เคารพบูชาของคนทั่วไป จะได้เป็นมงคลในชีวิต
- ๒) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีอันงามมาแต่โบราณกาล นับถือสืบทอดกันมา
- ๓) ทำให้จิตใจดีขึ้น หมายความว่าเมื่อทุกคนภายในบ้านหรือเขตแดนที่ใกล้เคียงกับศาลเพียงตา เมื่อได้ทำพิธีบวงสรวงท่านแล้วจะทำให้จิตใจเบิกบานไม่เศร้าหมอง อารมณ์ร้ายจะกลายเป็นอารมณ์ดีในที่สุด
- ๔) ทำให้จิตใจเข้มแข็ง สิ่งใดก็ตามถ้าหากว่าเราเชื่อมั่นและจะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์นำเคารพบูชาผลที่ได้จะมีจิตใจเข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ ทั้งจะทำให้บรรลุผลสำเร็จในกิจการที่ตนทำ
- ๕) เพื่อการเสี่ยงทาย เมื่อได้รับความทุกข์ เรามักจะไปเสี่ยงทายโดยให้ผู้ใหญ่ที่นับถือกันทั่วบ้านทั่วเมืองไปกล่าวอธิฐานเสี่ยงทายหาโชคชะตาราศีต่อหน้าศาลเพียงตา เช่น จะมานิมิตทางการฝัน หรือการเอาไปแสดงหาโชค และเมื่อลูกบ้านจะไปไหนมักจะไปบอกกล่าวศาลเพียงตาสืบก่อน เพื่อขอขวัญจากท่าน โดยการอธิฐานแล้วสำนึกในใจ สงบนิ่งสำรวมกายซึ่งใช้เวลาพอสมควร ก็เป็นการรับพรจากท่านแล้ว ต่อไปจึงทำอะไร หรือว่าไปไหนมาไหนก็สบายใจ
- ๖) ผลพลอยได้อันหนึ่งคือเกิดความสนุกสนาน เด็กทั้งหญิงชายตลอดจนหนุ่มสาวและผู้ใหญ่สนุกสนานรื่นเริง ในขณะที่บวงสรวงศาลเพียงตา คือมีการฟ้อนรำ กินเหล้าเมาสุราเฮฮา โดยเฉพาะผู้แก่วัยชรามักจะดื่มสุรากัน แล้วสนุกสนานกันเอง
- ๗) ทำให้เกิดความสามัคคี เมื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้นเป็นที่ยึดมั่น เช่น ศาสนา หรือการบวงสรวงศาลเพียงตานั่นต่างก็มีการยึดถือความศักดิ์สิทธิ์ร่วมกันแล้วย่อมจะบังเกิดความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะจะทำอะไรก็ตกลงกันง่าย ไม่ขัดแย้งคำสั่งของนายบ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้านเป็นต้น ถ้าคิดว่าจะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง ก็จะร่วมกันทำอย่างไม่ทอดลอย เมื่องานทุกสิ่งทุกอย่างเสร็จได้โดยการร่วมมือกันก็จะทำให้มีความสุขตลอดไป
- ๘) เพื่อเกิดความสามัคคีกันเอง การปรับปรุงบ้านเมืองให้เจริญจะทำให้ได้ง่ายมาก และก็สำเร็จลงด้วยดีประเพณี

๔.๔ วิเคราะห์ความเชื่อของคนไทยในอดีต

ชาวไทยรวมไปถึงลาวเขมรในปัจจุบัน มีความเชื่อถือกันว่าพระภูมิเจ้าที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันมีพลังอำนาจปกป้องคุ้มครองรวมไปถึงคลบนันดาลด้านดีแก่ผู้ที่เคารพนับถือ การตั้งหรือการสร้างศาล

พระภูมิ ก็เพื่อที่จะให้พระภูมิหรือเทพารักษ์เอาไว้เป็นที่สำหรับสถิต รูปแบบคติความเชื่อการนับถือพระภูมิดังกล่าวคนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่ามีส่วนเกี่ยวข้องหรือสืบทอดมาจากศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ผสมผสานกับพุทธศาสนา

หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวว่า ในคติศาสนาฮินดูหรือลัทธิพราหมณ์ไม่มีพระภูมิเจ้าที่ ไม่มีแม้แต่เทวดาที่มีลักษณะเหมือนพระภูมิเจ้าที่ ศาสนาพุทธต่างหากที่ยอมรับว่ามีภูมิตะเวคา แต่ไม่เก็บเอามานับถือ เพราะพระพุทธรูปมีแต่พระรัตนตรัยเป็นที่เคารพบูชาอย่างพุทธเดียว นอกจากนั้นในความเชื่อถือของคนจีนก็มีพระภูมิเจ้าที่เรียกว่า “ตี้ซิ่ง” ในภาษาแต้จิ๋ว เป็นเจ้าที่อยู่ติดกับที่ดิน และหากจะสร้างศาลให้อยู่ก็สร้างศาลติดกับพื้นดิน มิได้ปักเสาสูงอย่างศาลพระภูมิไทย เครื่องสังเวทที่ใช้กันอยู่นั้นก็เป็นแบบจีนไหว้เจ้า จะมียกเว้นอยู่ก็แต่บายศรีกล้วยหอมจันทร์ มะพร้าวอ่อนและมะขามหวาน เช่น ขนมห่อแค้นคัมขาวเท่านั้นที่กระเด็ดไปข้างฮินดู ส่วนรูปแบบของศาลพระภูมินั้นเป็นแบบไทยตลอดมา เริ่มจากเป็นแบบเรือนไม้ของไทย จนกลายมาเป็นปราสาทจตุรมุขหรือปราสาทอย่างที่นิยมในปัจจุบัน^{๒๔}

ศาสตราจารย์ โชติ กัลยาณมิตร ได้อธิบายเรื่องศาลพระภูมิไว้ว่า ความเชื่อในเรื่องเจ้าที่ของคนไทยนี้ น่าจะเป็นความเชื่อที่พัฒนามาจากการนับถือผีและบรรพบุรุษที่มีมาแล้วแต่อดีต เมื่อไทยรับนับถือพุทธศาสนา จึงทำให้มีการเปลี่ยนการนับถือผีแต่เดิมเป็นการยอมรับเอาพระภูมิเจ้าที่เป็นสิ่งที่มีส่วนต่อความเจริญหรือความเสื่อมในการดำเนินชีวิตของตน การนับถือผีของคนในอดีตเริ่มต้นด้วยการนับถือ “ผีเรือน” ถือกันว่าเป็นผีบรรพชนที่คอยคุ้มครองพิทักษ์รักษาลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ ผีเรือนนี้มีส่วนสำคัญที่ช่วยรักษาจารีตประเพณีและศีลธรรมส่วนรวมให้อยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายบ้านเมือง นอกจากผีเรือนที่มีประจำแต่ละบ้านแล้วยังมีการตั้งศาลผีบรรพบุรุษของชุมชนเป็นส่วนรวมขึ้นด้วย ดังเช่นที่เรียกกันว่า “ศาลปู่ตา” หรือ “หลาทวด” ตามวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ศาลบรรพบุรุษโดยทั่วไปแล้วก็คือศาลหลักบ้านนั่นเอง แต่ในขณะที่ชุมชนนั้นมีผีที่เกี่ยวกับพันธุ์นับถือเป็นประจำนั้น ชุมชนนั้นก็ยังให้ความเคารพนับถือผีประจำถิ่นด้วยเช่นเชื่อว่ามิวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าป่าเจ้าเขา หรือเทพารักษ์ประจำท้องถิ่นนั้น ๆ ที่จะต้องตั้งศาลขึ้นสักการะหรือบวงสรวงประจำ เพราะฉะนั้นการนับถือผีในชุมชนหนึ่ง ๆ จึงมีหลายระดับ นับตั้งแต่หิ้งผีในเรือน ศาลในบ้าน ต่อมาจนกระทั่งศาลประจำหมู่บ้าน ตำบลและศาลหลักเมืองในที่สุด

คนไทยชาวสยามแต่อดีตกาล มีความเชื่อว่าตามฟ้า ดิน น้ำ ภูเขา ต้นไม้ และอาคารบ้านเรือน มีผีเจ้าที่เจ้าทาง ปกปักษ์รักษาอยู่ ผวนกกับความเชื่อทางศาสนาพุทธ และพราหมณ์ฮินดู

^{๒๔} หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ์ ปราโมช, *ลักษณะไทย เล่มที่ ๒*, (กรุงเทพมหานคร : ธนาการ

กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕ – ๕๐.

ทำให้เกิดการพัฒนาพิธีการอัญเชิญเจ้าที่เจ้าทางและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาประทับในศาล (ศาลพระภูมิ, ศาลเจ้าที่) เพื่อปกป้องคุ้มครองดูแล รักษาสถานที่บ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้มีความเป็นสิริมงคล เจริญก้าวหน้าในทุกสถาน นิยมตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ ในวันที่ปลูกสร้างบ้านเรือนใหม่ เจ้าพิธีผู้ทำ พิธีกรรม นั้นเป็นได้ทั้งพระ พราหมณ์ ฆราวาสผู้ตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรม ตามคติความเชื่อจาก พิธีกรรมพื้นบ้านแต่เดิม ความเชื่อทางพุทธศาสนา และพราหมณ์ฮินดู นำมาพัฒนาพิธีกรรม พื้นบ้าน เพื่อให้เกิดความขลังและศักดิ์สิทธิ์ขึ้น เปลี่ยนคำนำหน้าใหม่ให้ดูดีมีมงคลขึ้นจากคำว่า “ผี” ที่มีความคุณธรรม ให้เป็นพระ เช่น พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง หรือพระภูมิ เพราะนับถือว่าเป็น ผีชั้นสูง การตั้งศาลพระภูมิ นำแนวคิดมาจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูว่า พระอิศวรหรือพระศิวะ ทรงมีวิมาน ประทับบนยอดเขาพระสุเมรุ เปรียบประดุจมณฑลจักรวาล พระภูมิถือเป็นเทวดา ชั้นหนึ่งเหมือนกัน วิมานของศาลพระภูมิ จึงต้องมีเสาเดียวเปรียบประดุจเขาพระสุเมรุมาศวิมาน ของพระอิศวร

ฉะนั้น การตั้งศาลพระภูมิ ตามคตินบ้านเรือนของคนไทย จึงมีเสาเดียว ส่วนศาลเจ้าที่ นั้นเปรียบเสมือนบ้านเรือนชาวบ้านจึงมี ๔ เสา ส่วนศาลที่อยู่ตามถนนต้นไม้ ทางสามแพร่ง เป็นที่ สิ่งสถิตของวิญญาณเร่ร่อนพเนจร นิยมสร้างศาลมี ๖ เสา หรือ ๘ เสา คนไทย นั้นเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เร้นลับเป็นสิ่งที่ผูกพันในชีวิตเราแทบทุกคน ศาลพระภูมิเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อย่างหนึ่งที่ใกล้ชิดตัวอัน แสดงถึงความเชื่อ และความศรัทธาที่มีต่อสิ่งนี้

การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับสิ่งนี้ จึงต้องมีการกระทำอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดความ เป็นสิริมงคล แก่ผู้อยู่อาศัยการบวงสรวงเช่นสังเวย และการตั้งศาลพระภูมิ ถือเป็นวัฒนธรรม พิธีกรรมแบบโบราณของไทย โดยกระทำเมื่อปลูกบ้านใหม่หรือย้ายที่อยู่เพราะเชื่อว่าขั้นตอนการ ตั้งศาลจะเป็นการขับไล่สิ่งอัปมงคลทั้งหลายให้ออกไปจากบ้าน แล้วจึงอัญเชิญ พระภูมิมาสถิตที่ ศาลพระภูมิเพื่อปกป้องคุ้มครองเจ้าบ้าน และบริเวณให้อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรือง เพราะ ถือว่าพระภูมิเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งของบ้าน การตั้งศาลพระภูมิ เจ้าบ้านจะต้องไปปรึกษาผู้รู้ อาจารย์ ผู้ประกอบพิธี โดยเริ่มจากการตรวจ ฤกษ์ยาม เจ้าพิธีจะนำ วันเดือนปีเกิดของเจ้าของ บ้านมาดูประกอบ เพื่อให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน

สถานที่ที่ตั้งศาล มีหลักหารพิจารณา ดังนี้

- ๑) จุดตั้งศาลต้องเป็นบริเวณพื้นดิน มิใช่บริเวณเดียวกับพื้นของตัวบ้าน
- ๒) จุดที่ตั้งของศาลต้องไม่ถูกเงาของตัวบ้านทอดลงมาทับ
- ๓) ที่ตั้งของศาลควรอยู่ห่างจากบริเวณที่ตั้งของห้องน้ำ สิ่งปฏิกูล
- ๔) อย่าหันหน้าศาลเข้าสู่บริเวณที่ตั้งของห้องน้ำ
- ๕) ไม่ควรตั้งศาลให้หันหน้าตรงกับประตูหน้าบ้าน

๖) ตั้งศาลให้หันหน้ารั้วหรือกำแพงบ้านอย่างน้อย ๑ เมตร

๗) ความสูงของศาล ควรสูงเหนือระดับสายตาของผู้เป็นเจ้าของบ้านขึ้นไปเล็กน้อย

อุปกรณ์ที่ใช้วางบนศาลพระภูมิชัยมงคล

๑) เจริศ๒) รูปปั้น ทาสี- ทาสี จำนวน ๑ คู่๓) ช้าง – ม้า จำนวน ๒ คู่

๔) คู่เงิน – ทอง จำนวน ๑ คู่๕) ถักรเงิน – ทอง จำนวน ๑ คู่^{๒๕}

คุณจิตต์ วงษ์เทศ ให้ความรู้ว่า ฝับ้าน กับฝัเรือน นั้นเป็นฝัที่คนดั้งเดิมเคารพยกย่องนับถือกันมาแต่อดีต ฝัเรือนก็คือ เรือนที่อยู่อาศัย ฝับ้านก็คือ ฝัหมู่บ้าน ที่คนในชุมชนนับถือร่วมกัน การนับถือฝัของฝ่ายชายและหญิงเมื่อแต่งงานย้ายเรือนแล้วก็ต้องเปลี่ยนไปนับถือฝัเรือนของอีกฝ่าย ยิ่งถ้าย้ายข้าม หมู่บ้านก็ต้องเปลี่ยน ไปนับถือฝั หมู่บ้านของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

เริ่มแรกรูปแบบของที่สถิตของฝัเรือนหรือบรรพชนคงอยู่ในตัวเรือน ลักษณะเดียวกับห้องฝัเรือนหรือกะล่อทองของชาวโซ่ง ต่อมาเมื่อมีการนับถือเทวดาหรือวิญญาณให้เป็นเจ้าที่ไม่ใช่ฝับรรพชนแล้วตั้งศาลนอกชานบ้านก็คงสร้างอย่างง่าย ๆ ลักษณะอย่างเดียวกับศาลเพิงตาหรือศาลฝั หมู่บ้านของชนกลุ่มต่าง ๆ แต่ขนาดย่อมกว่า ส่วนเรื่องของศาลพระภูมิหรือศาลต่าง ๆ เข้าใจว่าคงเกี่ยวข้องกับการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่บนที่สูงมาแต่ไหนแต่ไร ซึ่งระดับเสมอตาหรือประมาณศีรษะจะเหมาะสมทั้งในแง่ความเคารพและความสะดวกในการประกอบพิธีเช่นสรง แก่ศาลด้วย ในเอกสารหมายรับสั่งของพระเจ้ากรุงธนบุรีก็มีให้ “ตั้งไม้ปลูกศาลขึ้นเพิงตา” เมื่อจะมีการออกศึกหรือกระทำการใด ๆ อยู่เสมอ ๆ เพราะความสูงระดับสายตาจึงทำให้มักเรียกศาลแบบนี้ว่า ศาลเพิงตาด้วยนั่นเอง

ความเชื่อในการนับถือฝัมาแต่ดั้งเดิมของคนไทยและคนในภูมิภาคนี้ แม้เมื่อได้รับนับถือศาสนาเข้ามาแล้ว การนับถือฝับ้านฝัเรือนหรือฝับรรพบุรุษก็ยังคงมีอยู่ต่อมา แต่ได้คัดเลือกเอาพิธีกรรมหรือวิธีการจากศาสนาภายนอกหรือชนชาติอื่นเข้ามาผสมผสาน ให้เป็นลักษณะที่เข้ามากับคติวัฒนธรรมของตน

๔.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้า กับพระรัตนตรัย

ความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้า กับพระรัตนตรัยนั้น ศาลเจ้ามีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาเริ่มตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้าไปในเมืองจีนประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑ ตรงกับสมัยราชวงศ์ซัน แต่ในระยะแรกยังอยู่ในวงแคบ ๆ เพราะมีลัทธิขงจื้อ และลัทธิเต๋าเป็นที่นิยมอยู่ใน

^{๒๕} วัฒนธรรมสืบสานประเพณีลอยกระทง, www.m-culture.go.th (วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๕.)

ขณะนั้น เมื่อผ่านพ้นสมัยราชวงศ์ฮั่น จนถึงราชวงศ์เว ศาสนาพุทธกลายเป็นศาสนาประจำชาติของจีน^{๓๐} ในสมัยราชวงศ์ถัง ศาสนาพุทธนิกายมหายานเจริญรุ่งเรืองมาก สันนิษฐานว่า ชาวจีนบนแผ่นดินใหญ่รองรับเอาพระรัตนตรัยในช่วงระยะนี้ เพราะว่าศาสนาพุทธ นิกายมหายาน เต๋า และขงจื้อ ต่างก็มีอิทธิพลต่อชาวจีนบนแผ่นดินใหญ่ ได้หล่อหลอมเข้าด้วยกันจนฝังรากลึกของจิตใจชาวจีน ยากที่จะแยกออกจากกันได้ เมื่อชาวจีนอพยพมาอยู่เมืองไทย ก็นำเอาในคิดนี้มาใช้ด้วย หลายสิ่งหลายอย่างที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวจีนในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ถึงอุดมคติอันเหนียวแน่นที่ถูกถ่ายทอดมาจนแล้วรู้แล้ว อย่างไรก็ตามเมื่อชาวจีนมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ก็ถูกแนวคิดสายหินยานอันเป็นนิกายหลักของชาวไทยเข้ามาผสมผสาน ทำให้มีการพลิกแพลงพิธีกรรมบางอย่าง ศาลเจ้าและวัดจีนที่เคยมีแต่รูปเคารพของชาวจีน บางครั้งก็มีพระพุทธรูปตามแบบไทยเข้ามาปะปนด้วย นอกจากนี้ในนิกายมหายานเองก็ยอมรับเขียนของลัทธิเต๋าทั้งว่าเป็นพระโพธิสัตว์ ยอมรับเทพเจ้าต่าง ๆ ของเต๋ว่าเป็นปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาอีกด้วย^{๓๑}

พิธีกรรมอย่างหนึ่งที่พบมากของชาวจีน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่นิยมก็คือ การกินเจ กล่าวได้ว่าการกินเจนี้เป็นการผสมผสานคติความเชื่อระหว่างศาสนาพุทธกับลัทธิเต๋า เข้าด้วยกัน การกินเจนั้น ก็คือการสมาทานศีลในพระพุทธศาสนา โดยการงดเว้นจากการบริโภคอาหารที่มีเนื้อสัตว์ ในประเพณีนี้อาจรวมถึงการอัญเชิญเทพเจ้ามาเข้าทรง การแสดงอภิไถหารต่าง ๆ เช่น การเดินลุยไฟ ตัดลิ้น หรือปีนบันไดมีด เป็นต้น พิธีไหว้พระโพธิสัตว์กวนอิมก็มีพิธีเกี่ยวกับพระรัตนตรัยเช่นกัน ผู้มีศรัทธาจะคบบริโภคน้ำหรือบริโภคน้ำเฉพาะอาหารเจ เพื่อแสดงถึงการเคารพต่อสรรพสัตว์ สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย นอกจากนี้ยังยึดถือปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนาสายหินยาน เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยบูชาทุกวัน การถวายน้ำ ๑ แก้วในแต่ละเช้า การจัดผลไม้ถวายในวันเกิดประจำสัปดาห์ การถวายดอกบัวเป็นพุทธบูชา ๕ ดอก พร้อมกับรูป ๕ ดอก ในวันพระ เป็นต้น เพราะฉะนั้นการไปไหว้ศาลเจ้าก็เหมือนการไปไหว้พระประธานที่พุทธศาสนาเถรวาท พิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ทำกันในวัด คือ การนั่งสมาธิ การนั่งสมาธิเจริญกรรมฐานนี้นิยมทำกันอยู่ทั่วไป ไม่ใช่แต่เฉพาะผู้มีศรัทธาในพระโพธิสัตว์กวนอิม ถือเป็นกิจวัตรสำคัญของนับถือศาสนาพุทธทุกนิกาย เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ทางศาสนาของแต่ละบุคคล ดังนั้นการทำพิธีไหว้พระโพธิสัตว์กวนอิม หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นใดก็จะมีประโยชน์อยู่ ๒ อย่าง คือ ๑) การให้ความรู้สึกร่วมกันเป็นชุมชนเดียวกัน เช่น

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) พระพุทธศาสนาในเอเชีย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

^{๓๑} ปัญญา เทพสิงห์, งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาด, ๒๕๔๒.

การร่วมสวดมนต์ ๒) คือการให้ประสบการณ์ทางศาสนาที่เป็นปัจเจกบุคคล^{๓๒} การจัดรูปเป็นการแสดงนัยสื่อสารกับเทพเจ้า เป็นสัญลักษณ์ของการสนับสนุนคำอธิษฐานอันแรงกล้าของผู้ศรัทธา รูปโดยทั่วไปจะทำจากฝุ่นไม้และเครื่องหอม ส่วนเทียนเป็นสัญลักษณ์ของความโชติช่วงสว่างและนำโชค เทียนที่ใช้โดยทั่วไปจะมีสีแดง การจัดรูปเทียนจึงเป็นการบรรยายภาวให้ดวงวิญญาณมีชีวิตชีวา และความโชติช่วงสว่างมาสู่ผู้ที่เลื่อมใส ดังเปลวเทียนที่เผาจีฟ้งเทียนให้ไหลออกมา ส่วนดอกไม้คือ สิ่งที่ถูกถวายให้ ส่วนใหญ่จะเอาไว้ที่แท่นบูชาของเทพเจ้า การบริจาคเงินนั้นมีการกล่าวถึงว่า เป็นการทำบุญ หรือล้างบาป มีความเชื่อว่าคนที่บริจาคเงินสร้างเจดีย์จะสามารถล้างบาปได้ ๗ ชาติ หากเคยทำกรรมไว้ในชาติปางก่อนก็จะหมดเวรกรรมลงในชาตินี้^{๓๓}

๔.๖ ผลความเชื่อต่อศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพี้ยตา

ผลความเชื่อต่อศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพี้ยตา ผลความเชื่อศาลเจ้าเป็นการเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาสาขามหายาน ของพี่น้องชาวไทยเชื้อสายจีน ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์สรุปได้ดังนี้ คือ

๑) ผลความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าเงิน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ รูปแบบของศาลเจ้านั้นเหมือนกับรูปแบบศาลเจ้าทั่วไป ภายในศาลเจ้ามีรูปเทพเจ้าเป็นผู้ครองเมือง ตลอดจนความเชื่อศรัทธาในเรื่องอิทธิฤทธิ์ของศาลเจ้านั้น ๆ ศาลใดมีความเชื่อมากก็จะมีขนาดใหญ่ และมีเครื่องประดับตกแต่งมาก ศาลใดมีเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อน้อยก็จะมีขนาดเล็ก เครื่องประดับตกแต่งก็มีจำนวนน้อย นอกจากนั้นศาลเจ้าทุกศาลเจ้าก็จะมีที่สำหรับให้ผู้ดูแลศาลเจ้าอาศัยอยู่ เพื่อทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อย

๒) ผลความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับศาลเจ้าขึ้นอยู่กับความศรัทธาเลื่อมใสเมื่อเข้าไปไหว้ และทำบุญแล้วมีจิตใจที่สงบสุข เบิกบานแจ่มใสผลรับออกมาก็จะดีไปด้วย เพราะมีความศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เช่น ความเชื่อนำไปสู่ความมีเอกภาพในหลักปฏิบัติศาสนสถานเหล่านี้มีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านจิตใจที่ต้องหาเครื่องยึดเหนี่ยว การประกอบพิธีกรรมใดๆ ในศาสนาล้วนทำให้มีชีวิตมีความผูกพันต่อเพื่อนมนุษย์ และต่อเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ในปีหนึ่ง ๆ ชาวจีนจะไปชุมนุมกันทำพิธีกรรม

^{๓๒} นิธิ เอียวศรีวงศ์, ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม, วารสารวัฒนธรรม, ๒๕๓๗.

^{๓๓} ลิปอฟสกิน,ตำนานวัดจีนและเทพเจ้าจีน,แปลโดยChinese Beliefs and Deities, พิมพ์ครั้งที่ ๒

(กรุงเทพมหานคร : สร้อยทองการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๔ – ๓๕.

ต่าง ๆ เช่น วันสารททิงกระจาด วันไหว้เจ้าประจำปี วันเทศกาลกินเจ เป็นต้น การทำบุญกับสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ก่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ สนับสนุนให้การค้าขายเจริญรุ่งเรืองมั่นคงถาวร

๓) ผลความเชื่อ เกี่ยวกับศาลพระภูมิในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการตั้งถิ่นฐาน ของคนไทย เพราะการให้ความเชื่อในพิธีกรรมเช่นสรวงศาลพระภูมิ ที่ผสมผสานรูปแบบพิธีกรรมศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชาวบ้าน เป็นคติความเชื่อในเทพเจ้า เทวดา เทพารักษ์ ภูตผี วิญญาณ มเหศักดิ์หลักเมือง เมื่อได้บูชาเช่นสรวงตามคติความเชื่อแล้ว เกิดขวัญกำลังใจขึ้นสามารถที่จะต่อสู้ธุรกิจการงานไปได้ การบนบานศาลกล่าวศาลพระภูมิเมื่อสำเร็จดังใจปรารถนา ก็มีการตอบแทนแสดงความกตัญญูรู้คุณ ด้วยการแก้บนตามที่ได้อบนเอาไว้ ดังนั้นประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จึงเลือกที่จะประกอบพิธีกรรม ซึ่งมีจุดประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมการเช่นสรวงบูชา คือ มุ่งสร้างเสริมด้านขวัญกำลังใจเป็นประการสำคัญ

๔) ผลความเชื่อ เกี่ยวกับศาลเพียงตาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีอิทธิพลต่อประชาชนในเขตอำเภอเมืองนั้น เกิดจากการแสดงออกความกตัญญูทดแทนที่ ต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไป เพื่อให้ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมีที่อยู่อาศัย หรืออัญเชิญมาปกป้องรักษาที่สวนไร่นาให้มีความอุดมสมบูรณ์ถูกต้องตามฤดูกาล จึงต้องมีการเช่นสรวงเป็นการบอกกล่าวให้รู้ทางสื่อวิญญาณ จะได้รับหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ที่กระทำไปให้ ศาลเพียงตาเป็นศาลที่ตั้งให้สูงเสมอสายตาที่มองทอดไป พิธีกรรมนี้เกิดขึ้นเพื่อให้เจ้าที่เจ้าทางมาสิงสถิตอยู่ และสร้างความอบอุ่นและขวัญกำลังใจให้ผู้เป็นเจ้าของศาลนั้น ๆ

สรุปคุณค่าศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์นั้น ศาลเจ้าเป็นศาสนสถานคนจีนเชื้อสายไทย ไหว้บูชาและประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาจุฑารูปเทียนสวดมนต์ขอพร ถือศีลกินเจ บูชาเทพเจ้า บูชาบรรพบุรุษ เป็นที่ตั้งของมูลนิธิ ทำบุญเทศกาล ถ้างป่าช้าแก่ศพที่ไม่มีญาติ ช่วยเหลือสังคมเวลาไฟไหม้ น้ำท่วม ลมพายุพัดถล่ม เป็นต้น ศาลพระภูมิ เป็นศาลที่ตั้งอยู่ในบริเวณบ้านเรือน หรือ สถานที่ราชการ เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ กราบไหว้บูชา บนบานขอพรเพื่อให้สำเร็จในหน้าที่การงานและทำมาค้าขาย เจริญรุ่งเรืองมีโชค लाभในการดำเนินชีวิตให้ราบรื่น ศาลเพียงตา หรือศาลตาขาย เป็นศาลตั้งขึ้นชั่วคราว มีความสูงระดับสายตา ตั้งไว้ตามหัวหนองคลองบึง และที่ไร่นา เพื่อดูแลรักษาข้าวปลาอาหารที่อยู่ในนา ด้วยและเป็นที่อยู่ของผีปู่ย่า ตายาย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา, เพื่อศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมใน ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียง, และเพื่อศึกษาคุณค่าของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ซึ่งจะสรุปผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรม ในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สรุปผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา คำว่าแนวคิดตามที่ปรากฏในพจนานุกรมไทย ฉบับบัณฑิตยสถานและสมบุรณ์ คือ ความคิดที่วางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติ ในที่นี้หมายถึง แนวคิดเรื่องศาลเจ้าของคนจีนเชื้อสายไทย ที่ตั้งอยู่เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แนวคิดเกิดจากความเชื่อของมนุษย์เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดหรือเผ่าพันธุ์ภาษาใด เพียงแต่ความเชื่อเหล่านั้นอาจคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคมของบุคคลเท่านั้น และมนุษย์แต่ละกลุ่มชนชาติเผ่าพันธุ์ย่อมมีการสั่งสมและสืบสานความเชื่อหลายอย่างรวมกัน จนทำให้เกิดเป็น วัฒนธรรมความเชื่อของกลุ่มนั้นๆ พระพุทธศาสนาก็มีการกล่าวถึงลักษณะสำคัญดังกล่าวไว้ว่า มนุษย์ในยุคโบราณที่มีความรักสุขเกลียดทุกข์เป็นธรรมชาติได้พากันแสดงความเชื่อถือต่อ ป่าไม้ ภูเขา หรือรุกขเจดีย์ต่างๆ เพื่อเป็นที่พึ่งช่วยให้ตัวเองรอดจากภัยอันตรายมนุษย์จึงมีการตั้งศาลเจ้าเพื่อให้เทพเจ้าสิงสถิตอยู่ในสถานที่ตั้งศาลเจ้านั้นๆ และเป็นการยอมรับด้วยศรัทธา ด้วยความจงรักภักดีที่แฝงด้วยความกลัว ปฏิบัติสืบกันมาตามความเชื่อนั้นจนกลายเป็นประเพณีของกลุ่มชนนั้นๆศาลเจ้าในความเชื่อของจีนทั่วไปนั้น ความเชื่อของศาลเจ้า เกิดจากศาสนาดั้งเดิมเกิดขึ้นในสมัยบุพกาลที่ความรู้ของคนในยุคนั้นมีขอบเขตจำกัดและไม่สามารถอธิบายสภาพธรรมชาติ อย่างเช่น ฝนตก ลม พายุ เป็นความเชื่อที่เกิดจากศาสนาพุทธฝ่ายเถรวาท ที่สอนเกี่ยวกับความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และเป็นการรับนับถือเอาพระพุทธศาสนาเถรวาทไว้เป็นที่พึ่ง เพราะฉะนั้นศาลเจ้าจึงเป็นศาสนสถานที่ประกอบพิธีกรรมที่สำคัญทางศาสนาของคนจีนเชื้อสายไทย

แนวคิดเกี่ยวกับศาลพระภูมิ คือเพื่อแสวงหาที่พึ่งทางใจและให้เจ้าที่คลบนาคาลให้เจ้าของบ้านเรือน สถานที่นั้น อยู่ร่มเย็นเป็นสุขมีโชคลาภ เกิดความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สินเงินทอง และปกป้องรักษาคุ้มครองให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง เพราะเป็นที่สถิตของเทวดาเทพารักษ์ คือ การเชิญเทวดาต่าง ๆ มาอวยพรตามคติความความสำคัญของศาลพระภูมินั้นจะคงอยู่ได้ ก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อ เชื่อในอำนาจที่มองไม่เห็น เป็นสิ่งลึกลับ แต่มีอำนาจหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใส และทำการกราบไหว้บูชาขอพรสำเร็จดังใจปรารถนา และเป็นที่พึ่งทางใจของมนุษย์บนบานศาลกล่าวตามสิ่งที่ตนปรารถนา เมื่อสำเร็จ ก็ตอบแทนด้วยการเช่นสรวงข้าวปลาอาหาร หรือ สิ่งของตามที่ได้นบนานเอาไว้และแนวคิดเกี่ยวกับศาลเพียงตา คือ การตั้งศาลขึ้นชั่วคราว ในเวลาที่เป็น เช่น ออกสนามรบ หรือ ออกป่าจับช้าง ตลอดจนถึงท้องถิ่น และห้วยหนองคลองบึงเพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคลในชีวิต และดูแลรักษาข้าวปลาอาหาร เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

อิทธิพลพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า พระพุทธศาสนาเข้าไปมีอิทธิพลต่อพิธีกรรมมาตั้งแต่ยุคโบราณ จากการศึกษารู้อย่างโหราศาสตร์ ที่เป็นค่านิยมในอดีตของชาวบ้าน และจากการรู้เรื่องโหราศาสตร์และเทพเจ้าที่สถิตอยู่ตามศาล หรือ ป่า ภูเขา ดันไม้ เป็นต้น จากศาสนาพราหมณ์ที่เคยรุ่งเรืองในดินแดนแถบนี้มาก่อน มีการพัฒนาในช่วงระยะสุดท้ายประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ยุคหนึ่ง ต่างก็รับเอาพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่ง แต่ก็ทิ้งร่องรอยของศาสนาพราหมณ์ให้เห็นโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ต่างก็มีศาสนาพราหมณ์อยู่ถึงกระนั้นพระพุทธศาสนาต่างก็ให้การยอมรับว่า เรื่องผีหรือเรื่องวิญญาณมีอยู่จริง และผีหรือเทวดามาก็มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เนื่องจากว่าเป็นผู้ที่อยู่ในภพภูมิที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในแง่ของการประกอบพิธีกรรม หรือการอาศัยอยู่ในโลกร่วมกันของมนุษย์และเทวดาหรือผีก็ตามจะต้องมีการบอกกล่าวให้รับรู้ถึงการเข้าไปอยู่อาศัยด้วย ในสมัยพุทธกาลอิทธิพลพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้านั้น เริ่มต้นจากเชื่อเรื่องวิญญาณ มีความเชื่อว่าวิญญาณ คือ ผี หรือวิญญาณมิใช่มนุษย์ที่มีอำนาจสร้างความเสียหายเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ในเมืองไพศาลี ซึ่งมีสาเหตุมาจากมนุษย์เข้าไปอาศัยอยู่ในเมืองนั้นและสร้างความทุกข์ให้เกิดกับชาวเมืองอย่างหนัก จนพระพุทธองค์ต้องเข้าไปเจริญรัตนสูตรเพื่อขจัดปัดเป่าเหตุร้ายเพราะฉะนั้นเวลาไปไหว้ศาลเจ้า ตั้งศาลพระภูมิ เจ้าของบ้านต้องรับศีลรับพรจากพระสงฆ์ก่อนและอาจารย์ที่ประกอบพิธีกรรมต้องนุ่งขาวห่มขาวเป็นผู้ที่มีศีล การทำพิธีกรรมในศาลเพียงตาก็เช่นกัน อาจารย์ที่เชิญมาประกอบพิธีต้องเป็นผู้มีศีลธรรม จึงจะประกอบพิธีให้สมบูรณ์แบบได้

ในการศึกษาอิทธิพลพระพุทธรูปศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จากอาจารย์ที่เคยผ่านทำพิธีกรรมมาทั้ง ๓ ท่าน คือ อาจารย์บุญธรรม สายแสงจันทร์ อยู่บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ชนไตรรงค์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, อาจารย์บุญช่วย มิตถุลาวงศ์ บ้านเลขที่ ๑๒๔ หมู่ที่ ๕ บ้านตะติงไถง ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, และอาจารย์ชะอ้อน สุภิมารส บ้านเลขที่ ๗๗ หมู่ที่ ๑๕ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่า อิทธิพลพระพุทธรูปศาสนาที่มีต่อพิธีกรรมการตั้งศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา ให้ความเห็นคล้าย ๆ กัน คือ ประการแรก ต้องมีศรัทธาความเชื่อในคำสอนของพระพุทธรูปศาสนาเรื่องความกตัญญู ประการที่สอง เชื่อเรื่องผีและวิญญาณบรรพบุรุษ การไปไหว้ศาลเจ้าก็เพื่อสักการะวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป ไหว้ศาลพระภูมิ เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข และปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ ไหว้ศาลเพียงตา เพื่อให้ออกห่างจากสิ่งที่จะทำอันตราย และคุ้มครองดูแลทรัพย์สิน ตลอดจนถึงให้ข้าวปลาอาหารผีปู่ย่า ตามความเชื่อแบบดั้งเดิม คนพื้นเมืองดั้งเดิม เชื่อว่าผีหรือวิญญาณมีอยู่ทุกที่ ในธรรมชาติ รวมถึงสัตว์และคนตาย เมื่อฝึกกลายเป็นผู้มีอำนาจที่จะคลั่งบันดาลให้เกิดสิ่งร้ายกับชีวิตมนุษย์ การทำให้ผีพึงพอใจเพื่อให้คนอยู่ห่างจากสิ่งร้ายจึงสำคัญยิ่งในวัฒนธรรมสังคมนับถือผี และหลักการนี้ยังเป็นที่มาของการสร้างที่สถิตเป็น หอ เรือน สำหรับผี รับเครื่องพลีกรรมบวงสรวงจากคนเพื่อขอมา อนุญาต

ศึกษาคุณค่าของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ คุณค่าของศาลเจ้านั้น ศาลเจ้าเป็นที่เคารพสักการะของชาวจีนเชื้อสายไทย เพราะฉะนั้นจึงมีความสำคัญ และมีคุณค่าในทางจิตใจอย่างยิ่ง ชาวจีนมีพื้นฐานความเชื่อในหลักคำสอนศาสนาพุทธสายมหายานอย่างมาก และมีความเชื่อที่คล้ายกัน ซึ่งได้ฝังลึกอยู่ในจิตใจมาช้านาน ตั้งแต่บรรพบุรุษและสมัยรวมกันเป็นอันหนึ่งเดียวกันบนจีนแผ่นดินใหญ่ ก่อนที่อพยพกระจายไปอยู่ในที่ต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ได้แก่คติความเชื่อไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคใดล้วนมีพื้นฐานทางความคิดร่วมกัน แม้จะผสมผสานกับวัฒนธรรมของชาติใหม่ก็ตาม แต่ชาวจีนก็ยังคงปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ตามแบบแผนที่สืบทอดจากบรรพบุรุษของตน ทรงคุณค่าความสำคัญทางศาสนา คุณค่าทางด้านสังคม ศาสนสถานจีนเป็นเครื่องมือทางสังคมอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสั่งสอนให้คนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญูกตเวที เชื่อถือในกรรมเวร รักสงบและสันติภาพ คำสั่งสอนของเทพเหล่านี้ ล้วนสร้างให้คนในสังคมมีศีลธรรม เคารพต่อสังคม คุณค่าทางวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ๓ ประการ คือ ๑) วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศิลปลักษณะการแสดงออกทางวัฒนธรรมดังกล่าว ๒) เป็นการปฏิบัติเพื่อให้ดวงวิญญาณได้รับความสุขความพึงพอใจ ๓) เพราะความเชื่อว่าการปฏิบัติต่อ

วิญญาณดังกล่าวอย่างไรพวกเขาก็จะได้รับผลตอบแทนอย่างนั้นด้วย นอกจากนั้นความเชื่อในวัฒนธรรมคุณค่าด้านเศรษฐกิจ และคุณค่าด้านการปกครอง

ศาลพระภูมิทรงคุณค่าด้านศาสนาการตั้งศาลพระภูมิและการเช่นสร้างบูชาศาลพระภูมิเป็นความต้องการเป็นที่พึงทางใจของคนไทย เมื่อใดที่มีโอกาสปลูกบ้านใหม่ ย้ายที่อยู่ใหม่ หรือได้ที่ดินผืนใหม่ ก็มีความคิดที่จะตั้งศาลพระภูมิขึ้นไว้ในบริเวณบ้าน มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับรูปทรงการปลูกสร้างของศาลพระภูมินั้น จะเป็นลักษณะทรงไทยเสียเป็นส่วนมาก ลวดลายตกแต่งให้สวยงามก็เป็นลวดลายไทย คงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเอาไว้เป็นอย่างดีเป็นที่มาของความเป็นวัฒนธรรมไทยแท้ คุณค่าด้านเศรษฐกิจการตั้งศาลพระภูมิแต่ละครั้งต้องใช้เงินทุนสิ่งของทุกอย่างในการตั้งศาลพระภูมิ ปัจจุบันนี้มีราคาค่อนข้างแพง ของสังเวดต้องจัดซื้อหา ดัชนีเหตุนี้จึงเป็นห่วงโซ่ของเศรษฐกิจเงินไหลหมุนเวียน

คุณค่าด้านสังคมของศาลเพียงตาเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือ ความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้น ตามความฉลาดของแต่ละบุคคล ซึ่งได้เรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น มาจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้อง และผู้มีความรู้ในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เป็นแนวทาง หลักเกณฑ์ วิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และความสัมพันธ์กับคนอื่น ภาคอีสานเป็นชุมชนเกษตรกรรม ที่สืบทอดมรดกจากบรรพบุรุษ อย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยผูกพันกับธรรมชาติป่าเขา วัฒนธรรมชุมชน อย่างแน่นแฟ้น ได้รับการสั่งสมแนวความคิด ภูมิปัญญา ปลูกศรัทธา คติ ความเชื่อ จนเป็นแบบแผนการดำรงชีวิต ที่มีคุณค่าทางศาสนา และคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีการตั้งศาลเพียงตา ตามทุ่งนา ห้วย หนองคลองบึงไว้ ให้วิญญาณเจ้าที่รักษาสิ่งของตามความเชื่อ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย มีข้อเสนอแนะสองประเด็น คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

องค์กรและหน่วยงานทางการศึกษา ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ วัฒนธรรมจังหวัด และสถานศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

๑) องค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ วัฒนธรรม พิธีกรรม สถาปัตยกรรมเกี่ยวกับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา ได้รับการสืบค้นและรวบรวมในลักษณะผลงานทางวิชาการ

สามารถนำเผยแพร่ให้ผู้ที่สนใจ นิสิต นักศึกษา นักวิชาการ นำความรู้ไปใช้ในการอ้างอิงเชิงวิชาการได้

๒) นักศึกษารวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องเล็งเห็นถึงความสำคัญของศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา ซึ่งสามารถให้การสนับสนุนส่งเสริมได้หลายๆ ด้าน

๓) กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รูปแบบอนุรักษ์และฟื้นฟูความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรม การบูรณาการปณิธานการะ ศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา เพื่อให้คงอยู่กับความเชื่อ พิธีกรรม สถาปัตยกรรมศาลพระภูมิไทยตลอดไป

๔) สถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนควรนำผลการวิจัยไปบูรณาการกับการศึกษาพื้นฐานทางวัฒนธรรม ให้สืบทอดเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

จากผลการศึกษาเรื่อง อิทธิพลพระพุทธรูปศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มาทั้งหมด ผู้ศึกษาวิจัยเห็นบางประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับอิทธิพลพระพุทธรูปศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลทั้ง ๓ ประเภท ที่ควรนำมาศึกษาต่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้นมีดังนี้

๑) ควรศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และความสำคัญของศาลเจ้าในหลายภาคพื้นที่ ที่แตกต่างกันออกไป เพื่อประโยชน์จะได้องค์ความรู้เพิ่มมากขึ้น

๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ เพื่อเป็นการศึกษากว้างออกไป

๓) ควรศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีความเชื่อและไม่เชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตา

๔) ควรศึกษาและบันทึกพิธีกรรมการตั้งศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพียงตาไว้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเป็นมรดกของแผ่นดินสำหรับใช้ในการศึกษาต่อไปภายหน้า

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ธมมปัทมฐกถา. ปฐโม ภาค. มหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กาญจนา แก้วเทพ. วัฒนธรรมของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : มุขนิธิปัญญา, ๒๕๓๕.

แก้ว สุพรรณ. ศาลพระภูมิ. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ไพลินบุ๊คเนต, ๒๕๔๕

กิ่งแก้ว อรรถากร. วิธีศึกษาคตินบ้าน. วารสารรามคำแหง, ๒ (๒), ม.ป.ป. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๘.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. สำนักงาน. เทศกาลประเพณีไทย. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๗.

คณาจารย์ ลูก ศ. ธรรมภักดี. ตำราพรหมชาติ ฉบับราชภัฏ. ม.ป.ป. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ลูก ศ. ธรรมภักดี, ๒๕๒๑.

จารุบุตร เรืองสุวรรณ. ของดีอีสาน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๐.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. คติชาวอีสาน. กรุงเทพมหานคร : อักษรวัฒนา, ๒๕๔๓.

..... คติชาวบ้านอีสาน. ม. ป. ท. กรุงเทพมหานคร : อักษรวัฒนา, ๒๕๒๓.

จันทร์ศรี นิตยฤกษ์. ความรู้เรื่องคติชนวิทยา. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูธนบุรี. ม.ป.ป.

ชลิต ชัยครรชิต. สังคมและวัฒนธรรมอีสาน. ขอนแก่น : คลังนาวิทยา, ๒๕๔๔.

ชาคริต อนันทรวัน. บทสวดขวัญ (จังหวัดเลย). กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗.

เชิด ชันดี ณ ชุมพล. ฝึ ปู่ ตา ความเชื่อของคนอีสานกับการอนุรักษ์.

อาทิตย์ข่าวพิเศษ. ๓๒๓ (กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘) : ๖.

ธวัช ปุณโณทก. “ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน” ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน :

คติความเชื่อ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๒๕๒๘.

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๑๕.

ประมวล คิคคินสัน. คติชาวบ้าน : การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา. ม.ป.ป. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์แพร่วิทยา, ๒๕๒๑.

ปราณี พชรพันธ์. ศาลเจ้า : บนถนนแห่งความเชื่อของมนุษย์, The Earth 2000 ฉบับที่ ๗ มกราคม

๒๕๓๗.

ชะลอ บุญช่วย. ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอเมืองสงขลา

จังหวัดสงขลา. ๒๕๓๒.

ทัศนีย์ ทานตวนิช. คติชาวบ้าน. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน. ๒๕๒๓.

นายเหรียญ มีเดช. อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ ร.อ.ท. ขุนพิศาลคุณิธิ (เชย ไชยกุล).

กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทยพิทยา ถนนตะนาว, ๒๕๔๘.

_____. ตำนานและพิธีตั้งศาลพระภูมิ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ไทยพิทยา, ๒๕๔๘.

นิยม วงศ์พงษ์คำ รศ. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศาลผีปอบ. สาขาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ม.ป.พ.

ฝ่ายวิชาการภาษาไทย. พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร :

พิมพ์ที่ บริษัทพิมพ์ดี, ๒๕๕๓.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. ความเชื่อ. ในวารสารรามคำแหง ๒ (๒). กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระเพิ่มเติม

ช่วงที่ ๑). พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ถ้อยคำพันวิภุต ต้องเลิกคิดไสยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๐.

_____. พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ (วันจันทร์). พุทธปรัชญาสาระและพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

- กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระมหานายก ยามเทโว. แปลยกศัพท์ พระธรรมบทภาคที่ ๑. กรุงเทพมหานคร :
- พิมพ์ที่สำนักพิมพ์เสียงเสียง, ๒๕๔๓.
- พระยาอนุมานราชชน. วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ของไทย. โดยเสถียร โกศก (นามแฝง).
- กรุงเทพมหานคร : ก้าวหน้า, ๒๕๐๓.
- เทพย์ สาริกบุตร. เทพยพิธิ. ม.ป.ป. กรุงเทพมหานคร : อุตสาหกรรมกรรมการพิมพ์
- ถนนนครสวรรค์, ม.ป.ท.
- ธ. ชีรทาส. ตำนานศาลเจ้า – โรงเจอายุ ๑๐๐ ปี เมืองไทย. ม.ป.พ. กรุงเทพมหานคร :
- แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- หม่อมเจ้าพูนพิสมัย ดิศกุล. พิธิคน. ม.ป.ป.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มลินูปโยหา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๐.
- มานพ นักการเรือน. พระพุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่
- อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.
- รำเพย ไชยสินธุ์. สิทธิชุมชนอีสาน : ระบบความคิดและการดำรงอยู่. วารสารไทยศึกษา ๑,
- กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๔๔.
- อาจารย์ อูระกินทร์ วิริยะบุรณะ. พรหมชาติ ฉบับหลวง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ลูก ส.
- ธรรมภักดี, ๒๕๐๓.
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุรินทร์. พิมพ์เนื่องใน
- โอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ. ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.
- ผาสุก มุทฺธเมธา. คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. ม.ป.ป. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา.
- ๒๕๓๕.
- พรรณี ถัตรพลักรัษ์. “แนวความคิดดั้งเดิมของชาวจีน”. ใน รวมบทความอารยธรรมตะวันออก.
- พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรร. ธมมปทฎฐกถา ปฐโม ภาค.
- พิมพ์ครั้งที่ ๓๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- เสรี พงศ์พิศ. บรรณาธิการ. วัฒนธรรมพื้นบ้านรากฐานการพัฒนา
- ในภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. ม.ป.ท., ๒๕๓๖.
- สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์. “ความเชื่อของชาวไทยภาคใต้” ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ พ.ศ.

- ๒๕๒๕ เล่ม ๒. ม.ป.ป. (สงขลา : สถาบันทักษิณคดีไทย, ๒๕๒๕.
 เสถียร โกเศศ. การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน กรุงเทพมหานคร :
 สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๒๑.
 เสถียร โพธิ์นันทะ. พระกวนอิมโพธิสัตว์ ประวัติการกินเจ. อนุสรณ์งานศพนางจันทน์แสง แซ่ตั้ง.
 ม.ป.ท. ๑ กันยายน ๒๕๒๐.
 เสถียร พันธรังสี. ศาสนาเปรียบเทียบ เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา.
 ๒๕๒๗.
 แสง อรุณกุล. วิทยุญาณ สมานี ทางสงบ ถอดจิต. ม.ป.ป. ๒๕๒๘.
 สมบัติ พลายน้อย. โป๊ยเซียน. โดย ส.พลายน้อย (นามแฝง). ๒๕๓๐.
 สุเมธ ตันติเวชกุล. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบทเล่ม ๑. ม.ป.ท. กรุงเทพมหานคร :
 อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. ๒๕๓๖.
 สถาพร ศรีสังข์. การประสมประสานทางสังคม – วัฒนธรรมมุสลิมที่ปรากฏในการเล่นลื้อแห่ง
 ของอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. สงขลา : ม.ป.ท., ๒๕๓๗. (ถ่ายสำเนา)
 ส. ธรรมภักดี. พรหมชาติ ฉบับราชครู สมบูรณ์ที่สุด. กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์ ลูก ส. ธรรมภักดี, ๒๕๒๑.
 อาจารย์ ว. จินประดิษฐ์. พิธีการตั้งศาลพระภูมิ และศาลทูกษนิค. กรุงเทพมหานคร :
 พิมพ์ที่ รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๗.
 อ. เทพย์ สาริกบุตร และคณะ. พรหมชาติ ฉบับราชครู. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ลูก
 ส. ธรรมภักดี. ๒๕๒๑
 ต่วน ถี เสง และ บุญยิ่ง ไร่สุขยิ่ง. ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
 กรุงเทพมหานคร : บริษัทส่องสยาม จำกัด. ๒๕๔๓.

(๒) วิทยานิพนธ์

- ขรรค์ชัย อภิสุภาพ. “ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา อำเภอสงขลา
 จังหวัดสงขลา”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาไทยคดีศึกษา,
 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๗.
 ภูสวัสดิ์ สุขเลี้ยง. “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยโป่งผาลาด
 อำเภอป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, การค้นคว้าอิสระ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
 สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

จารุเกตุ กาญจนภา. “ประเพณีราชมัญในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต . (โบราณคดี) ภาควิชาโบราณคดี.

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๕.

พระครูปฐมสมังการ (สุพรรณ จิตฺตฺปญฺโญ). “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทาง

พระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัด

สุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย**

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

พระจิตติภัทร์ ประสุมพัว. “คติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลพระภูมิของประชาชน เขตเทศบาล

อำเภอเมือง จังหวัดเลย”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :**

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. ๒๕๕๒.

พระเกียรติวิทย์ อุดตสนฺโต (โอชาวัฒน์). “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

ของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร**

มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พรพิทักษ์ แม้นศิริ. พัฒนาการเทศกาลงานดอกไม้บานมะขามหวานเลยกับวิถีไทยเลย.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา

สำนักงานบัณฑิต สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๕๘.

สมนึก พลหา. เล่าขานกับวิถีชุมชน : กรณีศึกษาบ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย.

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา

สำนักงานบัณฑิต สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๕๖.

สร้อยญา แสงลับ. ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเจ้าพ่อพระยาศรีโตนของชุมชน ตำบลหนองบัว

อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา**

สำนักงานบัณฑิต สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๕๖.

สุริยา บรรดา. พิธีกรรมเลี้ยงปี อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา สำนักงานบัณฑิต สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๕๕.

ยุพิน เรืองแจ้ง, “บทบาทศาลเจ้าในการธำรงอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลพังโคน

อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร”, **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทย**

คดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสาคาม), ๒๕๕๒.

สมปอง ขอดมณี. “คติการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา”.

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย

ศรินครินทร์วิโรฒ สงขลา.

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. “ การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อพฤติกรรมทางศาสนาของ
พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.**
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๒๓.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. “ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน” งานวิจัยลำดับที่ ๑๘.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๐.

อิทธิพล เพชรศิริ. “ความเชื่อที่เกี่ยวกับการค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตตำบลบ่อหย่าง อำเภอเมือง
สงขลา จังหวัดสงขลา”. **ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย**
ศรินครินทร์วิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๓.

หลวงปู่สุข. **พิธีตั้งศาลพระภูมิ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๘.**

ปัญญา เทพสิงห์. “รูปแบบศาลเจ้าและวัดจีนในเทศบาลนครหาดใหญ่” **วิทยุสนับสนุนจาก**
ภาควิชาสารัตถศึกษา. คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
หาดใหญ่. ๒๕๔๒.

นางสาว รุ่ง สุจินันท์กุล. “การศึกษาเพื่อเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ
ที่สร้างช่วงสมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕” **ปริญญาสถาปัตยกรรม**
ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

(๓) เว็บไซต์

พรหมเทพประทานพรตั้งศาล, [www. Thepporm.com](http://www.Thepporm.com) (ออนไลน์) ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๕.

บอค์แห่งการศึกษา, <http://www.fengshuitown.com> (ออนไลน์) ๓ ตุลาคม ๒๕๕๕.

กาญจนาภิเษก, <http://kanchanapisek.or.th> (ออนไลน์) ๓ ตุลาคม ๒๕๕๕

การตั้งศาล, <http://www.tungsaan.com> (ออนไลน์) ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕.

การตั้งศาลพระภูมิ, <http://www.tungsaan.com> (ออนไลน์) ๘ ตุลาคม ๒๕๕๕. (ความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระภูมิ)

การตั้งศาลพระภูมิ, <http://www.tungsaan.com> (ออนไลน์) ๕ ตุลาคม ๒๕๕๕. เรื่องความเชื่อเกี่ยวกับศาลพระภูมิ

ภาคผนวก

๑.ศาลเจ้า

ภาพที่ ๑ ศาลเจ้า (มูลนิธิไต้ฮ้องกง) ๒๐๑ หมู่ ๓ ถนนสุรินทร์ - ลำชี ตำบลนอกเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ ๒ เตาเผาระดาศที่ ศาลเจ้า (มูลนิธิไต้ฮ้องกง)

ภาพที่ ๓ ศาลเจ้า (มูลนิธิสุรินทร์สามัคคีกุศลสถานสงเคราะห์) ๑๕ ถนนสระกลา
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ ๔ ศาลเจ้าตั้งสี่ สามแยกโรงพยาบาล ถนนหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๒.ศาลพระภูมิ

ภาพที่ ๑ ศาลพระภูมิและศาลตายาย ในที่ทำการเทศบาลเมืองสุรินทร์

ภาพที่ ๒ ศาลพระภูมิ ศาลากลางจังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ ๑ ศาลพระภูมิ ๙๒ หมู่ที่ ๙ บ้านตะบัต ต.สลักได อ.เมือง จ.สุรินทร์
๓.ศาลเพียงตา

ภาพที่ ๑ ศาลเพียงตา ๖๐ บ้านสะแกโกน หมู่ที่ ๑๖ ต.สลักได อ.เมือง จ.สุรินทร์

ภาพที่ ๒ ศาลา-ยาย บ้านแกใหญ่ ต.แกใหญ่ อ.เมือง จ.สุรินทร์

พระครูปัญญาวุฒิสุทร สัมภาษณ์ อาจารย์บุญธรรม สายแสงจันทร์อาจารย์ประกอบพิธีกรรม
วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖

พระครูปัญญาวุฒิสุทร สัมภาษณ์ อาจารย์ชะอ้อน สุภิमारส อาจารย์ประกอบพิธีกรรม
วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖

พระครูปัญญาวุฒิสุทร สัมภาษณ์ อาจารย์บุญช่วย มิตถุลาวงศ์ อาจารย์ประกอบพิธีกรรม
วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖

ที่ ศธ ๖๑๓๖/๒๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสุรินทร์
หมู่ที่ ๘ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๐๐๐

๓ เมษายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตให้พระนิสิตสัมภากษณ์
เรียน

ด้วยพระครูปัญญาวุฒิสุนทร พระนิสิตชั้นปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับ
อนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษา
อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ และศาลเพิงตา
เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” โดยในการทำวิจัยดังกล่าว มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากการ
สัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการศึกษาและวิจัยให้สมบูรณ์

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้พระนิสิตสัมภากษณ์ โดยวันและเวลา ให้เป็นไปตามที่ท่านจะ
พิจารณาเห็นสมควร ซึ่งพระนิสิตจะมาประสานงานด้วยตนเอง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระศรีวิสุทธิคุณ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

โทร/โทรสาร ๐๔๔-๑๔๒-๑๐๖

แบบสัมภาษณ์

เรื่องศึกษาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลพระภูมิ
และศาลเพี้ยตา เขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ตอนที่๑

๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ปี

วิทยฐานะ.....

การศึกษาจบ.....ตำแหน่ง.....

บ้าน.....เลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....

ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

จากเวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

(.....)

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์

(.....)

...../...../.....

ตอนที่๒. เกี่ยวกับเรื่องศาลเจ้า

๒.๑ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการไหว้ศาลเจ้า อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

..... ๒.๑.๑ท่านเคยไปไหว้ศาลพระภูมิ และบนบานศาลพระภูมิ ด้วยเรื่องอะไร

.....

..... ๒.๑.๒ หากเรื่องบนไว้สำเร็จแล้ว ไปแก้บนไหม และแก้ด้วยสิ่งของใด

.....

..... ๒.๑.๓ที่บ้านท่านมีศาลเพียงตา และไหว้ศาลเพียงตานื่องในวันอะไร

.....

๒.๒ท่านเช่นสรวงศาลเจ้า ด้วยของสิ่งใด

.....

..... ๒.๒.๑ท่านเช่นสรวงศาลพระภูมิ ด้วยของสิ่งใด

.....

..... ๒.๒.๒ ท่านไหว้ศาลเพียงตา ด้วยของสิ่งใด

.....

..... ๒.๒.๓ ท่านไหว้บูชาเช่นสรวง เนื่องด้วยวันอะไร

.....

.....

๒.๓ การตั้งศาลพระภูมิไว้ในบริเวณบ้านส่งผลดี หรือผลเสียด้านใด

.....

.....

..... ๓.๓.๑ ส่งผลดีในด้านใด

๑) ด้านความเป็นอยู่.....

๒) ด้านครอบครัว.....

๓) ด้านธุรกิจการงาน.....

๓.๓.๒ ส่งผลเสียในด้าน.....

๒.๔ การตั้งศาลเพิงตาไว้ในบริเวณบ้านส่งผลดี หรือผลเสีย ด้านใด

.....

.....

..... ๓.๔.๑ ส่งผลดีในด้านใด

๑) ด้านความเป็นอยู่.....

๒) ด้านครอบครัว.....

๓) ด้านธุรกิจการงาน.....

๓.๔.๒ ส่งผลเสียในด้านใด

.....

.....

...

๒.๕ ข้อเสนอแนะ

.....

.....

....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

(.....)

ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์

(.....)

...../...../.....

ภาพการตั้งศาลพระภูมิ ร้าน SPS ถนนสายสุรินทร์ปราสาท ตำบลเจนีง อำเภอเมืองสุรินทร์

เครื่องเซ่นไหว้ศาลพระภูมิ

เครื่องเซ่นไหว้ศาลพระภูมิเจ้าที่

เจ้าของบ้านไหว้ศาลพระภูมิในวันตั้งศาลวันพุธที่๔ มีนาคม๒๕๕๖ ตรงกับวันแรม ๙ค่ำ เดือน ๔

อาจารย์ประกอบพิธีกำลังกล่าวเชิญองค์การให้เทวดาลงมาสังสถิตที่ศาลพระภูมิ

อาจารย์ประกอบพิธีกำลังเทอาหารลงกับพื้นดินให้วิญญาณผีพเนจรได้รับอาหารไป

๑. รายชื่อสัณณษณอาจารย์ประกอบพิธี

- ๑) อาจารย์บุญธรรม สายแสงจันทร์ อยู่บ้านเลขที่ ๓๔ ชุมชนไทรรงค์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖
- ๒) อาจารย์บุญช่วย มิตถลาวงศ์ บ้านเลขที่ ๑๒๔ หมู่ที่ ๕ บ้านตะดิงไถง ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖
- ๓) อาจารย์ชะอ้อน สุกิมารส บ้านเลขที่ ๓๓ หมู่ที่ ๑๕ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์, วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๖

๒. รายชื่อสัณณษณ(กลุ่มที่เคยไปไหว้ และบนบานศาล)

- ๑) สัณณษณ นายจงหยู แซ่เอี้ยว, เจ้าหน้าทีศาลเจ้า, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- ๒) สัณณษณ นายอนันต์ เดียวเจริญโสภณ, เจ้าหน้าทีศาลเจ้า, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- ๓) สัณณษณ นายเพียร พันธุ์สุเกาดี, อดีตกำนันตำบลแกใหญ่, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๕.
- ๔) สัณณษณ นางอารยา สุขเสรีง, แม่บ้าน, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๕) สัณณษณ นายมนัส ชมสุข, อาชีพค้าขาย, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๖) สัณณษณนางสาว ปภาดา สุชาติสุนทร, อาชีพค้าขาย, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๗) สัณณษณ นายอำนวย เส้นศูนย์, ข้าราชการครู, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๘) สัณณษณ นายบุญเลิศศักดิ์ มารอบ, อาชีพขายกาแฟ, ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.
- ๙) สัณณษณจ.ส.อ. บัญญัติ สุกใส, อดีตข้าราชการทหาร, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๑๐) สัณณษณพระอุทัย กิตติปาโล, พระวัดกลางสุรินทร์, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๑๑) สัณณษณ นางสาวกรรณิการ์ แก้วตา, เจ้าของโรงพิมพ์, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๑๒) สัณณษณสุพรรณษา โนนกลาง, เจ้าของร้านค้าขายส่ง, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๑๓) สัณณษณนางปราณีต คีโยง, แม่ค้าขายกล้วยเตียว, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๑๔) สัณณษณจันทิรา มุณณะศรี, ข้าราชการครู, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๑๕) สัณณษณนางสาว พรรษา พวงนาค, ชาวบ้าน, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๕.
- ๑๖) สัณณษณ นางสาววิภา วรรณศิริ, ชาวบ้าน, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : พระครูปัญญาวุฒิสุนทร (คุณ ปญญาวุฑโฒ)

เกิด : วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒

สถานที่เกิด : หมู่ที่ ๖ บ้านสวาย ต.สวาย อ.เมือง จ. สุรินทร์

อุปสมบท : วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ที่วัดแสงบูรพา บ้านสวาย

การศึกษา : ป.ธ. ๖ พธ.บ. รป.ม.

ประสบการณ์การทำงาน : เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม -บาลี วัดเทพธิดาราม และ วัดกลาง จ.สุรินทร์

ผลงานทางวิชาการ :

สังกัด : วัดแสงบูรพา ต.สวาย อ.เมือง จ.สุรินทร์

หน้าที่ : เจ้าอาวาสวัดแสงบูรพา, อดีตเจ้าคณะอำเภอเมืองสุรินทร์, ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอเมืองสุรินทร์ จ. สุรินทร์

ปีที่เข้าศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๓

สำเร็จการศึกษา :

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดแสงบูรพา ต.สวาย อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000